

Niculae Gheran

arta

de a fi

păgubaș

•

târgul moșilor

Biblioteca Bucureștilor

NICULAE GHERAN

ARTA DE A FI PĂGUBAŞ

Având ca substrat noianul amintirilor de demult, majoritatea paginilor alăturate poartă, inevitabil, girul realității, cel puțin în privința cadrului istoriografic și topografic. Nu întotdeauna și onomastic, întrucât structura tipologică a personajelor a depășit ficțional profilul arhetipurilor literare, motiv pentru care, în unele cazuri, am simțit nevoia schimbării onomasticii reale. Orice asemănare este neintenționată și inoportună.

Niculae Gheran

**ARTA DE A FI
PĂGUBAȘ**

TÂRGUL MOȘILOR

BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR
București 2008

Redactor: Maria Graciov
Tehnoredactor: Cezar-Octavian Diță
Coperta: Nicoleta Negruț

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GHERAN, NICULAE

Arta de a fi păgubaș /Niculae Gheran. –
București: Biblioteca Bucureștilor, 2008
- 2 vol.

ISBN 978-973-8369-27-6

Vol. 1: Târgul moșilor. - 2008. -

ISBN 978-973-8369-28-3

821.135.1-31

SPOVEDANIE

Prin 1985, mă întorceam de la un examen radiologic, fără să am curajul s-aștept și precizarea diagnosticului. Pe rând, diverse analize de laborator infirmaseră unele ipoteze - să le zicem acceptabile - și acum verdictul medicului era legat exclusiv de imaginea tomografică. Mă simțeam ca în fața unui pluton de execuție, fără să știu dacă se va trage cu gloanțe adevărate sau oarbe. Ajuns acasă, primesc un telefon de la Alecu Ivan Ghilia, care amâna o revedere programată, stabilind un alt loc de întâlnire și anume Biserica Silvestru. Într-adevăr, la ora fixată mă aștepta pe scările lăcașului.

— Fii bun și rabdă câteva minute. E postul Paștelui și mă spovedesc la părintele Galeriu.

Făcea și el ce considera că e bine să facă, numai că, hodoronc-tronc, a ținut să adauge:

— Hai și tu, că mama a murit nespovedită, neîmpărtășită!

Habar n-avea de gândurile mele cenușii, acum înnegrite de invitația lui. Așa că peste câteva minute mă aflam sub patrafirul preotului Bordașiu, dispus să m-asculte, pentru ca eu să pot trece la nevoie Dincolo, cu respectarea datinilor.

— Când te-ai mărturisit ultima oară?

— Apoi, părinte, să tot fie vreo 40 de ani!

Nedumerit asupra revenirii la cele sfinte - stranie în fond și pentru mine, care, în legăturile cu Cerul, nu simțisem nevoia vreunui intermediar -, preotul a tăcut, neștiind parcă de unde să înceapă. I-am sărit în ajutor, fără intenția de a

comite o impietate:

— Părinte, de-aș încerca să înnod șirul păcatelor, ne-ar prinde Revelionul. Vă propun să pornim de la Decalog... De ucis n-am ucis, de furat n-am furat ș.a.m.d.

Am încurcat-o nițeluș la porunca: „Nu preacurvi!”

— Părinte, și aici - cum zice Vechea Scriptură - am păcătuit, dar n-am exagerat.

— Adică?

— Adică nici prea-prea, nici foarte-foarte!

— Dar nu acesta este sensul poruncii din Decalog! „Nu preacurvi” nu se tălmăcește defel cu îngăduința moderată a păcatului. Nici măcar în gând, darmite cu fapta!

Și urmă o întreagă predică, din care înțelegeam cât de păcătoși putem fi și când ne odihnim privirea pe picioarele, soldurile și sânii unei femei, aleasă de jos în sus, cu mângâierea ochilor. Ce să mai spun de regretatul Ion Frunzetti, care și când mergea cu soția pe bulevard, medita cu bonomie: „fiecare cu dama lui, numai eu cu dama mea!”

Și, cu răbdare, o luarăm de la început pentru separarea grâului de neghină, până ajunserăm la porunca: „Nu râvni la aproapele tău!” Aici mă simțeam tare.

— Părinte, cu mâna pe inimă, n-am invidiat pe nimeni în viața mea. Aplauzele meritate datorite unui artist mi-aduc lacrimi în ochi, ca și cum mi-ar fi adresate mie. O fi vreun soi de îngâmfare, ajunsă la paroxism? Nu știu! N-am invidiat nici când am văzut un bărbat ghebos lângă o muiere frumoasă. Bravo lui, dacă a știut s-o ametească, în cazul când n-a cumpărat-o cu bani grei pe viață.

— Și ce părere ai despre aceste femei?

— Părinte, Dumnezeu să mă ierte, chiar și cununate în biserică, le consider mai păcătoase decât meseriașele amorului, închiriate cu ora. Astea, chiar și rătăcite, nu se vând en gros, le rămâne dreptul de a-și găsi un iubit pe pofta inimii, s-adune bani vechi pentru o casă nouă, stau cu ferestrele deschise, nu întemnițate pe viață, de unde

„cinstitele” evadează doar prin păcat.

— Ciudat mod de a vedea rostul cununiilor.

— O fi, părinte, da’ altu’ mama nu mai face!

Ne-am despărțit creștinește, fără sancțiunea vreunor mătănii, de care prietenul Alecu nu scăpase. Poate unde părintele Galeriu, și el profesor de teologie, va fi fost mai exigent cu un practicant destoinic, aflat mult peste nivelul unui credincios de rând.

De-atunci n-am mai fost la spovedit, călcând pragul bisericii doar s-aprind lumânări pentru iertarea celor plecați dintre noi și fericirea celor din preajmă. În schimb azi, de-ar fi să mă spovedesc, ar trebui să-i mărturisesc popii:

— Părințele, și mai adaugă păcatul de-a purta răcă unui om pe care nici măcar nu-l cunosc și nu mă știe: Felix de Azua, un scriitor spaniol.

— De ce?

— Părinte, fără să vrea, mi-a furat titlul cărții visate: Povestea unui idiot spusă de el însuși.

Și, într-adevăr, de când mi-o dăruise Ion Crețu, traducătorul ei, mi s-a părut cunoscut. În realitate, de mult orbecăisem în jurul acestui titlu, chiar dacă expresia nu era atât de dură. Pierzându-l, știu că dezamăgiți vor fi în primul rând câțiva dușmani pe care-i pot număra pe degetele unei singure mâini.

Citind romanul, altminteri amuzant, mi-a părut rău de ostentația autorului de a demonstra prin erudiția sa că, de fapt, povestea cu pricina e a unui om ultrarasat, care poate fi acuzat de orice, numai de prostie nu. La mine, titlul ar fi fost la locul ce i se cuvenea. Prea de multe ori plecasem cu cele mai bune intenții la drumuri lungi, ca în cele din urmă s-ajung unde n-aș fi dorit. Nu osânda drumului mă deranjează acum, ci risipirea timpului. Noua denumire - Arta de a fi păgubaș - preia în bună măsură încărcătura titlului regretat, deși, poate, volumul de față se sfârșește

acolo unde ar fi trebuit să înceapă. Între timp mă copleșiseră amintirile din copilărie, petrecută în Târgul Moșilor, și m-am lăsat în voia lor.

De unde marea nemulțumire?

În tinerețe debutasem cu proză satirică la rubrica „Început de drum” a revistei Tânăru scriitor (1955). O domnișoară din redacția Vieții Românești, altminteri drăguță, nu-mi contesta talentul, ci observa numai aplecarea mea spre o tematică neesențială, în raport, desigur, cu realitățile înconjurătoare. Ca și la sovietici, soarta satirei în ansamblul vieții literare se anunța tristă. În plus, era la modă ca redactorii revistelor și editurilor să umble în textele autorilor, începând cu cei decedați și sfârșind cu cei care băteau la porțile literaturii. N-o spun în zeflema, fie și pentru că, pe parcursul multor decenii, am îndeplinit mai toate funcțiile din cadrul sistemului amintit, de la ostaș la general. Numai că la extragerea unui dinte se folosea novocaina, se mai discuta și cu autorii. Eu am avut ghinionul de a cădea pe mâna unui exigent, care, deranjat de-o replică nevinovată – „Poate că mâine, poimâine voi fi scriitor” – a înlocuit-o premonitoriu cu: „Poate că mâine, poimâine voi da rezultate pozitive!”

Și am dat, dar nu pe ogorul dorit. Evitând să intru în competiție cu cei care se încumetau să scrie bine și rău despre contemporaneitate, am preferat să fiu ucenic și calfă în atelierul domnului Rebreanu, un mort mai viu decât camilarii și călugării epocii. Avocat din oficiu, m-am angajat să-i reconsider integral opera și am izbutit. Desigur, aș fi lipsit de modestie dacă aș susține că realizarea mi s-ar datora în exclusivitate. Beneficiam de contribuțiile unor critici și istorici literari, la rândul lor angajați în procesul valorificării tezaurului național, într-o vreme când Eminescu, Arghezi și Rebreanu fuseseră înlocuiți cu Neculuță, Alexandru Toma și Sahia. Numai că la fel de adevărat e și faptul că mai ușor se putea scrie despre un

autor sau cărțile lui decât să-i publici operele cuvânt cu cuvânt. Or, când am intrat în scenă, până și tripticul Ion, Pădurea Spânzuraților, Răscoala era mâncat de moliile cenzurii, în conformitate cu exigențele directorului general, Iosif Ardeleanu. „Ardelean” cu scăzământ, că bietul Ov. S. Crohmălniceanu - primul critic oficial al vremii socialiste, care s-a încumetat să-l readucă pe Romancier în conștiința publică - a simțit nevoia să-i opărească restul creației, în contul recomandării partinice a „reconsiderării critice”. Trecuseră aproape zece ani de când „colaboraționistul” fusese totalmente interzis, restricția mergând până acolo încât nici numele nu trebuia să i se menționeze. Imprudența lui Dimitrie Gusti, cândva președinte al Academiei Române, de a-i aduce un elogiu după încetarea din viață, a stârnit furia unuia ca Ion Călugăru de la Scânteia, care, alături de Nicolae Carandino, Ion Caraion și Miron Radu Paraschivescu, a condus o campanie furibundă împotriva unui titan al culturii naționale, răsplătă pentru tot binele ce le făcuse în timpul vieții, inclusiv în anii războiului.

În condițiile în care romane precum Adam și Eva, Ciuleandra, Crăișorul Horia, Gorila etc. erau acuzate de misticism, descompunere morală, naționalism și legionarism, nu mi-a fost deloc ușor să demontez blestemele celor aflați în fruntea bucatelor ideologice. Norocul era că-i cunoșteam personal: unii deștepți foc, dar oportuniști sadea - cu care, totuși, puteai să discuți -, alții asemenea multor urmași de-ai lor din Parlamentul actual. Pe scurt: cu o răbdare de Sisif, am reușit să reproduc în integralitatea lor textele litigioase, dar și să alcătuiesc dosarul de creație al fiecărei lucrări, ajungând în final la un aparat critic cu mii de pagini de comentarii și variante, presărate în 23 de tomuri ale ediției de Opere.

De-aș fi avut înțelepciunea să abandonez, precum alții, inițiative similare, acum nu m-aș fi gândit la Arta de a fi păgubaș. La ce folos toate laudele primite, premiile și

decorațiile ce mi-au fost acordate, când nu cu ele îmi plăteam datoriile sufletești? Azi mă aflu în ipostaza celui care, visând să fie sculptor, a ajuns un excelent tâmplar de lux.

Un om lucid, care-i conștient că după trecerea a 24 de ore se apropie cu o zi de Marea Noapte, știe să se oprească la timp, nu joacă precum un cartofor până se pomenește despuiat, c-a pierdut și hainele de pe el.

Momentul posibilei despărțiri de Rebreanu fusese în anul 1981, când, cu reconsiderarea Gorilei, terminasem editarea comentată a Operei Magna, în 11 volume de Opere. Și-așa îmi tocaseră aproape două decenii din viață - dacă iau ca dată anul 1964, când publicasem, în „Biblioteca pentru toți”, prima ediție integrală a nuvelisticii rebreniene, și truda ce-a precedat-o. Douăzeci de ani, vârstă la care un om se poate și căsători, nu doar să divorțeze ca mine. Primisem atunci Premiul Uniunii Scriitorilor, ca și al M.L.R., „Perpessicius”, putând să mă deplasez c-o jerbă la Bellu, cu un binemeritat: „Adio, domnule Rebreanu!” Mi-aș fi salvat 24 de ani, petrecuți între învolburatele valuri ale presei interbelice, cu cca 10.000 de periodice, depozit lipsit de cea mai elementară bibliografie analitică. Ieșind viu din acest ocean, ești ca o babă de 70 de ani care se laudă că-i fată mare.

Nu demult, încercând să fac puțină ordine în arhivă, am dat de câteva file gălbejite, crochiuri ale unor schițe și povestiri de odinioară. Multe altele le pusesem pe foc după ce Andrei Jdanov prezentase faimosul raport asupra revistelor Zvezda și Leningrad. Că nebunul osândeă rostul literaturii satirice era, la urma urmei, treaba lui. Grav este că am crezut ce spune, lepădându-mă de mine însumi. Târziu, foarte târziu, revin asupra lor.

De teamă să nu las o carte neterminată, am vrut ca fiecare capitol să aibă, cât de cât, autonomia lui, deși, cel puțin în mintea mea, se integrează într-un ansamblu. Nu

mi-am propus să fac nici istorie, nici să-mi scriu memoriile. Dacă pe-alocuri s-ar zice că, totuși, mă las ispitit de ele, vina aparține condeiului, care adesea o ia înaintea autorului. Când văd însă unde s-a oprit primul volum și cât mi-a rămas de parcurs pentru a ajunge la zi - se poate citi și la zid - mă îngrozesc.

Încă un motiv de a-mi aminti de cartea spaniolului Felix de Azua.

I. DIMINEAȚA AMURGULUI

— Ascultă, căcăciosule, neam de neamul nostru n-a făcut politică. Te-ai găsit tu, neisprăvitule, să schimbi lumea... Schimbi pe dracu. Țtia vin și pleacă; astăzi sunt și mâine nu. Mereu vin alții. Lasă-i să joace, nu te prinde în horă. Mai bine aruncă francul la lăutari. Circul se plătește, cum am făcut și eu înainte de război: băteau la ușă liberalii să mă abonez la ziarul lor. M-am abonat. După ei, legionarii cu invitații de bal. Am luat. Apoi țărăniștii, cu înscrieri la o tombolă. M-am înscris. Dar am stat deoparte, nătântocule. Măscăricii sunt aceiași, numai că se boiesc altfel. Te-am dat la școală să-nveți, nu să lipești afișe pe stâlpii mahalalei. Nu-ți place cartea? Nicio pagubă. Te fac negustor. Nu poți umbla însă teleleu-Tănase, de râsul lumii. Eu m-am întreținut singur de la paispe ani.

Nu mințea. Păzise până la acea vârstă oile unui unchi, când, într-o bună zi, țăranul hotărî să-și vândă mioarele.

— Lasă-mi și mie, nenicule, o oaie, nu mă lăsa singur; te rog din suflet.

Nenicu nu l-a ascultat, motiv pentru care băiatul s-a dus pe jos până la Găești, de unde pleca o cursă spre București, cu gândul să tragă la un alt unchi, știut de toți ca om înstărit. Bani de drum n-avea, dar gura-i mergea:

— Nu mă lăsa pe jos, nene, că vin tocmai din Șerbănești; ți-oi plăti cinstit la urmă, că am de unde: sunt nepotul lui Florea morarul.

La auzul numelui - om știut, nu geanabete -, șoferul s-a îndurat. La fel și rubedenia ce l-a luat sub aripă, fără să-i

treacă prin minte că vreodată băiețandru va ajunge mai bogat decât el. Văzându-l în picioarele goale, l-a potcovit cu o pereche de bocanci, să simtă că-i la oraș. Mai aveam până deunăzi o fotografie de-atunci: tata în ȋtari, mândru de ȋncălțări și cu o gambetă pe cap.

Cine și-o fi bătut joc de el, așezându-i melonul pe scăfârlie, Dumnezeu știe - în cazul când nu se va fi înfrumusețat singur important e că în poză ochii-i străluceau de fericire, că știe ce vrea. Când avea s-ajungă domn la casa lui, ȋi plăcea să mă sâcăie, reflex al unei tinereți amare:

— Tată, dă-mi și mie cinci lei!

— La ce-ȋi trebuie?

— Merg și eu cu băieții la cinema.

— Eu n-am fost și nu mă duc la cinema și, iată, am o sută de chile.

La drept vorbind, ce să caute la cinematograf, să vadă cai verzi pe pereți - cum zicea adesea -, când așezămintele lui preferate erau restaurantele „Trocadero” și „Mircea”, aflate pe bulevard, în zona Universității. Acolo nu-l ȋmpingea vreun viciu, ci interesele lui de cerealist, blagoslovit cu un carnețel în buzunar și cu un telefon la domiciliu. În rest, cuvântul dat și respectat ȋl scuteau de nevoia vreunor servicii de contabilitate, de administrație, control financiar, planificare, juridic sau personal. De registru se ocupa receptorul: el ȋl făcea, el ȋl controla, să fie bine pentru toată lumea.

Pe tata nu-l vedeam pe-acasă. Venea de obicei seara, când se așeza în fața telefonului, cerând centralei să-i facă legătura cu câțiva angroșiști din Bazargic sau Constanța. Discuții scurte, protocolare, despre ei, neveste și copii, despre vreme, după care, invariabil, urma lista afacerilor convenite peste zi.

— Bucur Popa, ia creionul și scrie: ȋmi trebuie două

vagoane de grâu, două de porumb și unul de ovăz pe adresa Costică Ștefănescu din Breaza, județul Prahova; mai notează...

Și urmau alte adrese și cantități de porumb, mei, orz sau borceag, până bifa toate comenzile.

Făcea marketing fără să știe. Cunoștea pe dinafară ce mărfuri lipsesc în țara asta, unde există surplusuri, înregistra și făcea comenzi, lăsând apoi grija trenurilor să circule zile și nopți de-a rândul. După livrarea mărfurilor, urma achitarea lor, totdeauna după ce-și reținea comisionul. Dacă aveai un nume și un prestigiu în branșă, negustoria pe picior mare nu era grea. Trebuia înainte de toate să fii de o cinste ireproșabilă, să ai în minte o hartă economică, să cunoști agenții angajați în joc și, bineînțeles, să-ți fie familiară bursa prețurilor.

De când mă luase tata după el la „Mircea” și „Trocadero”, mă hotărâsem să mă întorc la școală. Nu era deloc ușoară viața la cârciumă, nici pentru chelneri, nici pentru consumatori.

La început mi se părea amuzantă. Ospătarii, mereu în fugă, serveau dimineața fără a primi comenzi; clienții, veniți cu treburi, vorbeau între ei, iar platourile cu chifteluțe, pateuri cu brânză sau cu ciuperci, toate fierbinți, erau așezate și luate de pe masă, în timp ce băutura curgea gărlă. Pe mine mă amuza să văd cum un chelner așeza pe un braț, ca la circ, zece halbe, una peste alta, neclintite. Trecea printre mese și înlocuia halbele goale, fără ca cineva să-i ceară. Vârsta și sexul erau respectate: domnii beau din halbe, iar doamnele și copiii mai mari câte-o regală - un pahar conic, lunguiet - sau un carcalete, un soi de sirop încuscrit cu două degete de vin.

Cât să mănânci și să bei? Discuțiile erau totul, numai că pe mine mă plictiseau. Nu însă totdeauna.

— Nea Gheorghită, când mi-era mai bine cu fata lui Chirițescu la „Gambrinus” - care de-o lună mă tot perpelea,

dându-mi de înțeles... știi mata ce -, sună prealarma. Oamenii se impacientează, fac notele de plată, cu gândul la bombardament: „Du-i, Doamne, la Ploiești!”. Se mai golește restaurantul, iar eu, client stabil, pornit s-o ameteșc puțin, rămân pe loc. Și nu zici, boierule, că trec avioanele de Ploiești și acum, nu-i de joacă, se dă alarma. Fug cu toții ca vrăbiile în adăpost. Eu pe poziții și nebuna la fel. Rămăși singuri, la primele bubuituri îmi sare speriată în brațe, iar eu, ca la comandă, o înghesui pe colțul mesei...

Văzându-mă cu urechile ciulite, tata l-a întrerupt:

— Mai du-te, mă, și tu pe-afară să vezi dacă plouă. Nu de alta, dar n-avem nicio umbrelă cu noi.

Ce să plouă? Arșiță curată, de-am fost nevoit să trec pe trotuarul de vizavi, dinspre Cercul Militar, găsind adăpost în librăria de pe colț a Editurii Cartea Românească. Îmi plăcea să răsfoiesc noile apariții, mângâind romanele lui Ionel Teodoreanu, pe care le citisem și recitisem pe nerăsuflăte, la început fiindcă îmi fuseseră interzise. (Bine ar fi fost să mi se interzică și cărțile de matematică, fizică și chimie; poate că astăzi aș fi fost inginer.)

Mintea îmi alerga și la pocitania cu care rămăsese tata la „Trocadero”: un bărbat mic de statură, uscățiv și ascuțit la figură, cu un barbișon negru, cănit, presărat acum cu firimituri de pateu. Cum l-o fi suportat fata lui Chirițescu nu pot nici acum să pricep, de n-o fi inventat toată povestea în doru' lelii. O lăsasem pe farfuză sub bombardament, pe colțul mesei, și încercam să întregesc scena, până la plecarea avioanelor și încetarea alarmei.

Când am revenit în restaurant, la masă se aflau și alți negustori, între care Iacob Albala, însoțit de Radu, un băiat cu vreo patru ani mai mare decât mine, ce nu trebuia trimis pe-afară să verifice starea vremii. Ce naște din pisică șoareci mănâncă. Peste ani, când aveam să-l revăd, semăna cu taică-său ca două picături de apă. Nu doar la înfățișare, ci la întreaga ținută, ușor extravagantă, dar și

extrem de îngrijită.

Nea Iacob părea venit din altă lume, răsfățându-se în mers cu un baston cu măciulie de argint, pe care-l învârtea în față sau în spate, rotindu-ne ochii în cap. Mici, ne țineam laie după el, eu mândrindu-mă că era musafirul nostru. Se deosebea de toți negustorii mai mari și mai mici, români îmbrăcați în stofe bune, dar mereu cu cravatele desfăcute la gât, cu nasturii de la haină descheyați, părând să spună în taină: „treceți și voi cu vederea; până mai ieri am fost țărani”.

Albala, evreu sefard, se deosebea prin vorbă și gestică nu doar de confrății de meserie, ci și de galițienii lui, lălăiți și mototoliți de sărăcie, mai mult cântând decât vorbind:

— Și vrei, și vrei? Pleși după capu miu! Ești mișighină? Ț-am zis c-o să-ți dau bani? Ț-am zis! N-o intrat zili-n sac. Vorbește cu tatăl de la tine ș-ai să vezi că-i bini. Di și să nu fie bini?

— Ci bini să fie dacă nu-mi dai niciun franc?

— Și dac-o să-ți dau nimic, o să fie mai bini?

— *Capăr der vont!*

— *Țzetst!*

— *Chișmăn tuhăz!*

— *A poț aghit!*

N-aveam nevoie de dicționar, că atunci când se foloseau de sudalme în idiș pricepeam că se dădeau cu capul de pereți, ori se trimiteau să pupe ce nu se cuvine.

Înjurături puține, debile, nu ca la noi. Ca popor ne-or lipsi multe, nu și belșugul de ocări, unde sacrul s-a îngemănat cu profanul, contopind anatomia și religia, ridicând tensiunea beligeranților, până când suduielile se transformă-n bocet. În culmea disperării, ovreiu! îți urează „să crăpi”, românul nostru te ia de la naștere și botez, ca să te cădelnițeze apoi prin biserici cu grijanii, până la groapă, fără să-ți uite morții mă-tii, după ce te-a invitat la incest. Înjurătura îi însoțește pasul deopotrivă când nu-și găsește

ce caută, la durere și la bucurie umplându-ți gura cu organe și fecale, înainte de a te blestema sau săruta. Profund credincios, românul descumpănit își amintește la nevoie de scripturi, de agheasmă și anafură, de altar și de cruce, ce-i domolesc amarul. Înjură dezinvolt acasă, pe stradă, în tramvai, la serviciu, în cârciumă sau cimitir, sudalma fiindu-i, ca și pâinea, cârja cea de toate zilele, chiar când stă de vorbă cu sine însuși. La prima vedere ai zice că e un semn al agresivității sale. În realitate, de cele mai multe ori, e un eșapament prin care se eliberează de multe și mărunte, pe față sau în gând.

În mahala, cum să te afirmi, la paispe ani, dacă nu știi să înjuri? Profesori buni, la tot pasul.

— Ascultă, Gică!

— Nu mă cheamă Gică!

— Mă contrazici? Te mănâncă pielea?... Și-apoi, te-a întrebat careva, când te-ai născut, ce nume-ai vrea?

— Nu!

— Pe mine cum mă cheamă?

— Ionel Sarchisian!

— Și cum mi se zice?

— Ionel Roșu.

— De ce?

— După culoarea părului și iuțeala pumnilor.

— Deci pe tine cum te cheamă?

— Gică - dacă zici matale.

— Știi de unde ți se trage numele?

— Nu!

— De la ga-gică. S-o lași pe Evelina-n pace. E mare, nu-i de nasul tău. Bagă la deblă: i-a mea; numai a mea! Și-acum, dac-ai înțeles, îl vezi pe marțafoiul care vine spre noi, malacul care și el îi dă târcoale Evelinei?

— Da!

— Du-te și scuipe-l!

Ușor de zis, greu de încasat. Dar am făcut-o, cu prețul

multor stele verzi. M-am liniștit abia când a apărut Ionel Roșu.

— Ce faci, grășane, bați un copil?

Și până să aștepte vreun răspuns l-a și izbit cu-n cap în meclă de i-a dat borșul, după care l-a luat să mi-l distreze, pe bucățele, cum zice și cântecul:

„Pe la dinți, pe la molari,
Ca-n filmele cu dolari,
De l-a luat de-acolo solo
Să-l coase pe ici, pe colo.”

Jumuleală de zile mari, numai că în prologul ei rămăsesem cu pleoapele unui ochi umflate, lipite cu clei, de mă scărpinam întruna:

— Ce făcuși, Gică? Ți-a stins un felinar, te-a băgat în camuflaj!

— Da' și eu i-am cărat câteva șpițuri la gioale, pân-ai venit să-l bubui.

— Ai încasat-o de fraier. Fii atent ce-ți zic, bagă la cap. Tu ești înalt și ai alonjă mare, bună să-i ții la distanță. Trebuia să te folosești de-o eschivă, să izbească alături. Acum hai până la grădină, la Moise cârciumarul, să-ți dea Titi o bucățică de carne crudă, s-o pui pe ochi, până n-apucă să se învinețească.

Eram pe strada lui Ionel, întâmplător botezată Sfântu' Ioan Moși, unde Moise își ridicase o cârciumă mai arătoasă, tocmai vizavi de biserica cu același nume, cu o curte ce da, la capătul opus, în Calea Moșilor. Duminica, până se sfârșeau slujba și predica părintelui Traian Chirulescu, negustorul alerga grăbit să pregătească mesele din grădină și din local, grijuliu la gălețile cu gheață, în care se răcea vinul casei, mereu de Jariștea, sifonul de sticlă groasă, pregătiri sub mirosul îmbietor al grătarului cu mici și

patricieni. Dreptcredincioșii trebuiau doar să treacă strada, ca să pășească din lumea heruvimilor în grădina raiului, pentru a se împărtăși zdravăn cu sângele Domnului, nu cu lingurița de împărtășanie. În zilele săptămânii, cârciuma rămânea o haltă în drumul celor ce se duceau și se întorceau din Târgul Moșilor, aflat la o aruncătură de băț. În jurul Barierei - de la confluența Căii Moșilor cu șoselele Ștefan cel Mare, Mihai Bravu și Colentina - era concentrată mai toată ceasornicăria negustorească a cartierului, începând cu hotelul-restaurant al lui Solacoglu (oamenii îi ziceau Solacu) - pe locul unde astăzi se ridică mamutul „Bucur-Obor” continuând cu magazinul de coloniale și delicatese „La curcan”, al lui Stelian Constantinescu, cofetăria „Peristeri”, lipită de un mare magazin de mezeluri, „La Pescaru”, în care pătrundeai ca într-un frigider, căldura de-afară invitându-te să-l vizitezi fie doar pentru puțintică șuncă de Praga, cu nelipsitul strat alb imaculat de sub șorici, ce ți se topea în gură mai lesne decât untul. De coteai spre Calea Moșilor, dădeai de-o mare plăcintărie a unui sârb, care, pe lângă produsele de patiserie, oferea iaurt din oale mari de pământ, iaurt țeapăn, de-l tăia cu cuțitul. O tutungerie simandicoasă - unde puteai găsi nu doar produsele tabacului, ci și ziare, reviste de tot felul - despărțea zona alimentară de cea industrială, cu acel îmbietor magazin universal „5000 de articole”, ce te îmbrăca din cap până-n picioare, pentru toate anotimpurile, pentru toate vârstele și sexele, de la șpilhozen la rochii de mireasă, de la salopetă la smoching, de la scutece la giulgiu. De-ar fi fost doar acestea... Fără a face concurență marilor comercianți, o seamă de mici negustori le completa oferta cu magazine specializate de librărie, unde dl Matias ne scutea să mergem cu tramvaiul până la „Hachette”, pe Lipscani, la „Sfetea”, cu depozitul uriaș de cărți din spatele bisericii Sfântul Gheorghe, la „Socec”, pe Calea Victoriei, sau la „Alcalay”, ceva mai jos, pe colțul dinspre Cercul

Militar. Domnul Matias ne aducea tot ce-i treceam pe listă, procopsindu-ne, pe gratis, c-un pistol cu apă sau cu un zmeu mai mărișor, să-l înălțăm când bate vântul. În vecinătatea librăriei se mai aflau o drogherie, o farmacie, dar și o sucursală a Fabricii „Pavel Heliotti”, care ne răsfăța cu halva marmorată, învelită în poleială aurie sau vândută la cântar, după dorință. În centrul așezării trona edificiul băncii „Campus & Bassa”, ce te întâmpina cu două plăci de marmură neagră, cu litere aurii, pentru noi mai mult loc de întâlnire, ca să ocolim aglomerația din jurul ceasului stradal din fața cofetăriei, la rândul său reper al invocatei Bariere.

— Tată, de ce naiba îi spunem Barieră, când așa ceva nu există? Care barieră?

— Nu există acum, dar de fost a fost. Când am venit eu în București, în primii ani ai începutului de veac, ea exista de-a binelea și stăvilea căruțele cu mărfuri ce veneau dinspre Colentina, pe-atunci comună în toată regula, nu ca acum, margine de oraș. Se plătea o taxă și bariera se ridica, lăsând carele să se îndrepte spre Gara de Est, la vechiul Obor. De pe vremea aia a mai rămas în picioare hanul lui Nicu Șchiopu, cârciuma ce se află vizavi de Mașina de Pâine, unde și acum trag țăranii. Aici era o graniță a Bucureștilor, mahalaua fiind deopotrivă sat și oraș.

Timpul o mai radicalizase din pricina comerțului, după cum o dovedea cu prisosință mixtura etnică a negustorilor, prezenți în afaceri aproape la paritate: români, evrei, armeni, greci, bulgari, ruși și sârbi. Nu și țigani, încuibați în jurul apei, fie Lacul Tei, fie râulețul Colentina - dacă am în vedere doar cartierul nostru, unde se aciuse un singur balaoacheș, potcovar, pe strada Episcopul Radu, uliță care cândva s-a numit Birjari.

Prezența negustorilor de toate națiile înmulțise numărul trăsurilor, pe vremea când tramvaiul cu cai nu apăruse, iar automobilul era un moft. Vizitiii, mai toți ruși - muscali, cum li se spunea se așezaseră în enclave ce le puteai ușor

distinge după porțile înalte, bine zăvorâte, în spatele cărora se aflau curți lungi, cu clădiri modeste, ouate aproape la fel, nelipsite de un chioșc de vară, unde se bea ceai la samovar. Se spunea că fuseseră alungați din Rusia, pentru că făceau parte dintr-o sectă ce impusese bărbaților să fie scopiți. Altminteri bisericoși, strângându-se, bărbați și femei, la sfârșit de săptămână, în casele lui Gherasim sau Nichifor, să cânte întru Domnul, răsfățați la urmă cu ceai și niște plăcinte cu varză, dovleac, spanac sau fasole.

Dintre toți, Spilka mi-era cel mai drag. Când fusese mic și l-au scopit, au dat de o singură biluță în boașe: „Asta e, atâta scoatem!” Numai că, odată cu trecerea anilor, lui Spilka i-a coborât și-a doua mărgică. Abia atunci a devenit rusnacul credincios de-a binelea, mulțumind lui Dumnezeu pentru minunea făcută. Bătea cu trăsura caldarâmul străzilor, cunoscând îndeaproape clientela de zi și de noapte a Bucureștilor, știind să se dea jos de pe capră când trebuie, să aibă grijă de cai și mai ales să tragă coviltirul trăsorii când boierul, la pădurea din Băneasa sau Cernica, avea ceva de discutat, mai în secret, cu vreo doamnă de rang sau de felinar, ambele hotărâte să se sacrifice pe același altar.

După o noapte de chef, zdrăgănită de dans și igrasiată de băutură, câte una din ele, despărțită de belfer, mai adormea în trăsură. Respectuos, Spilka lăsa caii la pas ca să nu-i clinească somnul și o ducea la el acasă, unde-i așeza patul ca-n noaptea nunții. Numai că se întâmpla ca, în vârtejul sfântului păcat, să dea și de-o baiaderă cu un repertoriu mai bogat, ce scula muscălimea din somn.

Pune-te apoi în locul lui Spilka, revenit muscălește în corul cântărilor blajine... La ceai, cu ochii în pământ, suporta dojenile spânilor, după ce femeile, petrecându-și basmalele peste ochi, se retrăgeau rușinoase.

Singura soluție rămânea ca Spilka să se lepede de diavol, mergând de bunăvoie la felcer să scape de povară.

Amărâțul asculta, tăcea, se lăsa bruftuluit, își cerea iertare, dar de renunțat la podoabă nici vorbă. „Mai bine mort!”

Dar nici după capul lui nu se puteau lua. Speranța a dat-o proprietarul nostru, gospodin Gherasim Șutoțkin, un bătrân care, deși paralizat pe jumătate, scăpase cu viață mulțumită doctorului Benglas. Muscalul avusese o boală stranie, care înainta curios de la tălpi, atrofiindu-i încetul cu încetul picioarele până la brâu, de ajunsese omul să se ridice de pe cearșaf doar dacă trăgea de niște frânghii legate strâns la capul patului. Rugăciunile nu-l ajutaseră cum ar fi vrut, așa că s-a hotărât să-l accepte pe doctorul Benglas, ținut până atunci dincolo de prag.

Era medicul mahalalei. Rar să se fi dus careva la cabinetul său din blocul de lângă cinematograful „Splendid”, cândva pe Calea Moșilor, între străzile Ardeleni și Romană (azi Mihai Eminescu). Se obișnuise să-și caute singur pacienții, umblând din curte în curte, cu o gentuță în care purta un stetoscop, un ciocănel și medicamente uzuale. Ne cunoștea starea sănătății mai bine decât ne-o știam noi. Își vizita bolnavii cu regularitate, deopotrivă pe cei cu dare de mână și pe săraci, luând bani doar de unde știa că există. Ba uneori, în casa unor amărâți, nu uita ca lângă rețete să pună și câțiva gologani. Avea flerul de a diagnostica pacientul din ochi, din gesturi, fără să greșescă. Odată, la un consult cu medici de renume, stătea umil lângă perete, ascultându-l pe profesorul Urlățeanu:

— Fata are febră tifoidă. Nu vă speriați că temperatura-i mare; înveliți-o întruna în cearșafuri reci și primeniți-le mereu.

— Coană Profiră... Fata n-are febră tifoidă. Lăsați cearșafurile, c-o îmbolnăviți mai rău.

Pe cine să creadă coana Profira? Pe Benglas sau pe un ditamai profesor? A mers pe mâna magistrului, iar Lenuța,

soră-mea, a făcut o dublă pneumonie și s-a curățat.

Nu cred în blesteme, dar n-am s-o uit pe mama spunându-i vestitului doctor:

— Deie Dumnezeu să ai și dumneata parte de durerea mea.

Am rămas înlemnit când, după două luni, unicul fiu al doctorului Urlățeanu a avut un accident mortal.

Întâmplare? Coincidență? Sau - cine știe?! Îmi fac cruce și mă abțin s-adaug ceva.

Când s-a hotărât să-l lase pe Benglas a-i trece pragul, Gherasim era în cofă. Murea cu zile.

— M-ați chemat târziu, domnule Șutoțkin. Ziua de ieri n-o mai putem întoarce. Vă promit însă că oprim paralizia, să nu se mai ridice.

Și-așa a fost, numai că acum Gherasim îi cerea să-l vindece pe birjar cu o dulce impotență, de care rusul n-avea nevoie, presimțind că la așternut nu l-ar ajuta nicio frânghie.

Ce să-i zică ovreiul? Decât că lui Spilka boala o să-i treacă oricum. Trebuie numai răbdare, că bunul Dumnezeu știe ce face. Poate pentru început puțină bromură nu strică.

Când a auzit Spilka ce-a hotărât doctorul, s-a dus la crâșma lui Gică Grăbitul și s-a îmbătat pulbere. De bucurie, seara, a luat după el acasă un țămbalagiu, de care se mai și sprijinea. A făcut-o lată, spre disperarea rusnacilor de pe Făinari, Birjari, Precupeții Vechi, Smeului și Câmpului - „muscali cu cauciuc”, cum le zice Caragiale, din pricina gumilasticului montat pe roțile trăsurilor, ca să nu zdrăngăne pe macadam.

O vreme s-a mai potolit, bând cu măsură și mai atent la marțafoaiele cărate la hogeac. Paza bună trece primejdia rea. Drept e că, între timp, o mai pățise cu o doamnă onorabilă, scoasă la pădure de nașul ce-o cununase cu un an în urmă, într-o noapte când finul, bătrâior, plecase cu treburi la conac. Lichiorul dulce s-a înșurubat pe nesimțite

În oasele muierii, astfel că după ce l-au dus pe naș acasă femeia nu se mai putea da jos din birjă, de-a trebuit Spilka s-o ia în spinare ca pe-un sac de cartofi. Noroc că nu era grea. A așezat-o cuviincios pe pat, i-a acoperit genunchii cu rochia, ce părea că se îmbătase și ea, s-a așezat să mănânce, că-i era foame, a trosnit și câteva pahare, după care, făcându-și rugăciunea înainte de culcare, băgă de seamă că nu-i vine somnul. Alături, femeia înțepenită lemn: anestezie totală. O clătină puțin - nimic; încercă mai ca lumea - degeaba. De n-o auzea cum răsuflă, de n-o vedea cum îi saltă pieptul, ar fi zis că-i moartă. Păi, dacă așa stau lucrurile, n-ar fi rău să vadă, măcar cu un ochi, cum arată și pe dedesubt. Ușor, cu zăbavă, că nu-l grăbește nimeni. Dar dacă se scoală?... Și ce dacă se scoală!... La urma urmei, n-a făcut nimic. O să-i spună c-a dezbrăcat-o să poată dormi mai bine. Numai că inima i se zbătea să sară din piept. Când s-o descalțe. Observă că doamna are un singur pantof. Îl caută prin casă, ba se duse și-afară să vadă de nu cumva-i rătăcit în birjă - nimic. Ce-o să facă dimineață când s-o scula? Are în casă doar cizme și ghete cu elastic... Că n-o pleca în picioarele goale?!... Mde! Mai bine va trage trăsura lângă intrare și-o va căra-n ciorapi. La urma urmei, n-are nicio vină. Până una-alta, se-apucă să-i desfacă bumbii, ușurel-ușurel, grijuliu să n-o trezească. Pentru o clipă, se mulțumi să-i suflece rochia sub bărbie, ca un fular. Odată cu ea se strânse însă și combinezonul, spre mirarea muscalului care acum observă că, la înghesuială, cucoana nu rătăcise doar un pantof, ci și podoaba de chilot, plecat în lume fără să se-ntoarcă. Oare să nu poarte vara? Mâniat de ce-l poate aștepta a doua zi, îi trase binișor rochia peste cap, păstrând doar combinezonul, perdea între naștere și moarte. Frumusețea femeii îl paraliza pe Spilka mai rău ca pe Gherasim, care, de bine, de rău, se mai ridica pe jumătate. O vreme îi rămase doar bucuria de a-i mângâia cu privirea șoldurile unduitoare, pulpele arțăgoase,

rotunjimea umerilor și a genunchilor, obrăznicia sânilor și pielea-i mătăsoasă, mai catifelată decât anteriorul lui de birjar, poate și din pricina minusculelor firicele de păr ce-i acopereau trupul ca o pulbere de aur. Când se dumiri că nu visează, îi atinse ca un fulg degetele picioarelor, unul câte unul, urmând porunca buzelor, ce-l trăgeau pe nebăgate de seamă în sus, mai sus, până când pufulețul din triumphiul vieții, blestem diavolesc, îi ceru să i se supună.

Spilka își îndreptă ochii spre cer, făcu o cruce mare și șopti cu evlavie:

— Iartă-mă, Doamne, că nu știu ce fac!

Mai roti trei cruci, scuipe pe dracu' în stânga și dreapta, după care începu să vâslească agale, agale, cu grija de a nu trezi femeia. Fulgerat, căzu apoi cu capul în pernă, ca un pietroi aruncat la fundul mării.

Se trezi într-o gălăgie infernală:

— Dormi, lighioană, dormi, Hristoșii și sfeștania mă-tii de muscal. Ce caut eu despuiată în maghernița asta?... Pantofi să te faci, bolșevicule!

II. LA RĂSCRUCE DE CÂRCIUMI

Ceva cheag trebuie să fi avut Moise când și-a ridicat casă cu etaj. Asemenea clădiri le puteai număra pe degete în Obor. N-avea el Ganovici de pe Făinari, ditamai barosanul cu fabrică de pâine, franzelării, bașca o moară la Alexandria, n-avea colonelul Teodorescu, de pe Câmpului, ce să mai vorbim?!... Case cu etaj, puține, apăruseră mai întâi pe Calea Moșilor, între care trona blocul lui Panaitopol din capătul Făinarilor, vizavi de Hadraski, cel cu magazinul de fierărie. Vile cu Hochparterre - mai arătoase decât bloculețele ce apăruseră cu timpul primprejur - le numărai de asemenea pe degete.

Oricum, Moise jucase o carte mare. Conta îndeosebi pe vad și pe mintea ce-l obliga să adune zestre pentru fete, că altfel s-ar fi făcut de răs în tot Teleormanul, dacă le mărita cu fundul gol. Nu de alta, dar cu dota ce-o primise la căsătorie și-ar fi putut face cârciumă în sat, unde, în afară de biserică și cimitir, bine rostuite de popă, n-ar fi avut nicio concurență. Aici, să te ții: numai pe ulițele din jur existau, la ambele capete, cârciumi cu grădini de vară, ba chiar și restaurante pentru lumea subțire, pe-atunci și mai târziu totuna cu cea bogată. Dracu își îmbârligase bine coada, că asediase bisericile Sfântul Ioan Moși și Precupeții Vechi cu o puzderie de altare ale bucuriei și tristeții, mai cu seamă ale plictiselii, starea de veghe a românului, acuzat mereu de lene. Se bea întruna, de dimineață până seara, călăreți cu schimbul, până ce, fără să ți se atragă atenția, ajungeai și tu să crezi că „mai e și mâine o zi”.

Când a rămas nevestă-sa borțoasă, Moise, ca orice negustor dornic de urmaș în branșă, și-a dorit un băiat. Și s-a pomenit cu Etta. A înghițit în sec și-a mai așteptat. Prea mult își dorise un fiu, pentru ca soața să nu-l blagoslovească iarăși cu o fată. Să-i dea Dumnezeu și Andei sănătate. La botez, Bolintineanu, negustor mare în Obor, s-a aplecat spre el și i-a spus, pupându-l pe obraz:

— Nu fi supărat, Moiscă. Poate că fetele-s norocoase și tocmai de la ele ți se trage bafta. N-ai de unde ști... Și-apoi cine are fete are parte și de băieți, din care s-or găsi doi să le ia cu cununii. Dintre ăștia, mai pui și tu ochii pe unul care ți se potrivește la teighea.

A băut ce-a băut, după care, pilit, și-a sfătuit prietenul să se mai culce și pe spate, să lase hățurile în mâinile cucoanei, dacă vrea să aibă băiat.

I-a fost gura aurită, că din truda nopții sosi într-o zi și Titi. De bucurie, Moise a pus pe masa fiecărui client câte-o chilă „din partea casei”. Avea de unde. În fiecare toamnă își umplea budanele cu vin de la podgorenii din părțile Buzăului, mereu aceiași, veniți cu un șir de căruțe ce se prelungea până la Barieră, în așteptarea descărcării butoaielor. Acum să bea toată lumea pe gratis. Îl scăpase Dumnezeu de grijă. Pe fete le va da la facultate, pe băiat la vreo școală comercială, să știe câte ceva, că de învățat tot el o să-l învețe. Important era să nu se dedea la carte și apoi să-mpuște francul, ca mai toți surtucarii.

Cam pe atunci veni și ideea noii case.

— Moise, cască bine ochii să nu pierdem și ce-adunărăm. Casa ne înghite toți banii și rămânem la mâna norocului, dar și a cârciumarilor din jur. Nu mai departe, la colț, dai de Grasa, cârciumă în toată regula. Da' să zicem că de ea n-ai de ce să te temi. E călcată aproape sută-n sută de ardeleni. Vin de unde n-ai crede. Se-adună între ei, vorbesc de-ale lor, râd și plâng până sâmbăta, când la crâșmă vin și

servitoarele de primprejur. Atunci se înfoaie toți, se-ncinge târâța-n ei și-ncep să dea cu briceagul. Sergenții fluieră, iar birjarii s-adună ca muștele pe căcat să-i care la spital.

— Cu Grasa e bine, că ne scapă de mușteriii de dincolo!

— Păi! Spune-mi însă matale ce faci de-o iei la stânga și ajungi în Barieră? Bătaia peștelui e la „Trei stejari”, la o zvârlitură de băț; vizavi de ei altă bodegă, lipită de „La curcan”; mai pe stânga - hanul lui Nicu Șchiopu. Dar să zicem c-o iei înapoi, la dreapta, și treci de Grasa. În colț la Moșilor, lipit de Hadraski - se lăfăie cârciuma lui Tudorică Cristescu; să zicem c-o iei invers, spre Viitor: pe Făinari, la numărul 13, dai de grătarul lui Gică Grăbitu.

— Nu-i pericol. Până coboară el în pivniță după o ulcică de vin, trece baba cu colacii. Nu degeaba și-a căpătat porecla. Și-apoi acolo madam Petrescu se ocupă doar de chifteluțe, mici și patricieni. Dever mic.

— I-adevărat, dar dacă mai faci vreo douăj' de metri, pe colțul cu Precupeții Vechi, dai de „Măgura Oltului”, și Diculescu nu-i fitece negustor. Uite ce-a pățit Cristoceă, care a deschis o bombă cu trei, patru mese peste drum de el. Îi merge doar să nu moară de foame. De-ar fi doar astea... Mai faci însă vreo 40 de metri și, în colț, la Viitor, dai de ditamai bodega. O iei la dreapta și, în cap cu Lizeanu, puțin mai încolo, auzi taraful lui „Zori de zi”. De Calea Moșilor ce să-ți zic?! Până la Olari - unde se lăfăie restaurantul lui Gherghiceanu găsești birturi la tot pasu', grătare peste grătare, de umbli prin fum mai rău ca prin ceață. Noi ne-am așezat în dreptul bisericii; foarte bine, dar dacă încaleci ograda ei îți sare în cap Tănase cu ciorba de burtă și tuslamaua, luate-n grabă de golătime la o țuică și-o halbă. Da' s-o luăm altfel. De treci gardul din fundul curții noastre, dai de Leana Chioara, la răscrucea străzii Smeului cu Câmpului. Ca să reziste, a băgat în prăvălie și un beleard, chiar dacă nu-i ca la „Splendid” și „Violeta” de pe Calea Moșilor. Mai mult câștigă fetele ei, care se întind cu

toți căruțașii. Dacă...

— Ho, ajunge! Că doar îmi știu mahalaua. Unde vrei s-ajungi?

— Unde? Mă tem că verși în puț înc-o căldare de apă!

Crăcănica - așa îi spuneam noi - nu bătea câmpii și, în sinea lui, chiar Moise Neagu se înfiora când făcea inventarul cârciumilor din cartier. Apăruseră peste noapte ca ciupercile după ploaie și, ca tot omul născut la țară, se întreba cine mai muncește la oraș, dacă toate prăvăliile sunt pline, ba mai vând și pe datorie. Totuși nu se împăca deloc cu planul de a da lovitura.

— Tu știi vorba ceea: „Câinele moare de drum lung, iar prostu' de grija altuia". Nu te înfoi... știu eu ce fac.

După care îi păru rău că se răstise la nevastă și încercă s-o îmbuneze:

— Stai liniștită, soro. N-au intrat zilele-n sac. O să ne gândim amândoi ce trebuie făcut să fie bine.

A zis ca s-o liniștească, adormind târziu cu gândul la pașii de-a doua zi. Școală n-avea decât vreo patru clase primare, dar cartea-i plăcea. De multe ori, seara, după ce copiii închideau ochii, se uita prin manualele lor, bucuros să învețe câte ceva. Îi plăcea mai ales să răsfoiască paginile de istorie și geografie, minunat că-l întorc în timp, că-l fac să cunoască și alte pământuri, alți oameni, alte obiceiuri. Le luase copiilor și-un glob marinăresc, peste care se apleca adesea cu lupa, plăcându-i să se plimbe cu degetul peste mări și țări. Uneori, când se mai iveră o clipă liberă, se încumeta să discute cu fetele:

— Dacă tot aveți zece la religie, ia ziceți-mi și mie: în afară de Maica Domnului, care-i mai mare în grad: sfânta Paraschiva sau sfânta Veneția?

Etta, totilara casei, se încruntă o clipă, după care se zborși:

— Ce te pomenești, tată? Care sfântă?... Veneția-i oraș în nordul Italiei!

— Aşa-i, trăiască mă-ta şi tac-tu. Dar spune-mi, contra zece lei, dacă ştii: unde se înghesuie lumea când ajunge acolo?

— În bazilica San Marco, făcută între secolele 9 şi 11! Auzi întrebare...

Moise ar fi vrut să adauge şi el un edificiu mai acătării, dar uitase veacul când fusese clădit şi nu dorea să se facă de ruşine de l-o întreba fiică-sa. Şi doar c-o seară în urmă se uitase în carte la Palatul Dogilor, zicând nevastei:

— Să vezi ispravă şi la nebunii ăştia de macaronari: două sute de ani le trebuiră să înalţe o primărie mai făloasă; o lucrare din tată-n fiu, că abia strănepoţii au apucat s-o vadă-ntreagă...

— Vezi, Moise, nu degeaba zic să fim atenţi ce facem cu cârciuma, să n-o lăsăm pe umerii copiilor.

Neagu nici n-o auzi, continuând să dăscălească:

— la zi şi tu, Anda... în afară de maşină, trăsură, căruţă sau bicicletă, cu ce se mai mişcă omu' prin Veneţia?

— Cu gondola, tată, şi barcagiul cântă.

— Până la gondolă, ia să vedem care din voi mă duce cu trenu' la Veneţia.

După care învârti globul, spre bucuria lui Titi, prea mic ca să-l intereseze vorbăria de până atunci. Ochind nedumerirea fetelor, Moise ţinu să adauge:

— Da' să nu mă duceţi pe scurtătură, trecând gârla pe la sârbi. Luaţi-o pe la boangheni, că în drum vreau să văd şi Viena, să ne dăm în roata mare de la Prater.

Nu conta că în afară de lanţurile şi căişorii din Târgul Moşilor n-apucase să vadă nimic din minunăţiile lumii. Vorbea însă de Prater ca şi cum ar fi fost la marginea Oborului. Cum fetele nu se împrieteniseră prea mult cu globul, Neagu începu să le arate:

— Deci plecăm din Bucureşti, trecem munţii în Ardeal, o luăm pe la Cluj, pe la Oradea, vira spre Budapesta, după care... p-aci, p-aci, p-aci - bucuros să-şi mişte degetul peste

Ungaria, Austria, până trecea Alpii în Italia.

— Mult ai mai călătorit, tăticule...

— Nu cât s-ar fi cuvenit, răspundea Moise, știind că mai departe de Odobești și Panciu nu ajunsese niciodată.

Grăsuț, mereu cu o cămașă îngrijită și pantalonii la dungă, stătea ore în șir în fața cârciumii, ca să-și întâmpine clienții. Îi conducea la mese, striga la chelneri și nu uita să facă recomandări în privința mesei de prânz sau de seară. Revenea pe trotuar și se uita îndelung la biserica de peste drum, ca și cum de-acolo trebuia să-i vină izbăvirea.

Părintele Traian Chirulescu, popă cinstit și prea bun cu noi, se ferise de cerșeală la credinciosul de rând. Își făcuse un comitet de enoriași cu cei mai bogați negustori din Obor, care preluaseră toate cheltuielile bisericii, fără să uite a-i milui pe amărâții aflați la strâmtoare. La rândul său, Moise se gândi să se înconjoare și el cu un sfat al înțelepților, chiar dacă pe ăștia nu-i dădeau banii afară din casă. Averele e avere, de-o măsori în franci, dar dacă o calculezi și după învățătură de carte - își zicea el - descoperi că-s prea mulți proști pe metrul pătrat. Cârciuma nu era însă biserică, să-i convoace în numele Domnului. Și nici el ministru, să-i cheme la ordine. Trebuia să intre sub pielea lor altfel - nu cu vorba, ci cu fapta. Un inginer, avocat, medic, profesor, ofițer sau contabil nu strică la casa omului. Nu știi niciodată când ai nevoie de ei. Observase cam ce le place să consume, chiar dacă rar îi călcaseră pragul. Greu i-a fost să facă puținică poliție: cum îi cheamă, unde locuiesc și ce număr de telefon au. După care îi veni ușor să-i câștige. A început cu avocatul Dorojan, de pe Smeului:

— Domnule avocat... Am adus niște cârnați de Pleșcoi de-ți ia gura foc; se stinge doar c-o găleată de vin. Riesling vesel, de Jariștea. O nebunie!... Și dacă știu că treceți pe la noi, vă pregătesc și-o fasole albă, cu ciolan afumat, cu varză acră, pictată cu boia, c-o dată pe săptămână omu' mai trebuie să-și spele și mațele, să le facă să cânte...

Ținuse minte de când Dorojan îi lăudase cârnații: „Tu să știi însă de la mine: zece metri de cârnați d-ăștia nu fac cât un metru de Pleșcoi”.

Atât i-a trebuit lui Moise s-audă, că l-a și băgat în buzunar. A întins sfoara și-a aflat urma satului prahovean, fără ca apoi să mai scape de avocat, ce-și târâse acum și clienții la cârciumă, majoritatea cu pricini comerciale. La început veniseră aduși de necazuri, apoi din obișnuința grătarului și a vinului galben-verzui sau a muscatului tămâios. La fel avea să-l atragă și pe Cârligea, căpitan cu ordonanță, pe arhitectul Silviu Mayer - ambii de pe aceeași stradă cu el pe comisarul de Siguranță Popescu, de pe Câmpului, ori pe profesorul Victor Pavelescu. Acesta nu lăsase de înțeleș niciodată cu ce se ocupă. Îi plăcea să bea cât mai departe de casă, fără să bănuiască vreodată că-l va da de gol un copil din vecini, abia intrat la Liceul Marele Voievod Mihai, unde preda logica și filosofia.

Moise Neagu nu pricepea cam cu ce se ocupa domnul Victor la școală, dar instinctul l-a mânat să se apropie de el, să i se spovedească pe nesimțite, pentru a ajunge la visul său de a clădi pe vechile temelii o prăvălie nouă.

Spre nedumerirea negustorului, domnul Pavelescu s-a cufundat în tăcere - ca și cum l-ar fi apăsât grija achitării unei mari datorii -, a șoptit un „mda”, și-a plătit cinzeaca și s-a cărat pe strada vecină pentru a mai da pe gât un rachiu. Nu bea nicăieri mai mult de-o litră de vin sau cinzeacă. Când simțea nevoia s-o facă, schimba cârciuma. Acum se adăugase și nevoia de a-și verifica sfaturile, ceea ce l-a determinat ca în câteva zile să bată scările bodegilor, de ajunsese și peste hotarul mahalalei, la cârciuma lui Ghiță Munteanu, avanpost al Bucureștilor pe Calea Colentinei, vizavi de catedrala Sfântul Dumitru. Umbla din bombă în bombă, să se convingă că nu greșește.

Când se aștepta mai puțin, Neagu se pomeni cu el:

— Uite, Moise, pentru că ai nume de jidov sfințit în *Biblie*,

s-o luăm pe ovreiește, de-a-ndoaselea, de la dreapta la stânga. Pe tablele jupânului - obligatorii și pentru creștinii noștri -, în meseria ta mai trebuie să adaugi șapte porunci. Prima: cârciumarul să n-aibă grijă doar de gura clientului, ci și de curul lui, că tot ce bea și mănâncă nu se oprește la buric. Or, așa cum ai grijă să-ți umpli budanele din pivniță, tot așa trebuie să te gândești unde le verși. Acum peste tot unde umbli, dai de-o privată năclăită cu rahat, mai totdeauna hazna turcească, sau de-o lemnărie ce te obligă să te cocoți pe ea precum curcile. Ți se-ntorc mațele pe dos sau alergi la gardul bisericii, lung cât șapte case una lângă alta. Mai mare păcatul. Profită că ai canalizare, teren liber și așază în fundul curții vreo șase cabine curate, cât șase dulapuri, lângă o săliță cu jgheab pentru bărbații grăbiți. Să poată veni omul la grădină, cu nevasta, cu iubita, cu amanta, cu tot ce i-a îndulcit Dumnezeu viața. În prăvălie, la fel: toaletă pentru bărbați, toaletă pentru femei, amândouă cu prosoape, mereu schimbate, cu săpun și oglindă, că damele se mai și dichisesc. Faci, nu faci, e treaba dumitale, dar nu uita să spui copiilor și nepoților tăi că până ce ultimul român n-o să aibă un closet ca lumea în casa lui, privighetori din alte țări nu vor veni doar să-i asculte doina, ci să-l și răhățească. Înțeleș, Moise?

— Înțeleș, domnule Pavelescu!

— Porunca a doua: dacă în local se trăiește în devălmășie - bară-n bară, ca la gară -, grădina trebuie să aibă un aer familial. Nu pierzi niciun metru din spațiu, dar nici nu stai spate-n spate cu oricine. Fă o lemnărie simplă, cu zăbrele, dacă nu poți planta, ca la Viena, gard viu, de nu știe stânga ce face dreapta. Limpede, Moise?

— Ca lumina apei!

— Porunca a treia: bagă electricitatea-n forță; oferă ce nu se vede prin preajmă, ci doar în centru. Fă și tu un pas înainte, că nu ești la țară... Uite la Costică Cojocar, sifonarul, care și el și-a făcut casă cu etaj pe Mașina de

Pâine, într-o săptămână, olteanul i-a adus în prag de faliment pe toți din branșa lui, în cap cu ditamai Toma Șomandra, ăl de ține firma „Oltul”. Cât ai clipi, le-a suflat toată clientela. A renunțat la herghelia de cai și i-a înlocuit cu o camionetă „Citroen”, special comandată în Franța pentru căratul lăzilor de sifoane și limonada, acoperite pe stânga și pe dreapta cu câte-o prelată colorată, cu litere de-o șchioapă: „JIUL, Strada Mașina de Pâine nr. 54”, plus un număr de telefon. A scăpat și de toți căraușii de pe camioane, care plecau treji de la fabrică și se întorceau criță. Mașina umblă prin oraș și toate restaurantele din centru nici nu concep să mai vadă la ușă țărănoi cu biciul. Îl vor pe Manole, șofer cu chipiu de colonel, având în loc de stemă numele fabricii - „Jiul” - incrustat cu fire aurii. Scarpină-te în buzunar și ia-ți o vitrină frigorifică - unde să se lăfăie un nisetru de un metru, păstrăvi și scrumbii de Dunăre, iar separat de un geam: antricoate de porc și de vacă, fleici și momițe, pastramă de oaie -, să nu vă mai văd că vânturați muștele de pe albia cu cărnuri și gheață. Ia-ți un boiler pentru spălatul vaselor și pune-l la vedere, să bage de seamă toți că nu spălați farfuriile-n lighean și paharele în găleată. Apă ai, slavă Domnului, și la cișmea, până ți-oi face un puț al tău, s-o tragi cu pompa, de nu te-ar mai costa nimic. Mare scofală?

— Auzi vorbă!

— Porunca a patra, Moise: bucătar și gratargiu de meserie, nu ca Leanca Grăsana, care din „măiculiță” nu te lasă, uitând să întrețină domol cărbunii; angajează două fete frumoase, doi tineri chipeși și voinici, să te scoată din belele când dai de vreun halimai... Nu-i de glumă: băutura smulge omul din minți tocmai când nu te-aștepți. Nu mai departe Prințul Nicolae, care, deși-i fratele regelui, se ia la bătaie cu șoferii și căruțașii, înjurându-se ca la ușa cortului. Dar să nu schimbăm vorba: adu fete tinere, Moisică, că ele țin loc de flori, și-ți pare vinul mai bun. Ia una blondă și alta

brunetă, să-mpaci toate gusturile, îmbracă-le în ii de borangic și catrințe, împodobite cu paiete, care se potrivesc perfect cu pantalonii și vestele negre ale băieților în cămăși albe ca neaua. Nu ca Sile Ciupitu, care te servește cu sare și piper scoase din buzunarele ponosite ale jiletcii... Greu, Moaică?

— Baltă să fie, coane Victoraș, că pește se găsește!

— Porunca a cincea: poartă grija urechii, nu doar a gustului și a ochilor; e nevoie și de-o picătură de muzică discretă, dulce, nu behăită din fundul bojocilor, ce ne obligă să urlăm unii la alții pentru a ne putea auzi... O vioară și un țambal e destul, dar ȣiganii să mai știe și câteva cântece de departe, ca „Annapolla”, din America, „Sunt vânzătoarea de plăceri”, de la Paris, melodii fredonate și pe stradă, de când cu radioul. Ce zici?

— Le știi și eu, coane Victore, că le cântă fetele-n casă, când cred că nu le auzim.

— Porunca a șasea, negustorule!... E înscrisă pe partitura comerțului, dar o cântați după ureche: nevoia de reclamă. Reclamă subțire, nu ușurică precum: „Bob, Bob, e-un săpun, Bob, Bob, cel mai bun”... Eu știu că baza clientelei dumitale e negustorimea, dar nu uita și vorba: capra râioasă ține coada sus. Contează și cine-ți mai calcă pragul, fie actor, scriitor, ori gazetar de soi. Ia exemplu de la „Hanu’ Ancuței”, cârciumă cu fason, deschisă de curând pe dealul Izvorului, așezată tot la margine de București. Acolo, indiferent de înghesuială, există o masă rezervată pentru artiști, unde tronează adesea Sadoveanu, fost președinte al Senatului, acum director la *Adevărul* și *Dimineața*, ditamai scriitorul. Tartorul numărul 1, clientul de bază, e domnul Păstorel Teodoreanu, care a creat, pe lângă sfânta cârciumă, și „Divanul meșterilor, cărturarilor și jupânițelor de la Hanul Ancuții” - legitimat la tribunal cu statute în regulă. Negustorul, isteț, suportă „vinul casei”, ba mai acoperă, o dată pe an, și premiile „Divanului”. Spre norocul

tău, ai în jur o armată de birjari; vorbește cu muscalii ca seara, când își iau clienții de la teatre și alte săli de spectacole, să le sufle la ureche că știu ei un loc unde se bea și se mănâncă bine, ieftin și curat, pe deasupra și ferit de ochii lumii. Ți-i aduce plocon și le-oi da ce conveniți de la început. Ca să nu zic că de la teatru, de la operă și operetă, mai ies și artiști, fiecare cu admiratorii și admiratoarele lor. Ți-ar strica să-i vezi la mese, să prindă gustul cârciumii tale?

— Asta ar fi trandafirul de pe tort!

— Atunci, notează porunca a șaptea și ultima: pune ochii pe un arhitect ca lumea. Nu te da pe mâna zidarilor. Spune-i de ce bani dispui și ce-ai vrea. Oricum, nu încurca prăvălia de la parter cu locuința. Separă-le de la intrare și lasă-ți o scară interioară. În rest, știe el ce trebuie făcut.

— Domnule Pavelescu, așa o să fac și cred c-o să iasă bine, mai ales de când a apărut radioul și omu' trage cu urechea la tot ce n-a apucat să vadă. Credeți-mă că la unele schimbări mă gândisem și eu, chiar dacă nu așa de clar. Bogdaproste, bogdaproste, bogdaproste! Dar, să nu vă supărați că vă întreb și eu ceva, așa, de amuzament... Dumneavoastră știți unde se servește cea mai bună, cea mai fragedă friptură-n București?

— La pod la Băneasa.

— Ezact! La „Brotăcel”, unde am fost și eu băiat de prăvălie. Ei bine... Spuneți-mi mie de ce toate, repet: *toate* fleicile, antricoatele, garfurile se puteau mânca acolo și fără măsele? Ia să văd dacă știți...

— Habar n-am și nici nu mă interesează. Important e că știu unde să-mi car familia când ni se face de-o plimbare la Șosea.

— Important e c-o să vă am de client cu doamna. Domnule Victor, sunt om serios și m-ar pedepsi sfânta biserică de vizavi de v-aș minți... Vă spun pe văzute, nu pe auzite. Vara ca vara, unde acolo, la grădină, triumfau micii,

patricienii și piciorușele de broască, făcute pane, de ziceai că-s pui, de unde și numele localului. Dar de cum se lăsa toamna, măcelarul tranșa carnea în bucăți, ca la afumătoare, bucăți pe care eu, cu mâna mea, le legam de cârligele prinse sub scaunul latrinei din fundul curții. La început nu-mi venea nici mie să cred ochilor, dar așa stăteau lucrurile. La fel de adevărat era că, după ce luam hălcile de acolo, le frecam în cârpe opărite, știind bine că amoniacul din umblătoare își făcuse efectul.

Îl lăsase pe Victor Pavelescu năuc. Ca niciodată, profesorul sculpă ca un rândaș și plecă uitând să-și plătească țuica.

Moise Neagu reținu însă toate spusele lui și cu ajutorul unui arhitect - ce abia ieșise de pe băncile Institutului - ridică o mândrețe de restaurant, cu geamuri mari la fațadă, prin care se vedeau lambriurile - rostuite și pentru a nu se mai ciobi mereu pereții - barul din dreapta, suprapus unei vitrine frigorifice, mobilierul din stejar lăcuit, predominant în local, spre deosebire de faianța bucătăriei și spălătoriei. L-a lăsat pe arhitect să gândească proiectele, fără să-l contrazică, în afara unui detaliu de plasament: „pronaosul”.

Cu vorba asta tânărul încercase să și-l apropie, să-l facă să-i accepte întregul proiect, de la caldarâmul străzii la fundul curții, plan pe care acum se vedea și o perdea de pomi, ca o lizieră de pădure, ce separa grădina de instalațiile sanitare, camuflate cu discreție.

— Vezi dumneata, domnule Neagu, în multe privințe cârciuma proiectată nu se ridică doar la umbra bisericii de peste drum, ci e gândită și ca o prelungire sufletească a ei. De rugat, omul se poate ruga și-acasă, în fața icoanei, se poate gândi la Dumnezeu oriunde, dar Casa Domnului îl adună, îi dă convingerea că nu-i singur. La fel și cu paharul; îl poți da peste gât și-acasă. Nu-i însă totuna. Băutura de unul singur e searbădă. Ca și sfântul lăcaș, cârciuma e un loc de reculegere. După tăgada vieții, în ea te împaci cu

lumea, de fapt cu tine însuși. Numai că și-aici îți trebuie un bob de sfințenie.

Îi arată apoi forfota oamenilor de pe trotuarul de vizavi, grăbiți să ajungă la piață sau să se întoarcă acasă, și le compară mersul cu pașii molcomi ai celor ce coteau cu o lumânare în curtea bisericii. Călcau agale prin curtea ei, zăbovind apoi câteva clipe în fața pronaosului.

— D-asta vă propun ca omul să nu dea buzna în local, să-i lăsăm un spațiu de respiro, măcar de cinci metri, să-și îndrepte umerii sau, la ieșire, să mai poată rosti o vorbă celui cu care a stat la masă. Ca să nu spun că aici ar fi și-un loc să tragă o trăsură, două. Efectiv ar fi ca un pronaos.

Moise - care mereu repeta că Dumnezeu i-a dat o gură și două urechi, ca să audă mai mult și să pălăvrăgească mai puțin - nu se abținu să zică:

— Lasă-mă, dom'le arhitect, cu vorba asta, că de-o mai spui îmi pun potcap pe cap și cer băieților să servească în sutană, iar fetelor să fie cernite ca maicile de la mănăstire!

— Hopaaa... ideea n-ar fi deloc rea, dar s-o ai în vedere ceva mai departe de biserică. Atunci m-aș simți obligat să proiectez și niscai chilli în fundul curții, unde noaptea, la pâlpâiala candeliei, să ne ierte Cerul de păcatele ce le-om face pe bâjbâite.

— Nu râde, dom'le, că ne bate Dumnezeu. Crede-mă însă și pe mine: dacă din cârciumă vreau să fac o grădină de rai, de ce s-o ascund, să n-o las la vedere? Crâșma se pune-n drum - cum zice și cântecul -, dă-l naibii de pronaos... Pftiu, iartă-mă, Doamne, că mă prostii!

N-apucă să facă a doua cruce, când un țipăt de moarte le fulgeră discuția. Îi dumiri Vasilică Ciupitu, care pășea agale din fundul curții cu o farfurie de ciorbă, purtată solemn ca un scut:

— Nu s-a-ntâmplat nimic, jupâne! S-a matolit Grăsana și-a uitat de grătar, de se făcură toate scrum.

Arhitectul băgă de seamă că cel ce-și căpătase porecla

după semnele lăsate pe obraz de un vărsat de vânt își vârâse degetul gros în farfurie, tăindu-i pofta să comande și el ceva.

— Domnule Moise, dacă tot te paște gândul să faci din bodegă restaurant, fii atent și la veselă. Nu servi nimic la masă fără o farfurie de suport. Să nu-ți bage nimeni degetele în mâncare!

„Asta ar fi a opta poruncă - gândi Moise. Încă două și dublez tablele ovreiului!”

III. ROȘU, ARDELENII, DENTISTUL ȘI ALȚII

Ionel Roșu era omul dracului, pe care Scaraoțchi trebuie să fi dat bani mulți. În cartier venise târziu, din Cernăuți, după cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord, în vara anului 1940, când marele nostru străjer, omagiat mereu la A.N.E.F.¹ de 8 iunie, scheuna cu coada între picioare. Monarhul sărbătorise pentru ultima dată ziua Restaurației, iar copiii fuseseră domoliți să mai strige:

„Toți străjerii, Majestate,
Vă urează sănătate!”

Înlocuind distihul cu alt salut, ticluit de un profesor de limbă română, fanatic în gândire, dar tobă de carte:

„Toți străjerii, Majestate,
Nu vrem panglici, ci doar fapte!”

Fapte... De lătrat era ușor, mai greu de reparat harta țării, până mai ieri rotundă, acum ca o mână întinsă celor din Vest, fără ca cineva să se grăbească s-o strângă. Vechile tratate anglo-franceze privind garantarea hotarelor cădeau, iar noile înțelegeri dintre germani și ruși se făceau peste capetele tuturor. În mai puțin de trei luni, România cedase sovieticilor Basarabia și Bucovina de Nord, ungurilor

¹ Academia Națională de Educație Fizică.

partea de sus a Transilvaniei, iar bulgarilor două județe: Durostor și Caliacra. Cu excepția Moscovei, Majestatea Sa cutreierase capitalele lumii civilizate, poposind nițeluș și pe la Berlin, doar-doar i-ar putea neutraliza pe legionari printr-o tocmeală bună pentru ambele părți. Până atunci, călărise bine herghelia politică românească, desființându-i partidele și încolonând-o în uniforme albastre ale „Renașterii Naționale”. De n-ar fi scos capul Hitler în căutarea „spațiului vital”, ar fi domnit până la adânci bătrâneți „în pace și onor” - cum i se ura în imnul regal. Neamț de profesie, se adaptase miraculos mitocănimii neaoșe, mai-mai s-o înghesuie în corul Patriarhiei. Cei care-l reăzaseră pe tron cu zece ani în urmă, puși și ei cu botul pe labe, explicau jenați că nu așa le fusese înțelegerea, dând vina pe rege și pe metresa „en titre”, Elena Lupescu. Doar legionarii nu ezitau să declare ritos că le vor pune amândurora pielea la argăsit.

O vreme, Ionel Roșu nu s-a amestecat cu nimeni. Îl vedeam ieșind și intrând în bloculețul de lângă bodega Grasei, fără să avem habar ce câini întărată pe unde umblă. Ceva informații ne parveniseră indirect de la taică-său, domnul Sarchisian, funcționar la Banca Națională. După ultimatumul guvernului sovietic, autoritățile românești primiseră ordin să se retragă cu toate instrumentele ce-ar fi înlesnit continuarea operațiunilor, mai ales în sistemul bancar. Mulți funcționari de stat au împachetat ce aveau mai important și s-au retras din calea noilor ocupanți. Măcar să fi fost nemți, că în trecut aceștia mai stăpâniseră Bucovina, dar rușii niciodată. Armeanul lucra în centrala băncii de pe Lipscani, unde adesea mergea și tata să-și regleze conturile. Când s-au întâlnit în cartier, fiecare cu odrasla lui, au urmat prezentările, fără ca, în ce mă privește, să fi fost prea multe de spus. Nu și despre Sarchisian-junior:

— Mulțumesc lui Dumnezeu, fecioru-meu are zece pe

toată linia. La Liceul Aron Pumnul din Cernăuți a luat numai premiul întâi cu cunună; acum l-am transferat la Cantemir Vodă, în Piața Gemeni.

— Acolo a intrat de curând și fi-miu.

Numai că armeanul, mândru de singurul său vlăstar, nu contenea cu laudele:

— Vorbește curent cinci limbi: germana, franceza, rusa, armeană și, bineînțeles, româna.

În realitate șase limbi, dacă tatăl poliglotului nu s-ar fi rușinat să adauge și țigăneasca, pe care, nu știu prin ce minune, lănel o mărunțea cu baragladinele ce însoțeau căruțele cu fier vechi, descărcate apoi la depozitul lui Iosif Fried de pe Câmpului.

În drum spre casă, tata nu uită să mă gratuleze:

— Cinci limbi vorbite curent!... Și tu mârâi doar în bucureșteană.

— Tata nu vorbește nicio limbă străină și are o sută de chile - i-am răspuns prompt, în contul unei discuții mai vechi, adăugând: ca să nu zic că pocitania asta pistruiată e mai mare decât mine.

Ani în șir nu ni s-au întretăiat drumurile, până în ziua când părinții noștri luaseră hotărârea ca lănel să mă testeze într-ale școlii.

M-a primit rece în sufragerie - locuia la etaj -, fără să simtă nevoia vreunui manual. M-a măsurat lung - ca și cum ar fi privit prin sticlă - și mi-a zis scurt:

— Acum mă examinezi tu pe mine; pe urmă mai vedem. Notează pe hârtie zece numere cu două sau trei cifre și dă-mi să le văd.

Le-am scris și i le-am dat. Le-a privit lung, a închis ochii, s-a gândit, apoi le-a fotografiat iarăși, după care mi-a dat biletul înapoi:

— Acum urmărește cifrele.

A închis ochii și mi le-a dictat pe toate, în aceeași ordine,

de parcă le-ar fi citit pe un ecran ascuns.

— Notează acum zece cuvinte, nume proprii sau comune, de la aiureală și zăpăceală la Alger și Zanzibar.

De data aceasta, pentru că m-am prins la joc, m-am apucat să înșir vorbele cât mai absurd, să nu mi le poată împerechea. Am avut bucuria să-l văd că zâmbeste când citea încâlceala propusă de mine, în timp ce-și freca fruntea:

— Bă, tu prost nu ești... da... nu ești prost... da... da... da...

După care urmă același ritual, mai prelungit, soldat cu repetarea întocmai a cuvintelor. Omul dracului... Pe mine avea să mă supună aceluiași examen, dar cu milă: zece nume geografice, după care zece elemente din tabelul lui Mendeleev. M-am chiorât ce m-am chiorât ca să memorez, dar mai mult de vreo șapte din fiecare categorie n-am reprodus. Toate amestecate, nicidecum în aceeași ordine.

— Pentru cei zece ani ai tăi, mintea ți-e prea odihnită. Găsește-ți timp și pentru gimnastica asta, că n-am să m-apuc să învăț în locul tău. Dacă te antrenezi bine și știi să te concentrezi serios, lecțiile le faci în recreație. Atenție: data viitoare luăm taurul „de mâini și de picioare”.

S-o creadă el că va mai fi vreo dată viitoare. La exerciții n-am renunțat însă, provocat și de înșiruirea kilometrică a datelor din manuale. M-am bucurat să constat că nici Ionel nu-mi ducea dorul.

L-am ocolit cât am putut, până-ntr-o zi când admirația mea față de el a depășit orice margine. Totul s-a tras de la o ciondăneală afurisită, între multele cu care ne obișnuiserăm în fiecare sâmbătă la Grasa.

Ca de obicei, ardelenii veniseră încă de după-masă la cârciumă, intrând și ieșind din vizuină ca șobolanii, cu cinzeaca în mână. Nu este exclus ca, la fel cum se așezaseră muscalii în mahala, un val de peste munți să se fi revărsat și pe la noi. Altminteri de unde denumirea unei

străzi apropiate: Ardeleni? Acum se adunaseră pâlcuri-pâlcuri în fața crâșmei, încurcând din când în când cursa autobuzului 44, ce venea de pe Precupeții Vechi, ca să serpuiască apoi prin Făinari și Sfântul Ioan-Moși spre Obor. De jucat se juca în local, doi câte doi, bărbații sărind ca puricii, plesnindu-și carâmbii cizmelor cu palma. Chiuiau ca dracii, în timp ce podeaua cârciumii, așezată peste pivnița plină cu butoaie, se îndoia ca și cum ar fi fost de cauciuc. Rar să-i vezi cu o halbă de bere; băutura de zi și de noapte, de vară și iarnă, erau spirtoasele: țuica, secărica și „verdele”, denumit așa după culoarea vegetației vii. Muierile beau la rând cu flăcăii - unii chiar tomnatici, veniți doar să se înșurubeze -, altele, mai răsfățate la începutul idilelor, mastică și lichior, sorbite cu degetele răsfirate în sus, licori dăruite cu folos: dulce și te duce... Mai totdeauna în curtea mare a bisericii, în liniștea grădinii cu cireși și iarbă din belșug, așternut sfântit de la Adam și Eva până în zilele noastre... De treceai pe lângă perdeaua de pomi, nu vedeai îndărătul ei nimic nici ziua, darmite noaptea, când îți târâiau în urechi numai greierii, mascând câte-un „ah” îngeresc, mai sănătos decât bătaia clopotului tras într-o dungă. Nu degeaba grădina era împânzită cu floricele albastrii de „nu-mă-uita”...

Viața se desfășura bine și frumos, fiecare mușteriu având slana lui de mâncat, până spre zorii zilei, când, așa cum am mai spus, băutura le da unora de furcă. Numai că odată pică pe nepusă masă o unguroaică de-adevăratelea, nu boangheniță, cum li se mai spuneau celor venite de peste munți. Unguroaică blondă, cu ochi verzi, gât de lebădă, sâni pietroși, legănați obraznic, tender rotund, cocoțat să n-o poată mușca nici câinii, subțirică la mijloc, „tragi cu pușca nu ia foc”... Ce foc să mai iasă, când Ibolia te străfulgera cu privirea?

Mă mândream că o cunoșteam personal. Mă agățase ea pe mine, odată când căscam ochii la ce mai vârâse

Hadraski în vitrină. Mă bătuse pe umăr:

— Nu se superat... ținut puțin *cuchio*, se venit *ghiorșon*.

Până să mă dumiresc ce vrea de la mine, m-am și văzut cu o lesă în mână, pus să păzesc un câine flocos, căruia nu i se vedeau ochii, cu promisiunea că se întoarce repede.

Mă ridicase în al nouălea cer și nu-mi venea să cred. Nu era câine precum toți câinii de casă, de vânătoare sau de maidan... Zece picioare de-ar fi avut, ba chiar și dinți de platină, n-avea cum să intre în competiție cu toate potăile din lume... Era câinele lui Baratki, golgeterul „Rapidului”, care, împreună cu Bodola de la „Venus”, forma înaintarea de aur a naționalei de fotbal. Treabă faină, nu de ici, de colo, și țineam strâns cordeluța, doar-doar o trece vreun băiat din gașcă să mă vadă. Cum nu se ivea niciunul, mă rugam la Dumnezeu să mai întârzie unguroaica, să pot afla măcar un martor care să întărească tot ce-aveam să le spun, că la urma urmelor cine știa dacă nu chiar Baratki îmi încredințase javra în păstrare?! Ieșea uneori cu animalul la plimbare el însuși, mereu îmbrăcat impecabil, cum nu vedeam la cei mai bogați dintre bogătași. Când îl zărea careva de departe, încingeam o partidă la repezeală, numai că, înghesuindu-ne toți la minge, ziceai că jucăm rugby. Tinel, care ședea vizavi de mine, pe Făinari, la întretăierea cu Smeului - unde de regulă dădeam cu piciorul într-un ghemotoc de zdrențe, bandajat în mătasea unui ciorap paradit -, începuse chiar să se laude că, mărite Doamne, o dată fotbalistul nu s-ar fi abținut să lase mingea dusă spre el, c-ar fi tras șmecherește cu latul, dar că el, așezat în poartă, s-a aruncat pe asfalt și a prins-o. Îl avea martor pe Dinu Șehter, grăsanul, care, ca să mintă, cu siguranță că fusese plătit cel puțin cu 20 de căpăcele de bere „Bragadiru” sau 10 de „Luther” ori 5 de „Azuga” - după cum era cota la ruletă. Dar ce contau minciunile lui, când eu mă afirmasem la lumina zilei cu câinele inconfundabil al rapidistului? Începusem s-o păzesc pe Ibolia când ieșea din

bloc și, dacă aveam norocul să fie însoțită de câine, mă atașam și eu. Ba chiar am dus-o la Mărișca, jupâneasa noastră, de trăncăneau împreună în limba lor, timp în care eu luam frumușel cățelul și mă plimbam pe stradă în sus și-n jos, dornic să fiu văzut și invidiat. Era secretul nostru, pe care, odată ș-odată, Ibolia trebuia să-l destăinuie stăpânului ei. Ba mă gândisem să aranjez ca într-o zi, când voi fi cu ea la promenadă, Puiu, cel mai bun prieten al meu, băiatul lui Gică Grăbitu, cârciumarul, să arunce cu o tinichea în câine, iar eu să-l înfrunt încrâncenat, deși era mai vânjos decât mine.

— Ascultă, nenorocitul, cum îți permiți? Tu știi al cui e câinele?

Și, până s-apuce să încropească vreo vorbă, să-l și îmbrâncesc în grătarul cu friptane, țipând s-audă și clienții din grădină:

— E câinele lui Baratki, amărâtule!

Puiu trebuia să fie atât de impresionat, încât să se scuze, ba chiar să-i dea flocosului un mititel de pe foc, după ce a suflat bine în el să nu-i ardă gura. Nu se poate ca Ibolia să tacă, să uite ce-am făcut eu pentru stăpânul ei, în așa fel ca, într-o zi, acesta să-mi spună personal, de preferat cu alții de față:

— Băiete, știu totul. De mâine încolo mă poți considera prietenul tău mai mare. Când vii pe Giulești, spune la poartă că ești invitatul meu. Și, ca să te creadă, ia cartea asta de vizită.

Ca să înțelegeți ce formidabil ar fi fost acest gest, trebuia să vedeți ce minune a putut să facă acest atacant în meciul cu „Gradianski”, o echipă sârbească, după ce 90 de minute s-a jucat pe viață și moarte, fără niciun gol. Înainte de fluierul final, s-a dat însă un 16 metri în careul advers, pe care Baratki l-a bătut direct la păianjen. Spectatorii au năvălit în teren, purtându-l pe brațe. Nebunie curată.

Numai că acum înnebuniseră ardelenii de la Grasa după

Ibolia, care o vreme nu s-a grăbit să se amestece cu mocanii, cu toate că mulți dintre ei o rupeau bine și pe bozgorește.

Nu știu dacă ea venise atașată sau se procopsise cu ungureanul la fața locului. Important e că amândoi se simțeau bine, fără nevoia de a împărți slana cu alții. Până într-o seară...

Obişnuit cu dănţuiala, rugasem băieții ce ședeau cu fundul pe scara de ciment din fața curții de la nr. 7 să mă scoale din somn când începe bătaia. Ușor de făcut, dacă ținem seamă că mai toți oamenii dormeau vara cu ferestrele deschise. Trebuiau doar să mă strige. Contam în special pe Jirai, un pui de armean fără niciun căpătâi, ce trăia din mila mahalalei, care nu știa că puștiul mai câștiga un ban scuturând buzunarele la aglomerație. Nu pleca niciodată la treabă fără să-și facă cruce, mizând și pe ajutorul Domnului. Șterpelea cu suflet, iar Cel-de-Sus probabil că închidea ochii, văzând că nu lua un firicel de ață de unde i se deschidea ușa și că avea întotdeauna grijă să ducă păgubitului portofelul acasă:

— Nene, am găsit tășcuța asta cu acte. I-a matale?

Și, dacă nu curge, pică: mai primea un ban, doi. Altminteri era îmbrăcat curățel și se îmbăia ca lumea, de nu ziceai că-i câine vagabond. De data asta, nici n-apucasem să închid ochii și m-a luat pe sus:

— Hai c-a-nceput mardeala!

Hm! Nimic extraordinar. Ciondăneală-n grup, cu înjurături și ghionturi obișnuite. Nu trecu însă mult și amorezul Iboliei se luă rău la trântă cu un tăuraș afurisit, socotit de mult bătăuș de categoria grea. Se tăvăliră vârtos în stradă, înghesuindu-și pumni pe înfundate, până ce apucară să revină în picioare, cu fețele sângerânde. Se rotiră ce se rotiră, blagoslovindu-se de mamă, până ce românașul nostru scoase o brișcă de oțel, bună și la tăierea porcului. A fost clipa când Ionel Roșu - care până atunci se uita de-

aproape, sprijinit de perete ca barza-ntr-un picior - a sărit în joc și, până să se dumirească ei ce vrea, i-a și ciocnit cap în cap, ca ouăle de Paște. Frumos, nimic de zis, dar asta mai văzusem. Numai că într-o fracțiune de secundă săltă și un călcâi sub bărbia unuia care se apropia să-l atace din spate. Mamă, ce upercut, cu dinți adunați cu fărașul!... Asta ca asta, dar problema era alta: că intrase în ring ca un nebun, bravo lui; că a trăsnet doi dintr-o lovitură, aferim; dar cum mă-sa l-a tamponat p-ăla din spate, că doar n-avea ochi la ceafă?

— Da' iapa cum azvârle din copite, când nu vrea să se mperecheze? Are la căpăstru oglindă retrovizoare? Armăsarul, cât îi el de armăsar, o ia în bot și-o respectă ca pe-o regină.

De data aceasta regina era Ibolia, pentru care se stârnise furtuna din senin. Ce să mai zic de Roșu?... Împărat, nu altceva. Și ce joc de scenă... Cu ce dispreț s-a uitat la marțafoi... Cum s-a aplecat liniștit când și-a ridicat pălăria albastră, cu boruri largi, de ziceai că-i umbrelă... Ce bobârnace i-a dat, s-o scuture de praf... Nea Marin gardianul, ditamai nea Marin, chemat să stingă bătaia cu pistolul, a belit ochii ca prostu' mergând pe blat.

Bineînțeles, o asemenea ispravă nu putea rămâne fără urmări. De-a doua zi am și început să ne jelim pe lângă mamele noastre - promițându-le câte-n lună și stele, dacă ne fac pe voie - să ne cumpere pălării albastre ca a lui Ionel. Greu, dar până la urmă s-a făcut. Să vezi apoi mândrețe pe noi, în toiul verii, cu mâneci scurte și cu șopron la scăfârlie... Doar Paulică, ce-o ducea mai zgâriat, și-a acoperit capul cu o pălărie kaki de cercetaș, cu boruri și mai largi. Bună și ea!

Când am intrat în grădină la Moise, l-am văzut pe Titi tocmai în fundul curții, unde, într-unul din closete, Dentistul își improvizase cabinet stomatologic. Cu siguranță că avea

și el un nume, dar noi, oriunde-l vedeam, nu-i spuneam altfel. Ca și doctorul Benglas, mergea din curte-n curte după clienți. Căra în spinare o instalație specială, asemănătoare cu o jumătate de bicicletă condamnată să umble într-o singură roată. Când lucra, o ținea pe după gât și dădea la o pedală ce-i puneă sfredelul în mișcare. Acum apăsa vârtos din picior, pentru că freza măcina smalțul, partea sănătoasă a dintelui, durere suportabilă. Pe WC sta un țăran legat cu un prosop de gât, cu capul dat pe spate și gura căscată la mila cerului. Răbda cu stoicism, mulțumit de încurajarea sacadată a Dentistului:

— E bine... foarte bine... da... da... Puțin și-i gata... Scurpă și mai trage-o dușcă!

Țuica era anestezicul principal și la extragerea vreunei măsele, iar acum țăranii, așezați la rând, se încurajau cu ea preventiv. Veniseră să-și monteze pe molarul din stânga danturii o proteză de viplă. Cui îi dădea mâna își puneă două, ca să se fălească în sat, mai ales la horă.

Ionel îi privea cu milă:

— Îi vezi pe nenorociții ăștia? Jumătate sunt animale, jumătate oameni. Pe ogor sunt frați cu boii și trag plugul în tovărășie. La oraș se spetesc cu cobilița-n spinare, cu dulapul de iaurt la fel, se angajează să-ți spargă o căruță de butuci, sapă tranșee în curțile noastre pentru adăposturi antiaeriene și se mulțumesc cu orice li se dă de mâncare, dar de atins de banii muncii - nici vorbă. Vai de capul lor... Uite ce fericiți sunt însă acum, în așteptarea viplei! Să ne ferească Dumnezeu să-i vedem ajunși, că ăștia nu iartă pe nimeni. Așa cum îi vezi, sunt în stare să ne scoată toți dinții în contul suferinței și prostiei lor. N-o să te ierte niciodată că te-ai născut la oraș, c-ai tras de lanț după ce te-ai ușurat, în timp ce pe mulți dintre ei, în copilărie, i-au vârat dulăii în căcat, că n-apucau să folosească bozia. Născuți pe piatră, nouă trebuie să ne scapere mintea, că altfel murim de foame. În sărăcia lor, sătenii își mai îngăduie să fie și

leneși, câtă vreme au un petic de pământ pentru nevoile lor, un porc să le guște-n bățatură și câteva păsări. Ție cine-ți dă un ou pe gratis?

Și dintr-o dată păru să-și amintească de ziua în care mă testase la învățătură - cum conveniseră părinții noștri -, după care eu dădusem bir cu fugiții.

Acum stăteam cu ochiul vânăt, în așteptarea lui Titi, să-i cerem o ciozvârtă de carne proaspătă. Efectul era sigur. Îl știam, indirect, de la o mai veche pățanie. Să fi avut vreo zece ani, când, stând cu băieții pe aceeași piatră, văzurăm pe unul în cămașă verde că se îndreaptă spre noi, ceea ce, pentru vremea aceea, nu era lucru rar, Garda, Căpitanul și Arhanghelul din cer fiind la modă. Nostimada era că legionarul era însoțit de doi băieți cam de vârsta noastră, dintre care unul împopoțonat cu o uniformă precum cea purtată de vlăjgan. Ce pălării albastre... Uniformă, tată, în toată regula, cu pantaloni negri, bluză pe din afară, la culoarea bradului, curea lată și diagonală petrecută peste piept. Nevoie mare... De cealaltă parte, același bărbat îl târa pe Mielu, băiatul măcelarului de pe Strada Viitorului, cu prăvălie la stradă, imediat ce coteai de pe Radovici. Mic și rotofei, se mai uita și el cu aceeași invidie la legionărașul nostru, ce pășea țațoș în pofida privirilor noastre promițătoare: „Nu te prindem noi, cocoșel! că-n izmene te trimitem acasă și cu diagonala pe piele!”

De prins nu l-am prins, dar tot pocinogul a căzut pe spinarea lui Mielu grăsanul, pe care, altă dată, când era singur, l-am răstignit pe trotuar și am început să-l tragem de urechi, de nas, să-l ciupim peste tot, uite așa, ca s-arate ca un câine dalmățian. Când a scăpat, îi scăpărau potcoavele, fără să priceapă în contul cui o încasase.

Ar fi fost totul bine, de nu ne întâlneam cu el în aceeași zi pe Precupeții Vechi, unde băteam mingea „în deplasare”, cu golanii de pe strada alăturată. Numai că Mielu nu era singur, ci însoțit de un parlagiu, cu un cojoc purtat de-a-

îndoaselea, vreau să zic încheiat în bumbi pe spate. Treaba lui că, în mijlocul verii, umbla cu un cojoc, dar nemernicul ținea în mână dreaptă un lanț de vreo jumate de metru, să ne plătească o datorie proaspătă. Am luat-o la goană, dar, în loc să ne retragem în casa fraților Antoniade din Făinari, și ei cu noi, am fugit pe maidanul din dreptul lor, într-o curte lungă, în fundul căreia se mai zăreau urmele unei clădiri avariate. Intraserăm ca proștii într-o cursă de șoareci, deoarece pe fundul și pe lateralele terenului erau calcanele caselor vecine, nu exista niciun gard de escaladat. Iar bestia se îndrepta spre noi cu lanțul pe care îl și vedeam despletit pe spinarea noastră. Unica soluție de salvare rămânea grămada de pietroaie din jur, aruncate din frică, fără să ne gândim că dacă un singur proiectil l-ar fi izbit în cap pe vreunul dintre dușmani, ăla mierlea de-a binelea. Manevră bună, deoarece artileria noastră izbuti să oprească înaintarea vrăjmașului, care acum înlemnise locului, părând totuși să zică: „Să vă văd pe unde ieșiți!”.

O băgaserăm pe mânecă, dar ne liniști Puiu, mai solid decât noi, pe care contam toți să se înfigă în parlagiu, ca apoi să-i putem sări acestuia în spinare:

— Dă-l în mă-sa de cioban... Cât o să stea aici? Că-l îndoiaie Fane măcelaru' c-a șters-o de la prăvălie! Și-apoi, câtă vreme avem muniție la cheremul nostru, putem dormi aici și la noapte.

Se găsi însă deștept cel mai pipernicit dintre toți, de unde și numele cu care fusese garnisit: „Cornel Șase-Luni”, sugerând, chipurile, termenul fabricației. Să fi avut în total vreun metru și treizeci de centimetri, hai patruzeci, motiv pentru care, total neajutorat, își îngăduia să se bage între scandalagiii ce se înfruntau matoliți la „Măgura Oltului”, când răsturnau pahare, sticle și mese. Cornel abia le trecea de curea, dar se înfigea între ei cum nu îndrăzneau s-o facă nici chelnerii, nici nea Marin polițaiul. Se înfoia ca pârtu-n izmene, răstindu-se dintre cracii lor:

— Bă, terminați că vă sparg, vă bag în spital!

Cine să-l ia în seamă? Niciodată nu strivești un porumbel când ciugulește pe lângă pantofii tăi...

Așa a făcut și acum. Se dezlipi de lângă noi și se duse glonț la țaran:

— Bă, pe tine te mănâncă spinarea? Nu vrei să mori acasă? Marș d-aci! Valea!

Parlagiul, obișnuit să doboare și un bivol, să spintece oricând un porc, oaie sau miel, cum să se ferească de gâtul unui cocoș? Se uită de sus în jos la orătanie și unde nu mi-l prinse pe Cornel de gât, îl băgă între picioare și începu să-i care cu lanțul pe spinare, că bietul de el nu îndrăznea să mai sufle o vorbă, de frică să nu-i întetească loviturile. Din păcate, când se crăcăna în zbateri neputincioase să nu cadă pe jos, lanțul se furișă printre picioare și se propti în ochiul drept. De data asta începu să urle ca din gură de șarpe:

— Ochiu'... ochiu'!... Criminalule, mi-ai spart ochiu'! M-ai lăsat chior, pușcăria te mănâncă... Aoleu, ochiul!...

Jelania chiorbecului îl înduplecă și pe măcelar, mai ales după ce-și văzu isprava. Spre norocul nostru, Mielu, rotofeiul care-l adusese pe gealat să-i facă dreptate, se desprinse de el și o luă la fugă. Atâta ne-a trebuit că, în cap cu Puiu, ne-am și repezit după el cu pietroaie în mână. Obligat să păzească odrasla stăpânului, sluga a luat-o pe urma lui, stimulat și de obuzele ce veneau din urmă.

Era normal ca victoria s-o serbăm la doi pași, la cârciuma lui Diculescu, din capul Precupeților Vechi, colț cu Făinari, unde pe șest se putea lua și câte-un carcalete, în loc de sirop. Acolo am văzut ce e în stare să facă o bucată de carne, așezată la timp pe un ochi vătămat. Acolo mi-am primenit și vocabularul, auzindu-l pe Cornel Șase-Luni cum pipăie viitorul:

— Nu-l prind eu pe țărănoi, 'tui-i mama lui de bagabond,

cu tot neamul lui cel adormit?! Nu-mi cade el în mână?... Dacă n-o să-l vedeți cu bastonul pe stradă ca orbii, să vă c... în gura mea...

Numai că acum, eu nu simțeam nevoia să scap de vânătaie la ochi... Cum puteam dovedi, a doua zi la școală, la ce bătaie am participat?... Acasă era simplu: am lunecat pe trotuar și am luat-o-n barbă.

Mi-am luat inima în dinți și, ușor jenat, i-am spus lui Ionel:

— Domnule Sarchisian... Eu n-aș vrea să renunț la vânătaie... Dacă tot am căpătat-o, măcar s-o port câteva zile...

— Fii clar, că nu pricep. Mărunțește.

— Cea mai bună minciună-i adevărul: cine mă crede pe mine, la liceu, că m-am bătut cu Grăsanul și că i-am dat la gioale?

— Cum cine? Dacă se îndoiește cineva, mă ai pe mine martor! Nu l-am scăpat eu din mâna ta? Curtea școlii e aceeași și un domn elev din cursul superior poate fi crezut și pe cuvânt.

Frumos zis, chiar peste așteptări, dar mai e o vorbă: omul îți întinde un deget și tu îi ceri toată mâna.

— Domnu' Ionel, da, mai am o rugămintă, mare până la cer... Vă rog frumos: nu-mi mai spuneți Gică!...

M-a privit șăgalnic și mi-a făcut cu ochiul aprobator:

— Bine, Gică!

IV. CĂINI DE RASĂ ȘI MAIDANEZI

— Ascultă, Șerbane... Mai las-o moartă cu „Oborene”, că mă faci să te potcovesc c-o poreclă de ciumete...

— Te deranjează vecinătățile?

— Mai curând extremitățile, contrastele - care se zice că se și atrag: pe de-o parte țiganii din Tei și Colentina, pe de alta o fărâmbă de protipendadă, boieri de asfalt, că nu-s de viță veche. Și-apoi dacă iau o bobină de sfoară și te leg seara de picior, dimineața, când plec la școală, te pot trage să te scoli. Ce mi-e strada Făinari, ce mi-e Palade?!

— Minus boierimea de spirit!

— Cu excepția lui Simion Mehedinți, bunicu-tu, nu prea știu ce cal breaz a mai păscut pe la voi, pe când prin Obor a copilărit Camil Petrescu - pe Câmpului, în casa tatălui adoptiv -, a umblat și Arghezi - care a învățat și el la același liceu Cantemir -, ca să nu te distrug cu Heliade Rădulescu. Toți voluntiri - vorba conului Leonida - dau cu barda-n Dumnezeu.

Discuție de copii proști, cu fundul pe minge, la marginea stadionului Velodrom - de-i zice astăzi Dinamo fugiți de la o teză de algebră, cu speranța că, dând singuri lucrări scrise la următoarea oră, ni se va sufla din spate. „Ofticosul” - cum îl porecliserăm pe cel care ne preda materia, slăbănog, cu o suspectă paloare a obrazilor, evidențiată și de singurul costum negru folosit precum o uniformă - va fi prea ocupat la catedră cu examinarea colegilor, apoi cu noua lecție, ca să nu poată fi driblat. Drept e că domnul Lișcu - deranjat de notele mari din teze, certate cu cele proaste de la oral - se

văzuse nevoit să joace tare.

— Eu cred că dacă bieții de voi ați fost bolnavi și n-ați putut veni la teză, e bine să evitați contaminarea altora. Fiecare dintre voi va sta singur în bancă, la mijlocul ei, fără contacte cu cei din stânga și din dreapta... Și, ca să înlăturăm pericolul vreunei epidemii, eu zic ca și băncile din spate să fie goale, chiar dacă-i veți deranja puțin pe colegi, grămădindu-i în locul celor scoși la tablă. Să fiți, cum zice Hector Malot: *Singur pe lume*, roman al cărui prim volum se mai intitulează și... *Fără familie*.

O singură dată ne-a ars Ofticosul, că pe urmă îi găsiserăm leacul, spre bucuria întregii „familii”, fericită că i-am venit de hac. Exigenți mai erau și alți profesori, dar Lișcu avea plăcerea diabolică de a ne chinui, de a ne vedea strânși cu ușa. El nu ne chema niciodată la tablă fără să mângâie îndelung fiecare filă a catalogului, uitându-se în ochii nenorociților de pe foaia groasă a catastifului, în timp ce repeta insistent:

— Să iasă la tablă... să iasă... - după care mai întorcea o foaie -, să iasă, să iasă...

Până ne vedeam pagina întoarsă, ne treceau transpirații reci, urmate de un oftat de ușurare, prețuit de el însuși, după zâmbetul ce-i însoțea repetarea acelorași vorbe, alintând fila următoare:

— Să iasă, să iasă - după care, ca un uliu repezit asupra prăzii, bubuia un nume. Dacă era după Korne, respiram și eu liniștit c-am scăpat de teroare.

Rareori, pipăia sinistru marginile catalogului închis:

— Astăzi vă ascult „la papagal”.

Asta însemna că va deschide catalogul la întâmplare, osândind pe cel al cărui nume se va găsi sub degetul arătător.

Și-acum, îl luase ca martor în chinuirea noastră pe bunul Hector Malot, uitând, nefericitul, că titlul celei de-a doua părți a romanului se numea: *În familie*.

Da, în familie, că la teză, chiar și în condiții de ploaie ori de furtună, contam pe solidaritatea haimanalelor, între care, spre regretul tocilarilor, se rătăciseră și colegi de nota zece, precum Octavian Rădulescu - zis și Tăvi sau Vică -, fire mesianică, gravă, ca și cum pe umerii lui apăsau tot prezentul și viitorul țării. La sfârșitul programului, plecam adesea împreună spre casele noastre, el stând într-un bloculeț pe Lizeanu, în apropierea Șoselei Ștefan cel Mare, granița cartierului meu. Ideea „trasului pe sfoară” lui i-a aparținut. Avea boală pe Lișcu și nu fără temeii. Odată, la un extemporal, împinsese foaia de caiet cu rezolvarea problemei în așa fel, încât să putem trage și noi cu ochiul. Toate bune, numai că, atunci când am primit extemporalele, eu și Puiu primiserăm nota nouă, iar el... trei, pentru că - chipurile - ar fi copiat. Vinovat fusese Vică, deoarece, ca să se deosebească puținel de noi, schimbase o cifră în calcule și rezultatul nu se mai justifica. Deși nu ne convenea deloc, hotărâserăm să facem un pas înainte și să spunem adevărului pe nume. Pentru un gest ca acesta, Dumitru Mazilu, profesor de română, bolnav de educație spartană și de cavalerism, ar fi închis un ochi, dacă nu pe amândoi. Greu de imaginat că aceeași reacție ar fi avut-o și Lișcu. În cele din urmă, tot Vică ne-a domolit elanul:

— Nu fiți proști: cu nota asta evitați corigența. Eu mă descurc oricum, chiar dacă m-ar scula din somn și m-ar scoate la tablă.

Acum îi venise ideea năstrușnică de a ne face tezele pe ascuns, după care să le prindă cu o pioneză și să le strecoare cu o scândurică din banca a treia până la cea din față. De la catedră nu se vedea nimic, cum se demonstrase la manevrele prealabile. Totul era să fim repezi la înlocuirea tezelor, el însuși regizând și momentul crucial: se va duce cu o carte la catedră să-l întrebe ceva pe profesor ca să mascheze întreaga operație.

— Voi scrieți întruna cifre peste cifre și la mijloc alte cifre,

până vă pomeniți cu teza pe banchetă, în dreptul pulpei. La „ambuscadă”, vârați teza voastră în pantaloni și înlocuiți-o cu cea bună până tragem scândurica.

Totul a mers Zeiss, cu ajutorul minții lui, al unor grafii diferite și al celor trei lemnișoare, lungi de vreun metru și jumătate, ce rămăseseră de-atunci în zestrea clasei, printre alte materiale didactice. Singura noastră obligație era să avem pe noi niște pantaloni strânși pe gleznă sau golf, în care să dispară, fără urme, lucrările proprii, deoarece Ofticosul ne mai ceruse ca pupitrele să fie goale, orice eventual control riscând să compromită întreaga afacere.

Cu Șerban Mehedinți fusesem coleg din clasa întâi primară, la școala din spatele bisericii Silvestru. Deși acolo existau cursuri diferite pentru băieți și fete, el și sora lui geamănă, Mona, stăteau în aceeași bancă, fata nedorind cu niciun chip să se despartă de frate-su. Hatâr făcut de conducerea școlii nu de dragul lor, ci al prestigiului de care se bucura „părintele geografiei românești”, cum mai era denumit bunicul lor, fost ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, pe timpul guvernării lui Marghiloman. Altminteri, niciodată învățătorul nostru, domnul Cioiulescu, nu-și discrimina elevii. Mehedinți ca Mehedinți, dar între noi se afla odrasla lui Pârvu, directorul general al Căilor Ferate Române... Băiatul era cărat la școală cu un automobil de lux, șoferul având grijă să-l ducă de mână în clădirea școlii, după ce se asigura că nu rămâne în curte. În tot timpul ăsta, noi mângâiam ca proștii farurile, barele strălucitoare și apăsam pe mânerul portierei ca să ajungem la volan și să claxonăm. Distracție rară, curmată mereu de șoferul care ne pune pe goană. Persecutați, ne-am răzbunat pe Pârvu:

— Șchiopu', șchiopu', n-are picioare, nu merge prin soare, merge cu mașina și-nghite bășina...

Bietul copil... S-a jelit atât de mult acasă, încât n-a mai

vrut să vină la școală cu automobilul nici după ce părinții s-au plâns de mizeria ce i-o făceam băiatului lor. Cine și cum ne-ar fi putut domoli? Doar de ne-ar fi cărat pe toți cu mașina, într-o vreme când caii rămăseseră mai departe stăpâni pe ulițe și străzi.

Pe rând, fiecare elev era de serviciu, știind când îi venea rândul să pufăie c-o pompă esență de brad prin clasă, să fie tabla curată, creta și buretele la locul lor, pe scurt: să fie ordine și curățenie. Altminteri, învățătorul te ardea la palmă cu o trestie, indiferent cine era taică-tău. Ura într-atât minciuna, încât, de dragul adevărului, putea să și păcătuiască.

— Unde sunt legumele de plastilină?

— Am uitat să pun cutia în ghiozdan!

— Du-te și adu-le repede!

Ajuns acasă, m-am repezit la batoanele de plastilină și-am plămădit în fugă un morcov, un ardei și ce mai aveam de făcut. Important era să prezint ceva și să mă întorc grabnic la școală. Spre ghinionul meu, le făcusem însă prea bine.

— Cine ți le-a lucrat?

— Eu, dom'le profesor!

— Te-am întrebat cine ți le-a făcut!

— Eu, dom'le profesor!

Și a repetat de atâtea ori aceeași întrebare, până când m-am săturat și i-am răspuns scurt:

— Mama!

Mi-a dat cu toată cutia în cap, de-a trebuit să merg în patru labe să-mi recuperez lucrările. A fost singura dată când m-a nedreptățit, paradoxal, spre folosul meu, căci m-a învățat pentru totdeauna că susținerea cu încăpățănare a unui adevăr - predică-n pustiu - te poate uneori costa mai mult decât o minciună.

Terminasem cu bine clasa întâi, ba luasem chiar și un premiu doi, adevărată pacoste. La sfârșitul anului, când mi-

am auzit strigat numele în curtea școlii - unde stăteau înșiruite toate clasele -, mi-a fost rușine să pășesc în careu. După repetarea numelui, m-am pomenit împins înaintea și, roșu la față, mă îndreptai spre corpul profesoral, unde eforul școlii noastre, Grigore Trancu-Iași - om politic de vază, de două ori ministru pe timpul guvernării generalului Averescu și apoi a lui Ion I.C. Brătianu - împărțea premiile.

— De ce te rușinezi, micuțule, se poate? - m-a întrebat cu tandrețe, aplecându-se să-mi pună o coroniță pe cap.

Micuțul avea să aibă grijă ca în toată viața lui să nu mai primească niciun premiu școlar... Se convinsese că, dacă vrea, poate să fie și printre primii, dar că-i mai bine să nu iasă ca păduchele pe frunte, să-și drămuiască timpul în așa fel încât să depindă și de el, nu doar de alții. Mai târziu, a înțeles și că nu câștigi nimic în ochii colegilor, dacă stai mereu cu două degete ridicate la ore, oferindu-te să răspunzi la întrebările profesorilor încă înainte de a le pune.

Când nu peste mult timp Grigore Trancu-Iași s-a plictisit de lumea asta și a plecat unde nu este durere, întristare, nici suspin, directorul școlii a hotărât ca premianții să meargă la căpătâiul răposatului, să-i ducă flori și să intoneze, lângă un steag tricolor - cu care tot el ne-a înzestrat - un imn patriotic, ca și cum de muzică îi mai ardea mortului. Împreună cu Șerban Mehedinți și cu elevi din alte clase, am avut ghinionul să fac parte din delegația funerară. Cu florile ne-am descurcat binișor, presărându-le pe ministeriabilul întins pe-o sofa, în așteptarea sicriului. Nu și cu melodia, căci cineva dintre noi a avut ideea, absolut nevinovată, de a cânta *Deșteaptă-te, române, din somnul tău de moarte!* Ei bine, dacă defunctul efor n-a cutezat să se trezească, s-a deșteptat în schimb învățătorul nostru, care ne-a bătut la palmă cu atâta năduf, încât să nu uităm toată viața bucuria de-a fi fost premianți. Ni se umflaseră labele ca la mâte și am urlat ca toți dracii după fiecare nua. La sfârșitul osândeii, a pus ochii pe Șerban:

— Tu să spui domnului Simion Mehedinți că învățătorul Cioiulescu, care a crescut la școala Domniei Sale, a găsit de cuviință să vă sancționeze cu trestia, ca să știți de-acum încolo cum să vă purtați cu un mort de seamă.

Ca și cum veniserăm la școală să ne specializăm în pompe funebre.

Pe atunci, uniformizați de-a valma cu șorțulețe gri-pepit, cu gulere albe și cu funde roșii la gât, eram precum puii de cloșcă. Liceul ne mai diferențiasse, numitorii comuni fiind acum șapca și numărul cusut pe mâneca hainei. Recunoșteai fiecare școală secundară după culoarea acestor podoabe și inițialele brodate cu fir auriu. În cazul nostru: L.C.V., prescurtarea Liceului Cantemir Vodă, de ni se mai spunea că învățăm la Liceul Cacă-Vacă. Vestimentația fiecăruia ne diferenția însă și altfel, starea socială a familiei spunându-și cuvântul. Asta nu ne împiedica să ne tăvălim prin praf în recreație, ca soldați ai aceleiași armii.

La un liceu de stat precum Cantemir, Mihai Viteazul, Spiru Haret, Gheorghe Lazăr, Sfântul Sava sau Șincai, nu se putea intra ușor. Poate și din această pricină nu se făcea vreo deosebire între un băiat de general, precum colegul Korne, sau Jurcă, fiu de țăran, care, îmbrăcat mereu în aceeași tunică neagră de dimie, n-avea nevoie de carte de vizită. Și unul, și altul erau buni la învățătură, dar fiecare cu o motivație diferită, ceea ce îl făcea pe unul să fie vesel, iar pe celălalt trist.

— De ce ești tocilar, Jurcă, de ce stai și în recreație cu manualul în mână și nu vii să te joci?

— Vouă vă convine să bateți mingea, să vă luați la trântă sau să vă rupeți spinarea la „lapte gros”... N-aveți nicio grijă, dar dacă eu n-am note mari în carnet, tata îmi dă sapa-n mână sau mă trimite cu vitele. Voi abia așteptați să vină vacanța; eu o urăsc. Vara merg pe câmp la cules și secerat, iarna rănesc la porci și la vacă, adun bălegarul într-

un loc ca să fie împrăștiat pe câmp când se cuvine. E mai ușor să-nveți la umbră vara sau când dă frigul, decât să te ardă soarele sau să-ți înghețe degetele pe lopată.

Era tăcut, nu vorbea cu nimeni, iar dacă socotise nimerit să mi se spovedească, asta se datora grijii mele de a împărți cu el pachetul de-acasă, pe care uneori, din cauza jocurilor din recreații, îl căram înapoi, spre disperarea mamei.

Tineretea are însă prea multe haruri, ca o anume particularitate socială să ne diferențieze. Eram copii și asta spune totul. Drept este că exista în clasă o elită, nu condiționată de puterea banului, ceea ce i-ar fi întărit pozițiile prin prezența odraslelor de mari negustori. Era o elită de ștaif, deloc ostentativă, dar evidentă prin pecetea educației primite, a bunelor maniere, zestre pe care, cu toți cei „șapte ani de-acasă”, nu o aveau majoritatea dintre noi. O elită a celor crescuți cu guvernantă, învățați să vorbească frumos, să stăpânească o limbă străină și chiar două, din păcate total dezarmați în fața unei înjurături, la care nu știau să răspundă pe măsură sau, în cel mai fericit caz, monocord: „Ba pe-a mă-tii!” „Băieți de viitor” - cum adesea li se spunea la dirigentie -, constituiau exemple bune de urmat în viziunea dascălilor noștri, ceea ce olecuță deranja orgoliul mărunț al celor aflați în competiție, nu și al meu, mulțumit să termin clasa fără corigențe. În această nobilime se aflau colegi care, într-adevăr, n-aveau să dezamăgească pe nimeni, precum Matei Alexescu, Vladimir Beliş, Mihai Korne, Nicolae Navasart, Valentin Stroescu și Șerban Zoner (mai târziu și Rădulescu), dublați de-o cohortă de minți sclipitoare, între care Gheorghe Boldur și Octavian Rădulescu, ce beneficiau de-o mai mare libertate într-ale tinereții. La maturitate, nu totdeauna notele din catalog aveau să fie hotărâtoare, căci vremurile ne-au amestecat la grămadă sub tăvălugul aceleiași istorii. Unii vor da vina pe destin, uitând că, în mare măsură, ți-l mai

faci și singur. Rezultatul? Un coleg modest ca Finanțu va ajunge ambasador la Tokio, iar elevi frunțași ca Vică Rădulescu ori Șerban Zoner la pușcărie, pentru că s-au opus regimului comunist cu prețul libertății lor. Reacții de înaltă verticalitate morală, desigur, dar și condamnate la ineficiență. Ce soartă politică putea să-și croiască România după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, când multășteptății idoli americani și englezi bătuseră palma cu laba lui Stalin la Teheran și Ialta? Giganți în istoria universală, domnii Franklin Delano Roosevelt și Winston Churchill rămân la fel de uriași în istoria trădării românilor, începând cu principalii lor susținători, făuritori ai Marii Uniri, cărora nu au avut elementara bunăvoință de a le spune din timp: „lăsați-o mai moale cu opoziția, că pielea v-a fost vândută de mult”. Cinici până la Dumnezeu și-o palmă deasupra, i-au lăsat să se p... împotriva vântului, cu prețul multor ani de temniță și al unor gropi comune.

Cu acești giganți ai istoriei mondiale ar trebui să se deschidă orice listă de baștani care au croit drum molimei bolșevice în România, țară cu un potențial ce ar fi ajuns lesne în lumea civilizației și a bunăstării. Ghinionul de a sta mereu în copitele năvălitorilor își spusese iarăși cuvântul.

De mult - încă de pe la zece ani, când trecusem pragul liceului -, vântoasele unui altfel de extremism plutise peste capetele noastre, fără să-i deslușesc atunci semnificațiile:

— Marius Roșca, vino la tablă!

— ...

— Marius Roșca, n-auzi?

— N-aud, jidane!

Profesorul Beliș - un distins dascăl, care alcătuisese cu Charles Drouhet de la Universitate prestigioase manuale de limbă și literatură franceză - nu se puse la mintea ghemotocului.

— Marius Roșca, ieși la tablă!

- Nu ies, jidane!
- Marius Roșca, îți pun trei în catalog!
- Pune, jidane!

Ne amuzam ca proștii, surprinși de îndrăzneala colegului, care plătea cu inocență prețul celor auzite pe-acasă. Aflasem de existența „frățiilor de cruce” - atrăgătoare prin caracterul lor subversiv -, dar deschise doar elevilor mari, de la 14 ani în sus... Singurul admis să le stea prin preajmă era Octavian Rădulescu, excepțional înzestrat în grafica portretelor în cărbune. Frumos va fi fost Corneliu Zelea Codreanu, dar sub tușa lui Tăvi devenea Adonis. Cine îi comanda aceste icoane, unde le ducea, nu știu, căci nu sufla niciun cuvânt. Și-așa era destul că mă tolera lângă el, să-l văd cum revine asupra fiecărui cârlionț din părul zburlit al Căpitanului.

Admirația noastră față de „protestatari” ni s-a clintit în ziua când profesorul Beliș a fost îndepărtat de la catedră, după ce ne obișnuise cu acel „domnilor elevi”, cu care ne răsfața de-a lungul unor fascinante lecții de literatură, încurajându-ne să bâiguim în limba lui Voltaire. Cu el fusese îndepărtat și fi-su, Vladimir, cu care ne împrieteniserăm din pricina jovialității lui. De ce toate acestea? - era greu să pricepem și nici nu făceam vreun efort să înțelegem; în primul rând datorită vârstei și-n al doilea că, spre rușinea noastră, persecuția nu se răsfrângea direct asupra existenței proprii.

Legionari pe toate drumurile, dar în cartier nu prea de marcă, cu excepția Bolintinenilor, oameni cu stare. Masiv fuseseră concentrați la S.T.B. (Societatea Tramvaielor din București), cu depoul pe Șoseaua Ștefan cel Mare, lângă moara lui Asan, colț cu Lizeanu. Chiar când nu îmbrăcau cămașa verde, nu uitau să-și împodobească mantalele negre de serviciu cu zvastici aurii, micuțe, și insigne cu chipul lui Codreanu, la fel de mici, rotunde. Eu le șterpeleam de la Stamate, vatman care făcea curte

Leancăi, o rubedenie îndepărtată, ce stătuse o vreme la noi, ajutând-o pe mama și pe jupâneasă să deretice prin gospodărie. Abia așteptam să-și pună mantaua în cui, ca să-l pot opera.

Nu știu de ce „verzii” erau văzuți de mulți cu ochi răi, fiindcă păreau să facă bine:

— Leanco, duminică nu putem ieși la pădure, că merg cu niște camarazi la țară, s-ajutăm la câmp odraslele și văduvele celor căzuți în război.

Pe urmă, nu departe de noi, deschiseseră o cooperativă de consum cu produse ieftine pentru nevoiași. Cu gândul la ei veniseră și cu lozinca: „Omul și pogonul”, în dorința de a face o țară mândră „ca soarele sfânt de pe cer”.

În lunga noastră curte muscălească trăiau vreo zece familii, între care și trei de evrei: Becherman, Eltman și Eizig, fiecare cu fete și băieți cam de aceeași vârstă cu noi, destui ca să ne jucăm fără nevoia de a mai chema pe alții, între ghimirlile locuite de familiile unui cizmar, tâmplar și rihtuitor, la rândul lor cu odrasle, mai exista și o cameră ocupată de un vânzător de magazin, singurul ce-și mai îndeindea pe sârma de rufe o cămașă verde. Altminteri blajin, om la locul lui, care nu uita să spună „săru’ mâna” cucoanelor și „bună ziua” bărbaților.

Nu ăștia aveau să-mi rămână în minte. Imaginea Legiunii, cu întreaga ei pompă, o văzusem pe vremea când, pe la șapte ani, mă întorceam de pe lângă statuia Kogălniceanu, dus de mână de o verișoară, Lina, ce lucra la „Bunescu”, o renumită casă de modă. Ne îndreptam spre Liceul Lazăr, tocmai când circulația pe Schitu Măgureanu fusese suspendată. Lanțuri de legionari străjuiau trotuarele, interzicând trecerea bulevardului.

— Așteptați să treacă cortegiul!

Și am tot așteptat, până când de sus, dinspre Știrbei Vodă, începu să coboare un nor auriu, un sobor uriaș de preoți în odăjdii, deschizând convoiul funerar al lui Ion Moța

și Vasile Marin, comandanți legionari, căzuți în ianuarie 1937 pe frontul Madridului, în luptele de la Majadahonda. Primul, cumnat cu Zelea Codreanu, luase parte în 1927 la înființarea Legiunii Arhanghelului Mihail, fiind comandant al organizației Buna Vestire, iar mai târziu vicepreședinte al partidului „Totul pentru Țară”; Vasile Marin, la rândul său fruntaș al mișcării, condusesese organizația bucureșteană. Amândoi plecaseră ca voluntari în Războiul Civil din Spania, de partea forțelor naționaliste ale generalului Franco, după cum Kremlinul avusese grijă să-și trimită mulți cominterniști pe baricada internaționalistă. La încheierea luptelor fratricide, Franco, înțelept, va ridica un mausoleu în care să se odihnească osemintele celor căzuți de ambele părți, beligeranți ai unei istorii comune.

Acum, corpurile neînsuflețite ale celor doi fruntași veneau acasă după un lung traseu, întrerupt cu slujbe în diverse orașe ale țării. Ținta imediată era biserica Gorgani, din spatele bulevardului Elisabeta, apropiată de Arhivele Statului. În sfârșit, după interminabila coloană a preoțimii ce cădelnița drumul, am apucat să văd două sicrie purtate pe umeri, după care s-a revărsat un fluviu de cămăși verzi de-a lungul și de-a latul străzii, kilometri de lavă încinsă ce amenința să nu se mai isprăvească... Să mă ierte Dumnezeu de păcat, dar tocmai atunci îmi veni să mă ușurez. Tăbărâsem pe biata Lina, care mă dusesse la croitorie să vadă și colegile ei ce grozav verișor avea. Atât de grozav, încât fusesem nevoit să fac pe mine. Îndemnul: „Bagă-te și tu într-o curte” n-avea nicio noimă, întrucât trotuarul era înțesat cu oameni în genunchi, mulți cu palmele lipite de asfaltul presărat cu lumânări aprinse, ceea ce interzicea orice mișcare.

Mai târziu, în liceu, n-am prea văzut profesori legionari - sau nu se manifestaseră ca atare -, cu excepția profesorului Dumitru Mazilu, și el renumit coautor de manuale împreună cu șeful catedrei de specialitate de la Litere, Dumitru

Caracostea. De altminteri mai toți profesorii noștri străluceau, în cap cu Sachelarie, directorul liceului. Deși aplecat pe geografie, el se dovedea stăpân pe hectare de carte, angajând cu un farmec deosebit discuții de filosofie sau literatură, mereu respectuos cu noi, pe care ne trata ca pe niște oameni maturi.

În cursul inferior, mi-a fost parcă mai dragă învățătura, dovadă că la capacitate aveam să obțin o notă bunicică, de m-am văzut selectat în clasa a cincea A. La B intraseră mai toate podoabele cu care, în timpul liber, mă simțeam de zece ori mai bine decât cu „băieții buni”, crescuți precum câinii de rasă, în lesă. Spun: „mai bine”, pentru că împreună cu ei cutreieram marginile Capitalei, alergând în jurul bălților sau furișându-ne în pădurile de la Andronache, Pustnicul sau Cernica din prelungirea șoselelor Colentina și Pantelimon.

Am avut totuși noroc. După încheierea războiului, Șerban se întorsese din Turcia, unde stătuse câțiva ani cu familia. La sosire, se mai găsea un singur loc liber într-a cincea B, departe de „elită”. Fericirea s-a produs odată cu vizita directorului adjunct, Mălin, profesor de latină:

— Copii, de azi avem un nou coleg; a revenit printre noi Șerban Mehedinți. Vrea careva să meargă în locul lui la B?

De teamă să nu mi-o ia altul înainte, am sărit ca ars în picioare, oferindu-mă să facem transferul, ceea ce îmi îngăduia să revin în gașcă, alături de Gheorghe Moteanu, fiul unui vatman din Andronache, Nicolae Petrescu, băiatul lui Gică Grăbitu, cârciumarul de pe strada mea, Titi Ionescu, viitorul antrenor al naționalei de rugby, și alți rebeli dispuși oricând să piardă totul pentru nimic. Vorba ceea: ne-am născut despuiați, ce-i pe noi e de căpătat. Cu ei alergam în toate zările, liberi de orice constrângeri; cu ei chiuleam de la cursuri, când reapăruseră filmele americane; cu ei am pătruns în lumea stadioanelor, așteptând să ținem locul cuiva pe teren. Împărăția cerurilor, nu altceva, spre

deosebire de liniștea ordonată a bunilor colegi din centru, la care, când ne întâlneam de nevoie, jucam un „Popa Prostu”, cu cărți de joc; „Marocco”, cu bețișoare; „Meccano”, cu piesulițe de construit diverse agregate, pe bază de planșe; sau, în afara casei, să facem o „leapșă”, ori să ne plimbăm cu bicicleta, cât mai aproape de rigolă, „să nu dea vreo mașină peste voi”. Vax-albina, crema Gladys! Ce „Popa-Prostu”, ce „Marocco”, ce „Meccano”, ce „Puzzle”, ce „Leapșa” sau bicicletă? Când noi descoperiserăm minunea tuturor minunățiilor, piatra filosofală, izvorul tămăduirii, elixirul vieții, bucuria de a trăi mereu pe aripile visului... Descoperisem femeia, totuna cu rostul existenței de azi și de mâine, corn al abundenței, ce ne oferea dovada bărbăției, răsplătită cu șansa de a nu o uita niciodată. Ce algebră și trigonometrie, chimie și fizică - mai scârboase decât untura de pește, luată cu lingura, alături de o murătură să ne taie voma?!... Femeie-femeie, în toată regula, de sus până jos, să ai la ce privi și gândi ziua și noaptea, povestind colegilor cum e, cum a fost, să știe totul pe îndelete, nu ca o simplă chioreală de poze.

Ascultau cu urechile ciulite, fără să ne scutească de întrebări și comentarii:

— Și trebuie să te dezbraci și tu, să-ți dai jos pantofii - ori e de ajuns să te deschei la nasturi?

— Gol pușcă!

— I-adevărat că, dacă te simte că ești virgin, te botează cu o oală de noapte?

— Bancuri!

Devenisem expert. Povesteam totul, cu de-amănuntul, începând cu dezbrăcatul hainelor și sfârșind cu folosirea unei seringi cu albastru de metilen.

— Și-ți faci singur injecția?

— Faci pe dracu... Nu faci nicio injecție, doar te speli...

— În cadă sau la duș?

— La alegere: în Atlantic sau în Pacific!

— Serios, unde te speli?
— Pe canal!
— Ce canal?
— Întreabă dracului și pe alții, că ești tâmpit de-adevăratelea.

Ușor nu-mi fusese nici mie. Mă provocase un băiat de la depozitul de lemne de pe Câmpul Moșilor, unde tata mai păstra o prăvălie prăpădită de cereale, cu care se lansase în afaceri. După sfârșitul Primului Război Mondial, ostașilor ce luptaseră pe front li se dăduse, la cerere, ori pământ, ori autorizații de comerț. De agricultură tata era sătul, așa că a rămas la oraș ca negustor de cereale. Depozitul îl închiriasse, iar prăvălia o lăsase în custodia unui cumnat, care bea mai mult decât vindea, jelindu-se mamei de când mă știu:

— Mai spune-i, Profiră, să-mi dea și mie marfă...
— Dar banii pe ce-ai vândut i-ai dat?
— S-o crezi tu că are nevoie de banii mei, la trenurile ce vin pe numele lui în Gara de Est, că la descărcat mă trimite și pe mine să veghez.

Cum Moșii erau alături de prăvălie, într-o zi, băiatul depozitarului, de-o seamă cu mine, m-a întrebat scurt:

— Tu ai dat calul la apă?
— Și da, și nu - i-am răspuns evaziv, să ies din încurcătură.

Ce-o fi înțeles n-aș putea spune, că nu era nimic de priceput, dar a strigat după o țigăncușă desculță, frumușică foc, explicându-i ce se cuvine să facă. Am urmat-o în fundul curții, vârandu-mă după ea printre niște bușteni răsturnați de-a valma, înainte de a fi tăiați la fierăstrău. Își făcuse la perete un cuibușor al ei, unde am ajuns aproape pe brânci. Când s-a așezat pe spate și și-a tras fusta în sus, m-a cuprins o rușine soră cu moartea și am luat-o la fugă. M-a osândit fără voie cu imaginea trupului ei răstignit, pe care de-atunci nu-l mai puteam uita. Pufulețul dintre pulpe îl mai

văzusem și la țigăncile ce-și ridicau fustele când urlam după ele: „Cioarăăă, bum!” - simulând împușcarea.

Dar nu era același lucru.

Mă hotărâsem să plec cu Puiu pe Mavrogheni, într-un bloculeț anume, indicat de Roșu, cu un „harem” de vreo șase vestale, care oficiau amorul în patru cămăruțe, dotate cu tot ce trebuie.

Puiu se lăuda că el mai făcuse treaba aia cu o slujnică, știută și de mine, cam bătrâioară, ca să nu zic cu părul alb. Acum alesesem aceeași divă, frumoasă să cazi pe spate, dar cu nasul turtit, de i se spunea și Lenuța Cârna. Femeie cu ciorapi negri de mătase, portjartier cu dantelă roșie, pantofi cu tocuri înalte, ce tura-vura, adevărată cucoană. Ca și cum ne era teamă să nu ne rătăcim, am intrat împreună în aceeași cameră, dânsa având grijă să ne ia în pat de-a dreapta și de-a stânga ei:

— Mânca-i-ar mama pe băieții!

De întâmplat, în sfârșit s-a întâmplat. La întoarcere acasă, simțiserăm nevoia să mergem pe jos, frământați de-o singură întrebare. „Pe care dintre noi ne iubește mai mult?”

Apoi a venit Florence, zâna-zânelor.

— Sunt fată de colonel și-am ajuns aici din cauza iubitului meu, care a vrut să se spânzure, din pricină că i-a fost furată o sumă de bani și era amenințat cu închisoarea. L-am implorat să nu se omoare și m-am angajat să lucrez aici până adun banii datorăți.

Doar nu aveam inimă de piatră... Cum puteam să trecem peste suferința preafrumoasei fete?... Pregătirea cavaleriească ne-o făcuse Petre Ispirescu, povestindu-ne de-atâtea fete de împărat răpite de balauri și închise în turnuri zăvorâte... Decât să ne pierdem vremea cu fleacuri matematice, am preferat să venim în sprijinul osânditei, mai ales că n-o făceam chiar degeaba. Intrați brusc în slujba unei cauze nobile, ne-am văzut nevoiți să ne

Înmulțim rândurile, pe principiul că dar din dar se face rai, trăgând după noi o droaie de colegi de încredere, convinși și ei să cotizeze în slujba libertății. Era secretul nostru, de care „băieții buni” nu trebuiau să afle. Îi lăsam să trăiască neprihăniți în pușcăriile lor de lux, urmând ca altă dată să fie și ei trași pe sfoară, de unde o altă expresie: toate la timpul lor, dacă vrei să nu te-ntâlnești prea târziu cu „fete de colonel”, pe care, precum cărțile bune, e bine să le citești și să le dai mai departe, să se bucure și alții de farmecul lor, nu să le păstrezi în exclusivitate.

Lui Șerban, poveștile astea îi erau cunoscute. Venise din Turcia hiperspecializat. Nu degeaba otomanii rămăsese rău neutri în cea de-a doua conflagrație mondială, bucuroși să se lupte corp la corp pe alte fronturi. Ne obliga acum să-l ascultăm și noi cu ochii căscați:

— Bani să ai, că te pomenești sultan. Stai cu narghileaua alături, mai pufăi și bei o cafeluță, în timp ce două-trei fetișcane, cât te duce punga, dansează și se freacă de tine cu blândețe, nu precum câinii de gard. Alegi pe una, după care o mai lași puținel și te ocupi de cealaltă. De fapt tu nu faci nimic, ești în mâna lor și ele știu lecția.

— Frumoase?

— Superbe! De la paispe ani în sus, cu sâni feciorelnici sau să te îneci în ei. De altminteri, în profesia asta ați văzut voi gagici pocite? Damele urâte, când o fac pe parale, frecventează birturile de margine, le află prin ganguri...

— Șerbane, prea zici multe... Vorba ceea: ori minți, ori mănânci rahat! Dar eu cred că tu nu minți!

După liniștea cu care pășea prin casele de toleranță din Crucea de Piatră, părea să fi avut pielea tăbăcită. Nu ca noi, mereu temători să nu ne întâlnim cu tații noștri sau cu cine știe ce rude sau prieteni de-ai casei.

— Proști sunteți... Măcar s-aveți norocul ăsta, că din ziua aceea sunt buni de plată. Ce să caute ei într-o casă de perdiție?

- Ce găsim și noi.
- Nu-i același lucru.

Cu Șerban am frecventat o vreme ștrandul Obor și echipa de pitici de la „Unirea Tricolor”, cu stadionul vizavi de Gara de Est. Ne-a dezamăgit tata Cârjan, antrenorul echipei, susținută tot de negustorimea locului.

— Bă, la școală se trece cu media cinci. În sport niciodată. Ori te ții de el - și vii la antrenamente de dimineață până seara ori te lași păgubaș. Nu merge să fii și cal, și măgar... Poți fi un profesor, medic sau inginer mediocru, sportiv nicicând. În consecință vă sfătuiesc să mutați camionul de aici.

Așa am ajuns pe stadionul din Ștefan cel Mare. Ne-am luat după Titi Ionescu, mezinul dintre cei trei frați care aveau să strălucească în rugbiul românesc, alături de Teo Kranz, Jupi Calistrat, Feri Covaci, frații Nicolau sau Ascanio Damian, vestitul arhitect de mai târziu, ce juca pe-atunci la „Sportul Studentesc”. De mine nu s-a ales nimic, de când luasem un bocanc în bărbie după ce placasem un mijlocăș advers, dar Șerban, la maturitate, s-a profesionalizat, jucând la C.C.A. (Clubul Sportiv al Armatei - ulterior „Steaua”), până când comandantul, domnul Corneliu Mănescu, l-a simțit mult prea atașat de nevasta domniei sale, parteneră de tenis, de i se mai spune și altfel.

Acum, stând cuminți cu mingea sub fund, ne pomenirăm scuturați de Titi, care venea de la liceu.

— Nenorociților, a aflat popa Bucunovski că l-ați tras pe sfoară cu carnetele. E de jale!

Ce se întâmplase?! Ca elevi, aveam obligația să mergem duminica la slujbă, la biserica Precupeții Vechi. Cum la sfârșitul predicii nu puteam da buzna în altar, un elev aduna carnetele de prezență și intra singur la preot să le semneze. Nu ne convenea însă deloc să ne pierdem o dimineață întreagă din singura zi liberă a săptămânii, așa că făceam cu schimbul, mergând unul la slujbă pentru toată

gașca. Numai că un coleg mai bisericos - sau mai degrabă gelos - ne-a turnat, iar popa, care ne devenise și diriginte, se făcuse foc și pară.

Grav, grav, grav de o mie de ori grav... Numai că Dumnezeu este bun și cu păcătoșii:

— Băieți! Înainte de dirigenție - când Bucunovski e pornit să ne belească -, avem ora de religie. Nu uitați că suntem în Săptămâna Paștelor și părintele a zis că ne vom spovedi. Când ne va veni rândul să băgăm capul sub patrafir, vom spune ce-avem de spus, dar și spășiți că nu totdeauna am fost pe la slujba de duminică, păcătuiind prin absența de la serviciul divin. Spovedania este sfântă și el n-are voie să-i dezvăluie taina. O să ne dea o mie de mătăanii... Care-i problema? Și mai dă-l în mă-sa cu carnetele lui de prezență, că biserica nu-i poliție.

— Dar mai e ceva... Ne spovedim c-am umblat și pe la dame?

— E treaba ta. Poate vrei să ne pomenim cu popa prin Crucea de Piatră.

— La drept vorbind, n-ar fi rău deloc să le spovedească și pe fete, c-ar avea ce să-i povestească popii...

— Așa să fie, da' în cazul ăsta mi-e că nu-l mai scoți din bordel până la adânci bătrâneți...

Titi Ionescu se scuturase de grija școlii de-a binelea, mulțumindu-se mereu să nu fie sub nota 5 - „pâinea săracului”, cum îi zicea el -, dar se dovedea mai potolit în graba de a cunoaște și ce nu se cuvenea vârstei noastre, mai ales că păcatele precocității intrau în contradicție cu legile balonului oval ce-i devenise icoană.

— Bă Nicule, dar parcă și noi prea le facem de oaie...

— Titi, așa o fi, dar eu m-am săturat să mă tot înfierbânt în așteptarea necunoscutului... Ciulește urechile la ce spune Machiavelli: Mai bine să faci și să regreti, decât să regreti când nu mai poți face.

V. CURTEA MIRACOLELOR

- Scoală, Tarzane, scoal-te, că-i nenorocire!
- Ce nenorocire?
- L-a priponit pe Jirai!
- L-a agăţat poliţia?
- Mai rău: l-a umflat Lordul.
- De unde ştii?
- De la Cornel Şase-Luni! (Băiat ce nu scăpa de poreclă pentru a nu fi confundat cu Cornel Zaharia de pe Câmpului.)

De altminteri, poreclele ne erau mai la îndemână, copiii având harul de a surprinde în zeflema o particularitate mai abitir decât într-o caricatură. În ce mă priveşte, lung, deşirat şi slăbănog în bătaia vântului, meritam pe deplin să fiu confundat cu „Tarzan, stăpânul junglei”. Nu era şi cazul lui Puiu, care îmi adusese vestea, înalt ca şi mine, dar musculos, lat în umeri şi tăfnos ca un curcan, gata oricând să sară la bătaie, când cineva îl călca pe bombeu. Lângă el m-am simţit întotdeauna puternic, având spatele asigurat. De altfel, fusese şi prima cunoştinţă a mea din afara curţii în care locuiam, când, împotriva avertizărilor, îndrăznisem să ies din ţarc. Scoţând capul de după poartă - înaltă de nu puteai zări nimic în afară, chiar de te-ai fi aflat într-o căruţă -, văzusem un copil de vreo patru ani jucându-se într-o grămadă de nisip, răsturnată pe trotuar. Înfricoşat de animaţia străzii, aproape că m-am lipit de zidurile celor două clădiri ce mă despărteau până la cârciuma lui taică-său. M-a lăsat să scobesc şi eu în nisip, să facem găuri şi să

le astupăm la loc, pentru a o lua apoi de la capăt. Acum deveniserăm elevi de liceu, dar cu inima rămăseserăm alături de toți copiii din mahala, inclusiv de cei care ni se alăturaseră la joacă - la început pe maidan, ulterior pe stadion -, fără să ținem seama cine le erau mă-sa și ta-su, de ce sunt sau nu la școală, ci doar dacă se poate conta pe ei, să nu fie hahalere, precum Cuza, care mințea de înghețau apele. Nu degeaba i se spunea „regele mincinoșilor”, titlu meritat, la care concureau, involuntar, destui lăudăroși, dispuși să-ți povestească, mai în fiecare zi, câți au caftit, de i-au lăsat întinși pe burtă, câte iubite au la răsărit și la apus ș.a.m.d.

— Da' ce știe Șase-Luni de Jirai?

— L-a văzut pe Lord cum îl înhățase și-l căra în magazia unde ține cartofii, ceapa și ce mai are pe acolo de gătit pentru artiști. Ba zice că l-ar fi sfătuit în batjocură să prindă toți șobolanii, că altminteri noaptea îl halesc ei de viu.

— Și dacă minte?

— Nu minte, că-i de-acolo, e vorba să fie angajat de Lord.

— Ce să facă pișpirică la el? Abia-i de-o șchioapă!

— Asta-i nostimada... I-a zis Lordul că-l face de trei metri, că-l pune pe catalige, acoperite cu niște nădragi lungi, cadrilați, să umble prin târg și prin Barieră cu afișe mari pe piept și pe spate, reclamă pentru „5000 de articole”. Afacere cu ovreiul magazinului. Se pare că mai are nevoie și de alți șleperi, pe care îi pescuiește în stilul lui.

— Adică?!

— Umblă c-o hârtie de 100 de lei, capsată între două cartonașe pe colț, ca în găurile de la pantofi. Bancnota și-o leagă c-o sforicică pe dedesubt; şuții, care-l cunosc, nu se aruncă la undiță, dar un ciortan ca Jirai s-a înfipt să înghită momeala și-a rămas în cârlig. Jumătate din servitorii de la barăcile lui sunt agățați cu aceeași unealtă. Știu asta de la Ionel Roșu, care-i vinde ponturi, idei de făcut bani.

— Păi să vorbim atunci cu Ionel, dacă are intrare la Lord.

— Am încercat, dar zice că tu ești mai potrivit, că iarna Lordul își ține călușeii și lanțurile în Câmpu' Moșilor, unde l-a lăsat taică-tu pe nea Costică la prăvălie și a închiriat depozitul de lemne la alții. Spune că Lordul bea seară de seară cu el până se fac pulbere și că de dânsul ține seama, mai ales de mătușă-ta, care bate la amândoi ca la fasole, când vine să-și recupereze bărbatul. Vorbește cu unchi-tu, că-l ai la mână cu furtișagurile din gară.

Așa era. Când vagoanele cu cereale veneau la Gara de Est, tata mergea să plătească frahaturile, învoindu-se cu șeful gării asupra locației, după care își lăsa cumnatul să vegheze la încărcarea camioanelor, treabă asistată uneori de mine și de Puiu, că ne plăcea să ne vânturăm prin cartier, călare pe sacii de marfă. În drum spre Colentina - unde, pe locurile fostei mori Halberstat de lângă Biserica Sfântul Dumitru, tata avea spații de depozitare -, nea Costică se oprea la prăvălie pentru a șterpeli câțiva saci de porumb, grâu și ce se mai căra. Închidea un ochi și-mi spunea cu un deget pe buze, semn de complicitate:

— Trebuie să le mai cumpăr și eu câte ceva de îmbrăcat fetelor, c-au crescut și nu mai încap în vechituri.

Tuciuriu, cu ochii bulbucăți - înroșiți de perseverența băuturii sau a unei conjunctivite cronice -, e de mirare cum fratele mamei se căsătorise cu o femeie de rară frumusețe, Nina, care prin înfățișare ne răsfăța privirile, făcându-i pe toți să uite de păcatele soțului. Îl blagoslovise cu două fete, Nuța și Mioara, cu care vara ne petreceam vacanțele la Bradul de Jos de lângă Pitești, satul mamei, sau la băi, la Covasna, unde cucoanele mergeau la mofete, iar noi la strand, împreună cu bozgorii de vârstă noastră. Cum puteam s-o uit eu pe tanti Nina, când din anii pubertății mă lega cea mai jenantă amintire a mea?... Fiindcă la țară nunțile țineau trei zile, mă pomenisem odată claie peste grămadă într-un pat cu de-ai noștri, înghesuit la spatele dânsei. Grav nu se întâmplase nimic, dar, trezită din beția

somnului, am auzit-o cum îi spunea mamei cu o voce tulburată:

— Țață Profiră, băiatul ăsta nu mai e copil.

Cum să-l torn eu pe nea Costică, de florile mărilor, că fură câțiva saci de marfă? Era ca și cum ar fi luat o sticlă de apă din Dunăre. Hotărâseră deci să-l fac să umble pentru eliberarea unui hoț mai mic, măcar din solidaritate.

Pe Lord îl știam din vedere, după cum cred că nimeni din Târgul Moșilor nu putea zice că nu-l cunoaște. Între toți zarzavagii și negustorașii cu ifose, circarii și caracuda ajutoare la iuțea și nebăgare de seamă - Lordul respira, prin toată înfățișarea lui, noblețea unei alte vremi, ca și cum fusese uitat pe pământ de un întreg neam topit în neant. Purta un pantalon cenușiu în dungi, revere duble și butoni de aur la cămașa albă, peste care, după timp, mai punea o vestă cu lăntișor de ceas, haină neagră, batistă revărsată pe piept, cravată cu nod pe gât - nu desfăcut, ca la alții, speriați parcă de spânzurătoare, pantofi cu scârț și, la ocazii, melon. Înalt, parcă plutea peste masa pestriță a muritorilor de rând, de unde cu siguranță nu provenea, catadicsind doar să trăiască printre ei. Încercând să-l ridice în ochii nevestei, nea Costică îl apăra cu foc:

— Habar n-ai din ce familie se trage; neamurile lui de odinioară au avut toată partea asta a Bucureștilor, când nici nu se numea Târgu' Moșilor, ci Târgu' de Afară.

Asta o știa tot de la Lord, care părea să fi ciupit ceva carte, din moment ce începea istoria bălciului cu prima jumătate a secolului al 17-lea, de pe vremea lui Matei Basarab. Posibil era și zvonul că îi plăcuse să bată birlicul, pierzând la masa de joc averea părinților, după cum nu era de lepădat nici versiunea lui, că fusese unul dintre studenții preferați ai maestrului Ferandy de la Conservator. Dacă așa stăteau lucrurile, tare bine își trăia rolul, impunând de fiecare dată prin ținută și verb. Nu degeaba patrona o puzderie de barăci și tarabe de jocuri cu o armată de

saltimbanci, care se scâlâmbăiau de dimineată până seară, spre uimirea țăranilor și bucuria copiilor.

Mare și tare era, de asemenea, domnul Kraus, tatăl lui Mauriciu, cunoscut peste ani cu numele de Mircea Crișan, al cărui talent nu provenea din Liceul Marele Voievod Mihai, unde căpătase o brumă de carte, ci din „Curtea miracolelor”, cum pe drept i se putea spune și acestui paradis cu surprize de tot felul, ce ne obliga să fugim din baracă în baracă, la aceeași amenințare:

— E ultima reprezentație... artiștii intră pe scenă, orchestra dă ultimul semnal!

Prezentatorul, cocoțat pe rampa barăcii, repeta de nenumărate ori semnalul, până își vedea cât de cât umplută sala, înzestrată cu bănci de lemn, unde toți gură-cască stăteau înghesuiți să afle minunea. Artiștii, prezenți și ei pe rampă, erau înghițitori de săbii, de ceasuri, jongleri, acrobați, clovni, mai toți îmbrăcați în șalvari mătăsoși, colorați strident, pe când artistele, aproape despuiate, în chiloți și sutiene cu „sclipiri”, își săltau picioarele în ritmul „orchestrei”, trei ȝigani rotofei, dintre care doi urlau la trompetă și al treilea trosnea într-o tobă agățată de gât, bubuind atât de tare, că trebuia să ȝipi să te audă cel dealături. În numele artei, se juca sub șopronul barăcii; tot cu artă, erau lucrate buzunarele țăranilor ce se chiorau pe gratis la despuiatele de sus, ce nu conteneau să le trimită pupicuri de la distanță, să ȝină măcar minte altarul pe care și-au jertfit gologanii căpătați în târg după vânzarea legumelor. Învățându-se să-și păzească bine tașca, ȝăranii rămâneau mai departe victimele propriei naivități. Cu ochii la comedii, nu pricepeau că, deși anonimi, erau distribuiți în piesă ca principali eroi. În preajma lor, ca din întâmplare, se juca „uite marca, nu e marca”, unde câțiva inși urmăreau mișcarea lesne de supravegheat a trei capace de cauciuc, dintre care unul avea lipit pe verso un timbru. De regulă, erau oamenii „bancherului”, care, chipurile, pierdeau banii

pariați, creându-i țăranului impresia că, de-ar fi pontat și el, mergea direct la țintă. Săturat de greșelile perdanților, se hazarda la început să joace un leu-doi, fiind lăsat să câștige de câteva ori, după care, încins la joc, urma dezastrul. Buzunărit în timp ce se chiorâse la chiloții despuiatelor, îi venise acumă rândul să rămână în izmene, scuturat până la ultima lăscaie.

Desigur, o pățiseră la fel și orășenii, dar cu timpul se vaccinaseră, deveniseră imuni la atacul acestor șmecheri ce întreceau prin verbiaj și umor flecăreala politicianilor. Expresii precum „afară-i vopsit gardul, înăuntru-i leopardul” au anticipat promisiunile electorale de mai târziu... După cum tot în bâlci am auzit și eu prezentarea marelui șarpe, care „de la cap la coadă are șapte metri, iar de la coadă la cap doar zece”, șarpe veninos, molatic, fioros - în stare să dărâme un bou, dacă îl izbește -, cu nelipsitul sfat: „Dă-te, dom'le, mai la o parte, să nu pățești ceva”. Nicio școală nu m-a ferit în viață să mă păzesc mai bine de șarlatani - găinari de rând sau impostori de tip academic - decât repetatele peregrinări prin Târgul Moșilor, marea curte a copilăriei mele. Acolo vorba creștea precum cozonacul în cuptor, ademenindu-te până în slăvi, pentru ca apoi să dispară fără urme în parfumul unei iluzii. Luțea de mână și credibilitate absurdă.

În bâlci te puteai distra ore în șir fără un ban în buzunar, privind tarabele de tir, unde se trăgea în păsările de tablă, așezate pe fundalul unei păduri stufoase, dintre pomii căreia răsărea o mireasă în mărime naturală, îmbrăcată cu o rochie de dantelă cam ciuruită de alice. Țintele - rotunde, de circa opt centimetri - te anunțau că sunt atinse, zburătoarele începând să dea din aripi, iar în cazul miresei onorându-te cu un vals, pe care manechinul îl executa în cercuri până aproape de tine. Premiile, ca premii: păpuși de ghips sau pești de sticlă, egal cu zero pe lângă fetele care încărcău armele, frumusele, ce-ți răscoleau pubertatea

când se aplecau să culeagă de pe jos alicele consumate. Știa patronul de ce le plătește și cum să le îmbrace pentru ca tirul s-aibă spor.

— Fetelor, în târg e căldura lu' Cuptor; să nu veniți înfolfolite de iarnă cu sutiene și chiloți pân' la genunchi, că faceți spuzeală. Mai uitați-vă și voi la țărăncile care își țin iile din borangic, ca să respire pelea și să se mai vadă ceva prin mătase, că n-oți avea buboae de ascuns. E nevoie de aer, așa că fustele trebuie să fie scurte, că de chiloței mă îngrijesc eu, că am milaneji, de se ia pe tine după măsură, lejeri, cât o batistă, de poți să-i întinzi iarna pân' la gât. Aici omu' vine să tragă-n păsări și-n mireasă, nu în voi. Ce faceți pe deasupra vă privește, nu mă bag în socoteala voastră. Beliți însă ochii și cu folos, pentru că de undeva trebuie să sară epuru', că n-oți rămâne nemăritate. Dacă nu scoți marfa la vedere, ia clientu' de unde nu-i.

Te mai linișteai la „zidul morții”, o altă baracă circulară, pe pereții căreia un motociclist, legat la ochi, gonea de nebun, înfruntând legile gravitației. Lipsa eșapamentului făcea nu numai ca șandramaua să se zgâlțâie din toate încheieturile, dar să și multiplice zgomotul infernal, auzit de la un kilometru. Îți desfundai apoi urechile lângă un stâlp înalt de încercare a puterii: loveai c-un toroipan într-un resort ce făcea ca un biloi să se ridice după forța candidatului. De ajungea la zece metri, auzai bătaia clopotului lovit și erai mare. În fiecare baracă ți se anunța o minunăție, ceva ce „n-ai mai văzut de când lumea-i pe pământ”. Pe mine mă fascina îndeosebi „femeia-floare”, pe care o puteai zări într-o vitrină, ochi în ochi, până la începerea spectacolului, când ghiveciul era dus în sală, unde cu ochii și urechile tale vedeai și auzai că floarea e floare și că vorbește ca noi toți. Cel care îi punea întrebările traducea din românește în română răspunsurile ființei supranaturale:

— Spune tu la domnii: cum te cheamă?!

— Pe mine mă cheamă Zâna Florilor!

— A zis c-o cheamă Zâna Florilor. Acu' mai spune tu domnilor: pe ce coclauri te-ai născut?

— Departe, foarte departe, în îndepărtata Africă.

— Zice că s-a născut în Africa, tocmai la mama dracului... la mai zi tu domnilor, cu ce te hrănești?

— Eu mă hrănesc doar cu roua dimineții!

— Minune, domnilor; nu cu ciorbe și mâncăruri, nici măcar cu prăjituri, ca să nu zic nimic de un necesar trăscau, ci numai cu roua dimineții... D-asta Zâna Florilor n-are nevoie de serviri... N-are burtă, n-are mațe, inimă, plămâni și brațe, e doar floare florică, n-are nici chiar jucărică. Marea întrebare-i: cine te-a adus în țara noastră?

— Un distins domn vânător!

— Ați auzit cu urechile dumneavoastră: a fost adusă de un distins domn vânător. Și-acuma spune tu la domnii: cum ai venit tocmai de unde și-a înțărcat dracu' puii?

— Cu promisiuni de căsătorie, după care am fost abandonată.

Și, inevitabil, urma lamentarea prezentatorului, revoltat de nedreptățile omului lipsit de frica lui Dumnezeu, aprobat de domnii din sală - majoritatea până-n zece ani - și de țărani, la fel de naivi.

Știam vorbă cu vorbă întreaga discuție, după cum stăm apoi afară să privesc capul femeii din ghiveci, readus pe tavă în vitrina barăcii.

Probabil că și zâna se deprinsese cu mine căci, după ce clipa la toată lumea, îmi zâmbea înduioșător, parcă recunoscătoare pentru întreaga mea devoțiune.

Totul până-ntr-o zi când, în plin spectacol, Zâna Florilor se pomeni urlând, spre nedumerirea prezentatorului care încerca s-o domolească:

— Stăpâne, nu... Acolo, nu... Au!... Stăpâne, acolo doare!

Avea ochii în lacrimi și nu pricepeam nimic. Misterul urma să-l aflu peste ani de la Ionel Roșu, alunecător prin târg ca

peștele-n apă. Minunea ce o vedeam era înfăptuită printr-o manevră abilă a unui iluzionist care altera o imagine reală cu ajutorul jocului de lumini. În cazul nostru, capul Zânei se fixa, ca într-un juvăț, la nivelul unui ghiveci postat în fața gâtului, oglinzile, special așezate, suprapunând perfect imaginile izolate. Nu și partea dorsală a Zânei, lăsată de izbeliște în calea cotropitorilor.

Să se fi dat lumea de zece ori peste cap, dar Lordul n-ar fi călcat în străchini ca să-și împlinească vreo poftă. Nu c-ar fi fost ușă de biserică, ci pentru că prefera să se joace cu femeile precum pisica și șoarecele, lăsându-le mereu șansa de a crede că poate fi păcălit. I se putea reproșa uneori cinismul, motivat de mintea scurtă a partenerelor.

— Femeile trebuie iubite ca și florile: udate la timp și așezate apoi în ierbar. Eu am avut trei, de mai lungă durată, toate însă cu același cusur: le luam tinere, ca apoi să îmbătrânească în neștire. De aici nevoia de a-ți spune ție însuși: „Repetă comanda la mine!” și de a asculta de porunca a 11-a, nescrisă din *Decalog*.

— Care-o fi și aia?

— Să nu te-ntorci!

Cultiva acest soi de teribilism mai mult să se convingă pe sine, decât pe alții. Gurile rele spuneau că, odinioară, pe când era boier de adevăratelea, se îndrăgostise de-o fată ușurică, suprasolicitată, care, refuzând o mie de bărbați, nu putuse rezista la o sută. Risipindu-se în stânga și dreapta, n-avea nicio îndoială că totul e în legea firii. Dacă cineva încerca s-o adune cât de cât, răspunsul era același: „Tot ce-am făcut și fac e pe voia sufletului. La urma urmei, n-am făcut rău nimănui.” Ajuns la 45 de ani, Lordul o luase de nevastă, fără să se teamă de vorbele din jur sau de vârsta ei primăvărată. O vreme a fost ca în povești, numai că năravul din fire n-are lecuire. Acum intrase și el în gura lumii, iar prietenii, fără să-l dojenească, se simțeau obligați să-și dea cu părerea:

— Măi băiete, când ți-ai luat nevastă cu 24 de ani mai tânără, trebuia să te-aștepți să te-nșele!

— Păi aici e frumusețea: mă înșală cu unul mai mare cu zece ani decât mine...

De unde trei neveste, cu care se lăuda?... Pasagere vor fi fost multe, doar că la primărie și în fața altarului o dusesse numai pe ea. Se resemnase, făcând haz de necaz:

— De dragul unei fripturi, nu cumperi o vacă... Măcelării și cârciumi la tot pasul... Banu-i ochiul dracului; îți deschide ușa și-n biserică, darmite la muieri... Important e să știi cum să-l dai de-a dura, să mângâie sufletul celei care îl primește.

Și-așa părea să fie, numai că inima îi rămăsese amanetată, de unde și nevoia de a-i stinge focul cu prea multe pahare. Încetul cu încetul, averea i se subțiasse, mai ales după ce se obișnuise cu schimbările de decor. Observase că, departe de casele lor, femeile sunt mai ușor de cucerit, mai ales când se răsفățau sub pavăza anonimatului. Spre deosebire de majoritatea femeilor, cele care țin la blazonul de muieri cinstite nu-și declară adevărata identitate, recomandându-se cu domiciliul și profesii diferite. Și-așa, când știu doi, știu prea mulți, discreția bărbaților, îndeosebi a celor ocazionali, de unică folosință, concurând cu râvna serviciului de informații de la Gara de Nord, care, de bine, de rău, îți oferă date exacte. Când o femeie robită conveniențelor sociale sau, dimpotrivă, parșivă, părea dispusă să evadeze din plictisul existenței cotidiene, Lordul însuși o încuraja să uite cum o cheamă, în ce oraș locuiește și ce profesie are:

— Lasă-mă să te botez eu: te cheamă Liliana, prietenii îți spun Lil, ești din Craiova și lucrezi ca asistentă socială la policlinica armatei!

— Și dacă nu există un asemenea serviciu?

— Cu atât mai bine, Lil, mai ales că unitățile militare nu se găsesc în cărțile de telefon. În numele acestei femei,

oferă și cere totul, lichidează toate curiozitățile și inhibițiile, documentează-te laborios, ca să te dumirești, într-adevăr, ce-ți trebuie. Evită însă riscurile, pe cât se poate, și caută bărbatul în stare să-și ia răsplata doar după ce te-a satisfăcut. Degeaba ești un Stradivarius, dacă te dai pe mâna unor lăutari.

— Ușor de zis, dar pentru majoritatea femeilor patul e o loterie: joci cu frenezie și rareori te alegi cu un câștig de bogdaproste. De-aici și tentația unor libertine de a profita măcar de plăcerea altora, de a nu da de pomană unor milogi, care te mai și bălăcăresc pe deasupra cu o lăudăroșenie nemotivată. Nu sunt Mafalda, așa că mă iau după cum arată un bărbat, cum se poartă, altfel cum l-aș putea depista?

— Îi simți respirația în ceafă, o respirație amplă, fierbinte, nu gâfâitul animalului ce se vrea eliberat de povară.

— În fond, un alt mod de a încânta o femeie...

— O femeie nu trebuie încântată, Lil, ci descântată, centimetru cu centimetru, să nu lași celui ce vine după tine nici măcar un degețel de la picior nealintat. Posesiune totală, plătind până la ultimul bănuț datoriile foștilor musafiri.

Din clipa aceea, niciun păianjen din lume nu și-ar fi țesut mai bine plasa, libelula însăși ajutându-l s-o întindă. Lordul era o adevărată enciclopedie a dragostei și știa să predice în altarul ei, ocolind orice trivialitate ce-ar fi ucis poezia eternului travaliu, pe jumătate împlinit din căldura și plasticitatea imaginilor sugerate.

Intrate în joc, el observase că mai toate cunoștințele din tren, de pe plajă sau din excursii se grăbeau excesiv, dorind să afle cam totul într-o zi, chiar și femeile ce fuseseră trecute pe malul râvnit. Pericolul era să nu mai scape de ele, pentru că, de când lumea, îi dai omului un deget și-ți cere toată mâna.

O singură dată, la Cazinoul din Sinaia, frecventat în zilele

lui de glorie, o doamnă stilată se dovedise o piatră tare, în realitate nefiind decât propria lui variantă feminină. Deloc dezarmată, dânsa încuraja din priviri neastâmpărul multor armăsari, știind clipa când li se cuvenea o copită. Puține femei practică acest joc de-a hoții și vardiștii, deși, cu grija unui parfum discret, pot răscoli nările adulătorilor. Fluturi de noapte, doamna își arsesese de prea multe ori aripile de pomană, ca să recidiveze într-aiurea. Prudent, Lordul nu se aventurase să îngroașe cohorta admiratorilor, deranjând orgoliul divei printr-o indiferență politicoasă. Aștepta doar momentul atacului, care, după toate probabilitățile, urma să fie anticipat de o mișcare greșită a ei. Ca la șah, era pregătit pentru mutările posibile ale adversarului, traduse în câteva replici îndelung studiate. Trebuia să fie calm și să aștepte.

Într-una din serile următoare, după un joc norocos la ruletă, când mergea să-și schimbe jetoanele, fu întrebat de doamna pregătită să facă același transfer:

— Cum se face, Excelență, că rezistați ispitei de a vă trăda singurătatea în preajma atâtor femei frumoase? Să fie vorba de blazare, timiditate sau, mai grav, de modificări fiziologice ireversibile?

Atac direct, fără nicio declarație de război și fără de mimarea prealabilă a vreunui tratat de pace. Din această pricină și răspunsul a venit dur, lipsit de arabescuri:

— Distinsă doamnă, la vârsta mea n-am timp să mai fac curte cuiva. N-am nimic de vânzare, ci doar de cumpărat, fără tocmeli. Totul la masa verde.

— Pe câmp?

— N-am gusturi rustice. Pe masa din sufragerie. Pe un colț așez 1 000 de lei, pe al doilea 2 000, pe al treilea 4 000, iar pe al patrulea 8 000. Este prețul unei nopți și numai de iscusința femeii dorite depinde dacă mă face să sar de patru ori peste aceeași ștachetă. Are zece ore la dispoziție să-și demonstreze priceperea.

De la început, sumele anunțate erau extrem de tentante, dacă ținem seama că amorul tarifat într-o casă obișnuită de rendez-vous era de 40 de lei, iar într-una de lux 200.

Ca și cum n-ar fi înțeles tâlcul tranzacției, distinsa doamnă glisă spre o zicală franțuzească:

— *Les bons comptes font les bons amis*¹, adăugând: Și cum trebuie să arate „femeia dorită”?- deloc curioasă în privința iscusinței, ce nu-i trezea îndoieli.

La fel cum pescarul simte bătaia peștelui în undiță, Lordul avea de-acum tot dreptul s-o plimbe agale, să și-o apropie, sigur de pradă. O privi lung, după care, cu ochii închiși, îi spuse aproape în șoaptă, ca un prim pas spre o intimitate pecetluită:

— Să nu fie nici prea mică, nici prea înaltă, să aibă în jur de 30 de ani, nici grasă, nici slabă, obligatoriu brunetă cu ochii albaștri, sâni potriviți, glezne subțiri, fund semeț, gât înalt, să nu fie împopoțonată cu bijuterii, bazându-se pe atracția propriei făpturi, să știe să zâmbească, nicidecum să hohotească, și să aibă umor.

Cum sălile Cazinoului erau scăldate în oglinzi, doamna noastră se putea privi aprobator în virtutea canoanelor enunțate:

— Și dacă n-are umor?

— În cazul acesta s-ar cuveni să-mi dea o palmă!

Doamna se mulțumi doar să-i turtească cu blândețe vârful nasului, obraznic din naștere.

Pe cât de mult admirată, Lordul o ura aproape inconștient. Nu atât fizic, cât prin întreaga mișcare, prin modul de a se vârî înainte, de a cuceri, de a fi în frunte cu orice preț, ce-i aminteau de fosta lui soție, de capriciile și vulnerabilitatea ei. Cu și fără motivație, acum trăia sentimentul că se răzbună fără să aibă o satisfacție specială. Dimpotrivă, senzația de ranchiună îl micșora în propriii săi ochi: chiar și după atâția ani să resimtă durerea

¹ Socotelile perfecte întăresc prietenia (traducere liberă).

nefericitei iubiri?

Peste câteva zile, se simți luat de braț pe drumul care duce spre Peleş, în dreptul cofetăriei Riegler, de stimabila doamnă care venea din spate. După obișnuitele formule de bună revedere, în care apelativul „Excelență” părea să-i răsfete pe amândoi, dânsa îl abordă direct:

— Evenimentele se sărbătoresc: astăzi se împlinesc doi ani de la divorț, de la redobândirea libertății depline, de lipsa căreia, sincer vorbind, nu m-am plâns niciodată.

Mai mult decât bărbații, femeile simt nevoia să se spovedească, revenind adesea asupra aceluiași mărturisiri, cu variații pe aceeași temă, chiar când o fac gratuit, de amorul artei. În privința aceasta, ele concurează cu scriitorii care, la masa de lucru, revin asupra personajelor, anulând și adăugând narațiunii tot ce le-ar putea susține mai bine profilul. În gura lor, viața proprie este un soi de plastilină ce le îngăduie s-o modeleze după plac, chiar și când nimeni nu le chestionează. La urma urmei, un bărbat întreg la minte preferă să știe cât mai puțin din istoria femeii alese. Cum nu este în stare să tacă, las-o să vorbească, n-o sâcâi cu întrebări inutile și cu atât mai puțin n-o contrazice când simți că te minte. Dimpotrivă, arată-te interesat; va fabula atunci și mai mult, corectând cu mintea de azi cam tot ce n-a fost în stare să facă sau să spună ieri. Minciunile nu se țin minte și când, ca Raskolnikov, se va întoarce la locul crimei, vei pricepe pe cine ai în față. Punând cap la cap cioburile de adevăr, vei putea reconstitui adevărata amforă, de nu se va dovedi o biată oală de pământ. De altminteri, dacă în intimitate îi urmărești mișcările cu atenție și ai termeni de comparație, ea îți spune totul, chiar de-ar fi și surdomută; nu vei confunda niciodată un cal cu un asin.

— ...De fapt nu știu dacă ziua de azi e aniversară sau parastas. Depinde cu ce ochi privesc ziua de ieri...

Lordul n-o întrerupse, socotind în gând cam cât trecuse de la divorțul său, când își îngropase sufletul, doar mintea

mai ajutându-l să reziste la palpitațiile inimii.

— ...Ticu nu era un bărbat frumos, care să te doboare la prima vedere, dar nici urât, ca să te respingă. În schimb era inteligent cât o Academie; prezența lui într-un cerc de apropiați se transforma într-o adevărată sărbătoare, pur și simplu devenea un altul, strălucirea lui interioară revărsându-se peste tot chipul, scaldându-l în lumină.

Deși își impusese să tacă, Lordul nu se stăpâni s-o întrebe scurt:

— Îi simți uneori lipsa?

— Ba bine că nu... În marea lor majoritate, masculii te dezamăgesc după prima noapte... Precum mai toate animalele de același sex, la început freamătă în preajma femeiei, pentru ca ulterior să se comporte lamentabil, sub nivelul focului de tabără de la sfârșitul unei partide de vânătoare, deși mulți se întorc la casele lor cu traista goală. În ochii lui Ticu, eram însă mereu aceeași; lângă el simțeam, într-adevăr, că sunt iubită.

„Atunci de ce v-ați despărțit, nenorocito?” - se întrebă Lordul, bănuind că și fosta lui dragoste pălăvrăgește la fel prin preajma partenerilor de-o noapte, făcându-l să sughiță.

Ca și cum i-ar fi ghicit gândul, doamna ce sfida prostituția de joasă condiție, precum și risipa semenelor - care, mai grav, nu se alegeau cu nimic de pe urma abundențelor transpirației, ea preferând să fie cel puțin o colecționară de bijuterii, dacă tot o înzestrase Dumnezeu cu o frumusețe și-așa trecătoare -, răspunse:

— ...Ticu nu pricepea însă că fidelitatea nu-i o condiție obligatorie a adevăratei iubiri... Confunda lumea senzațiilor cu cea a sentimentelor, or, sexul, prin plăcerea ocazională ce ți-o oferă, este mai aproape de nevoile pricinuite de foame, de sete, de cele fiziologice neprevăzute, ce te prind și în afara casei. Totul se reduce, fără fățărnicie, la o bună igienă.

„Ți-arăt eu igienă, plăcerea de a te defeca pe

sentimentele omului iubit, madam. O curvă obișnuită - care de multe ori o face pentru a-și întreține un copil sau părinți neputincioși - te scutește cel puțin de aerul savant al destrăbălatei cu ifose de psiholoagă ambulantă! Ți-arăt eu, cucoană: care pe care!"

Ca s-o umilească, nici nu intrară bine în apartamentul din hotel și Lordul se grăbi să așeze pe fiecare colț al mesei din sufragerie bancnotele albastre de 1000, dublând de fiecare dată miza, astfel că suma aflată în joc ajunse la 15.000 de lei.

Era un duș rece, în contratimp cu nostalgia evenimentului pe care doamna și l-ar fi dorit sărbătorit sub aripa libertății de cuget. Gestul i se părea mai mult decât vulgar, nefiind obișnuită să se privească în oglinda adevărului. Lordul reținu șovăiala de a păși mai departe și încercă s-o împace cu un zâmbet nevinovat:

— Sper că nu ești lipsită de umor... Pariul e pariu, ca la ruleta Cazinoului... Câștigă cine are noroc sau care știe să joace!

Și, fără a aștepta vreun răspuns, fugi să scoată din frigider o sticlă de șampanie, după care se întoarse aducând și două cupe.

— Trăiască libertatea și făuritorii ei!

Doamna se aplecase între timp peste aparatul de radio, în încercarea de a surprinde o muzică plăcută. Se opri când în difuzor se auzi o piesă simfonică:

— Concert pentru pian și orchestră...

— Chopin! adăugă Lordul, sugerând că fac parte din aceeași familie.

Sărbătorita merse și mai departe, comportându-se în intimitate ca și cum de-o viață ar fi fost împreună. Întârzia cu fiecare gest, eliberându-se molatic de pantofi și rochie, de fiecare ciorap, de portjartier, pentru ca, din când în când, să mai spună câte ceva. Realitatea e că Dumnezeu o croise bine, ceea ce îi îngăduia să se răsfețe în mișcări,

lăsându-se privită în detalii, precum o pictură fragmentată dintr-un album de artă. Versată în micro-spectacole de noapte, venise cu o întreagă recuzită, scoțând dintr-o poșetă încăpătoare lumânările cu suport de ebonită și bețișoare parfumate, menite ca în întineric să te apropie de stele. Robită unui ritual exersat, îngână:

— Stinge lumina! E prea crudă.

Nicicând cele trei părți ale concertului nu sunaseră mai bine decât în această atmosferă, delicatețea poetică a pianului impunându-se maiestuos peste tumultul orchestrei. Bogăția motivelor și a pasajelor strălucitoare îi ridicaseră și pe ei în grad, odată cu năvala sonorității pianului. În pauzele dintre părți, clinchetul cristalin al cupelor de șampanie părea să sublinieze solemnitatea evenimentului. Adevărat banchet muzical, căci același radio le oferi apoi uvertura *Egmont* de Beethoven, menită parcă să-i acuze, în loc să-i îndemne la păcat. Noroc cu aceeași șampanie care le scuza ținuta.

Sesizând discordanța, doamna merse la radio și schimbă posturile, până când în difuzor se auzi armonia zglobie a unui cântec spaniol.

— Hai să dansăm!

Unduindu-se, fredona melodia boleroului, cu acompaniament de chitară și castaniete.

— De ce nu te eliberezi de combinezon?

— Pentru că disprețuiesc femeia ce se despoaie lăbărțat, concurând cu vacile din cârligele măcelăriilor. O fac și pentru bucuria ochilor tăi, care mereu trebuie să descopere ceva, cucerind centimetru cu centimetru pământul făgăduinței. De altfel, și dacă aș renunța la combinezon, ar trebui să evit goliciunea totală, punându-mi la loc ciorapii de mătase și portjartierul. Cu timpul, doar în cadă sau la duș te mai dezvălui...

Abia când pleoapele o trădară că se amețise puțin, se îndreptă spre dormitor, adevărat bloc operator, unde nu

doar instrumentarul de care dispunea se dovedea a fi la înălțime, ci îndeosebi siguranța maestrului în mânuirea lui.

— Fii cuminte și lasă-te în grija mea. Ești prea generos ca să nu fii răsfățat pe măsură.

Știa ce zice, că arta alcovului o cunoștea mai bine decât cuplurile erotice din albumele nord-europene, unde bărbatul - fire rece - necesită, precum un bolnav, asistență de specialitate.

Dacă în alte domenii amăgirea se poate confunda ca sens cu dezamăgirea, acum ea devenise o scară cu multiple trepte care duceau spre un final deliberat amânat, pentru o împlinire sigură, dar nu fulgerătoare. Femeia se manifesta ca o alergătoare de cursă lungă, evitând să fugă pe suta de metri. Pe măsură ce înainta la drum, Lordul aproape că regreta că masa din sufragerie n-are măcar șase colțuri.

Fără să fie misogin, ea îi provoca, totuși, un sentiment de milă și de silă. Milă pentru că, având atenția concentrată asupra lui, își anula, fie și involuntar, propria plăcere; silă pentru că, evident, dobândise această șlefuială la capătul multor manevre. Dar din dar se face rai, așa că, tot dăruind, acumulase acum experiența la care o supusese viața. Învățase și fusese școlită să controleze orice pulsație, s-o provoace sau s-o intensifice, veghind din priviri asupra menținerii sau accelerării ritmului. Făcea toți banii, după cum banii o făcuseră pe zi ce trece și mai bună. Egoist, bărbatul ar fi vrut ca fosta lui soție să fi fost scutită de orgoliul acestei perfecțiuni, realitatea de-acum readucându-i în memorie vechea iubire. În plus, îl deranja aerul triumfător al doamnei, comun cu al magicianului ce scoate un iepuraș dintr-un joben, preambul al numerelor anunțate în program. Și cum în arenă sunt admise și farsele amicale, nefiind vorba de salturi mortale, Lordul își îngădui să profite de absența partenerei, înghițind două somnifere, deși după unul singur cădea răpus de somn.

O noapte întreagă a transpirat sublima doamnă să-l

reanime, folosind far' de folos tot armamentul din dotare. Abia spre dimineață s-a dumirit că mortul de la groapă nu se mai întoarce. A mai desfundat o sticlă de șampanie, sorbind o cupă, două și fumând cu enervare câteva țigări. După care a căzut buștean între perne, câștigându-și cu năduf dreptul la odihnă.

Când Lordul s-a trezit în zori, doamna dormea ca un prunc îmbăiat. La lumina zilei, departe de farafastâcurile lumânărelelor de noapte, femeia apărea în toată splendoarea cu care o înzestrase Dumnezeu. Trăia prin ea însăși, meritând întreaga recunoștință de a fi acolo și dezmiardată cu toată tandrețea celui hotărât s-o sărbătorească regește. Când întredeschise ochii, duminindu-se ce se petrece cu ea, Lordul repetă replica începutului de spectacol:

— Fii cuminte și lasă-te în grija mea. Ai fost prea generoasă ca să nu fii răsfățată pe măsură.

Eliberată de povara de a-și juca rolul de femeie fatală într-o sală cu un singur spectator, de a înlocui adevăratele reflectoare cu pâlpâiala unor lumânări, butaforie de trei parale, se pomeni intrată în drepturile ce i se cuveneau din naștere, simțind plăcerea sărutărilor primite, nu oferite cu profesionalism, bucuria dăruirii celui de-alături, care își domina pornirile primare pentru a o face pe ea fericită, întârziindu-i diabolic satisfacția finală. Închise ochii, retrăind, pe alt plan, uimirea copilului de odinioară ce tresăltase în fața fiecărui glob din pomul de Crăciun. Inima îi bătea năvalnic, din ce în ce mai puternic, în timp ce întregul trup se strânse încetisor ca un arc, înainte de a scoate un țipăt sfâșietor de fiară răpusă. Aproape paralizată, cu mintea zdrențuită, abia apucă să-și spună în gând: „Doamne, ce moarte frumoasă... Așa ar trebui să trecem Dincolo...” Răsufă adânc, bâiguind pentru sine, aproape fără a-i veni să creadă: „Nu-s frigidă... Am trăit între bărbați idiști, blestemați să trăiască doar pentru ei!”

Lordul o lăsase să doarmă, mergând să-și facă dușul de dimineață și să se bărbierească. Când reveni, dispăruse. În sufragerie, bancnotele contractului convenit rămăseseră intacte. Pe mijlocul mesei, lângă vaza de flori, un bilet peste care se odihnea un boboc de trandafir:

„Excelență, ieri, într-adevăr, a fost ziua unei depline eliberări. M-ai scăpat de o pedeapsă nemeritată. Aseară am plecat de la Cazinou cu puțini bani în poșetă, c-am împrumutat doamnei Pantazi o sumă măricică pe care urmează să mi-o restituie azi. Iartă-mă că nu te pot răsplăti pe măsură. Singurul dar ce ți-l pot face deocamdată este să-ți spun că adevăratul meu nume este Cristina, că sunt din București și că sunt prezentatoare de modă la Galeries Lafayette (de unde primesc de trei ori mai mult decât ca profesoară de muzică). Ticu a existat și există în baroul bucureștean.”

Tăcusem chitic, tot timpul cât ne-a povestit Ionel Roșu întreaga istorie. Fiind băiat mare, Lordul își îngăduise să-i spună toată isprava. De l-o fi mințit, mint și eu, deși, de n-ar fi, nu s-ar povesti. Desigur, pe mine și pe Puiu ne-ar fi interesat mai multe. De pildă, ce i-a făcut muierea Lordului, de l-a dat pe spate? Nu mai puțin ce-a făcut el, de-a doborât Leul din Damasc? Încercând să ne dumirim singuri, am bănuیت că lumânărilele din decor or fi ajuns la capăt și, în întuneric, ochiul nu prea poate distinge totul. Și-apoi de ce s-a apucat el să înghită hapuri de „Luminal”, când alții, ca să termine cu toate colțurile mesei din sufragerie, ar fi luat „lohinbin”, pastile care, auzeam și noi în cârciuma lui nea Gică Grăbitu, ar face minuni, că scoală și un mort din coșciug?!

Oricum, pe mine povestea m-a șurubărit pe dedesubt, dacă în noaptea aceleiași zile m-am visat într-un palat. Se făcea că Florence își plătise toate datoriile la casa de perdiție în care fusese sechestrată și-acum, castelană,

devenise stăpâna întregului domeniu. Totul era invers decât în povestea Lordului: nu eu pusesem banii pe colțurile mesei, ci chiar dânsa. De-a-ndoaselea era și răsplata: 8 000 de lei la primul colț; 4.000 la al doilea, 2.000 la al trei-lea și 1.000 la ultimul. Să-ți tot încerci norocul. De grăbit, nu ne grăbea nimeni: la mijlocul mesei trona o damigeană de carcalete, cu mult sirop de trandafir (din care tata lui Puiu ne turna de obicei doar de-un deget). Terminasem lucrul pentru toate colțurile, bând apoi carcalete după carcalete, de făcusem o burtă ca baritonul Ștefănescu-Goangă, care în *Rigoletto* ocupa o juma' de scenă.

Și-acum, mai rău ca doamna Cristina din Sinaia, ajunsese eu la cheremul Lordului. Nea Costică își făcuse datoria și vorbise cu leul, care, cam năpârlit, se străduia să fie stăpân și-n noua junglă. Într-o încăpere micuță, ridicată la rang de cabinet, patronul stătea la un birou, deloc urât, cu multe creioane și tocuri strânse în jurul unei călimări de marmură. Pe aceeași masă de lucru se afla o mașină de scris „Triumph”, țeapănă, la care - se zicea - stăpânul ei își dactilografia amintirile. (Mai curând de-acolo aflase Roșu poveștile lui, căci i le traducea în limba germană.) În fața biroului stăteau față-n față două fotolii mult prea patinate de trecerea anilor. Din aceeași familie de mobilier mai era o banchetă laterală, pe care, la nevoie, un om s-ar fi putut și culca. Când sosiserăm în vizita anunțată, Jirai fusese deja scos din magazia unde dormise două nopți pe o grămadă de cartofi, atacând pentru stomac fructele și o ladă de marmeladă, din apropierea unei carafe mari cu apă. Oamenii care veneau după alimente nu erau răi și-i mai dăduseră două pâini negre de un chil, ba și țigări. Acum stătea ca o lumânare de nuntă în mijlocul camerei, noi așezându-ne pe fotolii. Când mă văzu, i se luminează fața, întrevăzând scăparea.

— Vorbă lungă, sărăcia omului. Pentru tine a intervenit

domnu' Constantin Budişteanu, negustor de ispravă. Te-a luat pe garanție. Asta înseamnă mai mult decât pâinea împărțită la închisoare cu un borfaș. Câți ani ai?

— Paișpe..

— La vârsta asta, Beethoven compunea de mult, iar Mozart dirija peste hotare, fiind considerat un adevărat copil-minune.

— Minune e că și eu mă întretin de la cinci ani!

— Ce e tac-tu?

— Nu-l cunosc!

— Dar maică-ta?

— E moartă!

— Unde stai?

— La bunică-mea, bolnavă la pat. De două zile ați lăsat-o nemâncată, dacă m-ați închis în magherniță.

— La pârnaie, în dosul gratiilor, ar fi fost mai bine?

— Cel puțin aveam cu cine vorbi.

— Uite, deșteptule, e timpul să te lași de mangleală. La mine vei găsi întotdeauna o bucată de pâine, că din banii ce-i câștig țin o cantină și o baie publică pentru săraci, s-aibă ce mânca și să nu-i mănânce păduchii. Dacă vrei să strângi și-un ban, te angajez într-un schimb de zi la lanțuri, la călușei, la mașinuțe electrice sau la *montagne russe*, la tobogan. Te fac casier, probă de cinste. Nu te spionez; e de ajuns să mă uit în ochii tăi, că știu tot, ba chiar și cât ai ciordit. Important e să nu mai furi; nu doar de la mine, de la nimeni. Dacă intri la vreo ananghie, mai bine îmi spui și te scap. Ai priceput?

— Înțeles, că nu sunt idiot, ci numai prost, dacă am băgat mâna tocmai în buzunarul omului pe care trebuia să-l ocolesc.

Lordul zâmbi. El însuși făcea haz pe seama lui, așa că nu-i plăcu răspunsul. Se sculă de la birou și începu să se plimbe prin încăpere.

— Cam ce muncă ți-ar face cu ochiul la mine?

— Mi-e indiferent, că vă cunosc toate mașinăriile. Numai că eu le-am folosit pe gratis, că mă prind de ele în zbor.

— Sufletețel, deocamdată îți dau o treabă ușoară. Să te plimbi prin târg, prin tramvaie, prin toată mahalaua c-un picior bandajat și, din când în când, să te jelești că te ustură.

De unde ideea Lordului?! Ca să-și mărească puținel cantina - botezată și „Pâinea zilnică”, plasată la confluența Căii Moșilor cu strada Romană ar fi dorit ca în afară de primărie să contribuie și marii barosani din Obor.

Pentru asta, convenise chiar să le facă și reclamă. Un singur bogătaș îl refuzase: Predoleanu, cel cu magazinul de fierărie de pe Mihai Bravu. Merita să-i dea o lecție.

— Sufletețel, nu-i rău chiar să șchiopătezi și, unde vezi lume multă, să spui că te-a mușcat un șobolan, cât o pisică, în prăvălia lui Predoleanu. Spui, te vaiți și pleci.

— Și dacă mă întreabă vreunul mai deștept ce caută șobolanul în fierărie și nu-și mută ogeacul la magazinul de coloniale a lui Stelian Constantinescu, în mezelăria lui Pescaru sau în hala de pește, că nu s-o hrăni cu balamale și cuie?

— Păi tocmai d-aia se dau ca nebunii la oameni... De foame! Fii fără grijă, că peste două-trei zile vor mai umbla și alții bandajați, până când îl vom face și pe Predoleanu să se lege preventiv până la buric, să n-o pățească la fel. Mâine te prezinți la treabă, contra masă și, deocamdată, cu un pol pe zi. Vii și cu sufertaș pentru bunică: două feluri de mâncare la prânz, un fel seara, o sticlă de lapte și-o pâine dimineată. Ia un pol avans pentru mâine și spune-mi ce-ai înțeles!

— Să nu fur niciodată, să mă bandajez la picior, să merg unde îmi convine mie și să mă vait de mama focului.

— Perfect!

— Și mâine la ce oră să mă prezint la servicii?

— Vii seara, pe vremea asta, să-mi povestești și mie dacă

e ceva deosebit.

— Acuma cât e ora? Ca să știu când vin!

Lordul duse mâna la buzunarul vestei; o clipă fu nedumerit, după care îi zâmbi cu duioșie:

— Maestre, dă ceasul înapoi și mai ia zece lei de la mine, pentru iuțeala de mână.

— Cam anemic pentru ultima reprezentație...

— Atunci mai ia un pol, că mâine, poimâine te bag în arenă ca iluzionist.

VI. URCUȘUL

— Greșești, domnu' Eizig, că pleci. De bine, de rău, aici stai cu picioarele pe pământ. Unde te duci? Rusia-i o mare mută, iar muscalii spun că-i iadu' pe pământ. Până la război, mai primeau și ei câte-o scrisoare de-acasă, dar după împușcarea țarului parcă i-a înghițit potopul.

Pe domnul Isac, spusele tatei abia îl întorceau la propriile șovăieli. Luase hotărârea să-și îmbarce familionul și să se mute în Basarabia, după ce, în urma ultimatumului din vara lui 1940, teritoriul de peste Prut fusese invadat de trupele sovietice.

— N-am încotro, nea Gheorghe; din două rele, sunt obligat s-o aleg p-aia care ne asigură măcar viața, Dumnezeu știe cum va fi și ea... Nu vezi ce se petrece în jurul nostru? Nemții au cotropit Cehoslovacia, Polonia a fost la rândul ei năpădită și, ascultă la mine, ăsta-i doar începutul. În toată Europa e jale, iar în Germania evreii sunt socotiți capii răutăților. La München, fratele meu avea librărie mare, moștenită de la părinți, cu tipărituri din lumea-ntreagă. Peste noapte i-au spart vitrinele, i-au pus cărțile pe foc, iar acum nici măcar nu știu dacă trăiește.

— Păi, dacă a văzut cu cine are de-a face, de ce n-a șters-o în lumea largă, de ce-a rămas în curul lor?

— Fiindcă se socotea mai neamț decât alții, după ce în război kaiserul îi acordase cea mai înaltă decorație prusacă.

— Să nu te miri dacă în Rusia n-ar fi pățit la fel. Ce mi-e ovrei în Germania de azi, ori burjui în Rusia Sovietică?!... Nu degeaba și unii, și alții au steaguri roșii de scandal!

— În Basarabia scăpăm cel puțin de vina că ne-am născut evrei, iar de comerțul meu nu știe nimeni. O iau de la cap. În definitiv, nu mint când le voi spune c-am fost vânzător de prăvălie. Pot înșira și patronii de odinioară, mulți negustori și azi. Să sperăm că zilele n-au intrat în sac și că, odată, ne vom revedea în liniște. Deocamdată îți las ca amintire bastonul ăsta de mareșal.

Al dracului baston, la prima vedere ca toate toiegele, dar mai greu decât un topor; la suprafață alcătuit din niște mosorașe de os, înșiruite pe un drug de fier. Adevărată armă de apărare, de ținut în casă, nu de folosit pe stradă.

— Nea Gheorghe, nu duce dorul jupânului; măcar de s-ar căra cu toții pe aceeași albie. Știe el unde pleacă și pe cine contează. La Jilava, cât am stat la răcoare, Siguranța a avut grijă ca pe legionari și pe comuniști să-i pună pe același hârdău: majoritatea jidani din Basarabia, lătrând despre nevoile sărăcimii asuprite. De râsul lumii: ei cu bani, noi fără, ei murind de mila noastră, noi de pacostea unor bancheri și industriași ca Aristide Blank și Max Auschnit, a Paukerilor din presa mare, a gujbeidărilor din spatele societăților anonime, așa-zis românești. Acolo am împărțit celula cu un ovrei din Bacău, Morit, Groper, om cu stare, altminteri de treabă, dar bolșevic până-n măduva oaselor. În costume vărgate, ne înțelegeam cât de cât, până a venit vorba de Moki Fischer, arendașul din Flămânzi, de la care s-a iscat pârjolul de la 1907. Parcă l-am ars cu fierul roșu, că vezi, mărite Doamne, ar fi fost o întâmplare nefericită, că țara oricum ar fi explodat, că era un butoi cu pulbere. Și dă-i întruna cu întâmplarea, care după Marx ar fi o formă a necesității...

— Dar ăsta cine-i?

— Marx? Un mare rabin de sâmbătă și de duminică; după mintea lor, s-ar adresa amărăților de toate credințele. Jidovului îi convenea ca ziua să fie rentier, iar noaptea să nu doarmă de grija proletariatului. Dacă se sinchisea de soarta

acestuia, de ce paștele mă-sii n-a început cu împrăștierea muncitorilor din fabrica lui ta-su, nu s-atace buzunarul altora? Îți spun eu de ce: pentru că el și-ai lui se consideră nație sfântă, iar în ochii lor toți ceilalți suntem doar „goim”, adică ființe de pământ, blestemate să le fie slugi. N-o spun eu, o zice tora jidovească.

— Măi Stamate, eu cu politica nu mă împac, dar bine ar fi ca și tu să-ți vezi de manivela de la tramvai. Păi dacă lumea s-ar împărți cum zici tu, cartierul ăsta n-ar exista. Ia doar Calea Moșilor, de la Barieră până la Romană: magazine pe stânga și pe dreapta, cu patroni și vânzători români, evrei, armeni, greci, ba chiar sârbi și albanezi, de zici că suntem la Liga Națiunilor. Ești deștept și cinstit? Reziști. De nu, te-ai ars; oricând se ridică altul mai bun.

— Jidanul tot jidan rămâne și va trage la bani. P-aici o fi cum spui mata, dar la sate toți s-au făcut cârciumari, au fugit de sapă.

— Și comerțul e o meserie, nu stă la îndemâna oricui. Ei îl fac de 5.000 de ani. Unii bine, alții prost, că nu neamul hotărăște, ci cum te-a lăsat Dumnezeu: prost sau deștept, dar și cum ți-e obrazul: curat sau murdar, că de pramatii nicio nație nu duce lipsă.

— Numai că bogăția trage la ei, nu la sărmani!

— Bogați și săraci - în toate semințiile: tu la manivelă, iar Malaxa patron de uzină, unul mic și altul mare, precum Herșcu boccegiul și Auschnit, vârați de tine în aceeași traistă.

— Nea Gheorghe, în cursă n-au plecat toți din același leagăn.

— Leagănul ni-l mai facem și singuri. Nu uita că la început fabricanți ca Malaxa sau Mociornița au pornit de jos și-s români de-ai noștri. Copiii lor n-au nicio vină că nu s-au născut în paie. Mai sărac decât mine nu știu să fi fost altul și iată că-s om înstărit, pe deasupra și președinte al Sfatului Negustorilor de la Camera de Comerț.

Îl aleseseră nu atât datorită averilor sale, modeste în raport cu ale marilor industriași, cât pentru cinstea lui. Plecat din Șerbănești Argeșului, se aciuiseră pe la 1904 ca băiat de prăvălie la unchi-său din București, care se bucura de faimă în neam și-n branșă, dacă ar fi să luăm în vedere necrologul închinat lui „Florea Moraru Ionescu, comerciant de cereale și făinoase, Cavaler al ordinului Steaua României”. Era frate cu Ion Ionescu - bunic dinspre tată -, dar niciodată n-am priceput diferențele de rang din cadrul aceleiași familii și cu atât mai puțin pentru ce i se conferise cea mai înaltă distincție instituită de Principele Carol la 1877. Cum încetase din viață în primăvara anului 1907, la vârsta de 62 de ani, numai faptele de război par să-i explice decorația, ordin cu un număr limitat de membri. Copiii - săturați de atâția Ionești, întâlniți pe toate drumurile - își schimbaseră numele în Florescu¹.

Când murise unchi-său, Gheorghită din Șerbănești avea aproape 17 ani împliniți, dar cei trei ani petrecuți pe lângă Florea Moraru îl apropiaseră de comerț mai mult decât ar fi putut s-o facă băieții acestuia, aplecați spre carte. Cu cel mic, Ștefan Florescu, cam de aceeași vârstă, avea să se împrietenească, poate și din pricina înrudirii lor. Așa că o vreme a rămas în preajma verilor ca om de încredere. Avantajul lui era că izbutise să cunoască rețeaua celor mai

¹ Mutații onomastice se mai produsese în cadrul aceleiași familii. Pentru reliefaarea stratului de adevăr din acest capitol, menționăm că, la data decesului (26 apr. 1907), necrologul lui Florea Moraru Ionescu (1845-1907) a fost semnat de „Maria Șt. Florescu, Radu, Sofia și Ștefan Florescu, Teodora și Sterie Niculescu cu copiii, Ion Ionescu cu familia”, în calitatea lor succesivă de soție, copii, ginere, noră și frate. În familia acestuia din urmă, poreclit și Gheran, se născuseră: Radu (Răduță), Dumitra (căsătorită cu Radu Ghiță a lui Constantin, de unde și descendenții Constantiniu), Maria (căsătorită Ștefănescu), Badea și Gheorghe Ionescu-Gheran (6 iun. 1893-16 iul. 1949). Între multe fluctuații onomastice, nu excludem ca „porecla” să trădeze o rădăcină familială mai veche, numele ca atare fiind întâlnit îndeosebi în Ardeal.

importanți cerealiști din București, peste care tronau Henry și Louis Zehender, pe de-o parte, și, pe de alta, Roman, George și Joseph Halberstadt, care împreună stăpâneau o industrie de morărit, cu brutării, prăvălii și imense spații de depozitare, întinsă pe o suprafață de 30.000 de metri pătrați, în perimetrul circumscris între Șoseaua Colentina și Mașina de Pâine, stradă al cărei nume păstrează și-acum pecetea rostului de odinioară. Familiile evreilor pomeniți locuiau îndeosebi în Franța, afacerea din România facilitându-le importul și exportul de cereale. În depozitele lor intrau peste 160 de vagoane de produse agricole, numai că domnii Zehender și Halberstadt, bolnavi de corectitudine, băgaseră de seamă că nu tot ce intră în magazine mai iese și facturat...

— Șobolanii, domnu' Adolph, șobolanii rod de mama focului, n-ai cum să te pui cu ei, c-au crescut cât pisicile, de umblă-n turmă.

— Or fi și ei, nu zic, dar dac-ar fi ronțait cât ne lipsește nouă din depozite ar trebui s-arate ca armăsarii.

Cam tot pe atunci, Gheorghe Ionescu își rotunjise puținel comerțul din Câmpul Moșilor și cu un depozit de lemne, intrând în tovărășie cu un negustor evreu, Spodheim. Cum marfa o mai lua și pe credit de la mahării din Colentina, mereu grijuliu să-și achite obligațiile, frații Halberstadt puseseră ochii pe băiat, socotind că prin el ar stăvili furțișagurile.

La început îl încercară, să vadă dacă n-are mâna stângă mai lungă decât dreapta.

— Decontezi totul?

— Ca de obicei, domnu' Adolph!

— Te așteptam să vii luni, c-ai luat marfă pentru două săptămâni.

— Așa-i, da' nu-mi place să fac plăți la-nceput de săptămână.

— Cum vrei mata, Gheorghită... Te văd c-o datorie de

1.525 de lei în condică.

— Ar fi bine, da-i vorba de 2.700, că între timp am mai luat niște porumb și secară. Uitați-vă bine.

— Mă uit, dar nu văd ce zici tu.

— E treaba dumneavoastră. La sumele învârtite, vă puteți permite să greșiți, eu însă niciodată. Dar dacă vreți să dați de sufletul morților, calul de dar nu se caută la dinți. Eu v-am adus ce știu că am de dat: 2.700 de marafeți.

Înalt, șaten, cu ochi căprui, cu o freză potrivită în oglindă, părea să trăiască mai mult prin vioiciunea privirii, atente la tot ce se întâmplă în jurul lui. Își lăsase o mustăcioară să-l salte puținel în vârstă; în rest, toată îmbrăcămintea, curată și îngrijită, îl arăta ca orășean get-beget.

— Câți ani ai, Gheorghită?

— Păi dacă sunt născut pe 6 iunie 1890, înseamnă că peste câteva zile împlinesc 25 de ani.

— Mulți înainte! La Florea Moraru cât ai lucrat?

— Să tot fie unșpe ani.

— Timp în care cu ce te-ai ocupat?

— Cu de toate: am început cu mătura prin curte și umplutul sacilor cu marfă, apoi în prăvălie, la cântărit, pe chintal sau basculă, și am sfârșit ca magazioner pe câteva depozite.

— Școală?

— Clasele primare, că acasă eram mulți frați și surori, or eu venisem pe lume târziu, când tata trebuia să fie ajutat, nu s-ajute pe alții.

Adolph Halberstadt continua să privească scrisul dantelat al băiatului ce-i întinsese socoteala mărfurilor decontate, cu data, cantitatea, prețul convenit și totalul sumei datorate, într-adevăr, văzându-i caligrafia, nimeni n-ar fi crezut că n-a urmat o școală mai înaltă, suplinită ani în șir de grija și pigulitul registrelor comerciale de la Florea Moraru. În plus, deși la unchi-său existau instrumente de control, se obișnuise să vânture grâul în palmă, spunând din ochi

gradația impurităților. Se folosea doar de-o sondă, pentru a controla cerealele din căruțe, știind că adesea marfa bună era așternută la suprafață iar cea proastă la fund.

— Ți s-a-ntâmplat vreodată să ți se-ncingă porumbul în magazie?

— Numai o dată?

— Și cum te-ai descotorosit de el?

— De ce să mă descotorosesc? Îl vindeam la fabrica de bere. Acolo merge.

— Băi Gheorghită, eu știu de la Spodheim cam cât câștigați voi... Binișor, dar nu cine știe ce. Spune-mi tu mie cam cu cât te-ai angaja la noi ca șef-magazioner, cu ochii cât ceapa pe salariatii tăi?

— Dacă tot v-a spus Spodheim ceva despre câștig - niciodată același -, ziceți-mi cu ce m-aș căpătui la dumneavoastră?

— Cu de trei ori mai mult decât acu', plus sporuri în funcție de rezultate. Dacă accepți, bate palma cu zapciul.

Și leafa avea să crească de la o lună la alta, că șobolanii parcă intraseră în greva foamei. Prăvălia și-o păstrase mai departe în Câmpul Moșilor 35, ca să nu-și piardă licența, cu care, în viitor, s-ar fi putut avânta în afaceri mai mari. Intrarea țării în Primul Război Mondial îi mai tulburase planurile, dar apoi totul revenise la normal, până când frații Halberstadt hotărâra să-și vândă partea, lăsându-i pe Zehenderi cu averea lor. Jumătate din industria morăritului de pe Colentina se întindea pe vreo 15.000 de metri pătrați, evaluată la vreo două milioane de lei, extrem de mult pentru anii de criză în care intrase România după 1918. Spre deosebire de frații săi, domnul Adolph continua să-și păstreze jumătate din treimea inițială, rămânând în angrenajul afacerii.

— Ascultă, Gheorghită: șase oameni cu stare, toți români, sunt dispuși să cumpere partea noastră din moară și anexele ei.

— Care-s ăștia?

— De știut îi știi: Vasile Năstase, Mihai Navrea, Ioan Ghețu, Stoica Preda și Nicolae Teodorescu-Bunicu. Cu mine și cu tine am fi opt. Bani de pus pe masă ar fi, la început, 1.200.000 de lei, iar apoi vreo 700.000 de lei, ca plată a creanțelor și a altor marafeturi. Una peste alta, ar veni de fiecare vreo 240.000.

— Domnu' Adolph, să fii sănătos pentru gândul dumitale, numai că n-am atâta bănăret la ciorap.

— Dar, iartă-mă că te-ntreb, cam cât ai?

— Să tot fie vreo 120.000 de lei, mari și lați, dar m-am gândit cu nevasta să ne cumpărăm mai întâi casă, s-avem și noi un rost.

— Gheorghită! Bani au mulți, onoare mai puțini. Am să te girez eu, iar de bani nu duc grijă c-ai să-i dai. Important e ca afacerea să meargă ca și până acum¹.

Toate astea îi fulgerară prin minte când îl asculta pe Stamate vorbindu-i de pacostea ovreiască.

— Mă băiatule, pe tine cine te-a ajutat să-ți faci un atelier, să-ți cumperi vreo casă ori mașină, să scapi de grija de-a mai fi slugă? Și dacă l-ai găsit, s-au opus Blank și Auschnit? Pe mine m-a ajutat unul ca ei, bizuindu-se doar pe cinstea mea și, uite, acum sunt ce sunt.

— Tot Gheorghe Ionescu v-ar fi chemat și fără jidan. Nu pe dumneata te-a ajutat, ci pe el, c-a găsit în român o sculă bună. Se vâră în viața noastră ca viermii-n hrean, după cum putoarea de jifcă, Lupeasca lui Wolf, s-a băgat în patul regelui.

— Și nu poți dormi tu bine cu gândul la sula Sirelui?!... Cum nu-l interesează pe cine ciocănești tu, nici pe tine n-ar

¹ Actele de vânzare-cumpărare a morii au fost semnate la 20 sept. 1920, iar aceasta va arde în 1929, anul venirii mele pe lume (urmată la zece zile - spre rușinea semnatarului - de marele crah la Bursa din New York, care reprezintă începutul uriașei crize mondiale dintre 1929 și 1933, prăpăd pe care, la Judecata de Apoi, mi-l voi asuma cavalereste).

trebui să te preocupe pe cine călărește Majestatea Sa. Când conduci tramvaiul, nu te interesează dacă în vagon s-a urcat un popă, rabin sau călugăr, țăran sau boier, doctor sau lăcătuș, nevastă cocoșată de nevoi sau amantă de lux. Fiecare din ei are dreptul să stea pe bancă sau în picioare, după cum se nimerește. Important e să-și plătească biletul, iar tu să oprești corect în stații, să coboare după cum vor ei, nu după cum te taie pe tine capu'. Țasta ne este rostul în viață: să trăim împreună, fără să ne călcăm pe bătători, lăsând pe Dumnezeu să ne judece.

Pe mine vorbele lor mă lăsau rece. Ba chiar mă și plictiseau. Nu știam cum trăia Carol al II-lea cu Lupeasca lui, dar eu cu Lona, fata lui Eizig, o dusesem împărătește. Hotărâsem să ne căsătorim încă de când împlinisem cinci ani. Imboldul ni-l dăduse nunta verișoarei Lina - tânără și frumoasă, crescută de mică-n casa noastră -, măritată cu un oltean tomnatic, dar isteț foc și pus pe înavuțire. La biserică, o cărasem după mine și pe Lona, chiorându-ne și râzând ca proștii de plimbarea lumânărilor în cerc cu faimosul „Isaia dănțuiește”. Cum mesele fuseseră puse în lungul curții din Făinari, toată noaptea ne-am vânturat printre nuntași, repetând în casă dănțuiala cu aceleași lumânări aprinse. Mai-mai să dăm foc casei, pentru că lumânările, mai înalte decât noi, începuseră să ne picure pe brațe și pe obraji, usturându-ne cumplit. Când le-am scăpat din mâini, am avut norocul să se stingă singure.

— Ca nunta să fie întreagă - mi-a spus Lona - va trebui să spargem și un pahar.

Atâta mi-a trebuit, că și după căsătorie ne-a plăcut să facem cioburi multă sticlărie, spre disperarea mamei, care-o certa pe jupâneasă:

— Marișco, eu nu știu ce dracu' faci cu paharele, că, de unde erau în dulap pe trei rânduri, am ajuns să le număr pe degete.

Cu Lona și cu soră-mea Tatiana deveniserăm preoți și nași. Într-o toamnă, când butoaiele de varză fuseseră scoase din pivniță și umplute cu apă ca să se umfle doagele, am găsit locul potrivit să-l botezăm pe Mișu, un pisoi tigrat pe care îl purtam cu noi în brațe de dimineață până seara. Îi făcusem și pat în adăpostul nostru, amenajat în spatele unei tejghele lungi, lipită de zid în fundul curții, sub care mergeam lejer în picioare fără să ne aplecăm. Acolo cărasem mai tot ce trebuie într-o gospodărie, începând cu perne, vase, tacâmuri și sfârșind cu obiecte de uz personal. Din prima zi, Lona adusese ca zestre un ghiveci cu mușcată, un abajur de mătase - provizoriu fără suport -, o oglindă cu mâner și o parfumieră cu pompă, pe care, doar când puneam mâna, mîța o și lua la goană, știind ce-o așteaptă. La rândul meu, nu m-am lăsat mai prejos, cărând un binoclu, o lanternă, un ceasornic de bucătărie, ciocan, clește și-o mașină de ras. Dar ce n-aveam? Bașca multe creioane colorate, acuarele, compas, hârtie, ba chiar și perforator, plus pahare de rezervă, pe care acum le spărgeam de zidul dinspre Nichifor, pentru consolidarea căsătoriei. În fiecare zi căram amândoi câte ceva, spre disperarea celor ce-și căutau lucrurile rătăcite. Dimineața, după ce ne trezeam, repetam același lucru, cu mâinile la spate:

— Ghici ce-am mai adus?

Între atâtea treburi diurne, venise și timpul să ne ocupăm mai mult de pisică:

— Se botează, în numele Domnului, robul Său Mișu, în numele Tatălui, al Fiului și-al Sfântului Duh, Amin!

Cum nu ne-am rezumat să-l vîrăm ritual de trei ori în butoiul de varză, am repetat aceeași taină până când cel creștinat s-a dus definitiv în lumea dreptilor. Dumnezeu să-l ierte și să ne ierte. Numai c-abia de-acum ne-am pus pe treabă cu pregătirea funeraliilor, cu grija gropii și a crucii, plimbându-l apoi pe bietul Mișu într-o cutie de pantofi, trasă

cu o sfoară prin curte, într-un du-te-vino continuu. După noi, liota de copii din ogradă, în așteptarea pomenii de pe urmă: un borcan de dulceată sau șerbet, abțiguit din soba de teracotă, unde le lăsa mama până în iarnă, ca să le păzească de furnici. Numai că pofta vine mâncând: a doua zi, am simțit nevoia să dezgropăm pisicul, repetând aceeași promenadă a cortegiului funerar, până s-a dumirit maică-mea cu ce ne ocupăm. Și-apoi să vezi chelfăneală...

Acum aveam toate motivele să regret despărțirea de Lona, care între timp se făcuse domnișorică de zece ani.

Dumnezeu a vrut să plece când trebuia, că n-au trecut nici șase luni și peste liniștea cartierului nostru veni iureșul răzmeriței legionare din 21-23 ianuarie 1941, când, într-o dimineață, am aflat că toate magazinele evreilor de pe Calea Moșilor fuseseră sparte și lăsate jafului, îndeosebi a ciorilor din Colentina și Tei, venite puhoi.

— la cine vrea, totu-i pe gratis; picior de patron nu se mai vede, iar țiganii ciordesc tot ce văd și cară cu sacii în căruțele lor. La „Suchard” au paradit și magazia de dulciuri.

Dumnezeu să mă ierte, dar am păcătuیت cu gândul că nu mi-ar strica nici mie câteva batoane de ciocolată „Milka” și m-am luat după Tincl, pus să recupereze tot ce-a pierdut în lipsă, mai ales după ce-l văzuse pe Nicu Buric cu șase ceasuri la mână. La cofetărie, dezamăgire cumplită: toate platourile de prăjituri fuseseră azvârlite pe pereți și doar porcul ar fi putut înainta prin fleoșcăiala de pe podea. Tincl o zbughise vizavi, la un magazin de încălțăminte, să-și potrivească botine pe măsură. M-am pomenit cu el în picioarele goale.

— Fir-ar mama lor a dracului de baragladine... Până să-mi nimeresc o pereche de pantofi ca lumea, m-am pomenit că mi-au dispărut și-ai mei. Cum mă-ntorc acu' acasă desculț și ce-i spun lu' băbuca?

— Zi-i c-ai plecat după lână și că te-ai întors tuns!

Spargerile ca spargerile, dar întreaga mahala a fost zguduită de moartea lui Marcus, dentistul de pe Calea Moșilor, vizavi de Făinari. Că fusese prădat de aur n-ar fi fost nimic, dar îl omorâseră de față cu nevasta și fata lui, după ce mai întâi îi tăiaseră limba. Nici azi nu pricep cum femeile astea n-au înnebunit de-a binelea. Așa ceva nu se întâmplase nici pe vremea lui Terente. Până și legionărașul din curtea noastră sta cu ochii în pământ, tăcând chitic când tata m-a pus să scriu și să lipesc pe poartă un afiș cu litere de-o șchioapă, de culoare verde: „Curte românească, nu sunt jidani”. La fel au procedat mulți vecini din mahala, ce habar n-aveau de politică și nici nu-i interesa defel. Mai curajos a fost părintele Traian Chirulescu, care a ascuns sub masa din altar o întreagă familie de evrei ce-i făcuseră pe gratis gardul bisericii, fără să-i ia o para chioară. Pe deasupra, închisese și biserica, cum nu se obișnuia în timpul zilei. Cineva îl turnase la fix, pentru că niște camarazi au venit în vizită tocmai când trebuia prin curte cu Petre dascălul.

— Părinte, am aflat c-ați ascuns câțiva bandiți de drumu' mare și-i țineți în biserica zăvorâtă.

— Am închis-o s-o păzesc de prădăciuni, fie de tătari, țigani, jidovi sau români. Dacă nu mă credeți, luați cheile și vă convingeți. Un preot nu minte și știe cum să păzească lăcașul lui Dumnezeu.

Ca om de rând, mințea; ca păstor al Domnului, nu, că apăra aceeași turmă a Sa. După ce le-a aruncat cheile la picioare, cavalerii dreptății s-au cărat rușinați.

Peste un timp, a revenit și Stamate, de dorul Leancăi. Se zicea că în timpul răzmeriței setebistii răsturnaseră vagoanele și făcuseră din ele parapete. Pleoștit, la început abia îngâna, pentru ca apoi să-i revină glasul:

— Nu asta a vrut Codreanu, adevăratul nostru căpitan, jertfit mișelește din pricina perciunaților...

— Iar o iei cu jidovii? Nu ți-ajunge? Că acum te întreb cine

i-a pus pielea pe băț lu' Zelea Codreanu.

— Cum cine? Javra de Carol. Umblând capie pe la Londra și Paris, fără a găsi o garanție serioasă, s-a gudurat și pe lângă Hitler, care la Berlin i-a cerut să-l pună pe căpitan în fruntea țării. Nu-i convenea - și din tren i-a dat ordin lui Moruzov să-l omoare.

— Ce perciunat mai e și ăsta?

— Moruzov? Un bulgar nenorocit, găgăuz, șeful Serviciului Secret, care a mers mână-n mână cu chioru' de Armând Călinescu de la Interne și cu Gavrilă Marinescu, prefectu' Poliției Capitalei.

— Jidani unul și unul!

— Mai periculoși decât ei, că nu degeaba au fost ciuruiți, să bage la cap toți trădătorii de neam.

— Ala nu, ala nu, până la urmă o să cred că doar lorga a fost ovrei, de v-ați grăbit să-l curățați.

— Șobolanul și-a făcut-o cu mâna lui. Oamenii noștri de carte de la el au învățat naționalismul și, în loc să fie mândru de urmași, li s-a căcat în cap.

— Ce s-aibă, Stamate, un elefant c-un șoarece?

— Șoarece era el, că fătase un partid cât o căcărează, iar Legiunea triumfa chiar și când a fost desființată, de-a trebuit să meargă în alegeri fără-a-i mai zice Garda de Fier și fără căpitan. Bărbosul a crăpat de gelozie și a uitat de jurământul făcut la Iași în fața studențimii, când cerea să moară în ziua când își va trăda idealurile. Dracu' l-a pus să jure, c-a fost servit la cerere. De altfel, să nu crezi mata că jidanii-i duc doru'.

— Eu știu că mai devreme sau mai târziu fiecare pasăre pe limba ei piere. Dacă tot vă place moartea, aud că Antonescu are de gând să vă bage în linia întâi, înrolați în batalioane speciale împotriva bolșevicilor.

— O să mergem, o să și murim pe front, dar până când țara asta nu scapă de ucigașii lui Hristos, toată nația va suferi...

— Păi și Iisus a fost jidan, amărâtule...
— Da, dar...
— Lasă-mă dracului în pace, că mi-ai făcut capu' calendar!

Așa gândea tata și odată cu el o întreagă așezare de la marginea Bucureștilor, oameni pomeniți împreună de când se știau, unii cu carte, majoritatea fără, dar toți cu frică de Dumnezeu. A trebuit să moară ca să-i simt lipsa. L-am îndrăgit târziu, fără a-i fi dovedit acea căldură pe care o merita cu prisosință. Dimpotrivă, parcă mă legasem să-i dovedesc o indiferență totală. Era suficient să-l văd seara când se întorcea acasă, ca să și fug din dreptul porții, să mă bag repede în pat, să stau cu ochii închiși, ca și cum aș fi dormit de mult. În parte era și vina lui: fire sobră, rareori s-a apropiat de noi, deși în preajma altora se manifesta extrem de sociabil, plăcându-i să râdă și să glumească. Ocazii destule, multe peste cele tradiționale. Avea o droaie de finii, care, în afară de rudele apropiate, veneau la noi de Paști, de Crăciun, de revelion, dar și de Sfântul Gheorghe, ziua lui onomastică. Numai că pe vremuri mai eram și musafiri, nu doar gazde, prilejuri de chef tot timpul, din pricina cohortei de sfinți din calendarul creștin.

La petreceri, tata se dovedea alergător de cursă lungă.. Putea să bea oricât, că nu se îmbăta. Uneori se întâmpla să-și ducă invitații în spinare la trăsură, după care, liniștit, mai ardea câteva pahare în bucătăria în care mama și jupâneasa se războiau cu spălatul vaselor și tacâmurilor. Întrebat mereu de secretul rezistenței sale, răspundea imperturbabil:

— Important e să nu bei niciodată mai mult decât poți!

Prietenia părinților se revărsa implicit și asupra copiilor, cărați precum valizele la mai toate sindrofiile, ceea ce-i făcea să moștenească și zestrea solidarității. Greutățile traiului încă nu-și scosese rădăcinile. Poate din această pricină

nu credeam urechilor spusele militarilor veniți în permisie:

— Voi știți cum sărbătoresc rușii revelionul? Unul aduce băutura, altul mâncarea, altul vine cu piroști, fiecare cu ce-apucă și ce are. Ca la pușcărie.

— La ce te-ai fi așteptat în zile de război?...

— Nu acum, dintotdeauna. Mi-au spus majoritatea celor rămași în spatele frontului, îndeosebi femeii, fericite să primească o cutie de conserve cu carne, pentru care se mai coțăiau cu noi.

Nu-i mai puțin adevărat că majoritatea celor ce se întorceau din iadul morții nu aduceau cu ei doar amintiri, ci și obiecte folositoare, luate în schimb sau cu japca, dintre care cele mai căutate erau aparatele de radio - după ce făcuserăm imprudența de a le depozita la circumscripțiile de poliție, cum ni se ceruse.

Trecut de 50 de ani, tata n-a mai primit ordin de concentrare. Oricum, plecarea junilor crescuse prețul vârstnicilor, al celor aflați încă în putere. Spilka birjarul devenise principalul cavaler al servitoarelor din mahala, care acum se adunau la cârciuma Grasei în locul ardelenilor plecați să lupte. În cursul săptămânii, le vedeai în birjă cu picioarele pe un somn sau pe un nisetru uriaș, care traversa podeaua trăsurii, cumpărat de la hala de pește și trimis acasă cu jupâneasa casei. Spilka nu se mai dedulcea cu orice matoală de ocazie, recuperată din pernele trăsurii, fără ca ea să știe cu cine-și împarte cearșaful. Acu' i se cuvenea și lui să tragă un șnaps în plus, lăsându-se ademenit de turma rămasă fără păstor. Când dădea de-o prospătură, o plimba de dragul trăsurii pe căi ocolite, lăsând uneori peștele să se mai odihnească nițeluș la umbră, până s-ajungă în bucătăria boierilor. De scandal nu scăpase însă definitiv, parcă l-ar fi pedepsit Dumnezeu pentru păcatele cu care mereu muscalii îi scoteau ochii. Căuta să le evite, dar n-avea cum să ocolească legea cererii și ofertei. Se modificase întrucâtva și piața. Sau, cum zicea

el: „De-acum vremea s-a schimbat, vine fata la băiat!”

Numai că au venit și toți spânii pe capul lui, după ce, în miezul nopții, s-au întâlnit două surori în sălașul birjarului. Ambele, chelnerițe la grădina de vară a lui Moise, aduse de cârciumar să încânte ochii clienților, generoși în bacșișuri, dar bătrâiori față de nevoile fetelor: una cam crudă, ce-abia dădea în pârg - să tot fi avut vreo 16 anișori -, cealaltă ostaș instruit, ce apucase să tragă din toate pozițiile, pe frontul de zi și de noapte, la câmp deschis sau în tranșee, muiere zdravănă ce bătea spre 30 de ani.

Ca tot omu' nevoieaș, Spilka n-avea de ce să încuie ușa de la intrare, orbecăind noaptea prin întuneric după un lucru sau altul, cum nu s-ar fi încumetat s-o facă niciun hoț, de s-ar fi lăsat ispitit să caute ceva prin maghernița lui. Adusă de soră-sa tocmai din fundul Dorohoiului, cea mică, Ioana, nu apucase să cunoască mai nimic din București, în afară de Gara de Nord și Târgul Moșilor, unde, când era liberă, nu se mai da jos din lanțuri. Noroc că Spilka birjarul - care a plimbat-o la Șosea, povestindu-i ce auzise și el de la alții cum fuseseră odinioară bățile cu flori, când trăsurile se luau la întrecere, iar cavalerii aruncau cu zambile, narcise și lalele în fetele scoase la promenadă - a dus-o până la hipodromul din capul drumului, ca apoi s-o întoarcă în centru, umblând la pas pe Calea Victoriei, cu magazine și terase de tot felul, liniștindu-i respirația în retur pe Calea Jianu, până în pădurea Băneasa, unde, printre copaci, ajunse la locul știut de el ca altar al sfântului amor. De câte apucă să zărească, fata - obișnuită să vadă la țară mai acătării o școală, o cârciumă, o biserică și un cimitir - era de-a dreptul buimăcită și recunoscătoare până la cer lui Spilka pentru tot ce nici nu crezuse vreodată că există. Mai ales după ce, ca o adevărată cucoană, fusese servită cu mici și bere la „Gambrinus”, clădire înaltă, adevărat palat, nu precum cârciuma lui Moise, frumoasă, dar orișicât... Cu ochii pierduți în albastrul cerului, nici n-a prea știut cum o

potcovise Spilka, care se îngriji la urmă de-o găleată cu apă, pentru cal și pentru dânsa. Reținu doar ce-o învățase:

— Tu nu spune la nimeni cum te-ai distrat, că lumea-i invidioasă și vrea și ea. Bagă de seamă că n-ai văzut mai nimic din ce trebuie să vezi... Te duc pe unde umblă doar boieroaicele, să te chiorești la toate vitrinele din centru și să te odihnești în pădurea de la Andronache, la Cernica sau Pustnicul, unde sunt și mănăstiri frumoase, cu lacuri împrejur, de umbli cu barca pe ele ca o regină.

Spilka n-a mințit-o cu răutate, dar, încet-încet, izbuti ca regina să-și mai așeze coroana și-n căsuța lui, unde, de când plecaseră tinerii pe front, mai poposea și sora cea mare a fetei, ca o mai veche clientă, ce-apucase și dânsa să vadă cu el frumusețile micului Paris. Rezistența ei de la început îl îndemnase pe Spilka să mâne caii până în pădurea Snagovului, de unde, dacă nu cădea la pace, risca să vină pe jos, că rusnacul ar fi dat bice iepei.

Acum se strecurase pe bâjbâite în patul lui Spilka, obosit de tăvăleală. Mare buimăceală, când birjarul se pomeni pipăit, văzându-se centru înaintaș între două extreme neantrenate pe aceeași arenă... Când ochiul nou-venitei se adaptă întunericului, scandalul izbucni cu tunete și fulgere:

— Ce cauți, fir-ai a dracului, în casa rusului? De-asta te-am adus la București? Ți-am vrut binele, să te scap de truda câmpului, nu să te curvărăsești... Ioană, Ioană, am să vorbesc cu domnu' Neagu să-ți pună valiza pe trotuar. Că d-asta venii: să te prind în poziție, nenorocito!

Numai că, la rândul ei, plecase la furat în aceeași bostănărie.

— D-aia ești goală pușcă, fincă veniși să mă prinzi?...

Amenințarea cu Moise Neagu n-o lăsa însă rece: întoarcerea în sat ar fi fost un adevărat blestem. Dar se limpezi la minte cât ai zice pește:

— Mă ameninți că vorbești cu domnu' Moise? N-ai decât s-o faci, c-am eu ac de cojocul tău, Natalițo. Să vedem care

din noi își face bagajul, că atât așteaptă madam Neagu: să afle unde-și plimbă izmenele bărba-su, că știu și alții că trăiești cu el, că ți-a luat pantofi de lac și taior negru cu căptușeală roșie, să sperii curcanii... Ba am să-i zic și lu' domnu' Moise c-ai venit goală peste mine și peste domnu' Spilka, și-am să-i jur pe icoană că nu mint.

Pace, pace, între două dobitoace. De obraz, fiind mai mică, Ioana s-a simțit să se îmbrace și să plece, mai ales că își luase tainul. Nu degeaba se spune că sângele apă nu se face. Așa că tot greul a căzut pe Spilka, obligat să ia treaba de unde o lăsase.

A doua zi pe la ora prânzului, fu sculat de bătăile în geamlâcul marchizei, ciocănituri din ce în ce mai insistente. Inima i se strânse, de teamă c-ar fi Moise Neagu, om potolit, dar mânios la adică. El ca el, dar să nu fi pus pe cine știe ce golani să-l ia la refec, că derbedei dispuși să bea pe gratis, la tot pasul. Își găsi liniștea când s-auzi strigat pe rusește:

— *Spilka, što delaite? Idi suda, galubeik!*¹

Venise la el Nichifor, muscal de pe-o stradă apropiată, alarmat de ceilalți birjari care dimineață nu-l zăriseră în Barieră, unde staționau de obicei lângă hotelul-restaurant al lui Solacoglu sau lângă hala de pește. Norocul lui Spilka era că Nichifor n-apucase să vorbească și cu vecinii, treziți în miezul nopții de țipetele moldovencelor. Căscă lung, întinzându-și oasele, povestind bătrânului cum toată noaptea a alergat de colo, colo, angajat la o nuntă din preajma Capitalei.

— Vremuri grele, gospodin Nichifor, cu blestematul camuflaj de război ce-a stins felinarele pe ulițe. Nuntă cu năbădăi. Am orbecăit prin beznă, când la Andronache, când la București. Noroc cu bietu' cal, care se descurcă și pe

¹ — Spilka, ce faci? Vino încoace, porumbelule! (transcriere fonetică).

Întuneric, de zici că-i pisică.

VII. ÎNGHEȚUL

— Câți ani ai, nea Gică?

— Să fi trecut de cinzeci...

— S-a fârșit juma' din viață...

— Jumate? Dumnezeu știe cât mi-o mai da... Rău e că s-a dus tinerețea pe apa Sâmbetei, de-am rămas din război c-un ochi beteag, c-am doi, da' te văd doar printr-unu'.

— Răul ca răul, da' ați făcut România Mare!

— Am făcut un căcat. Nici nu ne-am adunat bine de pe drumuri și, iată, după douășdoi de ani, Basarabia a zburat la ruși, o parte din Ardeal la unguri, alta dobrogeană la bulgari, să-i ia mama dracului pe toți, c-am plecat călăraș cu șchimbă - de-am dus la regiment ditamai armăsarul - și-am venit acasă pe jos, c-o decorație în loc de cal. Asta-i dreptate? Zi dumneata!

— Soarta!

— P-asta ș-o mai face și omu'... Nenorocirea-i alta, domle, suntem vad prea bun pentru clienții puși să ia totu' pe datorie, dacă nu și pe gratis. Întreaga parte de răsărit stă hai-hui: masă de poker, la care, până mai ieri, s-a jucat în trei: un turc, un neamț și-un rus. Când pierdea unu', ne luam și noi caniota, da' belelele începeau cu ceilalți: dai într-unu', țipă doi.

— De turci am scăpat demult, de ruși ca mâine.

Atât i-a trebuit cârciumarului s-audă, că istoria o mai purtase și pe spinarea lui. Cum era să uite trecerea Carpaților, dar mai ales ce pățise cu oștile lui Mackensen, când se întoarse roata și-i alergară prin regat, de ocupară

Bucureștii și se opriă tocmai sus, în Moldova.

— Războiu-i război. Știi când îl începi, nu și când îl termini...

— Țsta-i război-fulger, totu' a fost socotit pe planșetă de nemți: nu văzuși ce pățiră cehoslovacii, polonezii, sârbii, ba și grecii? „Țac, pac, praf te fac!”

— Crezi că Napolion a gândit altfel? Socoteala d-acasă nu se potrivește cu a din târg. Deie Domnul să iasă bine!

Pe nesimțite, cârciuma lui Gică Grăbitu se transformase în club. Mese puține, alăturate, astfel că replicile se mai încrucișau, avându-l la amvon pe negustor, încăpățânat să coboare pe scara din dosul tejghelei pentru fiecare carafă, convins că vinu-i bun doar la temperatura pivniței. Rar să ți-o și aducă la masă; mergeai singur după ulcică, procopsindu-te pe deasupra și cu sfaturi:

— Nu strica, domle, vinu' cu sifon; îl faci pișoarcă. Ce naiba, mă faci de răs...

O asemenea rătăcire o socotea afront personal, câtă vreme sifonul se putea bea și separat.

— Mai mare râsul: rachiu' tare să-l bei simplu, iar vinu' cu grade puține să-l îndoi cu apă, să râdă și curcile. Fă-o măcar de-a-ndoaselea: toarnă-n tărie, ca englezii, c-alminteri, în loc de risling și merlo' de Drăgășani - mai slab, da' gustos - v-aduc vin de buturugă de la Cioflăeni.

Noroc cu doamna Petrescu, nevastă-sa, care domolea ciondăneala cu un blid mare de pârjoale, singura ofertă caldă din meniul casei, dar neegalată de bucătăriile crâșmelor din jur. Era secretul coanei Zoica - și-al băieților ei, Jenică și Puiu, care tocău la mașină carnea de porc, de vită și olecuță de oaie -, femeie pricepută să amestece pasta cu verdețuri și ceapă călită în tigaie cu puțin miez de pâine sau cartofi, să le facă pufoase, cu ouă, s-o lege, fără să uite de sare, piper și un vârf de boia iute, de-ți lua gâtul foc, nevoit să-l stingi cu înc-o stacană de vin. Nu te săturai mâncând chiftea după chiftea, de uitai de prânz ori de cină.

Același secret de fabricație îl simțeau și seara în grădina de vară, mult prea mică, în fața căreia trona grătarul cu cărnați. Aici, ca la fierărie, lupta cu focul ținea să îmblânzească jăraticul cu apa, stropit cu dichis, ca micii și patricienii să nu fie doar pătrunși, dar și mustoși.

— Nea Gică, zisesem de-o ulcică de vin...

— Ho, că nu dau tătarii!

Și pornea cătinel spre pivniță, de unde și porecla de Grăbitu. Ca să vorbească mai puțin, își împodobise cârciuma cu niște cartonașe tipărite, să-l ferească de buclucuri: „Cui îi dai pe datorie nu-ți mai calcă în prăvălie!” sau: „Într-o zi un cherchelit a consumat și n-a plătit, dar ce-a pățit, fraților, va spune și morților!” Între atâtea notații - adresate, parcă, tăietorilor de lemne, primiți fără discriminare pe același peron - nu strica și puțină meditație: „Dacă bei, mori, dacă nu bei, tot mori. Atunci?”

— Atunci ce? Să mai vină o cinzeacă sau o juma' de vin!

Fără ostentație, nea Gică avea orgoliul bucureșteanului get-beget, născut și crescut în capitala țării, nu ca veneticii - cum le spunea la supărare - veniți care dincotro, uneori de unde a-nțărcat mutu' iapa. Fuseseră nouă copii la părinți: trei fete, toate școlite, și șase băieți, dintre care doar el șchiopătase la învățătură, hotărât să se facă negustor, să zornăie banii în buzunar. Ceilalți deveniseră mai toți ingineri, arhitecți, după modelul tatălui, constructor de case. Nu-i plăcea să-l întrebi prea multe despre ai lui, dar nu evita să ți-o trântască la nevoie:

— Școala ca școala; mai trebuie și baftă. Ce folos că faci pensioane și rămâi nemăritată, să fii „domnu' arhitect” fără copii, sau cu sevicu' într-o dungă? Mulțumesc lu' Dumnezeu, eu am casa mea, am nevastă și băieți, am prăvălie, la mine nimeni nu moare de foame ori de sete, per total: comersant cinstit.

În sinea lui, ținea să se deosebească de „veneticii” din bransă, chiar dacă punga le era mai grea. Rar să-l fi văzut

careva îmbrăcat altfel decât în costum negru, cu lavalieră la gât - cum purta doar nea Stănică, profesorul nostru de desen și pictor de biserici. Când mai toți bărbații din cartier aveau pălăriile pleoștite, el purta una de fetru, cu borurile ridicate, tivite cu panglică de aceeași culoare. Vara, oricât de cald ar fi fost, nu lepăda de pe el o vestă neagră, cu lăntșor la buzunarul de sus, unde ținea un ceasornic cu două capace, pe care-l scotea aproape din oră în oră:

— S-a făcut de șase; mai e puțin și vine seara.

Noaptea era întâmpinată de vechile felinare cu gaz metan, meșteșugite de aceiași lampagii din anii copilăriei, de care odinioară ne țineam scai să ne lase să scăpărăm flacăra ce se aprindea când strângeai o pompă de la capătul unei țevi.

Bucureștiul intrase în camuflaj încă dinaintea declanșării războiului, spre bucuria îndrăgostiților și a hoților, certați și unii, și alții cu lumina în timpul exercițiului. Valuri de hârtie albastră - până atunci bună doar la învelitul manualelor - acopereau acum ferestrele caselor, după ce în prealabil lipiserăm pe sticlă benzi gumate să nu se risipească cioburile la suflul bombelor.

Pentru noi, adevărată nenorocire, după ce în fiecare seară ne obișnuiserăm să ne ținem în spinare unul pe altul, ca să tragem cu ochiul la Silva, care, goală-goluță în fața oglinzii, își da pe piele cu cremă, ba stând în picioare, ba pe pat, cu picioarele îndoite, ca să-și poată masa pulpele și gambele. Nu se culca niciodată până nu se privea stăruitor în oglindă, fluturându-și pletele, pentru ca apoi să-și ungă cu migală fața și gâtul, coborând agale pe umeri, sâni, brațe, burtică, până la tălpi. Nu și spatele, pe care, la ștrand, ne punea s-o ajutăm să-l ungă, ca și cum n-am fi știut nimic din pigulele ei. Tolănită pe nisip, meșterea „bicicleta”, cu vreo douăzeci de rotații. Numai că în dormitor le făcea despuiată total, pentru menținerea siluetei.

— Te-ai chiorât destul; dă-te jos că-mi rupi umerii. Lasă-mă și pe mine. E în picioare sau culcată?

— În picioare.

— Hai, gata! Ți-ajunge!

Necăjit era doar Dudu Șehter; prea gras, nu-l putea ține nimeni pe umeri. De cărat în spinare, se încumeta să care, mulțumindu-se să întrebe:

— Cum e?

— Cum să fie... Mai ceva ca pe plajă...

— Adică?

— Fantastic... Ca-n Texas!

Ceea ce nu ne trecea prin cap era că Silva, bruneta cu ochi albaștri - dintr-o curte muscălească de pe Episcopul Radu - își îngrijea frumusețea mai mult pentru noi, căci, odată cu instituirea camuflajului, avea să rupă „din greșeală” un colțișor din hârtia albastră, să ne putem binocla în continuare, mai ceva decât la filmele cu gangsteri. Inevitabil, ne țineam toată ziua după fundul ei, precum ostașii pe poligon cu ochiul pe cătare. Cum să explici celorlalte fete ce-ar fi avut și ele de făcut ca să scape de concurență și să se adapteze bunelor noastre maniere, trezite de năvala vârstei? Liniștită era doar Geta, fata frizerului, care alerga *hors concours*, programându-și partenerii ca la dentist:

— Când facem, Getuța, un băiețel frumos și deștept?

— Mai bine o fetiță scumpă și ascultătoare!

Număra apoi pe degete - să nu dea, Doamne ferește, de bucluc -, socotea în gând cu ochii închiși, după care, cu-n deget înfipt în pieptul băiatului, da verdictul:

— Miercuri, matineu și seara, deși am putea și c-o zi înainte, dar marți sunt trei ceasuri rele și cine știe de ce pocinog dăm.

Pe stradă, sticlăria felinarelor fusese vopsită în albastru, ca lumina răspândită doar pe trotuar, să fie cât mai difuză. Nici farurile automobilelor nu fuseseră uitate, șoferii fiind

obligați să atașeze un fel de umbreluțe de tablă deasupra lor, menite să împrăștie lumina doar pe caldarâm.

Împotriva atacurilor aeriene, curțile oamenilor se mai procopsiră cu „adăposturi”, un soi de tranșee în zigzag, altă stavilă pusă aceluiași suflu năucitor de bombă. Toate învelite cu scânduri, carton asfaltat și pământ, ca să nu fie descoperite de inamic. Adevărat rai pentru copii, scăpați la vedere de dojana părinților, toți pregătiți până-n dinți în fața unui dușman invizibil. Investiții de prisos: picior de inamic n-au văzut bucureștenii până la atacurile aeriene din 4 aprilie 1944, când Capitala și Valea Prahovei aveau să devină ținta aviației anglo-americane. Până atunci, într-o singură noapte ne-au trezit din somn sirenele din pricina unei „Rate” rusești, care, ca o scroafă, a grohăit îndelung deasupra orașului, până s-a hotărât să lepede o bombă de 500 de kilograme în curtea fabricii de săpun „Stela” de pe Colentina, cam vizavi de catedrala Sfântul Dumitru. Zile întregi s-au perindat bucureștenii ca la moaștele Sfintei Parascheva, ca să vadă o groapă ceva mai mare decât o pivniță obișnuită. Mult zgomot pentru nimic. O priveam, ni se întâlneau privirile și nu pricepeam neam din grozăviile războiului. În rest, viața curgea ca și până atunci, cu excepția familiilor celor plecați pe front, nici ei prea amărâți că, din spusele multora veniți în permisie, rușii cam evitau să-și arate colții, retrăgându-se „elastic”, termen parșiv pe care aveam să-l preluăm și noi când contraofensiva sovietică s-a declanșat catastrofal.

Nu știu cum se vor fi simțit românii de mai departe, dar în Capitală n-ai fi zis că trăim zile de război. E drept, unele restricții alimentare apăruseră mai demult, cum ar fi fost cartelarea pâinii și a cărnii, fără să afecteze însă consumul normal de alimente. Dintre noi, doar evreii se simțeau amenințați, și asta din pricina nemților, dar care nu trecuseră peste hotărârea generalului de a nu-i deporta,

precum o făcuseră guvernanții hortiști. Atunci și mai târziu, nici nu fuseseră obligați să poarte pe piept steaua galbenă a lui David, precum în Moldova. Mai zgomotoși erau țiganii, care băteau toba peste tot:

— Aud c-o să ne ducă la Trăznitu - în accepțiunea lor totuna cu Transnistria -, ceea ce se va și adevăra.

Pe fundalul noilor evenimente discuțiile din cârciumă aveau să devină aprinse, mai ales după 16 octombrie, când trupele românești cuceriseră Odesa, izbândă salutăată cu mare pompă. Prima bucurie pentru noi a fost că-n acea zi am pus ghiozdanele în cui, a doua c-am avut acces pe gratis la toate spectacolele, prilej de-a vedea și noi cum arată Opera și de a cânta bezmetic, împreună cu soliștii, ariile mai cunoscute, să se vadă că, totuși, nu venim chiar de pe gârlă. Tot atunci, Antonescu a fost ridicat la rangul de mareșal, grad pe care nu-l avuseseră decât Alexandru Averescu și Constantin Prezan. Două tancuri capturate de la ruși fuseseră aduse în Capitală și așezate lângă soclul statuii lui Carol I, din Piața Palatului, și pipăite de tot românul ca găinile de ouă, după care s-a încins o horă mare în jurul lor, cântând laolaltă *Hai să dăm mână cu mână cei cu inima română*.

Și ne-am tot strâns mâinile de-atunci până s-au învinețit de frig. Că, după socotelile „Axei Roma-Berlin” - la care ulterior aderase și Tokio - războiul antibolșevic, denumit și Sfânt, ar cam fi trebuit terminat până la venirea iernii, adică în vreo șase luni. Termen credibil, când se ținea seama că, după calendarul operațiunilor strategice, multe țări își închinaseră steagurile în fața oștirii germane uneori și-n câteva zile. Izbânda finală părea atât de sigură, că o parte din trupele românești ce asaltaseră Odesa fuseseră lăsată la vatră, în frunte cu ofițerii rezerviști.

După care începu dezastrul. Gerul cumplit îngheță mai toate calculele planului Barbarossa, termen codificat al atacării Uniunii Sovietice. Locul ziarelor - până atunci

scăldate în euforia cuceririlor militare, acum temperate, cu perdea în prezentarea crudului adevăr - fu repede luat de soldații demobilizați din pricina mâinilor și picioarelor degerate. Nu puteai să nu-i crezi, văzându-i cum umblă înfolați în bandaje. În crâșma lui nea Gică duceau cinzeaca la gură ca ciungii, prinzând-o cu amândouă mâinile.

— Bine c-am scăpat ș-așa. Din Regimentul 6 Vânători s-au salvat doar 34. Restul - luați prizonieri sau duși pe cealaltă lume.

— Ce divizie?

— A paispea infanterie. După dezastrul de la Cotu Donului, nemții i-au luat comanda generalului Gheorghe Stavrescu, deși nenorocitu' n-avea nicio vină. Vai de capu' nostru cum eram îmbrăcați, de ne intrase apa-n bocanci și ne-nvăța să ne-nvelim picioarele în ziare, pe care nici p-astea nu le găseam. Rușii - de unde janghinoși de le plângeai de milă - căpătaseră țoale călduroase, bașca armament fioros¹. Până atunci, treacă-meargă. N-o să credeți, da' în toamna lu' 41, în fața cotei 80 de la Dalnic, se afla o fântână de unde, pe rând, mergeam și noi, și rușii să luăm apă. La fel și cu o bostănărie, călcată și de unii, și de alții. Orele de prânz erau fără balamuc. Acu' parcă deteră dracii în ei, că trăgeau de mama focului. Nu mai era de scos capu' din tranșee, unde ne făceam și nevoile, c-aruncam afară rahatu' cu lopata. Mâncarea, și-așa sleită, devenise din ce în ce mai proastă. Până-ntr-o vreme, ne-o asiguraseră nemții cu blindatele lor și nu era deloc rea.

Vorbele invalidului erau ascultate într-o tăcere mormântală. Unde pui că mulți clienți mai aveau pe front un copil sau vreun frate, cărora le duceau grija. Era suficient ca omul să-și descarce oful, că lărmălaia și începea:

— N-aveam ce căuta la ruși. Am intrat de proști în

¹ Intrarea America în război împotriva „Axei” facilitase înzestrarea trupelor sovietice cu armament și alimente.

bârlogul ursului. Să-i fi lăsat pe nemți să se încaiere cu bolșevicii, că peste Prut și Nistru oricum trebuiau să treacă, iar noi, pâș, pâș, pâș, după ei, ca omu' în casa lui. Să fim serioși, n-aveau nemții nevoie de români, să se-ncurce ca bășina-n izmene. Erau mulțumiți să primească benzină și haleală, că de război se tot pregătiseră și știau să umble cu mașinăriile lor, nu ca noi, în căruțe.

— Chiar așa! Să fi rămas ca Elveția, țară neutră, să-i fi lăsat să se bată-ntre ei ca chiorii, cum am făcut și-n cellalt război, de-am stat pe burtă doi ani, pân' s-a hotărât Brătianu să intrăm și noi în luptă. În politică nu strică puțină diplomație, s-o mai scalzi puțințel, să mai vezi dincotro bate vântu', să nu sari în apă fără să te ții de nas...

Ca niciodată, profesorul nostru de germană, Izbășescu, om de ispravă, dar șprițar, bucuros să bea pe sponci la nea Gică, izbucni cum n-o făcea de felul lui, semn că ciupise mai mult decât se cuvenea:

— Se vede că pe dumneata - da, da, dumneata, domnul cu scăldatul - te-a scăpat popa din brațe la botez, că n-ai ținere de minte. Uitași că trupele germane au intrat în țară înainte ca guvernul să adere la „Axă”? Nu le-au condus nimeni; singure s-au așezat pe Valea Prahovei, în București și pe frontieră la Prut! Mai era ceva de făcut?

— Să nu vorbim cu păcat: au intrat cu acordul guvernului, dom'le profesor.

— Vorbești ca și cum ar fi fost loc de întors... Ce să facă Antonescu? Să se împotrivească? Și-așa îi avea în coastă pe legionari. Și-a pus pielea la mezat să ne scape de calvarul ocupației. Ne-a ferit s-avem soarta Austriei, Poloniei, Cehoslovaciei și a Greciei. Atâta ar fi așteptat Horthy, să mârâim puțin la nemți, că pierdeam dintr-un foc tot Ardealul.

Dintr-o vorbă într-alta, până la urmă s-a stabilit că dezastrul s-a tras de la greci. Nu lipsea nici explicația: războiul împotriva bolșevicilor fusese programat să înceapă

mai devreme, numai că italienii o băgaseră pe mână cu partizanii lui Marcos, care, de fiecare dată când le dădeau un picior în fund, primeau altele cu dobândă. De aici și nevoia ca nemții să disloce forțe serioase în sudul Balcanilor, ca să nu se creeze o breșă. Se înțelege că războiul, pornit la timp, ar fi făcut ca nemții să treacă demult de porțile Moscovei, fără să-i fi prins iarna, după cum Stalin și mort ar trebui să le rămână recunoscător grecilor. Bune și rele, comentariile se dovedeau mai interesante decât comunicatele seci din presă. Nu se putea însă ca la o țuică fiartă, îndulcită și piperată să nu vină și rândul evreilor.

— Dar ce v-au mai făcut, fraților? Din serviciile publice au fost îndepărtați, din școli la fel, prăvăliile le-au fost românzate, acum i-a scos și la muncă obligatorie, să dea cu lopata zăpada de pe străzi. Nu le-ajunge?

— Nu-i plânge mata pe gujbeideri... Uită-te la nenorociții ăștia de români care zac în tranșee cu picioarele degerate, nemâncați, amenințați mereu să îngrașe pământul rușilor: ce n-ar da să scape din infernul morții, înlocuind arma cu lopata jidanului...

— Dar ce-au căutat peste Nistru? I-am trimis eu?

— I-a trimis mareșalul, care-a știut să pună tunurile pe legionari, da' i-a ferit pe jidovi, cu toată francmasonăria lor împruțită.

Era momentul când nea Gică intervenea din dosul tejghelei:

— Alo, domnu'...

Și, econom la vorbă, se mulțumea s-arate cu degetul afișul mare, ca de cinema, cocoțat pe un perete, reprezentând capul unui soldat cu arătătorul așezat vertical pe buze: „Cine limbă lungă are cinci ani va săpa la sare!”

Cu iarna nu era de glumit. Aspră, începură s-o simtă și cei din spatele frontului. Depozitele erau secate, iar

lemnele fuseseră înlocuite cu cărbuni, nici aceștia întotdeauna de calitate, că cei de pământ îți murdăreau toată casa. Mai buni se dovedeau ai sub formă de oușoare. Și unii, și alții lăsau în urmă lighene de cenușă, depozitată în fundul curții și zburătăcită de viforniță peste tot, de trebuia să ferești rufele puse la uscat, și-așa înghețate pe sârmă. Se ardea tot ce putea încălzi sobele de tuci sau de teracotă, începând cu maldăre de hârtii și crengi de arțar, puse pe foc cu frunze cu tot - de-ți afumau încăperea - și sfârșind cu buturugile rămase după tăierea pomilor. Degeaba aveai bani, că lemne nu se găseau la tot pasul.

Atunci a apărut trimisul cerului, un adevărat făcător de minuni. Nu se știa dacă vine cu mandat de la Dumnezeu sau de la Diavol, dar avea să fie primit cum i se cuvenea. Îl chema Ion Pătrunjenaru-Moțu. Un bărbat falnic, îmbrăcat în straie ardelenesti, turnate pe el și purtate regește, părând că vine din lumea poveștilor. Niciodată n-am avut reprezentarea lui Avram Iancu mai bine decât în ziua când l-am zărit întâia dată. Drept ca un brad, impunea deopotrivă prin statură și port. La prima vedere, m-a impresionat chimirul de piele, cu multe buzunare, pe care, când și l-a dat jos, aveam să văd și alte ascunzători, de-a dreptul umilitoare pentru orgoliul pungașilor de înaltă clasă. Îl purta peste o cămașă de in, cu mânecile strânse într-o manșetă cu multe cusături înflorate. Aceași broderie apărea în partea umerilor, sfidând prin frumusețea ei orice epolet de general. O vestă, la fel de împodobită, îi acoperea bustul, iar un pantalon de dimie albă se pierdea într-o pereche de cizme de iuft, lungi până aproape de genunchi, să tot mergi cu ele, fără grijă, și prin zloată. Nu știu cine îl adusese în casă la noi, dar titlul cu care se prezentase n-aveam cum să-l uităm toată viața: președinte al cooperativei „Aprovizionarea Moților”. Venise să perfecteze la Consiliul de Miniștri actele pentru înzestrarea Capitalei cu lemne și, afacerea fiind mai mare decât putea s-o ducă în

cârcă, îi trebuiau parteneri cu bani.

— Domnu' Moțu, îmi pare rău, dar nu sunt în branșă. În tinerețe am avut și eu un depozit de lemne, dar una era să descarc și să vând câteva vagoane de marfă și alta-i ce-mi propui dumneata.

— Ce specialitate, domnu' Ionescu, ce branșă? Lumea n-are o surcică să bage-n sobă și dumneata duci grija calificării? Comerțu-i comerț: cumperi și vinzi. În cazul nostru e și mai simplu, că n-avem nimic de cumpărat, ci doar de vândut, că pădurea-i pe gratis. Tăiem și transportăm. Clienți pe toate drumurile.

— La barza chioară-i face Dumnezeu cuib, zici mata, numai că nu tot ce zboară se și mănâncă. Unde-i lemnul și unde-i soba? Că de visuri nu duce nimeni lipsă!

— Domnule Gheorghe și scumpă doamnă - pe mama a și topit-o cu vorba asta, că din coană Profiro n-o scotea nimeni -, eu mi-s ardelean și știu că omu' trăbă să mai și cugete. Ne gândim. Vreme avem, că deocamdată am venit după țidule. Personal Antonescu semnează aprobările, că tot el dă și scutirile de front pentru lucrătorii ce taie pădurea.

După care musafirii și gazdele se puseră pe chefuit. Cum în sufragerie persista mirosul de cărbuni arși, domnul Moțu se și oferă să trimită un vagon de bușteni. Ceru legătură la telefon cu Viștea și ordonă expedierea rapidă, în Gara de Est, pe numele Gheorghe Ionescu. Între atâtea vorbe, mă procopsii și eu cu un permis de intrare la cinematograful „Splendid”, de pe Calea Moșilor, permis fără antet, fără stampilă, un simplu răvaș pe care scria numele elevului și voia celui ce semna, maiestuos: *Ion Pătrunjenaru-Moțu*. Când aveam să mă duc la sală, mi-era jenă să-l arăt, dar în cele din urmă am îngroșat obrazul și l-am prezentat. A fost perfect. Nici până azi nu știu ce legătură avea ardeleanul cu patronul cinematografului, de unde știa controlorul de bilete învoiala.

Încurcăturile au apărut odată cu sosirea vagonului de lemne. Spectacol în văzul lumii. Greu a fost să înceapă comedia, că nu se mai terminau comenzile. Primul s-a înscris nașul Neagu Scărlătescu, ce bătuse o monedă de aur la nașterea mea. Cum să-l refuzi? După el finul Costică Cojocar - sifonarul, căsătorit cu verișoara Lina apoi Stelian Constantinescu, unchi prin alianță, parohul Traian Chirulescu, protopopul Gheorghe Georgescu, de la biserica Silvestru, fina de la Jarcaleți, că-i tremură copiii în casă și mor de frig, neamuri bune și proaste, parteneri de afaceri, vecini și cunoștințe de departe. Să nu fie de deochi, vagoanele veneau la timp, se împărțeau pe basculă, încălzind sufletul oamenilor ce nu conteneau să mulțumească.

Domnul Moțu nu se grăbea să ceară banii înainte. Venea din când în când să încaseze ce i se cuvine, neuitând să zică:

— Aștia-s bănuți de biserică, două, trei vagoane de lemne. Să vezi ce-o fi când pornim afacerea.

Zicea „pornim”, ca și cum afacerea era perfectată. Tata nu zicea nimic, și-i mai făcea o legătură telefonică la Viștea pentru un vagon, două de lemne. Până într-o zi când, neanunțat, domnul Moțu a venit cu o damigenuță de Jidvei, o sticlă de pălincă și un buchet de flori.

— Amu îi mare sărbătoare în suflet și vreau să ne cinstim pe săturate. Sper să ne-ajungă...

— Fii liniștit: cu pălincă nu mă omor, dar nu duce grija vinului, că s-o mai găsi în pivniță de băut, de-i vom simți lipsa.

— No, înainte de toate, să dăm pe gât un șnaps.

Merseră să se spele pe mâini, timp în care „scumpa doamnă” și jupâneasa se grăbiră să pună masa în sufragerie. Evenimentul sărbătorit era autorizația prin care cooperativa „Aprovizionarea Moților” fusese împuternicită să exploateze lemnul din Munții Făgărașului pentru nevoile

Capitalei, cu dreptul de a folosi un număr de muncitori, lăsați la vatră în acest scop. Țidula era semnată de însuși mareșalul Ion Antonescu, peste a cărei iscălitură caligrafiată ne aplecarăm cu toții buluc.

— Ce fel de om e? se grăbi să-l întrebe tata, ca și cum până atunci n-ar fi știut nimic de el, deși nu uita niciodată să răsfoiască *Universul*, mereu la zi cu tot ce se petrece în jurul nostru sau pe front.

— Un adevărat sfânt. A îmbrăcat cămașa morții sacrificându-și viața pentru neamul său. La prima vedere n-ai spune că ai în față un om cu totul deosebit: mic de statură, cu o voce plăpândă, nici de bărbat, nici de femeie, altminteri argint-viu. Nici n-apucaserăm să vorbim ca lumea, când șeful de cabinet a și intrat în birou să-i dea o hârtie. A citit-o dintr-un foc și, când a lovit o dată cu pumnul în birou, a sărit și călimara: „Să li se facă acte de sabotaj și să fie trimiși în lagăr”. Când și-a ridicat ochii la mine, înghețasem de-a binelea. Nu știu de ce, nu mă simțeam deloc bine, că-s mai înalt și mai solid decât dânsul. M-a iscodit din priviri, ca și cum mi-ar fi văzut mintea prin sticlă, și mi-a zis: „Domnule Pătrunjenaru! Cel care v-a trimis la mine e un om de ispravă, dar nu-i suficient; trebuie să fie și alții. Țara nu duce lipsă de păduri, ci de mână de lucru. Ce faceți cu organizarea, vă privește. Dar dacă îmi mobilizați degeaba ostași la locul de muncă, dați de dracu’!” Abia am putut să îngăim și eu câteva vorbe: „Nu fac nimic pentru mine, domnule mareșal, dar de va fi s-o încurc, s-o găsi și pentru mine un loc în batalioanele morții. Uitați-vă cum arăt; pot fi ochit și de la un kilometru.”

Autorizația devenise în ochii lui ca un permis de intrare în rai. Mii de hectare de pădure așteptau să fie tăiate, după cum zeci de oameni ar fi fost fericiți să scape de front. Trebuiau doar bani pentru pornirea afacerii, necesari mecanizării procesului de producție, angajării și asigurării statelor de plată, transportului buștenilor de la pădure la

gară, inclusiv pe calea ferată, ca și pentru acoperirea cheltuielilor de administrație. Bani mulți, chiar foarte mulți, dar plasați într-o marfă căutată cu lumânarea, în stare să-ți înzecească suma investită peste orice așteptare.

— Domnule Ionescu, ești om de afaceri, nu de trei lulele, trei surcele. Uite ce-ți spun: uită orice ofertă și vino săptămâna asta la Viștea, să vezi cu ochii dumitale ce poți avea sau la ce dai cu piciorul. Vorba ceea: cine nu riscă nu câștigă, numai că la urmă am să te întreb: care-i riscul?!

— Fie ca dumneata... Numai că nu pricep un lucru, domnu' Moțu: oameni cu bani se mai găsesc; ce te-a făcut să cazi tocmai pe capu' meu, când oferta-i atât de ispititoare?

— Corectitudinea dumitale. La mine acasă mă cunosc și-i cunosc pe toți. Dorm liniștit. În jungla regătenilor, mă simt însă ca o pisică-n sac. La capătul firului trebuie să am un om de nădejde, cinstit până-n măduva oaselor. Altminteri se duce totul de râpă.

Împreună au plecat, împreună au venit după vreo săptămână, timp în care au bătut cu șareta căările Făgărașului, poposind prin satele unde Moțu avea micile lui șantiere de lucru, proiectate să devină mari întreprinderi forestiere. Era clar ca lumina zilei că nu exista niciun zăgaz în exploatarea pădurilor. Adevărat dar ceresc, girat și de voința sătenilor de a porni mai repede munca, singura cale de a-și salva copiii, dar și prilej de cunoaștere:

— Muncim la cot cu ei, fie și pe gratis, numai să-i vedem scăpați de gloanțele rușilor! Vine chiar și Clismă-Lungă!

— Cum îi ziseși?

— Clismă-Lungă!

— Așa-l cheamă?

— Nu!

— Atunci de ce-i zici așa?

— Pentru că umblă cu șahăr-macăr!

— Păi de ce nu-i spui, Șahăr-Macăr?

— Lasă că și așa-i bine!

Tata s-a urnit greu să riște tot ce adunase într-o viață, dar până la urmă a făcut-o. „Ce-o fi să fie! Cu Dumnezeu înainte!”

Cu tot aerul său provincial, Ion Pătrunjenaru-Moțu era mai european decât toți bucureștenii știuți de mine, printre care greu își croia pârtie cu sârca-n spinare. Era un om civilizat, fără să-și arate cu ostentație cultura lui, întrevăzută mai mult din bune maniere. Se simțea de la o poștă că-i trecut prin școli superioare, nemțești sau ungurești; pe mine mă ajutase la niște retroversiuni din germană, iar cu Marișca, jupâneasa noastră, vorbea cursiv în limba ei. În plus, avea farmecul francheții.

— Spuneai că lemnul nu-i specialitatea casei, ca și cum ca să ridici o pungă cu aur n-ar fi de-ajuns să te apleci. Eu ce să zic? De-a lungul vieții doar moașă comunală n-am fost și, slavă Domnului, m-am descurcat. Am făcut și fac de toate ca să trăiesc, niciodată însă pe pofta inimii. Abia acum, când voi da de bani mulți, voi uita de toate și mă voi așterne să scriu cartea visată. Țsta-i cerul meu.

Și nu era departe de a-și împlini visul.

Dacă la început Moțu arătase ce poate trimițând câteva vagoane de lemne, acum trenuri întregi se îndreptau spre București. Banii curgeau cu găleata, iar biroul din Făinari se umplea zilnic cu frahturi ce anunțau sosirea altor vagoane de marfa, deși mult prea puține față de volumul cererilor. De aici nevoia de a schimba căruța cu autocamionul, de a ridica cifra de afaceri și numărul investitorilor, grăbiți care mai de care să se îmbogățească peste noapte. Și banii continuau să curgă, spre bucuria negustorimii din Obor.

Însă cel mai fericit dintre afaceriști era Moțu, care acum se instalase la noi, având la dispoziție o cameră și-o secretară, căreia îi dicta romanul vieții sale. Din când în când, își mai domolea avântul, immortalizând și versuri, pe

care astăzi bănuiesc că le scria mai mult să sucească mintea dactilografei. Poezii ştanţate precum monezile, cu diferenţe de gramaj: pe-o parte, variaţiuni pe tema singurătăţii, pe cealaltă, celebrarea fiinţei aşteptate, ce va să vie precum salbele cireşilor înfloriţi.

Predică-n pustiu, pentru că doamna Flori - o femeiuşcă de vreo 30 de ani, frumuşică şi cu talie de viespe - mitralia dictarea cu privirea risipită aiurea, fără să vibreze la undele sufleteşti şi hormonale ale bărbatului, dornic să cucerească vânatul cu puşca lui, nu să-l procure de la magazin sau oferit pe gratis. Armăsarul, ştiindu-se de rasă, rămase nedumerit că iapa nu ciuleşte defel la nechezatul său. Lipsa ecoului o puse pe seama şubrezeniei lirice. În definitiv, proza era câmpul său de luptă, aşa că se gândi să-şi supună dulcineea la o probă de foc. Închise ochii şi, peste tăcânitul maşinii de scris, începu să recite cu glas molcom un scurt poem eminescian... Ultimele stihuri - „Şi dacă norii deşi se duc/ De iese-n luciul luna,/ E ca aminte să mi-aduc/ De tine întotdeauna” - le rosti sacadat, cu pioşenie, după care tăcu, în aşteptarea meritatei binecuvântări.

— Mai departe?

— Mai departe ce?

— Doar atât cu compoziţia?

— Mda!... E suficient. Şi-acum am gătat pe ziua de azi.

De data asta chipul doamnei Flori se învioră, după care dânsa îşi scoase pudriera din poşetă şi se privi în oglinjoară, tamponându-şi obrazii. Îşi potrivi cu migală căciuliţa pe cap, cu grijă de a nu-şi strivi cărlionţii, şi mulţumi domnului Moţu pentru gestul de-a o ajuta să-şi îmbrace paltonul. Cochetă, întinse mâna, care îi fu sărutată cu o uşoare plecăciune, apoi îşi luă manşonul şi plecă.

— Şi mâine ne vedem la aceeaşi oră?

Întrebare utilă, atâta timp cât domnul se mai abătea de la program. Bărbatul întârzie să-i răspundă, neştiind dacă mai vrea s-o vadă vreodată înaintea ochilor.

— Drăguță doamnă, apoi n-avem încotro!

Se întâmplase să fiu acolo, domnul Moțu neavând nimic împotrivă să-i cunosc romanul cu multe încrengături în istoria Ardealului, care duceau până la Avrămuț, craiul munților. Beneficiam de bunătatea musafirului în virtutea faptului că și el avea doi băieți la Viștea, ambii cam de vârsta mea.

— Ascultă, băiete, la facerea lumii Dumnezeu o fo' și zgârcit. Rar să vezi o muiere și frumoasă, și deșteaptă. Mereu ai de ales: ori iei una ca o floare, s-o miroși și s-o uzi din când în când, ori alta, mai puțin faină, dar căreia să-i scapere mintea.

Ardeleanului îi căzusem cu tronc. Poate și din pricină că între cei din jurul său - dispuși mereu să discute despre lemne, comenzi și decontări - eram singurul interesat de soarta eroilor săi, pentru el mai importanți decât toată negustorimea luată la un loc. Să adaug că nu era lipsit de talent, oprind uneori dictarea tocmai unde mă interesa mai mult. Nu o dată lăsasem joaca pentru a le urmări aventura, aplecare neînțeleasă de mama, care, văzându-mă cu alte cărți decât cele școlare, mă pâra la tata:

— Gheorghe, tu știi ce face amărâtu' ăsta?... Citește romane!

Păcat peste care tata trecea cu bunăvoință, mulțumit să mă știe departe de maidan.

Spre deosebire de ei, domnul Moțu era bucuros să mă simtă apropiat de fapțurile plăsmuite de el.

— Sigur că i-am cunoscut, c-au trăit și mai trăiesc, uneori cu aceleași nume, dar pociți sau înfrumusețați pe pofta inimii, sau mai bine zis cum o cere lumea făurită de mine. Aici, orice creator stă la stânga și la dreapta Domnului, suflându-le viață. Niciun preot nu poate face așa ceva: el cel mult te iartă de păcate, după ce te-a îngenuncheat cu un număr de mătânii. Dacă s-o supărat cu preoteasa, te pune să bați cu fruntea podeaua până ți se rupe balama

genunchilor. Eu, dacă vreau, îl condamn pe popă să dea cu scăfârlia de lespede la biserică până îl ia dracu', cu prezbiteră cu tot. Îl fac și-l desfac de nu știe cum îl mai cheamă, de se uită în buletin să afle cine e. Ziceai că-ți place cum l-am feștit pe popa Olimpie Pinte... Ei bine, să-ți spun adevărata lui poveste, să vezi că de mă țineam de ea adormeam de la prima pagină.

Și se apucă să-i depezească istoria. Viața unui preot cinstit - mai mult decât onorabil în casa și-n târgul său - popă care, când pe vifor nițel nu-i călca nimeni pragul bisericii, se ruga singur în altar, citind pomelnicele oamenilor, fără să sară, Doamne ferește, peste vreun nume. De găsea o oră liberă, se mai lupta cu vreo poezie pentru bucuria sufletului. Ce să scrie Moțu despre el, despre un om care-și face cu vârf și îndesat datoria? Nu cizmarul care-ți tălpuiește bine botinele e interesant, ci ăla de te lasă într-un pantof la nuntă, de-a făcut să ți se desprindă o talpă tocmai la „Isaia dăntuiește”. Pe cine interesează cum stă cocoșat să coase ramele la ghetă, dacă, altfel, ehe, poți broda că l-au apucat pandaliile când a aflat că fosta ibovnică se mărită cu vlăjganul de Ionică Cățcăuan, aflat la a patra nevastă, bașca patru secretare de rezervă, schimbate după culoarea părului și a ochilor, de se oprișe într-o vreme la una rasă-n cap și sașie. Așa și cu popa Olimpie... De ce doar să-l aplece pe molifte și colive, pătând cu untdelemn hainele morților la îngropăciune?... Parcă mai bine-i stă în carte cu urechile ciulite la spovedaniile oilor rătăcite, grijuliu să mârlească și el câte una între două parastase, unde omul se mai încinge la băutură, de duce și dorul unei împerecheri, mai ales când la masă se află vreo muierușcă încinsă în obraz. Patrafir și busuioc să fie, că de vrea să-l prindă careva în poziție dă drumul la sutană, de cade peste „obect”, dacă nu și peste mielușică. La fel ca poetul Alexandru Moise, om blajin, cu suflet de aur, să-l pui pe rană când te doare. De ce să-i strici biografia lăsându-l naiv, cu ochii beliți la stele? O fi

nostim că la Budapesta i s-a agățat de gât „o prea frumoasă fată”... Dar de ce să nu uiți că, la capătul pupăturilor, s-a pomenit că șerpoaica i-a vaporizat portofelul? Faină lucrătură, nu zic, dar și mai cu rost e să-l pui pe el să-și scuture punga, uite-așa, de amorul artei, s-audă (a câta oară?): „O, pașă, cât de darnic ești!” Apoi, de ce să-i scoți ochii c-a fost îmbrobodit de-un escroc, girându-l cu locuința, când îl poți ridica la gradul de prefect, să-l faci tartorul numărul unu al matrapazlâcurilor din județ, iertat până și de Țepeș Vodă că i-a lăsat pe mulți în izmene? Uite-așa, de-al dracului, că la adică nu trimiți niciodată la eșafod o minte luminată! Oare să se fi uitat că în viața reală François Villon a și ucis? Mai ales dacă stârnești și puținică enigmă în jurul moiscarului de Moise... D-aia i-am și atașat ca locotenenți doi bogătani ai locurilor, pe Virgil Moldovan și Andrei Rațiu, foc de talentați în damblaua scrisului, vânați de gingașe madone preacurvite, cum o să citești mai departe în roman. Care de care mai chipeș, cu și fără barbă, spre invidia gușăților din împrejurimi, invidioși nu atât pentru averea lor, cât pentru harul dăruit de Dumnezeu.

După domnul Moțu, acesta ar fi fost unul din marile secrete ale artei: să trădezi realitatea, până când ea devine mai credibilă, mai adevărată decât viața molcomă de toate zilele.

Numai că tocmai această viață îl trezi din visare. De unde până atunci afacerile mergeau pe bine, venirea primăverii începu să le contabilizeze pagubele. Comenzi multe, livrări puține, nu din lipsa masei lemnoase, care stoca pe șantiere, ci din pricina denivelării drumurilor din pădure la gară, unde vagoanele rămâneau în locații costisitoare. Odată cu înaintarea dezghețului, pământul mustea tot mai mult de apă, iar roțile camioanelor și ale căruțelor cu boi se adânceau în noroi. Pe unele porțiuni, cărările se desfundaseră într-atât, încât căruțele păreau sănii. Dacă iarna trenuri întregi luau drumul Bucureștilor, acum abia

mai puteau fi încărcate câteva vagoane. Drept e că împlânzirea vremii scăzuse consumul de lemne, numai că nu anulasese și comenzile armatei. Nu o dată reclamațiile militarilor se transformaseră în amenințări:

— Alo! Cooperativa „Aprovizionarea Motoarelor” sau „Aprovizionarea Motoarelor”? Ce se întâmplă acolo? Cu fiecare zi de nelivrare a comenzilor sabotați frontul. Dacă o țineți așa, vă dăm pe mâna Curții Martiale.

Nimeni n-avea nevoie de explicații, ci de bușteni, adesea contractați pe sorturi superioare. Astfel că de unde tăierea arborilor și transportul lor fuseseră până atunci obiectivele principale, brusc, la orizont apăruse necesitatea reparării drumurilor.

Anevoios era să transporti lemnul din pădure la gară, dar și mai greu să cari de aici piatra și balastul în vârful muntelui.

Obişnuți cu vechile câştiguri, negustorii-asociați încercaseră să reziste şocului, dar, când văzură că încetul cu încetul li se usucă punga, au închis robinetul. Numai tata se găsi mai breaz, amăgit și de vorba ardeleanului:

— Dragă prietene... Fugiră ca potârnichele, de ne lăsară cu curu' în baltă. Io zic ca Poetul: „Nu te prinde lor tovarăș, ce e val ca valul trece”. Vor trece și primăvara, vara, precum toamna... Numa' că după ele vine și drăguța iarnă. Până atunci, tot să netezim șleaurile, s-acoperim șanțurile, că apoi ne ajută vârtos și nămeții de zăpada. Când le-or clănțanii dinții, de le-or cădea plombele din gură, mintenaș își vor aminti de noi. Vine Drăguș la Căuș. Ca să nu spun că, de termin romanul, om da lovitura, să ne descâlcim și fără ei. Numa' că am nevoie de liniște.

Din clipa aceea, în dreptul camerei domnului Motu se mergea în vârful picioarelor, vorbindu-se în șoaptă.

— Vezi tu, băiete... Cu toate păcatele ei, Ungaria a fost un stat de drept. În tinerețe, când învățam la Budapesta, pentru prima și ultima oară în viață, am făcut amor pe-o

bancă, noaptea, într-o grădină de pe insula Margareta. Țipenie de om. La urmă, simții cum fata mă bate ușor pe spate. Toate bune, numai că, ieșit din visare, constat că toate degetele iubitei erau pe umerii mei. De unde a treia mână? Aș!... Era laba unui gardian care dorea să vorbim oarecum. Nu contează ce și de ce... Important e că omul legii m-a lăsat să termin ce începusem. Ăștia au bolânzit de tot: mă bat întruna la cap cu forestiera, fără să-i intereseze că lemnul arde, se face cenușă, pe când scrisul trăiește și după ce dăm ortu' popii.

Și începu să mă introducă în misterele artei, care apare și dispăre nu după vrerea scribului, ci mai curând a proniei cerești. Azi te scremi și nu iese un rând, iar mâine „curje, curje” de nu se oprește. Acum se afla într-o dilemă: prea s-a aplecat peste negura vieții; lipsește un licăr de lumină. Și-apoi, prea mare înghesuială de bărbați; mai rău ca la armată, unde de bine de rău, se mai găsește și o spălătoreasă de ține piept întregului regiment. De aici ideea de a-l aduce în scenă pe Grigore-Traian Nușfălan. Strașnic ficior: înalt, arătos, cu carte și caracter, dar deloc hotărât să-și pună cununia pe frunte. Poate și din greșeala fufelor, care nici bine nu-l cunoșteau și se lepădau de chiloți ca de Satana. Numai că el, Moțu, ca romancier serios, nu dorea să-și piardă vremea cu mășcări. Asta o face Damian Stănoiu, și nu rău. El își va înălța eroul prin dragoste, că tocmai la episodul ăsta ajunsese când prăpădiții de analfabeți, obsedați de lemne și iar lemne, i-au tăiat inspirația. Și, ca să mi-l prezinte pe Nușfălan în toată grandoarea, se apucă să citească o pagină din jurnalul acestuia, croit în tehnica „roman în roman”:

„Bolesc. Nici dangătul clopotelor din noaptea învierii nu izbutește să mă întoarcă la alte gânduri. Bolesc. Să spun iubesc, mi-e jenă. Cuvântul rostit și altădată mă rușinează, ca și cum aș așeza o floare ofilită lângă o icoană. Nu vreau

să mă întorc pe cărări umblate, să folosesc vorbe ruginite-n timp. De-aș putea, mi-aș schimba chiar numele, să uit tot ce-a fost până azi. Cuvântul iubire - compromis de lălăiala cântăreților de duzină, dar mai ales de minciuna întâlnirilor de-o noapte - își pierde adesea semnificația, obligându-te să-l înlocuiești cu o lacrimă.”

— Am uitat să-ți zic că, în timpul liber, Grigore-i nițeluș poet, nu doar filosof, de unde strădania de a-mi șlefui, pe ici, pe colo, asprimea vorbei. Ca să nu-ți spun că am luat din realitate doi bărbați - unul cam fătălău, altul cotoi bătrân, curvariu patentat, miorlăind pe toate burlanele - și i-am topit într-unul singur. Ia s-auzi cum meditează ardeleanu’ mai departe, să nu se mai spună aiurea c-am fi lipsiți de poezie:

„Trebuie să fii bolnav, să te urmărească dorul până la obsesie, să-ți sângereze sufletul, să crezi că n-ai rost pe lume, să încetezi să vezi și s-auzi altceva decât glasul și chipul iubitei, ca să îndrăznești să spui că, în sfârșit, te-ai întâlnit cu adevărata dragoste. Iubirea cea sfântă e încrustată în durere.

S-aud din nou clopotele bisericilor, acoperindu-se între ele, iar apoi din ce în ce mai rar. A venit Paștele. Ca ieri eram împreună, sărbătorind Crăciunul... Acum prăpastie... Cândva, în copilărie, cutremurat de chipul șters al unui sfânt de pe icoană, rosteam fără păcate: «Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum iertăm și noi greșităl noștri»... Azi, cu sufletul piciiului de ieri, rostesc aceleași cuvinte.”

N-apucă să cânte mai departe durerea bietului băiat, că se auzi strigat:

— Domnu’ Moțu, băgați telefonul în priză, că vă caută de la Statu’ Major, băgați-l repede!

— No că te bag pe tine în mă-ta cu tot Statu’ Major, c-aici nu mi-s în garnizoană, nimuricule!... Mda!... Unde rămăsesem?

— La copilărie, domnu’ Moțu!

— A, că de mult vroiam să te-ntreb: care o fost cea mai mare bucurie de la începutul vieții tale, așa cum ți-o poți aminti?

— Știu eu... Poate când sărăcisem de tot, de era să rămânem în stradă, dacă nu sărea nașu' Scărlătescu sa plătească datoriile tatii.

— No, că ce bucurie o fo' șa-asta?

— Ei, domnu Moțu, că se scotea casa la licitație, oricum, având trei ani, nu pricepeam nimic; dar odată cu receptorii venise și unul care bătea vârtos din tobă, s-adune lumea, ori asta-mi plăcea la nebunie, fără să pricep de ce plânge mama. Ca și la înmormântarea surorii Lenuța, căreia, neputând să-i pronunț numele, o strigam: Lala.

— Și unde-i bucuria?

— Bucuria? Să fi văzut dumneata șir de cupeuri lăcuite, de te uitai în ele ca-n oglindă, trăsurile în care săream ca toți dracii pe-o tapițerie de catifea... Unde pui c-aveam și fanfară, că biata Lenuța lăsase vorbă să fie condusă pe ultimul drum numai cu valsuri. Era o ridicare în grad, ca de la soldat la general: până atunci umblasem și eu după dricuri, știind că la fiecare colț de uliță se aruncă bani, de ne îmbulzeam să-i strângem de pe jos, dar acum eram ditamai barosanul: mergeam aplecat pe fereastra cupeului până la brâu, să mă vadă toți copiii mahalalei, ca să nu-ți spun că se schimbaseră calimera: eu eram cel care aruncam bani dintr-o căldărușă... Ce știam eu ce-i moartea?

— Apăi, drăguță, să știi de la mine: nici acum nu prea știm ce-i cu ea.

Degeaba a sperat domnul Moțu să prindă înghețul ca, împreună cu tata, să dea marea lovitură, după ce sfârșiseră de cheltuit și ultimul sfanț. Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat, fie numele Domnului binecuvântat!... În vară, se pomeni chemat la Curtea Marțială și judecat pentru sabotaj. Lemnele ca lemnele, că omul mai stă și în frig. Dar

mobilizarea la locul de muncă a zeci de ostași era o lovitură dată frontului. Acolo, jurații se mai dumiriră că negustorimea din Obor - pricepută în cereale, coloniale, mezeluri și delicatese, fierărie și cârciumărit - nu se pricepea la ingineria forestieră sau a drumurilor, mai ales că, de pe urma „sabotajului”, mulți rămăsese în sapă de lemn. De la început, avocații îi scoaseră din cauză. Numai că Moțu semnase personal actele prin care ceruse lăsarea la vatră a multor militari.

— Cu ce-am greșit, onorată curte? C-am vrut să fac bine?... Ȑștia de ziceți dumneavoastră n-au stat degeaba! Le-au înghețat mâinile pe lopeți în pădure, încercând să refacă transportul distrus nu de mine, ci de natură. Nu totdeauna mere cum vrei... Ce, pe front a fost altfel? Mai ieri eram la Stalingrad și azi la Nămolosa! Prinde orbu', scoate-i ochii...

După multe bălbăneli, fu condamnat la cinci ani de lagăr, cu drept de recurs.

— Ce recurs să fac, Gheorghită? În câteva luni vin bolșevicii peste noi și toată țara va fi o temniță.

— Îmi pare rău, domnule Moțu!

— Pentru ce? De bine, de rău, scăparăm atâția tineri de la moarte. N-ai grijă: o să scap și eu. Altu-i baiul: la Târgu Jiu, unde m-or duce, închisoarea-i pe ranguri, după forța buzunarului. Tu dă-te peste cap și adună bani să pot fi și eu la clasa întâi. Acolo stă doar lumea bună, că doar nici eu nu sunt curu' ceterii. Important e că, păzit de gardieni, am liniște să termin romanul. Apăi să știi că de la datoria asta nu abdic.

— Dumnezeu să te-nsoțească!

După trei luni, Ion Pătrunjenaru-Moțu părăsea lagărul, onorat cu titlul de deținut politic, condamnat pentru sabotarea războiului îndreptat împotriva Uniunii Sovietice,

război care, peste noapte, din „sfânt” devenise „criminal”. Noua calitate, înnobilită și cu o decorație, îl lăsa rece, deși timpul în lagăr nu trecuse tocmai degeaba:

— Gheorghiță, vin vremuri noi... Eu pe tine n-am să te uit. Doar am lucrat împreună în ilegalitate, ce mama mă-sii! De-un singur lucru îmi pare rău: puțin să mai fi stat la răcoare și terminam romanul. No!

VIII. ENIGME

— Moțule, moțule, fir-ai să fii cu cin' te-a moțat, că mi se oprește inima-n loc când văz un poștaş în curte sau pe stradă.

Coana Profira avea toate motivele să fie supărată, de când notificările pentru achitarea unor plăți întârziate se transformaseră în citații de dare în judecată. De cele mai multe ori, actele priveau aceleași cauze, fiind vorba de schimbarea unor termene din procese, datorată neprezentării părților sau a martorilor. Pentru dânsa era totuna și nu înțelegea de ce mai sunt chemați oamenii la tribunal, atâta timp cât tartorul care le rătăcise mințile, de-făcuse să-și piardă agoniseala de-o viață, se afla la „adăpost”, în numele acelorași legi. De data asta citațiile i le adusesese coana Zoica, nevasta lui Gică Grăbitu, care, la patru case depărtare, mai venea uneori în papuci să bea o cafeluță. Folosise prilejul că Mișu poștaşul poposisese la o cinzeacă și se oferise să-i ducă scrisorile la numărul 7, unde tocmai pleca în vizită.

— Nu pune la inimă toate fleacurile, coană Profiră, că hârtii d-astea cară Mișu cu sacu'. Eu îl văz când vine la noi și varsă tașca să împartă poșta pe străzi și pe curți, de-l mai ajută și copiii noștri, ca să-și bea țuica-n liniște,

De-ar fi fost doar asta... În realitate, Mișu era o mină de aur, cel mai important depozit de secrete, la care apelam fără să știe. Stătea cu casa la o zvârlitură de ciomag, pe strada Câmpului - aproape de crâșma lui Leana Chioara - și-avea un băiat de vârsta noastră, prieten la cataramă, pe

Miticuță. Atâta așteptam, să vedem poștaşul că se întoarce matolit acasă, că nici n-apuca s-adoarmă ca lumea și-i cotrobăiam prin tolbă, fără să lăsăm urme. Citeam la început salutarile de pe ilustrate, apoi cărțile poștale cu scrisul la vedere, pentru ca apoi să cădem pe adresele ce ne interesau cu prioritate: domnișoarele mai mici și mai mari, de nasul nostru sau total inaccesibile, aduse de Dumnezeu pe pământ să-i fericească pe alții, de amorul artei sau pentru bucuria poșetei. Mai mult decât toate, ne încântau scrisorile de dragoste ale lui Petrișor, elev la școala de ofițeri, către Gina Bauman, o fermecătoare blondă de la colțul străzii, dinspre Calea Moșilor, fată cu o coadă împletită până la brâu, pe care din epistole s-ar fi zis că adresantul ar fi văzut-o și despletită, de unde și controversele noastre:

— Eu zic c-a ciocănit-o!

— Nu rezultă!

— Îți mai citesc o dată: „când singură te-ai despletit și horbota părului tău ți-acoperea genunchii, regina nopților mele albe”... Ei?

— Mai întâi de toate, ce-nseamnă „horbotă”?

— N-are importanță de-i dantelă, năvală sau clismă, că nu facem analiză gramaticală...

— Cum să n-aibă? Totu-i important. Și-apoi tu nu vezi? Ea, ca regină, e o nălucă a nopții albe, când el nu doarme...

— Și, dacă ar fi fost împreună, după tine ar fi sforăit amândoi de mama focului, iar nopțile le-ar fi fost negre ca păcura? Idiotule! Fără discuție: băiatu’ a ciocănit-o, mai ales dacă ții seamă și că, de la o vreme, scrisorile s-au mai rărit. Capu’ pe tăietor, de nu-i așa!

Nu-mi convenea ce-auzeam, dar tăceam mîlc, să nu fiu luat de fraier. Pe Gina, nepoata lui Hadraski, cel cu magazinul de fierărie, o îndrăgeam în ascuns de când mă ridica în brațe și mă săruta cu furie pe obraji. Între timp, crescusem băiat mare, dar, cu fiecare revedere, obiceiul

rămăsese același. Era colegă de clasă cu soră-mea, Tatiana, frecventând împreună Liceul Choisi Mangâru. Numai că amândouă erau cu doi ani mai mare decât mine, domnișorele, pe când eu rămăsese în ochii lor tot copil. Gina ca Gina, dar Tatiana mă puneă pe goană când dădeam să stau cu ele: „Hai, mână măgaru’, că nu-i de tine aici”. Plecam umilit, dar, după ce trânteam două uși, să se convingă de ușcheală, mă întorceam în vârful picioarelor, cu urechea pâlnie la ce vorbesc. Din cauza asta nimeni nu știa mai bine decât mine ticăloșia lui Petrișor. Ce să zic de povara de a fi și curierul Ginei, care tocmai pe mine mă alesese să-i duc plicurile la destinație, cu speranța că mizerabilul îi va răspunde pe loc. Aș! De unde?! „Spune-i că citesc și-o să-i scriu!” Când anume? Maica Domnului...

Știind că-s așteptat, la întoarcere mă străduiam să găsesc cuvintele care s-o doară mai puțin. Și le ticluiam binișor, ea punându-mă de fiecare dată să repet cât de ocupat era, cum m-a întrebat ce face, cum a promis că abia așteaptă să citească ce i-a trimis, cum îi va răspunde și alte bazaconii, pentru care, la sfârșit, iar mă pupa pe obraji, udându-i cu lacrimile stoarse de Petrișor.

Cotrobăind prin corespondență, ne dezamăgea faptul că nu descoperim o singură scrisorică adresată lui Medy Müller, ființă dumnezeiască, fără concurență chiar și în filme, de-ți era rușine să ridici privirea când pășea regește pe trotuar, îndreptându-se mereu spre același tramvai 1 de pe Calea Moșilor. Ce făcea în casă nimeni nu știa, că ziua n-apucam s-o vedem. Pasăre de noapte, își părăsea cuibul odată cu înserarea, fără să se observe când vine, de unde vine și încotro se îndreaptă. Ei, să fi avut o misivă, fie ilustrată ori carte poștală, să fi puricat literele caligrafiate sau mâzgălite, alta era povestea, pricepând cât de cât ce câini întărâtă.

— N-am nicio îndoială: pleacă cu biziculina la vânzare.

— Hoțul neprins e negustor cinstit. N-ai de unde să știi dacă merge pe cărările raiului sau ale iadului.

— Ca și cum în rai ar exista viață de noapte!

— *Biblia* nu precizează; spune doar atât: „unde nu este durere, întristare și suspin”, nicidecum că în sfânta grădină se dă stingerea la zece seara, după terminarea vreunor slujbe sau cântări religioase, că, de-ar fi așa, mai toate sufletele cucernice ar sări gardul la draci.

Până la captarea unui înscris compromițător, judecători cinstiți, nu puteam exclude posibilitatea ca Medy să aibă un serviciu de noapte, să se dezbrace pentru a-și înlocui rochia cu un halat și o bonetă de spital, să fie funcționară la un birou de informații - la gară, de pildă - sau dracu' mai știe unde, deși convenisem cu toții că, totuși, ar fi păcat. Prea arată bine, ca să nu-și merite locul într-un bar de lux, ori palat cu multe candelabre, dansând frenetic și scăldată la urmă într-o cadă de șampanie, ca în cărțile lui Pitigrilli, pentru ca apoi să fie sărutată din tălpi până în creștetul capului.

Cum fiecare snop de epistole era legat cu un elastic, aveam grijă să-l așezăm cu grijă la loc, în ordinea caselor unde trebuiau să fie distribuite, atacând în continuare o stradă nouă, curioși s-aflăm ce se petrece în jurul nostru și nu se publică la jurnal. Trecurăm repede peste multe plicuri, când ne oprirăm la unul dolofan cu numele Artemizei, pe care, între noi, îl pronunțam oarecum licențios. Surpriză mare! Atât de mare, că ne văzurăm nevoiți să subtilizăm piesa din tașcă, urmând s-o plasăm la destinație pe barba noastră. De unde ne așteptam să descoperim cine știe ce minune cu privire la Artepista - să-i zicem și așa - găsirăm o scrisoare adresată doamnei Petre, ditamai inspectoare la Percepție, spaima negustorilor din mahala. În controale n-avea mamă, n-avea tată. La propriu, căci pe doamna Droc, cea care o adusese pe lume, o armeană bătrână și cumsecade, o închidea la supărare în

cotețul de găini, de-i mai dădeam noi drumul când dispărea nebuna. Era măritată cu un ins ce nu clintea în fața ei, deși bărbat serios, destul de prezentabil. În momentele ei de furie, prefera să tacă, știind că altminteri pune gaz pe foc. În toată isprava corespondenței secrete, Artemiza noastră juca doar rolul de intermediar. De ce și cum fusese aleasă tocmai ea, n-aveam de unde ști. Bineînțeles că hotărâram să dezlipim plicul secret la abur, că doar ne făcuserăm mâna în delicatele treburi. Dar nici n-am apucat să desfacem bine hârtoaga și brusc ne pomenirăm pe masă cu un purcoi de fotografii cu doamna Petre - solo și-n doi -, ochii pironindu-ni-se pe-o pocitanie de om, de-i venea la nivelul sânilor. Stătea sub ugerul ei ca sub un șopron, ferit de soare și furtună. Și-avea doamna Petre niște țâțe c-ai fi zis că pe ușă intră mai întâi ele și-apoi corpolența domniei sale. Ce scrisoare să mai citești, când titulatura „Fetița mea adorată și scumpă” te scutea să parcurgi slovele disperatului din Țândărei, ce slăvea clipa când, la Olănești, își întâlnise marea iubire, descoperită după groaznice dezamăgiri, ce-i fluturaseră adesea ștreangul dinaintea ochilor? În epistolă, sărutările alunecau peste tot și toate, sfîințind fiecare centimetru pătrat din „dumnezeiasca ta făptură”, zeiță care, după cura de eliminare a litiazei renale, să mai fi coborât o litră sub suta de kilograme cu care venise la băi. Scrisoarea ca scrisoarea... Pozele erau totul. Ea, precum Everestul, stând țăntoșă în fața unui pietroi de-un metru, iar Romeo din Țândărei, călare pe rocă, îmbrățișându-și languros feblețea. Văzându-i pe stradă sau pe bancă, ochi în ochi, sau cu privirea ațintită la aparat, îți sugerau perfect imaginea maternității. Mai ales după ce vedeai fotografia făcută pe-o margine de râu, unde Penelopa, aproape despuiată, își revărsa cărnurile peste Ulise, cocoțat în brațele dânsei, ca o vrabie pe cracă.

— Asta-i marfă care rămâne în zestrea noastră! se pronunță ritos Misak, un armenaș ce ucenicea la o cizmărie

de pe Dragoș Vodă. 'Tu-i mama ei de scroafă... Să fi văzut cum ne-a întors atelierul, de-a dracului ce e, să descopere unde-am ascuns pielea și cruponul, de unde le avem, cum figurează în registre, s-o fi auzit cum țipa ca din gură de șarpe: „Hoților, borfașilor, pușcăria vă mănâncă!”... Nu, tăticu', astea toate rămân la noi...

— Îl băgăm pe tata în rahat... Ș-așa are reclamații că întârzie poșta. Petroaia va turba când va afla că-i lipsește plicul.

— Ce să-ți spun?!... Ș-o vezi reclamând că i-au dispărut pozele mânzului?! Iapa naibii... O copită dacă mișcă - și-i punem pielea la saramură. O vindem la ecarisaj. La nevoie îi trimitem o fotografiară la Percepție - într-un pliculeț parfumat, cu o floare uscată - ș-ai să vezi cum se face mică, micuță, pe talia adoratorului.

— Dar dacă se zburlește ăsta?

— S-o facă... Ș-așa va fi ofticat pe ea că nu primește răspuns. Ce treabă avem noi? Așteptăm să scrie amoretul ce-i trece prin cap și-i vom citi mai departe oful. Oricum, toată brambureala se va sparge în capul Artemizei.

Hotărâram ca epistola și fotografiile să rămână în păstrare la Puiu, băiatul lui Gică Grăbitu, după care discuția lunecă pe tema compatibilității și incompatibilității dintre bărbat și femeie. Mai clar spus, cum se poate ca o ursoaică, precum doamna Petre, să se lepede de un armăsar pentru un prăpădit de șoarece.

— Ce te miri? Crocodilul, cât e el de crocodil, cascade falcile și se lasă ciugulit între măsele de-o păsărică. Știi tu ce cascade Petroaia și cum o ciugulește pișpirică?

Coana Profira și madam Petrescu terminaseră de mult dulceața de cireșe negre, când doamna Valeriu, vecină din aceeași curte, veni să le citească în cafea, ceștile fiind deja clătinate cu dichis și răsturnate pe farfurioare. Ghicitoarea amestecă bine cartonașele, în timp ce șoptea pentru

urechile ei: „Doășpatru de cărți, doășpatru de frați, bine știți, bine să-mi dați, ca zugravul care v-a zugrăvit, ca tiparul care v-a tipărit”, absorbind celelalte vorbe odată cu respirația. Dădu cărțile la tăiat, făcu o cruce cu muchia palmei peste ele și întrebă, ca și cum n-ar fi știut cu cine are de-a face:

— Bărbatul dumitale e de roșu?

— Da!

— Și al matale-i de tobă?!

— Așa!

Se zgâi la cărțile aranjate câte șase pe patru rânduri, duse mâna la gură, oftă și zise după o clipă de șovăială:

— Azi nu prea cade bine, coană Profiră!

— Cum să cadă, madam Valeriu, de când cu hoțu' de Pătrunjenaru, de-l știi și mata, că ne-a lăsat *lefteri diringhi* - expresie nu știu de unde preluată (sau deformată), sugerând scuturarea buzunarelor.

Madam Valeriu își continuă citirea cărților cu drumuri de zi și de noapte, cu vești rele de la unul de ghindă, cu una de verde care încearcă să bage zăzanie în casă, numai că o face degeaba, fiindcă altul de tobă îi taie calea, cu spor și izvor, terminând în cele din urmă cu predicția că totul se limpezește și necazurile vor dispărea ca un negru nor.

— Să te-audă Dumnezeu, că mie mi-a pierit somnul și mă gândesc întruna la casă și copii, la ce facem cu datoriile mici și mari, că prin '33 am mai trecut printr-o criză, că mă mir și azi cum ne-am redresat.

Vești mai bune încercă să-i aducă madam Petrescu, indiferentă la ce-i căzuse în cărți.

— Sincer vorbind, eu nu crez în ghicit, de când mi-a murit băiatu' mare, Jenică, fie-i țărâna ușoară, că tot ce-mi cădea în cărți era tocmai pe dos. Așa și cu necazul dumitale: azi e și mâine nu.

Mai important e că avea noutăți despre Moțu. Deunăzi venise la ei în prăvălie Puiu Ghica - de i se mai zice Lordul,

la a patra spiță din vechea familie boierească -, om cu carte, de-l vizitase pe Ion Pătrunjenaru la Târgu Jiu. Deși, la rândul său, se numărase printre cei care băgaseră bani grei în afacerea lemnului, nu-l înjura defel. Dimpotrivă; credea în viitorul lui Moțu mai mult decât într-al său. Era convins că, după terminarea războiului, nu va ieși doar basma curată, ci va umbla pe cai mari. Hitler e pe targă - i-ar fi spus - și nici pe Antonescu nu-l vede bine. La paharele sorbite pentru răcorirea sufletului, Lordul îl considera și-acum om de onoare, fiind convins că nimeni din cei care i-au stat în preajmă nu va fi păgubit. Credea atât de mult în ce spune, că, ascultându-l, până și Gică Grăbitu regreta că n-a băgat și el ceva franci în „Aprovizionarea Moților”. Când coana Zoica a dat să-l contrazică, i-a și retezat-o:

— Cine nu se pricepe la politică să tacă! Azi ești și mâine nu, dar și invers: uite popa, nu e popa!

— Care popă?

— Popa prostu'... N-am cu cine discuta!

— Ziceam că vorbești de părintele Chirulescu, de l-a răspopit deunăzi, după ce s-a recăsătorit, deși omu' rămăsese văduv.

— Să nu te miri dacă-l vezi din nou în odăjdii. Asta-i politica!

Ceea ce nu știa mama era că și tata îl vizitase pe Moțu la Târgu Jiu, ducându-i diverse delicatese și, ca să-i facă o surpriză, o cărase după el și pe Flori, secretara ce-i dactilografiasse romanul. Praf îl făcu atunci când dânsa își exprimă dezamăgirea de a nu mai ști ce se întâmplă cu eroii lui.

— Chiar așa? Ce-ți spune dumitale toată isprava lor?

— Mie? O știu pe dinafară, c-am povestit-o pe îndelete și prietenei mele, Jeni, care abia așteaptă să vă cunoască.

— Apăi, draguță doamnă, nu mă faceți să regret că nu stăm împreună în lagăr, c-am avea multe de vorbit pe îndelete, no?

— N-au intrat zilele în sac și vom recupera ce-i de recuperat! îi răspunse c-un zâmbet parșiv, după tandra indiferență de pe parcursul lungilor dictări.

La Târgu Jiu n-o ducea rău deloc. Regimul se schimbase în bine odată cu înaintarea rușilor. Un grad de incertitudine părea totuși să plutească în aer. Din această pricină, gândul evadărilor revenea adesea în mintea celor care nu puteau să uite soarta deținuților de la Jilava, împușcați grămadă la instaurarea noului regim. Cu trecerea zilelor, atmosfera se încinsese de ambele părți ale baricadei, fiecare întrebându-se care pe care va secera la sfârșitul sfârșitului. Colonelul Leoveanu devenea însă pe zi ce trece mai binevoitor, dispus să împlinească rugămințile unor deținuți, inclusiv ale unora dintre cei scoși la muncă. Toți se aflau încartiruiți la vreo două sute de metri de târg, în cabane izolate, în preajma cărora se ridicase și o bisericuță de bârne, unde se puteau ruga. Ion Pătrunjenaru-Moțu se hotărî să-i ia pulsul comandantului de lagăr, abordându-l cu obrăznicie:

— Dom'le colonel. Eu m-am prezentat în lagăr de bunăvoie, cu sentința-n buzunar și fără să fac recurs. Ca și 'mneavoastră, știu că n-apuc să execut pedeapsa, urmând să ne întâlnim și-n libertate. Va rog să-mi faceți un hatâr și vă promit să nu uit: am chef să văd pe lumină Sula lui Tătărăscu¹, că după ce vă părăsesc nu știu de mai apuc s-o văd cu ochii de-acum. Și, dacă tot sunt în târg, să beau o bere la o ciorbă de burtă.

Ofițerul se gândi, ridică ochii la Moțu și, după ce-și bălăbăni genunchii, îi răspunse calm:

— Fie și un lup mâncat de oaie. Veți merge mâine cu căruța la brutărie și-l veți ajuta pe caporal să care pâinea. Veți pleca mai devreme, ca în drum să vedeți ce-i de văzut și să vă cinstiți cu măsură, fără să vorbiți cu nimeni la

¹ Denumire dată de țărani din Gorj „*Coloanei fără sfârșit*”, monument aparținând grupului statuar realizat de Constantin Brâncuși în Târgu Jiu, pe timpul guvernării lui Gheorghe Tătărăscu.

sosire despre ce rămâne între noi. Deocamdată așa. În libertate vă puteți considera de pe acum invitatul meu.

— Și reciproca, doar suntem oameni de onoare cu ținere de minte, nu terchea-berchea, doi bani perechea.

Fusese doar începutul, că pe urmă ieșirile se oficializaseră prin detașarea ardeleanului pe lângă cantină, de unde și autopersiiflarea: „de la aprovizionarea moșilor la aprovizionarea arestaților, ca să nu zic de la pagubă la câștig”.

Și n-avea să glumească degeaba, că, văzându-l om destoinic ce se vântură pe poarta lagărului ca la el acasă, niște deținuți politici puseră ochii pe el, încercând să și-l apropie. Mai întâi rugându-l să le cumpere câte ceva din târg, pe urmă să vorbească cu vreo nevastă sau copil la telefon, să le zică de bine, ca în cele din urmă să bage un plic la cutia poștală. Numai că ce făcea el cu o sfântă nevinovăție ajunse și la urechea colonelului, semn că ostașul cu care mai bea și-o bere nu avea doar ochi, dar și gură. Nu se miră prea mult când se văzu chemat la comandant.

— Domnule Pătrunjenaru, una vorbim, bașca ne înțelegem... Eu cred sincer că locul dumitale nu-i aici. O spun fără glumă! Nu este însă și cazul altora. Iartă-mă că te-ntreb: pe vremuri spre ce partid trăgeai dumneata? Sau îi secret?

— Niciun secret! Spre Iuliu Maniu, domnule colonel, că mi-s de peste munți și doar cu partida națională s-a făcut Unirea.

— Ei bine, e cazul să știi că în lagăr se află și indivizi care au uneltit la dezmembrarea țării, aderenți ai Internaționalei Comuniste, ce-au pledat pentru rusificarea Basarabiei.

Și, doct, se apucă să-l introducă în istoria încâlcită a unui partid ilegal, cu câteva sute de membri, căzut pe mâna unor evrei doctrinari și a unor spioni notorii în favoarea sovieticilor. La un loc, toți ar alcătui o secție a partidului

bolșevic, vânduți trup și suflet unei cauze străine. Nu excludea că printre ei se vor fi rătăcit și niște idealști, pătrunși de flacăra fraternității și egalității, în numele mult cântatei libertăți. Flori rarissime printre ciupercile otrăvite ale unei jungle sălbatice. Noroc că buruienile nu provin din aceeași grădină, respingându-se reciproc. Precum ouăle care n-au fost clocite în aceeași cuibarită - zicea el - o cloșcă e din România, alta, ditamai rața, din Rusia bolșevică, iar puii, chipurile internaționaliști, se urăsc de moarte. Și asta încă n-ar fi nimic. Diabolic, Moruzov, șeful poliției secrete, când a dat de câțiva ovrei care făceau propagandă comunistă, le-ar fi stors vлага în bătai, ca să dea de urma întregii rețele. Ca și cum nu le-ar fi fost destul, a pus ochii pe-o jidoafcă plăpândă - altminteri farmacistă, nu proletară - și i-a băgat picioarele într-un cazan cu apă, așezat pe un reșou aprins, așteptând să vadă când se hotărăște matracuca să răspundă la întrebări. Probabil că rifca se obișnuise cu creșterea lentă a apei fierbinți, că și atunci când a început să clocotească a leșinat cu același „nu știu nimic, nu știu ce vreți de la mine”. Numai că picioarele opărite, aproape descărnate, i-au convins pe alții să verse tot ce-aveau în gușă. Băieții au intrat la beci comuniști sadea și-au ieșit colaboratori de bază ai Serviciului de Informații al Armatei.

— Unul din cei aflați cu misie în lagăr te-a și turnat că duci scrisori la un profesor de muzică și la un comisar din Târgu Jiu, 'tu-i mama lui de comisar, că lucrez cu el mai tot timpul și trebuie să mă prefac că nu știu nimic. Ca să te convingi că sunt meseriași, nu diletanți, uite ce-mi transmit în scris: „I.P.M. nu-i în rețea. E un fluieră-n vânt, folosit tocmai pentru că-i în afara bănuielilor. Oamenii la care duce scrisori pregătesc din afară evadarea lui G.G., C.S. și V.V.”

— Fluieră-vânt? Precesta mă-sii și altarul cui l-o făcut! Că tot ce-am dres a fost s-aibă o zupă mai bună, nici vorbă de bolșevici.

Colonelul îl lăsa să-și verse năduful la o țigară, trasă până în fundul bojocilor, după care-și continuă predica.

— Moruzov a fost un geniu: nu s-a mărginit să recruteze spioni din fiecare partid, ca să știe tot ce mișcă în țara asta, dar, în cazul comuniștilor, a infiltrat agenți versați, creând structuri clandestine în marile centre industriale sau culturale, ca niște benzi gumate de prins muște. Coloană de rezervă, menită să provoace derută în rândurile ilegaliștilor, de ajuns acum să se acuze reciproc de trădare. Practic îi are în mână și-i lichidează când vrea. Gluma s-a îngroșat când, deunăzi, nemții au intervenit, cum nu fac de obicei, solicitând scoaterea deținuților politici din lagăr, pentru a fi duși cine știe unde, la dracu' să-i pieptene. La înghesuială, i-ar fi curățat și pe-ai noștri. Eu însă nu-i puteam da fără acte, așa că le-am cerut un document semnat de-o autoritate judecătorească, mai ales că motivul transferului invoca o revoltă în lagăr. Și uite așa m-am pomenit cu vizita prim-președintelui Curții de Apel din Craiova, Octav Pienescu, care a venit să constate mișcările răscoalei. Când s-a dumirit că n-a fost nicio zaveră, a refuzat să semneze orice mutare și a trântit ușa ca la el acasă. Ulterior, un ovrei din Dorohoi mi-a spus că același judecător s-ar fi dovedit la fel de drept pe vremea când conducea secția penală a aceleiași Curți din Cernăuți, de unde venise la cedarea Bucovinei de Nord.

— Domnule colonel, ca om de drept ce mi-s, dă-mi voie să te-ntreb: când s-a deplasat judecătorul de-l ziseși, a stat de vorbă cu deținuții?

— Cu ei a început ancheta!

— Asta-i bine! Și cum a rămas cu „răzmerița”? Că aveai un cuvânt greu de zis!

— Ca ofițer - pentru mine totuna cu om de onoare - nu-i puteam spune decât adevărul: nici vorbă de răzmeriță.

— Și deținuții știu?

— Habar n-am, deși ar putea bănuși că de declarația mea

depindea în mare măsură și soarta lor.

— Apăi, dom' colonel, iartă-mă ce-ți zic, c-o spun cu dragoste: fluieră-vânt ești mata, nu eu. Ofițer de onoare și paznic între sârme ghimpate... Hm, deocamdată nu-i bai, da' o țărucă nu te-ai gândit la ziua de mâine. Rușii vin peste noi cu tăvălugul, iar ai noștri se tot „retrag elastic”, c-au ajuns un biet prezervativ, ș-ăla ciuruit... Altu-i șpilul: ce România păzești, Maria ta, aici? Una plecată în copârșeu spre țințirim, ori p-aia de nu s-a născut și zace în durerile facerii? Habar n-avem de-i fată sau ficior, dreaptă sau crăcănată, cu fruntea lată sau de un deget... Eu ca eu, mi-or da drumul, cel mult c-un picior în cur. Dar dumneata aici rămâi, de nu ți-o trage un glonț în ceafă, cum au făcut în pădurea Katin, de lângă Smolensk, cu vreo 4.300 de ofițeri, nu comandanți de lagăr, ci simpli polonezi, c-aveau doar vina că-s gradați. Gândește-te bine, c-altminteri capu' face, capu' trage.

— M-am gândit, dom'le Pătrunjenaru, numai că nu văd cale de urmat.

— Pentru un drumetș isteț nu există cale barată. Și-n munte-s cărări sucite care te feresc de bârlogul ursului, darmite la oraș, cu atâtea bulevarde și străzi, palate și cocioabe, de nu știi pururi ce-i în dosul lor...

— Adică?

— Adică... Mintenaș nu știu, că nu-s Mafalda să ghicesc în palmă. Ardeleanul are judecata bună, numai că trăbă să și cugete. Să nu cugete doar în picioare, dar și întins pe futelniță, că noaptea-i făcută de Dumnezeu să mai și mediteze la ziua trecută, ca și la aia de vine. Deocamdată mă duce mintea să-i lași pe ipochimenii ăștia în pace, că dup-atâtea bilete date-n afară, ce mai contează unul? Acum nu ăl de le scrie pătește ceva, și ăl de le citește. Ca mâine și cel de le oprește azi. D-aia zic: un bob zăbavă.

Încă de la prima întâlnire cu Moțu, tata căzuse pe gânduri. Pe măsură ce vizitele se înteteau, devenea tot mai

hotărât să lichideze conturile cooperativei, s-achite toate datoriile față de oamenii aduși de el în afacere. Cu ceilalți să se descurce Pătrunjenaru, că dânsul a discutat cu ei, le-a zis ce le-a zis, să le fie de cap că, la urma urmelor, și-au făcut-o cu mâna lor. De altminteri ca și el, care și-a risipit tot capitalul, de i-a rămas doar obrazul. Mare lucru în zile de război, când la întuneric mulți șnapani și-au umplut buzunarele. De unde până atunci îi fusese milă de Moțu, acum revenea acasă bucuros să-l știe la fel de optimist ca odinioară, făcând glume de tot felul. Încetaseră să se mai domnească și-și spuneau pe nume:

— Râzi, Moțule, râzi, și purceaua-i moartă-n coteț...

— No că râd și de necaz, c-altceva nu ne-o rămas. Numai că dracul nu-i tocmai negru... Țara asta, amărâtă cum e, va merge înainte... N-are cale de întors. Eu mă uit la ăștia de-au zăcut până acu în temnițe cum așteaptă schimbarea la față... Toți se văd mari și tari, până și un tâmplar, Neagu, abia așteaptă să fie general. Ce nu-mi place la ei e c-au înlocuit iubirea creștină cu ura... O ură care nu te judecă după fapte, ci după agoniseala. De le-am spus verde în față, mi-au răspuns că și *Biblia* zice că cei din urmă vor fi cei dintâi și că dacă ai două cămăși una s-o dai ălui ce n-are. Asta va face ca ăl de-o băut ultimul leuț să fie mai ocoș decât ăl de s-o spetit de dimineață până sara ca să-și mai cumpere un iugăr de pământ. Se întoarce lumea pe dos, de-am ajuns să cred că falimentul nostru a fost mâna lui Dumnezeu, adevărată pomană.

Gheorghe Ionescu se hotărâse să facă un împrumut la bancă să scape de datorii. Asta pentru că în meseria lui cinstea nu era doar o virtute, ci instrumentul de baza al existenței comerciale. Puteai înșela pe oricine o singură dată, că pe urmă se ducea vorba ca de popă tuns. N-ai mai fi avut crezământ. Or, acum, când pierduse tot capitalul, de credit avea nevoie ca niciodată. Cum în afacerea cu lemne

mai toți fuseseră implicați, nimeni nu-l bănuia de vreo nelegiuire, dar asta nu-l scutea de povară. Numai că nevastă-sa, coproprietară pe imobilul din Făinari, nu dorea neam să gireze împrumutul cu partea ei.

— Gheorghe, nu-i vorba de noi, c-am dus-o și la bine, și la rău. E casa copiilor. Trebuie feriți să rămână pe stradă. În curtea asta sunt trei apartamente ca lumea, plus odăile cu săliță, închiriate oamenilor nevoiași, și magazinele de mărfuri. Să păstrăm măcar casa în care locuim, că-s vremuri grele. Chiar de va fi să dispară afacerile mari, ne rămâne prăvălioara din Câmpu' Moșilor, de unde în tinerețe am mâncat o pâine.

Discuția răscoli trecutul familiei, neclar până-n ziua de azi.

— Ai uitat că te-am luat într-o rochie de stambă!?

Femeia i-ar fi putut spune că rochiile, ii și fote avusese destule, pân-o luase la București din casa lui Neață, singurul croitor din Braduri, numai că fugise doar cu ce era pe ea. Din pricina copiilor din jur, se mărgini să-i zică:

— Așa a fost, dar dacă nu era punga de aur de la tata, nu-ncepeai tu nicio afacere ca lumea. Ai fi tras pisica de coadă pe la alții...

Tata a tăcut, dar mie îmi rămăsese în minte „punga de aur”, ce nu se împăca deloc cu povestea sărăciei dintâi.

Pe bunicul din partea mamei nu l-am cunoscut, de altfel ca și pe cei din ramura tatălui. Părinții mă aduseseră prea târziu pe lume, ca să-i mai pot prinde. Știam doar că fusese boier, din vechea ramură a Budiștenilor, atestată în documente istorice încă de pe la 1786, cum citesc în cartea lui Octav-George Lecca (*Familiile boierești române. Istorie și genealogii*, 1899). Îl chema Constantin C. Budișteanu și - într-un neam de mari proprietari argeșeni, cu serdari, generali, miniștri, deputați, senatori și avocați de renume - era oaia lor neagră, cu apucături stranii, în care, pardon,

mă regăsesc. Părinții îl trimiseseră în Franța să studieze ingineria (construcțiile), de pe urma căreia avea să și trăiască spre sfârșitul vieții. Numai că, după moartea mamei sale, ajuns la majorat, și-a reclamat moștenirea, risipind-o cu o plăcere adorabilă. Tatăl se recăsătorise, continuând bunele tradiții ale familiei, în timp ce primul băiat întrecea mai toate recordurile traiului boem.

Pe buna din Braduri însă am cunoscut-o. În contrast cu ce aflasem despre bunic, demult intrat în lumea umbrelor, întruchipa cea mai lucie sărăcie. Locuia într-o căsuță de chirpici, alcătuită dintr-o cămăruță, săliță și prispă, toate cu lut pe jos, întreg mobilierul mărginindu-se la un pat de scânduri și-un lădoi incrustat în care-și avea țealele, plus o laviță pe prispă. Se încălzea la o sobă cu plită, pe care și gătea. Eram prea mic s-o pot descoase, că mai tot ce-mi zicea aducea a poveste: „Când sosea bunică-tu la mine, avea la trăsura șase cai!”- pe care, cu ochii minții, îi și vedeam alergând. „Cum nășteam un copil, cum puneam pe numele lui o pungă de aur, numai că aranjase ca ăi din bancă să nu le dea un sfanț pân’ la majorat.”

Și-i făcuse boierului cinci copii, dintre care trei băieți - Andrei, Ion și Constantin -, plus două fete, Profira și Lixandra, ultima fiind și cea mai mică dintre odrasle. Trebuia să mă fac băiat mare, ca să mă întreb: de ce naiba venea la dânsa de departe și n-aveau o locuință comună, nu neapărat pe dimensiunea buzunarului boieresc? Și-apoi, privindu-i casa, puteam înțelege cum s-a născut primul copil, dar nu și ceilalți patru, căci din două una: ori i-a făcut în trăsura, cam înghesuit, ori într-o căpiță de fân, sub oblăduirea cerului albastru sau înstelat, ceea ce, stând strâmb și judecând drept, n-ar fi fost deloc rău... Mă împăcasem cu gândul că îi fusese țiitoare, că, boierul, tot boier, și-a recunoscut păcatul cu acte în regulă, stând însă în continuare la casa lui. În realitate, realizase o mezialianță de care nu-l mai putea spăla nicio apă în neamul

Budiștenilor. Sărăcise și lăsase în urma lui o droaie de copii desculți, dar, comicărie, fiecare mai bogat decât el, dacă îi cântăreai la un loc după banii depuși în bancă, pe vremea când fusese nabab. Așa că toți s-au ridicat pe picioarele lor după ce au împlinit 21 de ani. Unul și-a deschis o cârciumă, altul s-a făcut măcelar, altul - mai bețivan - un soi de misit, dar și el la casa lui, pe când fetele s-au măritat cu zestre. Surpriza mare e că în actul dotal al mamei, bunica figurează cu numele familiei boierești: „Ecaterina Budișteanu”, în calitate de „văduvă epitroapă”¹. Nedumerirea și mai mare o stârnește precizarea avocatului care a redactat documentul - în prezența „supliantului” și grefierului: „atest identitatea Ecaterinei C.C. Budișteanu; n-am semnat-o neștiind carte”.

Mai mare rușinea: ditamai boierul, spălat și limpezit la Paris, însurat cu o analfabetă... O verișoară - supărată că o parte din averea tatălui ei fusese cândva pierdută la licitație și că, în cele din urmă, toate creanțele ajunseseră în posesia amintitei văduve - se grăbi să dezlege misterul, încurcând și mai mult lucrurile:

— Măi băiete, era țigancă. După moartea nen'tului Răduță, eu și doi frați am trăit în casa lu' unchiu, că voi ați venit târziu și-ați crescut printre picioarele noastre... Eu știu ce spun!

Am zâmbit, amintindu-mi de situația comică a unui personaj (sau autor?) care, obsedat de ideea că rădăcinile-i sunt nobiliare, s-a apucat să scormonească trecutul neamului, ca în cele din urmă să descopere, stupefiat, că un străbunic de-al său a fost sclav.

— De unde știi tu, Lino, toate astea? Că ești din

¹ Cf. Actul dotal autentificat printr-un proces-verbal (nr. 1806) de Tribunalul Județului Argeș (secția I-a), la data de 28 nov. 1913, înainte de căsătoria Profirei Budișteanu. Prin el, i se atribuie a cincea parte din suma de 52.703 lei, inclusiv creanțele preluate de la debitorii „Radu Ionescu și alții din comunele Gliganu și Șerbănești”, cu drept de proprietate.

Șerbănești, nu din Braduri!

— După culoare. Am văzut-o cu ochii mei. Era oacheșă rău!

— De văzut, am văzut-o și eu. Dar, dacă ne luăm numai după „culoare”, ascultă-mă ce-ți zic: doi frați de-ai tăi nu sunt „oacheși rău”, sunt oacheși bine! Dintre ei, Vasile - care, ca și Marin, mi-e apropiat de inimă - e preot, iar eu, de când mă știu, popă țigan n-am văzut. Aștia de ne tragem din Traian și Decebal nu prea avem aceeași culoare, că stră-străbunicii de departe au cam venit din toate fundăturile Imperiului Roman. Cel puțin așa zice Eutropius, o altă rudă de-a noastră.

— O fi neam cu noi, da' p-ăsta nu-l știu.

Mai de ajutor mi-a fost preotul Dinu din Geamăna, de la marginea Bradului, pe al cărui fiu îl vizitam cu soră-mea în vara când ne refugiasem la țară, din pricina bombardamentelor anglo-americe. Lumea îi spunea și „popa Parfum”, fără răutate și supărare din partea cuiva. Porecla și-o merita. Un vagon german fusese desigilat fraudulos în gara Pârnu și din el se furaseră câteva bidoane frumos mirositoare. Cum trenurile circulă din gară-n gară, nu s-ar fi știut niciodată locul furtișagului, dacă un făptaș nu se apuca să pălăvrăgească, punând jandarmii pe căi parfumate, de se opriră drept în magazia preotului. În casa lui am cunoscut un învățător bătrân, care cunoștea bine dedesubturile din sat:

— Lelea Catrina era cea mai săracă, dar și cea mai frumoasă fată din sat. Toate boieroaicele cu rădăcini în Budeasa - la un loc cu celelalte venite în neam să întregească averea bărbaților - n-ajungeau la călcâiul ei. După cum arăta, nu știai dacă fusese trimisă pe pământ de Dumnezeu sau de Diavol. Ce-i mai trebuia și carte?... Pășea pe uliță în picioarele goale, dreaptă ca un sfeșnic, cu clamnica și cofa de apă pe creștetul capului, umilind și-o regină prin mândrețea ei.

- Pe părinții ei îi știți?
- Nu i-am apucat.

Primăvara anului 1944 se anunțase furtunoasă, odată cu intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României. La București se întetiseră acțiunile conspirative pentru retragerea țării din război, inițiativele neocolind nici palatul regal, nici măcar pe mareșal. Ideea deschiderii unui al doilea front în Europa plutea în aer, înspăimântând adeptii Axei. Mai fiecare colaboraționist își dorea un alibi, cochetând cu vechii politicieni, care, prin forța împrejurărilor, se văd nevoiți să accepte la masa tratativelor fantomele unui partid cvasiinexistent. La Târgu Jiu freamătul se intensificase, cu atât mai mult cu cât, la mijlocul lui martie, în Râbnita, nemții împușcaseră sute de deținuți sovietici și militanți antifasciști. Se juca ultima carte. Pe viață și pe moarte. Însuși Moțu uitase de romanul vieții lui, convins că istoria începuse să i-o ia înainte.

— Domnule comandant. Acum ori niciodată - cum zice și cântecul. Altminteri, din două una: ori rămânem idioți, ori imbecili. Uită-te la prăpădiții ăștia din lagăr... Toți se văd în fruntea bucatelor. Mai mult: au început să se gândească și la daruri. În apărarea ăstora de la Grivița, acuzați de crimă, Gheorghiu a adus două curve care-și vedeau de trotuar, tocmai când a fost împușcat polițistul ce-i fusese pus în cârcă. Pentru depoziția lor vor fi răsplătite cu onoruri, iar dumneata vei fi judecat și pentru ce n-ai făcut. Toți agenții Siguranței, strecurați în lagăr ca deținuți - știuți de dumneata, că pe mine m-a ferit Dumnezeu să am de-a face cu ei - vor fi cinstiți pentru suferințele lor, dacă nu vor avea grijă ca în prealabil să te trimită Dincolo. Nu sta cu mâinile-n sân, omule. Explică-le cum i-ai salvat de la moarte, când au venit să-i ridice, dă mâna cu dracul până treci puntea - de va fi s-o trecem vreodată - ajută-i încă o dată și bine.

- Ce să fac, omule?

— Să nu faci nimic. Să închizi ochii și să nu vezi. În rest, te descurci mata, că nu ești tocmai fecioară. Vezi dacă-ți vine mai bine să vorbești cu domnul comisar din târg sau cu sculele voastre din lagăr, ilegalisti cu simbrie de la poliție.

Într-o zi de aprilie, zarvă mare în lagăr. Trei deținuți - Gheorghe Gheorghiu, Chivu Stoica și Vania Vidrașcu - părăsiseră pentru totdeauna cabanele, absența fiindu-li-se remarcată abia la apelul de dimineață. Mult prea târziu, între timp, o mașină condusă de Dinu Țundrea din Milostea, de lângă Slătioara - după unele ziceri, șofer al boiernașului Costică Săram - îi ducea voioși la Rămești, tot pe plaiuri vâlcene, în casa învățătorului Ionescu, plecat pe front să se bată cu bolșevicii, în timp ce nevasta, extrem de ospitalieră, începu să se împace binișor cu dâșii, suferind de aceeași boală a prelungitei singurătăți. Aici să mai tot fi stat, dar înțelegerea cu domnul comisar din Târgu Jiu era ca în două zile evadații să se ascundă în gaură de șarpe, că-i nevoit să pună potera pe ei. Totul era dirijat din umbră, avocatul I.G.M. primind bani să cumpere o mașină, care să-i transporte valvârtej la București. Numai că cel delegat să le asigure fuga pierde banii la poker, ridicând tensiunea celor dați în urmărire. Soluția salvatoare s-a găsit prin implicarea Roșienilor din Râmnicu Vâlcea, care au făcut rost de un automobil și le-au asigurat adăpost în casa preotului Marina din târg. (Nu degeaba comuniștii aveau să-l facă patriarh¹, după cum la fel de adevărat este că, beneficiind de bune raporturi cu cei găzduți cândva, popa avea să-și îngăduie o libertate râvnită de alții.)

¹ Justinian Marina, pe numele de mirean Ioan Marina, (n. 22 februarie 1901, Suești, județul Vâlcea - d. 26 martie 1977, București) a fost al treilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, între 1948 și 1977. A fost patriarhul care a acceptat colaborarea dintre Biserica Ortodoxă și autoritățile comuniste.

Într-o țară în care balada *Miorița* cunoaște 5.000 de variante, unele detalii ale evadării se contrazic sau se completează, concurând la stabilirea adevărului. Se afirmă - de pildă - că mașina avocatului I.G.M. ar fi avut o defecțiune pe drum și că ar fi fost reparată de trei mecanici din Flotila a 3-a de bombardament Craiova (se amintește numele subofițerilor Muscalu, Dugășescu și Manole Bodnăraș², operație la care ar fi închis ochii chiar și comandorul Boris Avramescu). Mai mult, că fuga a fost facilitată în noaptea când serviciul de gardă era asigurat de însuși ofițerul-educator al lagărului, Ion Ștefănescu, care personal i-ar fi condus dincolo de cabane, ajutându-i să se strecoare printre sârmele ghimpate. (Pensia de merit ce avea s-o primească ulterior pledează în favoarea acestei aserțiuni.)

Nimic nu ne surprinde: rușii ajunseseră la Iași și înaintau năvalnic.

Peste ani, când fostul mecanic al depoului din Dej - devenit între timp omul numărul unu al țării - se va afla pe meleaguri vâlcene, a fost ispitit să-și viziteze fostele gazde, cu atât mai mult cu cât unii rămăseseră pe locurile lor. Așa a ajuns și-n casa șoferului Țundrea din Milostea, onorată de vizita marelui oaspete. La un colț, mama celui care îl cărase din lagăr stătea tăcută, ascultând vorbăreții casei. Numai că-i veni și ei rândul să spună ceva, obligată de-o întrebare:

— Și mata, lele, cum o duci?

— Cum s-o duc, maică, cum s-o duc... Năcăjită ca toți amărății dă p-aici... Că ne-au băgat în colectivă dă ne-au luat și sufletul din noi, arde-i-ar focu' să-i ardă...

² Politician comunist român (n. 4 iulie 1909, orașul Câmpulung Moldovenesc - d. 9 septembrie 1985). El a îndeplinit funcțiile de președinte al Comitetului pentru Cultură Fizică și Sport (1952-1957) și pe cele de vicepreședinte (1951-1954) și președinte (1959-1960) al Comitetului Olimpic Român.

IX. DE LA „SEHR GUT” LA „HARAȘO”

De-ar fi să luăm în seamă meandrele istoriei, românii ar trebui să fie din naștere poligloți, depășind pe ȝiganii ce vorbesc curent măcar două limbi, fără să pricepem o iotă din sporovăială lor, ocrotită adesea cu oportunitate. Cu excepția Ardealului, unde lunga stăpânire austro-ungară și-a mai spus cuvântul, mai toată țara se înțelege într-o singură limbă, când n-o îngrămădim și p-asta pe moțește cu *mămăli cu br cu la*, ce-ar fi totuna cu „mămăligă cu brânză și lapte”. Poate unde n-am avut nimic de ascuns față de mulții noștri musafiri, veniți de regulă neinvitați. Mai curând ei au fost nevoiți să ne învețe vorba, cum o dovedește între altele un „manual” otoman, care, doar în câteva file, promitea cititorului, cu secole în urmă, să-l învețe românește. Citez din memorie: „adă apă”, „adă fân”, „adă oaie” - adă, adă, adă, de la cap până la coadă.

De bine, de rău, turcul și-a mai primenit vocabularul, cel puțin în comparație cu neamțul, care, ordonat, a înlocuit târgovețeala cu dictate parafate, ce-aveau să ne conducă ulterior la necioplitul „davai”.

Nu-mi amintesc intrarea nemților în București. Au venit probabil noaptea, că ne-am pomenit cu ei în uniformele verzui-albastre, umblând curățel pe străzi, fără să se dea în spectacol. În prealabil, avuseseră grijă să-și distribuie forțele în jurul zonelor și punctelor strategice, precum rafinările de pe Valea Prahovei, aeroporturile, clădirea

telefoanelor ș.a. În afara accidentului din incinta Hotelului „Lido” - unde fusese împușcat un ofițer german -, nimic nu ne tulburase liniștea. Copii, ridicam mâna la frunte, salutându-i cu un binevoitor „Kamerad”, bucuroși că ne răspund cu două degete la chipiu. Chiar și la „Lido” - aveam să aflăm peste ani - toată povestea se împletise în istoria spionajului, un anume oficiu având interesul ca neamțul să mierlească înainte de termen, după ce intrase în posesia unor secrete sacrosancte. Cu o duioasă bunăvoință, i se plantase în preajmă o superbă femeie, descoperită de „soț” tocmai când lua masa cu cine nu se cuvenea. Gelos, acesta ar fi vrut s-o împuște, dar, clătinat de băutură, a greșit ținta, găurind țeasta militarului. Câteva zile am avut ce discuta, ba luând partea încornoratului - parcă un agent comercial grec -, ba a ofițerului, care, ghinionist, murise încă înainte de a mușca din mărul Evei. Spiritele se mai potoliră când cu toții convenirăm că adevăratul vinovat era femeia, căci, precum capra, ridicase coada sus, dovedindu-ne încă o dată că-i unealta dracului.

Abia spre sfârșitul războiului începură să ne intoxice programul de radio - aparatele fiindu-ne între timp restituite de la poliție - cu inalterabilul refren:

*Achtung, Achtung! Wir geben die Luftlagemeldung: in Luftlage Rumänien hersch Rue es sind keine anflüge in Raume Rumäniens zu Melden.*¹

Au uitat să-l mai anunțe după 23 august, când, în 1944, toată ziua fuseserăm avertizați, tot radiofonic, că seara se va transmite un comunicat important. Era vorba de cuvântarea Suveranului - ținută în jurul orelor 22 -, prin care se ordona întoarcerea armelor împotriva marelui Reich, cu care ne încuscriserăm cu patru ani în urmă, măritând țara cu zestre, risipită și mai abitir cu prilejul

¹ Atenție, atenție! Dăm anunțul referitor la situația aeriană: în spațiul românesc domnește liniște. Nu sunt semnalate raiduri aeriene! (traducere concentrată a textului german, reprodus din memorie).

divorțului. Cum aeroportul Băneasa și altele din apropierea Capitalei erau în mâinile nemților, voiau să ne convingă că, într-adevăr, *Deutschland, Deutschland über alles*¹.

Se apropia deschiderea anului școlar și ne adunaserăm care mai de care din cele mai ferite locuri de bombardamentele aliate, când ziua ne lua în primire aviația americană - venită-n stoluri, la mică înălțime - iar noaptea cea engleză, tot în pâlcuri, specializată în tehnica atacului „de covor”, cu ținte mai puțin precise, dar îngrozitoare prin panica stârnită în populație. Cu americanii, de bine, de rău, ne obișnuiserăm: știam că trec hoțește deasupra noastră, ochind zonele feroviare ale Capitalei, mai ales Grivița; nu și cu englezii, care, de la mare înălțime, ne acordau aristocratic o șansă comună de a trăi. Reflectoarele și tirul proiectilelor antiaeriene incendiau bolta cerului, în timp ce credincioșii își făceau cruce în adăposturi, implorând aceeași putere divină: „Du-i, Doamne, la Ploiești!” - cu scuza că românii din preajma rafinăriilor se rugau tot cu smerenie, dar de-a-ndoaselea.

Economi, nemții nu-și risipeau muniția cu atâta generozitate, mai apropiați de strategia americană: punct ochit, punct lovit! Pentru asta, în zilele de 24 și 25 august ne-au oferit adevărate programe de circ aviatic, prin repetatele manevre în picaj, înainte de lovirea țintelor. În mod special, erau vizate Palatul Regal - ca și cum Majestatea Sa nu avusese grija s-o șteargă englezește din Capitală - și Palatul Telefoanelor, pentru a paraliza comunicațiile cu unitățile militare. Numai că socoteala de-acasă nu s-a potrivit cu cea din târg, bombele căzând peste Teatrul Național, aflat între cele două clădiri.

Curioasă soartă a avut și edificiul „Naționalului”: în anul intrării României în război, fusese scuturat de cutremurul devastator din 1940, un incendiu lăsându-i la vedere doar

¹ Germania, Germania, mai presus de orice (primul vers din textul imnului național).

zidurile. Acum, la spartul târgului cu nemții, avea să fie făcut una cu pământul, ca jertfă adusă vechiului altar, amintire a faptului că, în ultimele două conflagrații, le sărisem în cap tocmai când le era mai rău. (Deie Dumnezeu să și uite!) Urma în paralel destinul lui Liviu Rebreanu, care, numit director al Naționalului în 1940, îl reclădise, pentru ca, după o săptămână de la cumplitul bombardament, să moară și el. (Peste ani, gazetarii de la *Viața* - unde romancierul fusese, de asemenea, director - aveau să-mi spună că Teatrul căzuse în bernă, deoarece un confrate răspândise zvonul că scriitorul încetase din viață la Valea Mare.)

Sfântă inconștiență a tinereții... Bravând, ne obișnuiserăm să nu luăm în seamă sirenele care ne avertizau venirea avioanelor inamice. Asta ziua, când știam intențiile piloților americani. Hurducăia pământul, iar noi ne continuam partidele de poker ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic:

- Pas!
- Deschis!
- De trei ori!
- Am mers!
- Și eu!
- Nu merg!
- Dă-mi o cartolină!
- Mie două!
- Servit!

Descoperisem pokerul și ne fascina într-atât, încât îl jucaserăm și la liceu, ascunși la subsol, unde erau sălile de lucru manual, oarecum apropiat prin folosirea acelorași degete. De se observa lipsa cuiva, răspunsul venea prompt: „O fi pe la cabinetul medical, că hainele și servieta sunt aici”.

În cartier ne simțeam acasă din toate punctele de

vedere. Jucam cărți, semioficial, la Adrian Kladni, viitorul rugbist de la „Steaua”, ales de părinți ca meditator de limbă franceză, dar mai cu seamă la frații Columb, trei grecotei, care ocupau un ditamai apartament pe strada Câmpului, colț cu Ștefan cel Mare, după ce ambii părinți le muriseră prematur și stupid. Grija lor o moștenise fratele cel mare, Titi, care, când se întorcea de la serviciu, găsea casa plină ochi. Jucam întruna, până când venea ora prânzului și, morți-copți, trebuia să fim acasă în jurul mesei. În pauze, mai conversam puțin cu doamna Solomonescu, ce ne intrase în inventar fără să o cunoaștem, o interlocutoare pe care nimeni n-o văzuse, dar indispensabilă în preocupările noastre diurne. Nu știu cum s-au stabilit legăturile de amor reciproc. Dar discuțiile începeau cu același ritual:

— Săra' mâna, doamna Solomonescu! M-am prezentat la datorie!

— Bine-ai venite, iubite cavalier. Dă-i drumul!

— Apăi, distinsă doamnă, eu zic că n-ar fi rău să vă arză focul.

Început domol de concurs, ca al oricărui maratonist ce nu se avântă în cursă fără să-și drămuiască pasul. Ca la ping-pong, doamna Solomonescu răspundea prompt, grijulie să-și chivernisească invectivele, în așa fel încât niciun partener să nu repete sudalma celui alt sau să revină asupra propriilor ziceri. Și-avea doamna Solomonescu un depozit de înjurături de care nu te spălau toate oceanele lumii... Făceai greșeala să reiei vreo suduală de-a ei sau a ta, îți trântea receptorul fără drept de apel. Din această pricină, când epuizam listele de ocări - scrise alfabetic, pe verticală, ca să le putem bifa pe măsura folosirii -, preferam o retragere onorabilă, făcând remiză:

— Săru' mâna, doamnă Solomonescu, v-am reținut mai mult decât se cuvine. Vă doresc o zi bună, la înălțimea așteptărilor!

— Mulțumesc, distinse cavalier, și vă mai aștept!

Nu știu dacă interlocutoarea noastră era chiar doamnă sau domnișoară. Sigur e că ne-a umilit mereu prin plasticitatea vocabularului licențios, că frecventa cele pământești și cerești cu aceeași aplicare, din care anatomia și teologia ocupau un loc privilegiat. O fi rușinos, dar nu mi-e rușine să declar că, în fața urechilor de măgar, lecțiile solomonești m-au ajutat să mă apăr pe măsură, convins că, în unele situații, la un țucal se răspunde cu o hazna. Respect adus spadei cavaleresti, ce-o porți și-n teaca sufletului, nu totdeauna la cingătoare.

La doi pași, tot pe Câmpului, o altă podoabă: Maxi, băiatul cel mic al domnului Iosif Fried, tată inimos, și al doamnei Ana, mai înaltă decât el cu un cap, femeie ce-o vedeai adesea cum pășește ca o cămilă în deșert, întrebând în stânga și dreapta: „L-ați văzut pe Maxica?” Disparația primului băiat - se ferea s-o numească moarte - o zdruncinase într-atât, încât toată iubirea de mamă se revărsase asupra unicei odrasle, prilej de răsfăț și șantaj sentimental. Eduard (Edy) își luase inima-n dinți să treacă fraudulos granița spre o lume mai bună. Avea s-o descopere în cer, căci ghidul cu care tocmise trecerea frontierei l-a pierdut pe drum, luându-i viața și prisosul de arginți. Dar, vorba doamnei Fried: „Cât n-are un mormânt să-l plâng, trăiește!” După care se aprindea și mai tare: „Ș-apoi cine știe unde e, dacă nu cumva a vrut să-și piardă urma? Poate că așa i-au cerut interesele, nevasta sau mai știu eu ce serviciu secret... Ce, nu s-a mai văzut?”

De teama unor interese asemănătoare, își păzea odorul ca lumina ochilor, îngropându-l în bani, atunci când o amenința că pleacă și el peste hotare. De pericole secrete n-avea însă cum să-l ferească, de când descoperiserăm casa fraților Columb, care adesea ținea loc de școală și tripou. Se juca poker non-stop, iar câștigul era depus la o casă de toleranță, aleasă pe voia câștigătorilor, la o

cofetărie sau grădină de vară, în funcție de profit. Maxi era marele perdant și contam pe el în toate. Taică-său avea un mare depozit de fier vechi și numai el știe de unde făcuse ditamai avere de pe urma ȝiganilor, care îl aprovizionau cu zdrăngănitore de dimineața până seara. Cu mulți dintre ei se înțelegea pe ungurește, limbă cunoscută de pe locurile demult lăstate în urmă. Era cinstit, drept și respectat de toată ȝigănimă, peste care trona mai abitir decât un bulibașă. Le cunoștea viața și nu de puține ori intervenea decisiv în dezlegarea unor încurcături, chiar dacă trebuia să bage mâna în buzunar. El a scăpat pe-un haidamac din mâinile lor, după ce acesta s-a înfipt în barba tatălui său, un bătrân de-o sută de ani, pe deasupra și orb, care nu făcea nimic altceva decât să șadă toată ziua pe un scaun în fața casei:

— Ascultă, Cozorici, gândește-te că putea fi bunicul tău, că n-are cum să se apere. Pe viitor, când te-or mai apuca dracii, te rog să mă lovești pe mine.

Cu bătașul amintit, lucrător la depozitul lui, domnul Fried avea să se mai înțeleagă, nu și cu Maxi, care dădea iama în casa lui de bani, când domnul Iosif mai uita cheile pe mese. Pentru siguranța ei, ajunsese bietul om s-o împresoare și cu un lanț, la capătul căruia domnea un lacăt cât o halbă de bere. Nebunia începea când se rătăcea cheia de la lacăt, că atunci nici stăpânul ei nu se mai descurca, fiind nevoie de sacrificarea lanțului. Noi aveam însă numai de câștigat, că fiu-su o găsea întotdeauna mai devreme.

Cum pokerul se joacă de regulă-n patru, se mai lipea de noi și Mircea Arsene, un băiat de-aceeași vârstă cu noi, vecin de curte, arțăgos nevoie mare, de unde și porecla de Cocoș. Numai că el n-avea bani să între în joc, taică-său fiind rihtuitor, iar mama casnică. Toți tunați și fulgerați, fiecare din familie purtând alt nume: Stoian, Maghiar și Arsene, înghesuiți într-o odaie și-o săliță, în jurul unei

mașini de cusut, de pe urma căreia trăiau.

Băiatul, luat de coana Margareta de la o maternitate - unde adevărata mamă încercase să-l sufocă - era ucenic la o drogherie-farmacie, de la care mai venea cu flacoane de medicamente, cu pastile ce le puneă pe masă în loc de bani. Le știam după culoare: Eleudronul alb, bun împotriva gonoreelor; Rubiazolul roșu, având aceeași destinație, dar preferat, deoarece îți înroșea urina de ziceai că-i sânge. Citeam cu atenție prescripțiile medicale și respectam întru totul dozele și modul de administrare, convinși că în felul acesta prevenim îmbolnăvirea. La mare căutare se afla Johninbinul, indicat pentru creșterea libidoului, de care niciunul nu simțea nevoie, numai că, în mintea noastră, era bun pentru a-l vâri în paharele cu limonadă ori bere ale domnișoarelor întâlnite la saloanele de dans, precursori ale discotecilor de azi. Imaginația depășea cu mult efectul medicamentului:

— E formidabil, bă! Strecori o pilulă-n pahar și gagica înnebunește de-a binelea. La început se înroșește la față, apoi o apucă tremuratul, după care se cațără pe tine, de-ți taie respirația. Efectiv, te vezi obligat să înghiți și tu o pastilă, că o noapte întreagă sau cât e ziua de mare te dai în leagăn întruna. Poate c-ar fi bine să încercăm efectul doar cu juma' din doză.

Jucam liniștiți în curtea din Făinari, cu ochii ridicați la avioanele nemților - care aveau obiective serioase, nu piața cu pepeni din Obor -, când sosi la noi Carol Rosenberg, fratele Evelinei, împreună cu Iosea Bolteanski, ambii mai mari decât noi și, implicit, mai coți la minte. Schimbarea macazului de la 23 august stârnise panică în rândul evreilor, îngrijorați ca trupele germane să nu înăbușe cotitura dictată de rege. Pentru ei, ar fi însemnat moarte curată. Acum veniseră după Moncu - aflat și el cu noi -, aducând o știre-bombă:

— La Arcul de Triumf se împart arme voluntarilor ce vor să lupte împotriva nemților concentrați la Băneasa.

Că l-au luat cu ei pe Moncu - alias Solomon Marcovici - era de înțeles. Dar care băiat de 14-15 ani nu-și dorește o armă de-adevăratelea? Așa că ne-am luat după ei, tăind drumul prin Ștefan ce Mare, iar apoi prin Dorobanți. La Arcul de Triumf, să fi fost câteva sute de oameni. Aproape de monument, un bărbat îndesat, încălțat în cizme, deși eram în miezul verii, conducea operațiile, ajutat de militari, care, într-adevăr, aduseseră cu ei un purcoi de arme. Târziu, mi s-a spus c-ar fi fost Manole Bodnăraș, fratele celui care, cu o dubiță de pâine, îl cărase pe Mareșal de la Palatul Regal, unde fusese arestat, într-o casă conspirativă din Vatra Luminoasă. Stranie mi s-a părut comanda:

— Evreii la stânga, românii la dreapta.

Stranie pentru că m-a derutat cumplit. Ce să fac? Mă iau după actul de botez sau după liota de evrei cu care mă prezentasem la apel? Până să mă dumiresc ce am de făcut, m-am și pomenit la stânga după Moncu, Iosea și Carol, care, la rândul lor, se țineau scai după domnul Stein, patronul unui magazin de geamuri de pe Calea Moșilor, ce părea să știe mai multe decât noi. Când ne veni și nouă rândul la arme - niște ZB-uri uitate de Dumnezeu în dotarea armatei -, un locotenent cu mintea întreagă ne-a spus mie și lui Moncu:

— Voi stați deoparte, că vă încredințez o misiune specială!

Ceea ce evident că ne-a încântat, mai ales când aveam să cunoaștem și însărcinarea:

— Ascultă comanda la mine: o luați în jos pe Mareșal Averescu, spre Filantropia, unde vedeți o baracă germană. E lângă Depozitul Sanitar. Vă postați în fața ei și nu lăsați pe nimeni să intre. Cu prețul vieții!

Nu era departe și, plini de importanță, bașca panglica tricoloră pe braț, ne-am făcut datoria cu temeinicie, până

ne-a doborât foamea. De sete scăpasem, c-aveam la doi pași o țâșnitoare cu care ne mai și răcoream, stropindu-ne pe față și mâini. Dar cu potolul nu era de glumit, că ni se argăsiseră mațele de-atâta așteptare. Nu-i de mirare că ne-am înțeles dintr-o privire:

— Nu se poate ca nemțălăii ăștia să n-aibă în baracă ceva de înfulecat, o conservă, o cutie de biscuiți, un salam, o fructă, o murătură, ceva de înghițit, că doar și ei îs oameni.

Și plimbând privirea peste vecinătăți, ne încumetarăm să împingem ușa glisantă a barăcii, curioși să vedem și ce se mai ascunde înăuntru. Când am băgat capul înăuntru, nu ne veni să credem: hangarul gol, gol-goluț, de parcă germanii l-ar fi măturat înainte de a-l părăsi. Rușinați, am tras ușa la loc, plecând spre casă fără a schimba vreo vorbă.

Din spate, dinspre Băneasa, răzbăteau răpăituri de mitralieră. Din cele auzite de pe de-alături, se părea că ai noștri se descurcau și fără noi.

Peste câteva zile aveau să vină și rușii, la spartul târgului, fiind primiți în urale pe poarta de est a Capitalei, din capul Colentinei până la pădurea Andronache. Vorba ceea: „Vin ai noștri, pleacă ai noștri!” Nu știu nici până azi ce-a îndemnat lumea să-i întâmpine puhoi, agitând brațele în sus; să fi predominat într-adevăr sentimentele de bucurie pentru sfârșitul zilelor de război sau frica de foștii inamici? Oricum, orașul se dovedea mai mult un culoar de trecere. La început au venit blindatele, urmate de lungi coloane de camioane „Hanomag”, mașini americane, printre care mai mormăiau și niște Zissuri rusești, de pe timpul lui Pazvante Chioru, cu radiatoare la vedere, ca ramele de albine. O armată de oțel ce amintea de mașinăria Wehrmacht-ului din zilele lui de glorie. Impresie corectă, dar înșelătoare, că apoi zile întregi s-au scurs pe arterele Bucureștilor convoaie nesfârșite de căruțe, care înaintau ca dricurile la

în mormântare, conduse de bătrâni ce păreau să fi slujit și în oastea țarului Nicolae. Certați rău cu geografia, erau chinuți de-o întrebare ce părea să le macine existența:

— *Berlin daleko?*¹

— *Daleko, daleko!*

— *Skolko kilometrov?*²

Discuția o purtarăm apoi între noi, rușii ciulind urechile în așteptarea răspunsului:

— Cum să-i spun amărâtului ăsta că mai are de umblat cu mârtoaga lui vreo două mii de kilometri? Că face apoplexie! Și-apoi cum se zice „mie” pe rusește, că „două” știu?

L-a dumirit Jirai, care, în contact cu noii aliați, revenise la mai vechi obiceiuri, lăsându-i orfani de pistoale, în timp ce comercializa tot soiul de ceasornice, la mare căutare de soldați - când nu te forțau să le dai „de bunăvoie”, cu vestitul „*davai ceas*”³. Izbutise să vândă pe multe ruble chiar și rablele defecte din vitrinele atelierelor de reparație de pe Calea Moșilor, punând tinicheaua la o ureche a rusului, iar la cealaltă clănțănind din dinți. Acum îl dumeri pe rus - mai mult gesticulând - că, încet, încet, în patru-cinci ore, e la Berlin. Cel mult până deseară.

— *Vecerom?*

— *Vecer, vecer!*

— De ce-ți bați joc de bătrân, deșteptule?

— Mai dă-l în p.... mă-sii! Ce caută p-aici? Să fi stat lângă babornița lui, că moșnegăria moare până-n Germania, dacă nu i-o lua-o înainte mârtoaga. Tu nu vezi că animalu-i doar piele și os? Cel puțin l-am fericit că până la noapte se dă jos din căruță la Berlin, mulțumit cum n-a fost de când a plecat la drum. Nu-l auzi că a început să cânte?

De când cu intrarea rublelor în circulație, făcusem și eu

¹ Berlinu-i departe? (transcriere fonetică din rusă).

² Câți kilometri? (id.)

³ Dă ceasul (id.).

ceva capital. Nu atât cât m-aș fi așteptat, dar totuși... Pe la începutul războiului se întorsese într-o permisie vărul Lică Budișteanu din Braduri. Între altele, adusese cu el o valiză de bancnote cu chipul lui Lenin. Mi-a dat cât am vrut, mai mult să scape de rușinea lumii:

— Toți s-au întors cu aparate de radio, cu armonici, ofițerii cu plane, numai tu te-ai procopsit cu bani găuriți.

Din spusele lui, valiza o găsisse pe un peron de gară, pierdută sau răătăcită de un om ce încercase să salveze avutul vreunei unități, de nu cumva o șterpелise în împrejurări de forță majoră. Nu cu mult timp în urmă, pe la zece ani, îmi făcusem o ruletă dintr-o cutie mare de zahăr „Danubiana”, de 25 de chile, pe care îmi așezam și fundul când făceam casa. În loc de capace de bere, acum jucam pe bancnote rusești, bucuroși că erau și divizionare. Odată cu creșterea în vârstă, s-a stins și joaca. Acum căutam însă cu disperare lădița de demult, aflată în cele din urmă în pivniță. Printre tigăițele de „Bragadiru”, de „Luther” și „Azuga”, am găsit și un mototol de ruble, dar ceresc ce mă scutea de negoțul cu de-amănuntul. Și-apoi trai pe vătrai, de nu ne mai scotea nimeni din Crucea de Piatră, cu regretul de a nu fi fost mai apucăreț în preajma valizei cărate de vărul Lică. Ajuns la țară, nenorocitul risipise întreaga sarsana în stânga și în dreapta, dându-și acum cu pumnii în cap că a trecut norocul pe lângă el de pomană, după ce apucaseră să râdă toți proștii de el. De haram a fost, de haram s-a dus.

Prezența rușilor pe ulițele noastre - resimțită mai ales noaptea prin samavolniciile lor - trezise la unii și multe amintiri. Nu mai departe finului Constantin Cojocaru - om bogat, cu fabrică de sifoane, casă cu etaj și proprietăți risipite în oraș și la sate - îi făcea plăcere să ne povestească din trecutul său revoluționar, când hamal la un patron, îl bătea nevasta ăstuia cu biciul, de-l însemna ca pe dracu. O

fi fost așa, dar eu știam de la mama că, după moartea boierului, fostul argat - bărbat musculos, cu vlagă - rupsesse biciul pe spinarea cucoanei, călărindu-și stăpâna până la predarea întregii afaceri, în care văduva nu se descurca. Ba mai mult, ca supremă satisfacție masculină, în cele din urmă avea să se căsătorească cu fata ei, Bibica. Cum în afară de aceasta mai erau doi frați de crescut, patroana a închis ochii. Numai că fata a murit de tuberculoză, iar fostul revoluționar n-a revenit la matcă, ci s-a însurat cu o nepoată a patroanei, și mai tânără decât vechea nevastă.

Ascultam cu atenție ce-mi povestea nea Cojocar, care-și amintea de mizeria de după sfârșitul Primului Război Mondial, când nevoile l-au împins spre mișcarea socialistă. În cluburile muncitorești se simțea prieten cu cei de-o seamă cu el, mai ales că, de regulă, aveau de partea lor și mulți cârciumari, cu aceleași idei. Și, ce mai tura-vura, la un pahar omul își mai descarcă sufletul și știe încotro s-o apuce. Lasă că duminica la club se mai și dansa, ca la Bujor, cizmarul de pe Colentina. Lumea îi știa, nu era secret defel, iar voia bună se revărsa și asupra altora care veneau să petreacă la socialiști. Într-o cârciumă îl cunoscuse și pe Cristescu-Plăpumarul, care l-a hotărât să facă un pas înainte. L-a făcut, dar după ce l-au arestat pe plăpumar - ulterior om cu stare, proprietar - s-a domolit.

— Dacă tot mă speteam muncind, mi-am zis: decât să-mi pierd vremea cu politica, mai bine m-apuc să fac bani. Bani trudiți, puși deoparte, nu risipiți. Doar că ideile nu dispar. Sunt ca pozele de album, de pe vremea când ai fost tânăr... Rămân ascunse între cutele sufletului, de nici tu nu le mai știi urma. Unele lucruri n-ai însă cum să le uiți: spre pildă salutul, salut de recunoaștere și de îmbărbătare.

Mă afluam cu finul Cojocar în capul Colentinei, pe drumul ce duce spre Afumați, unde familiile noastre închiriaseră încă din aprilie niște odăi, pentru ca seara să ne culcăm în liniște, feriți de aviația britanică, fistichie - cum am mai

spus - în presărarea bombele. Eram într-o șaretă englezească, dotată la spate cu un scaun cocoțat pentru valet, și trăsesem pe dreapta din pricina unui convoi de camioane militare, încâlcite într-un ambuteiaj. Într-o mașină alăturată, soldați asudați de căldură, între care unul cu fruntea bandajată. Tocmai pe el îl fixase finul, cu o mărinimie sufletească lesne de înțeles.

— Acum o să te învăț cum se salută socialiștii între ei, c-o să-ți prindă bine - mi se adresă, ridicând mâna cu pumnul strâns, însoțit de un zâmbet încurajator:

Răspunsul a venit pe rusește:

— *Ibi tvoi mati, burjuj, curva rumânskaia!*

Înjurătură de mamă, care, ca să n-aibă nevoie de tălmăci, fu însoțită de o flegmă sidefie ce se așează ca o decorație pe haina fostului socialist. Ba mai mult, ca amintirea s-o cimenteze bine, soldatul se aplecă peste oblonul mașinii și-i săltă pălăria de pe cap, pe care și-o potrivea cu grijă pe tărtăcuță, să-i strângă mai bine bandajul.

Blestemată fie ziua aceea, că până dimineață a trebuit s-ascult povestea lui nea Costică, de pe vremea când mai ținuse și o altă nevastă, bețivă learcă, pe care la început nu dorea s-o lase, că-i făcuse un băiat și-o fată; cum și-a luat în cele din urmă catrafusele, de-a nimerit slugă în Ardeleni; cum a fost câștigat de socialiști, ca să fie acum scuipat de-un bolșevic, „fir-ar mă-sa a dracului de zdreanță”.

De s-ar fi oprit aici, încă mai era bine, dar și-a adus aminte de ziua în care a plecat în lume din Baia de Aramă, nu singur, ci cu un alt mehedințean. El trudea întruna de dimineață până seara, iar celălalt bea din zori până în noapte, adormea pe camion, de se trezea unde se opreau caii, că animalele ajunseseră să știe clienții mai bine decât el.

— De silă, de milă, îl țin în serviciu cu gândul c-am plecat

din sat împreună în picioarele goale. Ce dreptate mai e și pe lumea asta?... Că de oriunde pornești, tot prost nemerești. Ei? Mai zi și tu ceva, că mie mi s-a uscat gâtul.

Între timp hurelul tancurilor de pe șosea încetase demult, liniștea așternându-se peste zorii dimineții.

— Ce să zic, fine... Poate că de-o lăsați mai moale cu munca, azi călăreați pe toți caii! Meserie, meserie, minte cât un regiment, muncitor cu vechime socialistă, firmă în toată regula.

— Lasă că nici banul nu-i de aruncat. Ca mâine vin anglo-americanii, că nu ne-or fi bombardat de florile mărului... Știu ei ce știu! Ehe!

X. TITI, HERȘCU ȘI GORICĂ

Războiul se terminase, iar pacea atrăsese după ea și dreptul omului de a mai păcătui și fără riscul de a muri. Nu o dată când se stingea lumina în ferestre și întunericul se așternea stăpân peste oboseala unei zile de vară, ne trezeam în toiul nopții de bâlbâiala stridentă a unui cântec proptit în coardele unui țambal vesel, condamnat la tăcere de blestemele vecinilor treziți din somn. Degeaba îl înjurau pe Spilka fiindcă făcuse prozeliți. Venea nea Titi. Așa îi plăcea lui: dintr-un pol bea doi și voia să știe toată lumea.

Se aciuse într-o zi în casa coanei Anicuța, cu care în tinerețe nu știu ce-or fi avut împreună, deoarece la bătrânețe le rămăsese doar să se bodogănească în contul unor socoteli mai vechi:

— Să taci, doamnă, că-ți crăp capul! Plătesc chirie, doamnă, nu vă recunosc!

— Bețiv nenorocit!

— Mă insultați, doamnă, și pătați o uniformă. Sunt martori, doamnă, care vă aud.

— Bețiv ordinar.

Încetul cu încetul, scandalul se potolea, oamenii se culcau la loc și prin ferestrele deschise se auzea doar vocea lui Otto Cazacu, un grec bătrâior, cu odaia spre stradă:

— Așa-mi trebuie, dacă m-am băgat într-o curte de intelectuali!

O singură dată l-am văzut pe Titi treaz de-a binelea. Murise coana Anicuța.

Deși nicio rudă nu-i călcase pragul până atunci, casa i se

umplu de oaspeți veniți de departe, de prin părțile Pietroșitei. Cine i-o fi anunțat nu știu nici până azi. Auziseră că bătrâna se scăldase în avere și, dezumflați, aveau să scormone într-o odăiță în care abia pâlpâia un opaiț. Ce era mică baba Anicuța, dar pitită în raclă părea și mai pipernicită.

Au cotrobăit prin bulendre, oprind din toate un gramofon, o plapumă mustățită pe la colțuri, un șal dantelat și câteva tablouri cu rame groase, din care răposata privea parcă satisfăcută de amărăciunea nepoților treziți din vis.

Titi împărțea totul, mulțumindu-se să afle ce se găsește în sertarele unui scrin în care el nu avusese niciodată voie să umble. Ca găina în boabe, risipea tot ce-i cădea la mână sub privirea hulpavă a rudelor îndoliate. Când după garderob găsi două sticle de untdelemn, le-a ridicat ca lumânările la nuntă:

— Astea sunt. Dumnezeu s-o ierte!

De la groapă s-a întors cu toată liota în spinare, șerpuindu-i prin ulițele neștiute de ei, doar-doar s-or mai rătăci vreunii.

— Banii! Unde-s banii? Dar rochiile bune?

— Unde-i rochia de mireasă? Că tușa zicea c-o are de la Știrbei!

De bine, de rău, o vreme liniștea se așternu în curte. Numai la plata luminii, gospodărită în curte de un singur contor, oamenii își mai ieșeau din fire:

— Ce-ai dumneata nu-i bec, domle, e reflector, face cât toată curtea la un loc!

— Ce vorbești?! Tu zici, care ai mașină de călcat?

— Al dracului să fie care are altceva decât pă cărbuni...

— Te-a văzut Petroaia când călcâi!

— Ea spune, care ține rișeu?

Discuțiile îl lăsau rece pe Titi: el avea lampă de gaz. Se învârtea, totuși, de colo-colo, nu era în apele lui. Devenise

altul și nu-i stătea bine deloc.

Lumea îi spunea „Domnu’ major”, luându-se după hainele militare pe care încă le mai purta desperecheate, fără epoletți și cu nasturii înlocuiți. Acum mânca o pâine robotind pe lângă Pirolla, un vopsitor de pe Calea Moșilor, specializat în reclame și firme. Bani n-avea niciodată, dar nici nu cerea, numărând zilele până la pensie. Cu toamna, se cuibări din nou în cârciumă. Fără lețcaie în buzunar, nu îndrăznea să ocupe scaun. Se lipea de teracotă și nu știa care pe care susține. Tăcea, furând cu ochii picătură cu picătură din țoiurile acelorași pierde-vară așezați la mese. Oamenii nu aveau inimă haină și, cum-necum, nea Titi tot vesel se întorcea acasă. Pus pe vorbă, te oprea din drum, încercând să-ți explice lucruri complicate, secrete, abia șoptite:

— Domnu’ Nicu, te știi de mic. Nu se mai poate! S-a făcut lumea rea... Ce mi-e neamțu’, ce mi-e rusu’?! Să-i ia dracu’ pe amândoi. Dacă vrei, o luăm și juridic. Altminteri, Maica Domnului, nu-mi iau nicio răspundere!

— Bine, nea Titi, bine. Le arătăm noi cu cine au de-a face!

Dimineața, când treceai prin fața magherniței în care locuia, vedeai lacătul aburit. Titi se scula de cu noapte și aștepta în fața cârciumii să vină chelnerii, după care se apuca s-aprindă cărbunii la grătar. Nu-l întreba nimeni nimic și nici el pe alții. Slujea cârciuma în tăcere și-și plătea credința cu sufletul, urmărit mereu de întrebările clienților și ale patronului: „Titi, vezi cine mai e pe la Măgura Oltului și dacă s-a băgat pește”, „Fugi pân’ la Gică să-ți dea cheia de la pivniță”, „Mișcă”, „Du-te”, „Ai venit?”

Alerga și-i plăcea să alerge.

La cârciumă oamenii vorbesc câte-n lună și stele, iar Titi știa să-i asculte. Îl legănau poveștile lor, călătorind în imaginar pe jos și în cupeuri, pe cal și-n căruță, în spitale și lupanare, la buni și la răi, marinar de cursă lungă, om de

casă la un milionar, profesii bune și rele, înălțate în clinchetul paharelor, rostogolite agale cu cinstire. Îi părea rău că n-are și el ce povesti mai acătării și tăcea, spre mulțumirea celor din jur, dispuși să pălăvrăgească mult și să asculte mai puțin.

Zilele se rostogoleau pe nesimțite. Casele, bătrâne corăbii, își schimbau doar călătorii. Titi se încăpățânase să reziste. Vremurile căzuseră peste el fără să le priceapă tâlcul. Colinda pe străzi silabisind vorbele de-o șchioapă de pe afișe, fără să priceapă ce vor de la el. Când odată l-a întrebat unul ce origine socială are - Dumnezeu știe de ce -, i-a răspuns speriat:

— Român, dom'le. Din tată-n fiu!

La cârciumă, discuția se mai schimbase:

— Ce-o să fie, nea Titi?

— Știu și eu?...

— Aud că bolșevicii o să-nchidă cârciumile.

— Să le închidă.

— Și ce mai bem?

— Maica Domnului!

— Stai liniștit, că Ivan trage vârtos la măsea.

Cam tot pe-atunci, prăvălia s-a mai garnisit cu un mușteriu, Herșcu Rudei, care, de când a deschis ușa, părea cunoscut de-o veșnicie. Avea o vorbă: „Să trăiască toată lumea!” și cu ea a deschis sufletul lui Titi. Vezi, asta dorea și el, dar nu știuse s-o zică.

Cu Herșcu s-a împrietenit din prima zi. Îl aștepta să vină și-i căra o coșcogea valiză din loc în loc, fericit că are treabă. Bani n-avea nici Herșcu. Era mic de statură și cântărea mai puțin decât geamantanul ce-l târa prin curțile oamenilor, îndesat cu haine vechi, primite în comision pe încredere. Ținea minte, fără să noteze undeva, ce lua de la unii și ce lăsa la alții, angajându-se să le vândă pe bani buni. Descărca valiza pe câteva ziare întinse cu grijă și,

după ce vindea ce vindea, aducea restul de boarfe înapoi.

— Fel de fel! Marfă obosită, marfă nenorocită, marfă fără noroc, treci la loc!...

La tocmeli Titi tăcea, minunându-se de câte știe Herșcu. Cunoștea fiecare gioarsă cum se numește, când se îmbracă și cât a costat de nouă, de când nu se mai găsește, ce preț ar avea de s-ar mai găsi, dacă se poartă sau nu cu galben, roșu sau verde și câte și mai câte.

— Doamnă Petrescu, la pălăria dumitale așa un taior îl poți purta chiar la Paris și tot Luvru' întoarce capu' după dumneata. Arată-mi mie unde mai găsești să cumperi așa ceva, că-ți dau pe gratis. (Și apoi, cu voce abia șoptită:) Bine să am dacă pot să-ți spun de unde este, cine l-o purtat, că n-o să mă crezi.

Titi se mulțumea să care cufărul, ținându-se la doi pași de Herșcu boccegiul, care mergea țațoș într-un trencicot jerpelit, purtat cu nasturii încheiați sau descheiați, după sezon.

— Mai poți, Titi?

— Pot, domnu' Herșcu!

— Ee, încetu' cu-ncetu' se face uțetu!

Și continuau cu colindul, petrecuți dintr-o curte într-alta de câinii mahalalei.

— Mai poți, Titi?

— Pot, domnu' Herșcu!

— Ee, astăzi ajutor de negustor, mâine Ford sau Malaxa!

Când îl văzu pe Mișu la ușă, Titi nu vru să deschidă. Era în trei ale lunii și pensia abia o primise. Trebuie să fie pentru Petroaia, că numai nebuna aia scrie și primește plicuri ca la percepția unde lucrează, ba îi mai și reclamă pe poștași c-au pierdut din ele. Cândva Titi fusese prieten cu Mișu, care își potrivise chiar tura de dimineață încât să cadă în curte pe la ora prânzului. Atunci îl poftea în casă la o vorbă, două... Mișu scormonea în tașcă și scotea un

pachețel bine învelit în ziar - unde se aflau câteva măslina, două ouă fierte, o felioară de brânză, o roșie - și se apuca să înfulece. Titi n-avea treabă cu el, dar îl aștepta iarna cu un ceai fierbinte, iar vara cu o sticlă de apă aburită, pe care o lua dintr-un căzanel de rufe acoperit cu un preș să nu se topească repede gheața.

Obosit de drum, Mișu se așeză pe pat, după ce mai trăncăni câte ceva.

— Știi c-a crăpat mama lui Florea?

— Taci!

— Să n-apuc să mă mișc. I-am dat telegrama noră-sii. A leșinat, da' făcea pă nebuna, că-n cădere i s-a ridicat fusta și s-a grăbit s-o tragă-n jos, să n-o văz bine pe dedesubt, că nu poartă.

Mișu n-o ducea deloc prost. Vară sau iarnă, nu era zi de la Dumnezeu să nu-i rămână în tașcă niște bănuți. Numai că știa să fie mormânt. Nu sufla o vorbă din secretele ce transpirau și fără voia lui din corespondență. Spre pildă, nevasta lui Gore Dolofan, băcanul din colț, care îl aștepta ca pe-o castană coaptă în fiecare zi, doar-doar i-o aduce un pliculeț de la Fane poetul, nu altul decât bărbatul soră-sii, de se jură că doar pe ea o iubește de-adevăratelea. Pentru o scrisorică venită o dată pe lună, muierea îi îndeasă geanta cu acadele, specialități, umblând și la tejghea să-i dea ceva lovele. La o zvârlitură de băț, doamna Constantinescu ține în gazdă trei surori: două studente, una la liceu. Toate îl opresc pe stradă în speranța că au și ele o misivă ascunsă, ce nu trebuie strigată la ușa casei. Nu știu una de alta, deși expeditorul e același: locotenentul Nelu Haralambescu, de pe Badea Cârțan, ofițer aflat provizoriu la manevre. Fete de popă, suferă de toate, nu și de bani, strânși cu migală de la botezuri, nunți și înmormântări, gările principale ale omului. Mișu ia francii și tace. Numai la o dușcă în plus zeflemisește hândrălii din jur, care de care mai lăudăros în aventuri sentimentale.

— Bă neamule, locotenentul Igrec - că nu-i dau numele -, cântă la trei instrumente deodată, nu ca voi la o diblă - și-aia spartă.

Titii îl lăsa să se odihnească, iar el îi îngăduia să se chiorască prin geantă. Scrisorile nu-l interesau defel, îl oboseau, parcă ar fi fost făcute să le citească farmaciștii. Boala lui erau cărțile poștale ilustrate, pe care nu le-ar mai fi dat din mână. S-ar fi uitat întruna la ele, dacă între timp nu s-ar fi sculat Mișu să le pună la loc.

— Mă băiete, bine o mai duc alții! Uite aicea: case cu balcoane, femei cu pălării în trăsură, bărbați cu papiloane, cadâne în șalvari, să tot tragi și tu din narghilea lângă ele și-apoi să mori împăcat. Uite ce timbre mari; nu se face economie la hârtie.

Cu poștașul s-a supărat într-o doară și supărați au rămas. Amăgit de vorbăria de la difuzor, se apucase să trimită și el o felicitare, scrisă grijuliu cu litere mari; „Către poporul frate maghiar salutări” iar dedesubt: „Budapesta”. Peste vreo lună, plicul i-a fost returnat cu mențiunea: „Adresantul necunoscut” - și asta într-o limbă sucită, c-a trebuit să umble degeaba pe la toți popii din mahala să priceapă ce i-au răspuns, ca până la urmă încâlceala s-o descurce Marișca, slujnica noastră. Cum „adresant necunoscut”? Vina a căzut pe Mișu, că nu s-a îngrijit de răspuns.

Văzând ușa fără lacăt, poștașul insistă și mai bătu o dată, pentru ca în cele din urmă Titii să-i deschidă.

— Vine de departe... E de la vecinu' Cazacu. N-am știut că grecu' a ușchit-o la Herculane să se vindece de oase.

Omul luă ilustrata, se uită mulțisor la ea și silabisi de pe verso: „O suvenir de la izvor. Am aruncat în bazin o pietricică să veniți și voi p-aci. Să trăiești, nea Titii, te-am pupat și arată poza în curte.”

Majorul uită de ciondăneală, ca și cum n-ar fi fost certați.

— Vrei să bei un pahar de apă rece?

Lui Mișu nu-i ardea de nimic. Îl strângeau ghetetele de-l treceau lacrimile. Durerea ca durerea, dar îi venea să se zgârie pe față, că de la început și-a dat seama că-s mici, și totuși până la urmă Herșcu l-a convins că i se pare, că-i o senzație trecătoare.

— Domnu' Mișu, eu cred ce spui matale, dar dă-mi voie să te întreb: câți pantofi și ghete cumperi dumneata într-un an? Uite, poftim, te-ascult!

Mișu ar fi trebuit să-i spună că de la parastasul lui Gherasim Șutoțkin, fostul proprietar al imobilului din Făinari 7, cu care se potrivise la picior, nu mai văzuse alte botine.

— Lasă-mă-n pace!

— Mă rog... Spune-mi o cifră!

— Hai, mână măgarul!

— Vezi? Dumneata cumperi încălțări o dată pe an - să zicem iar eu mărit în fiecare zi vreo zece perechi. E o cifră, nu? Fă bine și potrivește-le cu nădejde, că mâine mă cauți dijabă, că de șevro cu bază de crupon n-am de unde să-ți dau.

Mișu nu-și mai băgă picioarele în botine. Își lipi doar lăboanța de talpa ghetei.

— Omule, nu mă bate la cap... Tu nu vezi că mai rămâne un deget pe de lături? Unde să între?

— Nene Mișu, mata ești om deștept și știi: piciorul de la om nu-i ca laba de găscă. Se strânge. Le porți o zi și se lasă, că nu-s din tablă. Astea au elastic pe margini, nu șireturi. După ce se lărgesc, dacă vrei, poți să înconjori și pământul. Te poartă singure, fără efort. Altminteri, azi cumperi fix și mâine le pierzi din picior, încep să te bată, de trebuie să bagi jurnal în ele - și ăsta trage apă mai rău ca sugativa.

Mișu, care înjura în fiecare dimineață că trebuie să-și deznoade șireturile scurte, pe deasupra și noroite, începu să șovăie.

— Cât?

— Spune-mi o cifră!
— Un pol.
— Să mor că glumești! Uite, pentru că te cunosc, trei poli!

— Câtî?

— Cum ai auzit! Cinzeci dă lei, până nu mă răzgândesc. La „Dermata”, în centrală, se vinde cu două sute, iar în filiale cu trei. E o cifră, nu?

— Treij’ dă lei!

— Scoate banii!

După două ore de umblat, Mișu înainta ca prin omăt.

Acum se descălță cu greutate și, odată scăpat din strânsoare, încercă să-și îndoaie degetele chircite și încoronate cu bătăături.

— Hristoșii Dumnezeului mă-sii de ovrei cu centrala și filierele lui. Îl omor dacă-l prind!

Lui Titi nu-i suna bine ocară. Cu Herșcu se simțise întotdeauna în largul lui și, într-un fel, se considera tovarăș de afaceri. Până acum nimeni și nimic nu le zdruncinase prietenia. Mișu continuă să-și pipăie degetele noduroase, trăgând usturător, printre dinți, aer în piept. Era clar că așa nu se poate întoarce acasă. Și-apoi în tolba mai avea mulțime de scrisori și telegrame. Ghetete vechi, rupte, le dăduse de pomană moșului de pe scara bisericii Precupeții Vechi. După ce l-a bogdaprostit în văzul lumii, ce să mai facă? Să se ducă să i le ceară înapoi? Și ce să-i spună? „Descalță-te, moșule, că mi-a luat Dumnezeu mințile la bătrânețe.” Fi-i-ar cifrele ale dracului de gujbeidăr.

Titi îi puse un lighean cu apă la picioare și, încetul cu încetul, spiritele se mai potoliră. Conveniră ca Mișu să se trântască pe pat, iar el să-l caute pe Herșcu și, mort-copt, să-i facă rost de ghete, de bocanci, de pantofi, de cizme, de orice, numai să nu-l lase în picioarele goale.

Obosit, Mișu adormi cât ai clipi. Titi mai trebăluie prin magazia de vizavi, așteptând să se facă ora prânzului, când

Herșcu venea să mănânce la hanul din piața Oborului. Până atunci, să mai fi fost vreo două ceasuri, de unde și o discuție cu el însuși, cotrobăind prin tașca lui Mișu:

„Pe Herșcu îl găsesc... dar dacă amărâtul n-are ghete? Va trebui să mergem la Taica Mehăr¹ și până acolo, oricum, e de umblat, că Herșcu nu se urcă în tramvai nici să-l omori. Iar până la Sfântul Gheorghe sunt vreo două sute de prăvălii, la care el se oprește să salute, să vadă ce s-a mai adus, cât costă... Asta ar însemna să ne întoarcem deseară.”

Tot uitându-se la ilustrate, îi mai veni o idee: „Ce-ar fi ca acum, când tot n-am ce face, să-i distribui corespondența? Măcar o parte din ea, să-i ușurez treaba.” Vru să-l scoale pe Mișu să-i spună, dar se răzgândi văzându-l cum doarme de adânc. Plicurile erau așezate pe străzi, în ordinea numerelor. Luă câteva pachetele strânse cu gumilastic și o porni chiar din Făinari. Din curte în curte, ajunse și la băcănia din colț. Clopoțelul de la ușă dădu alarma și Gore Dolofan îi veni în întâmpinare, ștergându-se cu șorțul pe gură și pe obraji de urmele unei felii zdravene de pepene.

— O scrisoare pentru cucoana matală.

Gore rupse plicul și începu să citească.

Pe Herșcu Rudel, Tănase - negustorul de pe Calea Moșilor, cu birtul de lângă biserica Sfântul Ioan-Moși - îl pasase lui Gore odată cu apartamentul și cocioabele vândute. Din pricina lui era să nu se mai încheie afacerea.

— Măi Tănase! Așa ne fu vorba? Convenisem să-mi dai casa goală-goluță. Altfel de ce să mă leg la cap când nu mă doare? Camere am destule acasă și încă mai arătoase, dar am vrut să nu ne călcăm unii pe alții pe bătăture. Oamenii mai chefuiesc, se mai ceartă între ei, n-au nevoie de martori.

— Iar o luăm de la început? Vorba rămâne vorbă. Poți s-o

¹ Totuna cu faimosul „Taica Lazăr”, din Bărăție, unde se aflau magazine și barăci cu haine vechi.

măriți pe Ortansa și-acum, ba chiar să-i faci și nunta la casa ei.

— Da' pe jidan de ce mi l-ai lăsat în curte?

— Țsta te deranjează? Sau te-ai sculat cu fundul în sus?

Gore avea de ce să fie supărat. Nu era timp de așteptat. Dacă mai amâna o lună, două cu nunta Ortansei, scotea copilul capul din burtă. Și-așa fata, strânsă în bete, abia se ținea pe picioare. Dorea să termine odată povestea asta, să știe că nu mai are nimic de plătit, că poate dormi liniștit. Dimineața fusese să vadă cum au zugrăvit casa de zestre învoită cu Tănase și-l deranjaseră zdrențele lui Herșcu, întinse în toată curtea. Rudel tocmai își pregătea o nouă tură. Scosese la uscat multe perechi de pantofi, pe care le spălase mai întâi într-o găleată cu apă, frecându-le apoi cu niște cârpe. Pe garduri agățase haine, pantaloni, pulovere și rochii, care, văzute de departe, împeștrău frumos ostrețele.

Înainte de orice, pe Gore îl supăra o pălărie de cercetaș, din care abia se mai zăreau ochii ovreului. Pălăria era nouă în inventar și, potrivit obiceiului, Herșcu o încerca mai întâi el. Neștiind ce câini întărată, Herșcu fu mulțumit că Gore se opri să-i vadă marfa și, fără ezitare, i se adresă vesel:

— Domnu' Dolofoi...

— Mă cheamă Dolofan!

— Să fii sănătos! Pe mine Rudel. Zi-mi: te-ncalț sau te-mbrac? La mine vîi civil ca oricare și pleci marchîz. Neam de neamu' dumatăle n-o purtat ce-ți pot oferi eu. Nu te uita aici. Lucrurile de preț le țin la naftalină.

La început, Gore a vrut să-i dea în cap cu geanta îndesată cu fișicurile de argint pentru Tănase. Cum poate să creadă ovreul că el, ditamai negustorul, din ramura veche a Dolofanilor, ar putea intra în hainele lui janghinoase? Hotărât, îl va da afară din curte.

— Ascultă, Gore, - continuă Tănase - pe ăsta și pe ta-su

aici i-am găsit. Am crezut că ai nevoie și de un câine care să te apere. Un câine ținut în coteț te-ar costa mai mult.

— Un câine mârâie, latră, mușcă, javra asta nu-i bună la nimic.

— E deștept, Gorică. Știe orice. Cu el nu trebuie să citești jurnalul. Îți trebuie ceva, îți găsește, te interesează să cunoști un om, îți spune totul, nu doar despre el, ci și de mă-sa, de tat-su, ba chiar și cu cine a trăit fiecare înainte de a se fi luat. Cu boarfele lui merge din casă în casă și știe tot ce mișcă în jur de la Adam și Eva încoace.

— Chiar?

— Cum îți spun!

— Pe Ionel Sarchisian - de i se mai zice și Roșu - îl știe?

— Da' cine nu-l cunoaște?

Băcanul - dolofan nu doar în acte - rămase pe gânduri și adăugă în doi peri:

— Spui că ovreiul e isteț foc... la trimete-l la mine deseară, să văd eu câte parale face!

Și se apucară să întocmească actul de vânzare-cumpărare a casei, copiind un document vechi, să nu risipească banii degeaba. L-au scris cu creion chimic, urmând ca forma finală s-o dea notarul.

— Și acum, Tănăsică, dă zapisul ovreiului pentru fleacuri judecătorești, să vedem ce mare avocat e. Banii jumate acum, jumate la semnarea actului definitiv. Pentru asta dă chitanță și să fie cu noroc.

Discuția lui Gore Dolofan cu Herșcu debută dur, dar promițător.

— Ascultă, ovrei păduchios!

— Dacă așa te duce capu' să conversezi cu mine, mai bine plec. Cu tonul ăsta orice tratative n-are rost. Și apoi ce-i de discutat, când am răspunsul gata? Nu mă mut, nu plec, de-oi veni și cu portărelu'. Acolo m-am născut, acolo mor. O să mă dai afară dimineața și noaptea sar gardu'. N-o

să te lași de băcănie, să te faci portar de lux... Ş-apoi zi-mi pe cine deranjez? Toată ziua umblu, ca să nu spun că hruba din fundu' curţii nu-i casă, n-o poţi vinde nici pe datorie. E o bombă başanchioară, care aproape că nu există, dar te păzeşte şi de hoţi, că dacă, Doamne fereşte, te calcă, de mine dau, nu de domnu' Dolofoiu.

— Dolofan!

— Să fii sănătos şi aşa! Deci ştiu ci vrei.

— Ştii pe dracu'. Beleşte ochii la mine şi cască urechea. Tănase mi-a spus că-l cunoşti pe Ionel Sarchisian, ăl de i se zice şi Roşu. Licheaua mi-a lăsat fata groasă şi-acum a pus coada pe spinare, l-a înghiţit pământu'. Bandit de drumu' mare!

— De ce bandit!? Că de pe acum bănuie că-l vrei de ginere! Cu un aşa socru nici eu n-aş sta de vorbă. Iartă-mă că-ţi zic, dar în afacerea dumitale ai nevoie de puţină diplomaţie. Altfel băiatu' dă bir cu fugiţii. Cum a şi dat. Fii atent cum te porţi.

— Cum să mă port? Că de-o lună de când am aflat toată trăşenia nu-s om!

— Mai om decât cupilu' ce dă să vină nu-i nimeni. E fără păcat şi-n el trebui să-ţi pui nădejdea.

— Care nădejde?

— Cum care? El e viitorul, noi prezentul, iar mâine oale şi ulcele.

— Lasă că nici cu el nu se opreşte lumea-n loc. Mie să-mi dai de urma nemernicului.

— Doar atâta? Nicio grijă! Consideră că s-a făcut. Dă-mi două zile să gândesc şi-n a treia aduc totu' pe tavă.

Nu trecu nicio zi de la discuţie şi Herşcu se prezintă la băcănia lui Gore din colţul străzii Birjari, botezată mai târziu Episcopul Radu. Din prag îi făcu semn cu ochiul să vină afară, ceea ce se şi petrecu, Gore lăsându-şi nevasta la teighea.

— Ascultă, domnu' Dolofoi!

— Dolofan!

— Fie și așa, deși, crede-mă, cum îți zic eu sună mai bine. Și-așa ești destul de corpolent. Fii atent: Ionel Roșu nu fuge de dumneata. Cel mult de poliție, dar deocamdată nu-i cazu'. Acum ginerele lucrează în deplasare. După două lovituri date la București și Constanța, trece la asaltu' final din Cluj. Are cap de politician: fură cu acte-n regulă. Totul angro, nu cu chila ca mine și ca dumneata.

Într-adevăr. Atâta i-a trebuit lui Roșu: să vadă că statul despăgubește cu 90.000 de lei pe toți basarabenii și bucovinenii care vor să se întoarcă în teritoriile cedate rușilor, că s-a și apucat să sune goarna. Despăgubirea pentru oamenii ce lăsau în urma lor o întreagă gospodărie era mare, numai că Ionel, care descoperise patentul, a mai tras după el pe Cornel Șase-Luni, pe Moncu și pe Garbis, contra 50% din ce urmau să primească, el având datoria să le procure actele pretinse de autoritățile româno-sovietice. Cum nu se cerea obligatoriu un act de naștere sau de botez, era suficient să dispui de un document auxiliar, de-o adeverință ștampilată, cât de cât oficială, din care să rezulte că ai locuit sau că ai lucrat în Basarabia, ori în Bucovina de Nord. Ajutat de-o mașină de scris, de-o hartă amănunțită, de hârtii gălbejite de vreme și de ștampile - lucrate de Roșu cu o minuție de bijutier -, totul a mers strună. Repatriații au stat câteva zile la Hotel „Union”, după care conveniră ca la Ploiești - unde trenul staționa mai mult - să coboare după apă sau țigări și să-și ia tălpășița la repezeală. Fiecare pe un alt drum, urmând să se revadă toți la Predeal, în casa unor amici.

Cu nume schimbate, același spectacol îl dădură la Cluj, încurajați de zăpăceala autorităților rusești. Ultimul bastion de cucerit rămăsese Constanța, unde trebuiau să fie ceva mai atenți, deoarece transportul se făcea la doi pași pe mare. Luaseră însă în calcul și alternativa revenirii în țară din porturile sovietice, trecerea graniței nefiind o problemă.

— Poți să faci cinste, domnu' Gorică.
— De ce? Pentru escrocheriile lui?
— Nu d-asta, ci pentru că Roșu îi nebun după fică-ta. De când e cu ea, a părăsit-o pe biata Evelina, o bijuterie de fată, până mai ieri regina cartierului.

— Și de unde știu eu că toată povestea asta nu-i cusută de tine cu ață albă?

— De unde? Du-te mata și caută pe Moncu Marcovici, pe Garbis Stambulian sau pe Șase-Luni... Ce i-a apucat să fugă în lume? Au nebunit? Îți spun să stai fără grijă. Când să-ntoarce Roșu acasă, n-are nevoie de dotă. I-ai luat casă de zestre? Nu strică. Bine o să fie și de mine, că Roșu n-are doar două capete semețe, are și minte, știe câți bani face un om de proporțiile mele. Un om de încredere contează oriunde.

Gore se mai liniște, numai că acum îl măcina alt gând: scrisoarea primită de nevastă-sa de la cumnatul Fane din Turnu Severin. Amândoi țineau două surori gemene. Așa că, hodoronc-tronc, ce l-a apucat să se ia de Florica? Ce mi-e Tanda, ce mi-e Manda?! Oricum, de mirosit nu-i mirosea a bine.

— Măi Herșculețule, poate discuta omu' cu tine o afacere mai subțire?

— Să nu fie prea subțire că se rupe la spălat!

— Ești în stare să-ți ții gura?

— Vai di mini! Mormânt, nu altceva!

— Dacă tot știi să te vâri ca submarinu' pe dedesubt să vezi ce-i la luciul apei, ia citește tu scrisoarea asta și zi-mi ce crezi despre ea.

Desfăcu plicul, de unde scoase o poezie, așternută pe o hârtie roz, cu o inimioară cocoțată în colțul stâng al paginii:

Trebuie să fie pe lumea asta o femeie singură,
Cernită după bărbatul iubit, până mai ieri totul.
De Sus, el i-ar mulțumi celui chemat

Să-i alunge singurătatea
Și întregul pământ s-ar transforma în altar.

Trebuie să fie pe lumea asta o femeie părăsită de-un iubit,

Tocmai atunci când se părea că nimeni nu-i va despărți.
Primind lacrima unui alt singuratic,
Ar fi mai mult decât răzbunată,
Fericită că soarta i-a adus, când nu se mai aștepta,
Răsplata la care râvnise mereu.

Trebuie să fie pe lumea asta o femeie călătoare,
Drumețind fără destinație de dragul trenului,
Fără să știe că, odată ș-odată, va renunța la bagaje
De dragul unei singure gări.

Trebuie să fie pe lumea asta o femeie sătulă de bordel,
În stare să-și jertfească sufletul
Celui care o va primi în singurătatea lui
Ca pe-o fecioară.

Trebuie să fie pe lumea asta și-un balamuc
Unde o femeie să sufere din pricina celor din preajmă,
Încăpățânați să-i refuze titlul de regină,
Când poate i s-ar fi convenit.
Descoperită de un rege, la rândul său nebun,
Nu le-ar rămâne decât să domnească alături
Cu noblețea sângelui de safir.
Săturată și ea de singurătate,
Trebuie să fie, trebuie să fie!

Herșcu citi poezia cu voce tare, apoi încă o dată în gând,
pentru ca a treia oară s-o silabisească, grijuliu să pună pe
încă câte-o pedală pe un cuvânt socotit cheie.

— Nu știu ci vrei de la mine! S-o învăț pe dinafară sau s-o

recit la balul de sâmbătă seara de la „Uniunea Patrioților”, unde mai vine omul să se lepede de necazuri cu un șprîț dansant?

— Bă, eu știu că bărbatu’ cumnatei nu-i zdravăn la minte, că-i o zdreanță-n cur ce trage cu penița mîța de coadă. Treaba lui ce face, dar de ce-i trimite poezia neveste-mii? De ce nu mi-o trimite mie, s-o lipesc pe geamul prăvăliei, s-o citească și clienții? Că acu’ vin de la toate partidele cu afișe și-mi iau lumina din prăvălie, de aprind becu’ în miezu’ zilei. De ce?

— Pentru că nu pricepi nimic, mă ții de vorbă și mă ntrerupi din comerț. Ce te pricepi dumneata la sensibilitate? Poezia-i marfă fină. Dacă nu ești puțin mișighină¹, te uiți la ea ca pisica-n calendar.

— Că tu, jidane, te pricepi de mama focului.

— Ovreiul se pricepe la toate. Mai ales la vânzare. Adă-mi mie producători ca Beethoven sau Mozart, că marfa ți-o vinde la pian și vioară un Arthur Rubinstein sau Isac Stern. Comerț fin de delicatețuri simandicoase, nu de taraf lăutăresc.

— Da’ de unde știi tu toate astea?

— Cum de unde? De la „Cultura”, liceu’ unde au studiat ovreii în timpul războiului. Acolo au predat Alexandru Graur și Jacques Byck, învățați de soi, alături de mari biologi, matematicieni, ca să nu zic nimic de atâtea muzicieni străluciți. Intrași la școală bou și ieșeau mai popă decât un cardinal. Eu lucram la administrație și învățeam patifonul în recreații pentru simfonii, cantate, concerte la pian și orchestră, fără deosebire de rasă. Numai ce auzeam: „Herșcu, bagă *Eroica*, *Flautul fermecat*, *Sonată pentru pian* de Beethoven, Mozart sau Schubert, bagă ceva din Bach, Haendel, Schubert, Schumann, ca elevii să cunoască pe adevărații nemți”. Mergeai pe stradă și trăgeai cu urechea la megafon, de ziceai că treci prin fața unui liceu german.

¹ Nebun (în idiș).

Eu n-am să confund niciodată pe Napoleon cu Terente, nici pe Othello cu Petrache Lupu, că m-am ocupat la viața mea și de comerțu' cu cartea. Vai, vai, ce plăcere, că-n așteptarea clienților stai și citești de nebun, de uști și de foame.

— Ai citit și-acum scrisoarea... Ce zici de poezie?

— Am să-ți zic!... E ca o floare, pe care o pui în glastră și n-ai treabă cu dânsa, nu te costă nimic; încetul cu încetul, ea se usucă de la sine. Trăiește cât i-a dat Dumnezeu. Dacă ții cu tot dinadinsul s-o cercetezi mai botanic, ca om de afaceri trebuie să ții sama de legea cererii și a ofertei.

Lui Gore vorbele-i intrau pe-o ureche și-i ieșeau pe alta. Mai-mai să regrete că l-a chemat pe ovrei să-i vorbească și altceva decât să dea de urma lui Roșu. Ce-l interesa pe el concertele lui Herșcu, când nu de asta îi ardea?! Ce floare, ce glastră? Praf în ochii orbilor! Important e să nu fie de râsul lumii, ciuca Dolofanilor, călcat în picioare de un Neica-nimeni.

Negustor de vechituri - pus să cumpere ieftin și să vândă la fel de convenabil, dar să-i rămână și lui ceva -, Herșcu citi nedumerirea în ochii lui Gore:

— Ee, ce te mai frământă, ce îndoială ai când totu-i ca lumina zilei?

— Eu știu... Dar dacă?...

— Niciun dacă! Dacă era ceva, ceva mai secret, cumnatu' nu era atât de tâmpit să trimită scrisoarea prin poștă, s-o citească oricine. Sau o punea la „post restant”, unde nu se eliberează decât adresantului. După cum văz, el bate șaua să priceapă iapa. Așa-s poeții: nu le place să cerșească direct, iar dacă întind mână, o țin pă din dos, ca și cum ploconu' vine de la Dumnezeu. Ce-ai fi vrut: să-ți ceară direct să publice o cârticică? A atacat-o pe nevastă, fire sensibilă, nu cotoi obosit ca dumneata. De când lumea femeia cedează mai ușor.

— Păi d-asta mi-e și teamă!

— Dacă așa gândești, de teamă n-ai să scapi toată viața. Or - cine nu știe? - o muiere, dacă e pusă pă rele, te înșeală cu tine de mână, nu prin corespondență. Mai bine ți-ai bate capu' cu Ortansa. Ea-i cu bruta la gură. Și, crede-mă, ți-o spun din suflet, nu de la poezie i se trage.

— Ce-are una cu alta? Ca să nu spun că așchia nu sare departe de copac!

— Lasă așchia, că nu de ea-i vorba... Ce nu ți-e clar? Când de la început omu' îți spune limpede ce vrea, ce-i lipsește din inventar: „Trebuie să fie pe lumea asta o femeie singură”. Ee? De când până când nevasta dumitale-i singură? Că văz că trăiești, dai din mâini și din picioare și-ți merge gura ca o meliță. Oferta nu corespunde cererii. Citește cu atenție: el caută o femeie văduvă, ce suferă după fostu' bărbat.

— Dar dacă tocmai ea l-a băgat în groapă?

— Și ci dacă? O bombă nu cade de două ori în aceeași groapă. Cumnatu' știe să se tocmească bine, știe ce vrea. A murit răposatul? Să fie sănătos; rămâne de recuperat nevasta de la el, dacă-i în putere și ține la tăvăleală. Apoi, de reținut că omu' dumitale nu dorește să-și împartă aleasa inimii cu o șleahță de muieratici - care au frecventat-o ca muștele pe rahat. Eternul orgoliu masculin. O văduvă cinstită e însă o femeie ca nouă. Altă stambă: o dai la spălat și-i pui pe cap o coroniță de lămăiță. Viii cu viii, morții cu morții. I-adevărat că-n strofa a doua e vorba de un derbedeu care încă mai trăiește. Numai că a părăsit-o. Să fie și el sănătos. Da' nu-i cazul dumitale, că doar nu ți-ai lăsat nevasta. Uită-te și la strofa a treia. Aici oferta se adresează unei femei ce călătorește întruna de nebună, dus și întors, de colo până colo. Aici poetu' subliniază ideea că, odată cu terminarea războiului, omu-i liber să meargă unde îl duce mintea, că nu mai are nevoie de autorizație de transport pe calea ferată. Gata cu restricția de la poliție. Or - Dumnezeu să mă ierte că-ți zic coana Florica nu cred c-a

mai văzut Gara de Nord de când o venit de la țară. Toată ziulica-i la tejghea. Ce-are ea cu oferta clientului din poezie? Ca să nu-ți zic nimic de dama din bordel, unde atât cererea cât și oferta a fost și va fi mare. Marfă vandabilă, nu rămâne în stoc. Mă pun în pielea poetului și încerc să-l înțeleg: decât să fie bănuitor ca dumneata, să-și suspecteze nevasta de ce face și nu face, preferă să ia o femeie suprasătulă, care a tras la rindea o căruță de rașpe, săturată până-n gât de ce altele duc doru'. Să știi că nu-i prost deloc cumnatu'! Așa obișnuiau până deunăzi grofii și moșierii, care-și luau de la Paris neveste din casele de toleranță, ca apoi să le care cât mai departe de locu' crimei. Femei tinere și frumoase, tolerante, doritoare de orice, numai de ciocăneală nu. Mai zăpăcită-i ultima strofă, cu nebuna din balamuc.

— Nici el nu-i sănătos la minte.

— Tocmai d-aia. De ce să se lege la cap când nu-l doare? De nebună are nevoie, de-o smintită care face pă regina?! Eu nu cred că nevasta dumitale a pretins vreodată că, în timpu' liber, zace într-însa Maria Antoaneta sau Maria Tereza. Așa că nebunu' trebuie lăsat în pace să-și găsească sac după petic. Cine caută găsește.

— Ce să caute, omule? Că-i însurat de vreo douăj' de ani!

— Și ce dacă? Două nu strică niciodată. Și dumneata ai casă și văz că ți-ai mai luat una. Dar îmi bat gura dijaba. Matala nu te pricepi deloc la versuri.

— Măi Herșculeț, măi! Avea dreptate Tănase că ești deștept. Cine să bănuiască, frățioare, că tu, în afară de vechituri, ești tare și la poezie? Dentist trebuia să te faci, că știi să scoți măseaua omului fără să-l doară. Zi-mi, ce să fac acum?!

— Cu doamna Florica ai apucat să te certî?

— Aș! Nici nu știe de plic.

— Asta-i foarte bine. Uite ce spun eu. Faci în secret o copie după cererea nebunului și lipești cu pelicanol plicul la

loc. Fin, să nu se bage dă seama. Lași apoi scrisoarea pe tejghea, ca picată din cer, ca și cum poștașul v-a aruncat-o în lipsă, că nu stați de planton toată ziua în prăvălie, până când n-auziți clopoțelu'. Trebui actorie mare, pe bază de mucus: n-ai văzut, n-ai auzit, usturoi n-ai mâncat, gura nu-ți miroase. Apoi înveți poezia pe dinafară și o repeți în gând, s-o știi ca pe apă. Nu e mică, dar nici mare. După câteva zile - când nu plouă, nu ninge, ai băut un pahar de vin roșu și ți s-a făcut de jucăreală - odată, la culcare, pe întuneric, i-o spui nevastei la ureche cu duioșie, vers cu vers. Crede-mă pe cuvânt: o să-i faci o mare plăcere!

XI. INTERMEZZO LA BĂI

La Olănești-Băi, de dimineața până seara se cară apă. E o furie molipsitoare pe care n-ai putea-o opri în niciun fel. Un du-te-vino continuu, o grabă în mers și în același timp o liniște copleșitoare sunt stigmatele acestui ritual, cu dreptcredincioși veniți din toate colțurile țării. Sticla - turtită la mijloc, să nu-ți alunece din palmă - e ca și pușca în mâna soldatului: nu scapi de ea decât cu lăsarea la vatră. Unii, ceva mai umblați, au în plus și o țeavă, ca la sifon, puțin îndoită la capăt, pe care o introduc ca o sondă. Cu ea nu trebuie să bei apa ca găinile. O înghiți agale, făcând-o să urce și să coboare într-un dans frenetic, culminat de unii cu o bolboroseală dirijată cu ochii sașii.

— Nu e bine ce faceți, tulburați electroliza.

— Aș!

— Eu știu ce vă spun. Apa ori o-nghiți cum trebuie, ori o bei degeaba; altfel, e totuna.

Un domn de-alături clipește necrezător și intervine:

— Să nu crezi dumneata, domnule, că există metode. E organism și organism. Unii leapădă piatra c-o beau încet, iar alții c-o toarnă cu presiune. Alții n-o dau deloc și ajung la cuțit.

— Nu! La ficat e cu totul altfel. Nu trebuie presiune. Se bea caldă de la izvorul 5.

— Caldă sau rece e la fel.

— După dumneata, dar nu după medicină.

La câțiva pași, o sticlă scapă din mână și discuția se întrerupe. Este reluată în jurul unei traiste din care o

bătrânică scoate pe rând rădăcini și ierburi. Se jură pe ce are și n-are că te scapă de rele cu doi lei.

— la la maica! Am de stomac, am de sânge și dinți, de piept și chelie, am de făcut copii, am de toate.

Un om cu cravată și termos o ascultă cu fruntea încrețită, adăugând grav și sacadat:

— Nu-i adevărat ce ziceți. Aceste plante mărește colesterolul.

O spune și pleacă. Cuvântul se rostogolește în bezna celor din jur, căutând parcă un sprijin. O clipă doar, căci gura babei începe iar să turuie:

— Hai la mama, c-am de toate!

Căldura toropește. Domnul cu cravata își șterge nădușeala pe față și ceafă cu o batistă umedă, pe care la urmă o împăturește cu răbdare pe fostele dungi, să pară călcată. I se spune „domnul inginer”, cu excepția unui tinerel șugubăț ce se ține scai de dumnealui, adresându-i-se mai pe rusește: „don injinior”.

Cum merg bombardierele escortate de avioane de vânătoare, așa și domnul este însoțit de câțiva mușterii, care nu-și îngăduie să rostească o vorbă. Ascultă. Domnul a umblat peste mări și țări și știe multe, unde nu te duce mintea: nevoia zilei de pace, dar și de război, rostul revoluției permanente, greșeala expresiei „tace ca peștele” - căci s-a constatat că ființele subacvatice scot zgomote cu care se înțeleg aproape și la distanță -, despre cearta dintre catolici și ortodocși, o nimica toată șurubărită de papistași, despre triumghiul amoros din căsniciile franceze, acceptat pe bază de reciprocitate, și curățenia de pe străzile Sofiei - unde se află, de altfel, și o superbă catedrală. Știe în amănunt cum erau înmormântați faraonii - cu neveste cu tot, deși vii -, despre comunicarea telepatică, marea cucerire a spionajului mondial, câte și mai câte despre muierile vârâte în paturile miniștrilor de pretutindeni, îndeosebi ale celor impotenți, dreși în slăbiciunea lor de

iscusința sexului plușat. La întoarcerea în București, se va opri olecută la Râmnicu Vâlcea să vadă casa lui Anton Pann.

— Don injinior! De ce nu și casa Mariei Pann?...

— Care Maria?

— Fata cu Eteria...

— Eteria?

— Eteria... Mișcarea lui Kogălniceanu?

— Care Kogălniceanu?

— Ion Știrbei Kogălniceanu. Îl știu și copiii!

— Du-te, dom'le, la un neurolog!

Domnul inginer ar mai vrea să adauge ceva, dar din dreapta îl miroase o țigancă, nici tânără, nici bătrână, ce sapucă să-i ghicească în cărți unsuroase:

— Ești baftos, ești norocos, mult muncești puțin agonisești, cu mare scârbă mai trăiești. Ce bei și ce mănânci parcă pe spinare le-arunci, din picioare te usuci. Ai o vătămătură undeva, o bătătură pe inimă. Ai boase de taur, da' o fudulie trage să se dezumfle la greu. Așa-i, bre? Nae, Costică, Mitică sunt prietenii matale. Ha? Lasă-i dracu' de dușmani, bre.

Domnul aruncă în marginea drumului un leu - după ce verifică să nu dea din greșală o altă monedă - și discuția reîncepe, acum despre chiromanție, precizându-se în cele din urmă că provine de la medo-perși, populație cu care de-a lungul istoriei românii n-au avut niciun conflict dușmănos.

În pofida cunoștințelor sale enciclopedice, inginerul nostru n-a urmat nicio politehnică sau institut de înalte studii, ci vreo patru clase comerciale - și alea împins de la spate, înghesuite cu lingura pe gât -, să nu le uite pân' la adânci bătrâneți.

— Dacă n-aș mai vrea să iau viața de la început este de lehamitea ce mi-a lăsat-o sculatul de dimineață ca să nu întârzii la școală, dar și din pricina fetelor care mi-au alunecat printre dește. Nu puține: le prindeam în undiță, le vedeam cum se zbat ca dracii în călduri și le dădeam

drumul să înoate mai departe, fără să mă gândesc o clipă că-și vor regăsi liniștea în plasa altora. Vinovată-i mătușă-mea, în casa căreia am crescut, de mă bătea la cap tot timpul: „Să nu-ți bați joc de ele, mamă, că-i păcat. Te pedepsește Dumnezeu!” Ca și cum, mărite Doamne, le băgăm mâna-n buzunar, nu într-un sipet purpuriu, lăsat de Dumnezeu să ne răsfete podoabele, deopotrivă nouă ca și lor. În plină primăvară, cine mai ținea socoteala că fluturii au fost cândva omizi? O parte din vină o are și unchi-miu, că tăbărâse pe mine să stau cu burta pe carte, s-ajung ca Titulescu. Bine că n-a fost așa, că, pe cât de mare era mongolidul în diplomație, pe atât de mic în sculărie, că bietul de el a trebuit să-și angajeze un secretar vânjos, în stare să transpire ziua și noaptea lângă nevastă-sa, ce n-avea cum să se mulțumească doar cu aplauzele de la Liga Națiunilor. Ca orice femeie-n putere, simțea și ea nevoia să fie stoarsă ca o lămâie. Noroc că în privința asta eu îl cam moștenesc pe bătrân.

Și, pe ocolite, începu să sporovăiască despre ale tinereții valuri, când se hotărâse să mai recupereze din pagubele amoroase.

— Mai dă-o naibii, dom'le inginer... De patru ori pe zi? Că n-oi fi Rasputin...

— Așa să am zile, dacă în vremurile mele bune - nu-i vorbă că nici acum nu mă dau bătut, cu toate că am 50 de an -, patru ședințe erau sigure, fără ca ele să-mi sară-n ajutor. Mereu cu catargul la înălțime, drept și falnic în furtună.

— Hm! O fi ceva ereditar.

— Tot ce se poate... Parcă v-am mai spus. Unchi-miu, la 75 de ani ai săi, era încă decanul baroului de Teleorman și-avea o țiitoare ca o piersică dată în pârg, femeie pianisită, frumoasă de pică. Când pleca de-acasă cu bastonul - purtat de la mijloc, de se vedea măciulia de argint -, știa tot orașul: „Conu' Iancu, decanul baroului, se duce la țața Zina

lu' Francezu'". Punctual, regulat, de două ori pe săptămână... D-aia a și murit la 96 de ani.

Ascultându-l atent, tinerelul cu „don injinior” avea grijă să toarne gaz pe foc, stimulându-i pofta de a vorbi continuu:

— La 96 de ani, n-o fi dat colțul de moarte bună, dacă ziceți că era încă verde.

— Nu de moarte bună... A avut dimineața un proces la tribunal. Timp șiret de aprilie. Mătușă-mea, Dumnezeu s-o odihnească, cu gura pe el: „la-ți, coane lancu, ia-ți blana pe dumneata!” - și-n loc de blană și-a luat un macferlan. Ei, la anii lui, nu mai ținea. Erau vânturile alea de primăvară. A dat într-o congestie pulmonară, o dublă pneumonie cu apă la bojoci, și-n două săptămâni s-a curățit. Asta i-a fost moartea. Pe vremea aia nu erau medicamentele de azi, să-l fi întors de la poarta cimitirului.

— Dumnezeu să-l odihnească! Altminteri prezentabil în societate?

— Vai de mine... Îl am în tablou' mare de-acasă. Bărbat-bărbat, impozant la înfățișare, ager în privire și cutezător ca Napoleon. Și ce s-a servit la sărbătorirea lui... Îmi pare rău, că, uite, dacă mi-aduceam aminte, îl luam cu mine.

— Pe cine?

— Meniu', frate, meniu' dat la aniversarea celor 25 de ani de decan al baroului. Îl am pe carton gros, cu litere aurite. Ca să nu zic nimic de forșpaiț, adică de mizilic.

— Icre, măslina, cârnați, piftie?

— Pff! Doar astea? Dar denumirile ce le avea! Toate juridice! Ca la proces, plângerea inculpatului era însoțită de gustări în loc de timbre. Nu se striga nicio parte, niciun martor, fără ca toți să ridice paharul în onoarea lui, niciodată pe stomacul gol. Când se trecea la dezbaterea fondului, curtea era aproape luminată, saturată de fripturi, pescărie și garnituri. Pronunțarea s-a dat spre seară, ca noaptea să se judece recursul, terminat spre dimineață cu o

ciorbă de potroace. Crezi cumva că asta a pus capac expertizelor? Aș! Mereu mai făcea unu' o contestație și se schimbau farfuriile, că se aduceau probe noi, mai ales brânzeturi și fructe. Procesu' în anulare se relua nai mult în contumacie, pentru cucoane, căci se umplea masa cu prăjituri, torturi și înghețate, în timp ce magistrații soileau pe canapele. Nu-i vorbă, că pe vremea aia își putea îngădui zaiafeturi; fiecare om mai așezat avea un petec de moșie, căpătată din tată-n fiu. Cum era obiceiul: mureau unii, rămâneau alții, care, la rândul lor, luau uzufructu' și așează-te pe benchetuială. I-adevărat că apariția mai multor copii fărămița oarecum averea, dar, de regulă, fiecare bărbat se cupla cu una mai înstărită și moștenirea se rotunjea la loc. Să tot să trăiești.

Ajunși în dreptul casei în care se cazase „inginerul”, grupul se risipi care încotro. Nae Bujoreanu trase de funia tălângii de la gard, în așteptarea lui Titi, majorul din Făinari, al cărui partener devenise de la o vreme, mai mult de amorul artei. La vederea lui Nae, Titi se bucură, fiind sătul de hoinăreala ăstuia prin târg. De reproșat nu-i reproșase niciodată, dar prea o făcea de oaie. Plecă de cum se scula după o cutie de chibrituri și se întorcea pe la prânz. Drept e că niciodată nu venea cu gura lacăt, obosit de vagabondaj. Mereu îi relata câte-o pățanie nostimă de pe la izvoare. Uneori se întreba ce e adevărat din ce spune sau dacă nu cumva inventează. Și-așa să fi fost, povestea frumos. Se grăbi deci să deschidă ușa cu o cheie lungă, grea, de puteai omorî și un om, de l-ai fi pălit cu ea în cap... Ca să se descurce cu broasca de tuci, ruginită de un veac, Nae ridică puținel poarta, până ce Titi izbuti să răsucescă cheia.

— N-am să-nțeleg niciodată de ce vă baricadați, atâta timp cât cine ar vrea să vă intre hoștește în curte v-ar sări lesne gardu', chiar și beat.

— N-o să mai fie așa, că domnu' Moise a zis c-o să tragă

peste uluci două rânduri de sârmă ghimpată.

— S-aveți în ce să vă prindeți pantalonii, când nu puteți răsuca cheia în broască. Voi ca voi, dar muierile se vor zgâria la biziculină.

Zilele se mai înăspriseră, mai ales în anotimpurile reci, când nu te descurcai deloc cu rația de lemne, de se făcuse 400 de lei mia de kilograme și erai nevoit să treci pe cărbuni. Cu oușoarele de cocs mai mergea, că luai o găleată de brichete și întrețineau focul toată noaptea, deși emanau un miros dulceag, neplăcut. Dar cu cărbunii de pământ era jale. Îi spârgeai cu toporul și umpleai casa cu pulbere, înnegrend dușumeaua. Băgai în sobă un lighean de cărbune și dimineața scoteai un cazan de cenușă, grămadită de nevoie în curte, de ți-o risipea vântul pe geamuri, pe rufele înghețate de pe frânghie, pe haine și-n ochi.

Băutura îl salvase pe Titi de la mizerie. Tot hoinărind prin cârciumi și dispus să pună osul la muncă, îi atrăsese atenția lui Moise Neagu. La el venea clientela ceva mai selectă, de regulă oameni cu stare, de la care mai curgeau și bacșișuri în afara unui țoi de țuică și a resturilor de mâncare. Om de încredere, Titi era trimis după cumpărături, fără să se atingă de un franc peste cheltuieli, alergat după acte și ștampile, ba chiar și după bani la prăvăliile negustorilor, când se ivea o cerință mai aparte.

Moise pusese ochii pe el încă din vară, când, trezit din zori să deschidă restaurantul, îl zărea prin geam cum se îngrijește de blocurile de gheață aruncate pe trotuar, cum desface scaunele pliante din grădină, ba cum dă și cu târnul peste pietrișul din curte, deși nu-i era salariat. Dacă nu se îndoia de hărnicia omului, îi rămase să se dumirească doar în privința cinstei. După un obicei mai vechi, scăpa deci, ca din greșeală, o bancnotă din buzunar.

— Jupâne, vezi că-ți pierzi bănăretul - și-i dădea hârtia

„pierdută” sau „rătăcită” pe tejghea în același scop.

De curând, cârciumarul cumpărase o căsuță la Olănești, să nu se mai jelească de pietricelele din rinichi, care, când plecau la vale, îl făceau să se perpelească pe dușumea de-l liniștea oarecum doar răceala cimentului din bucătărie. Durerile facerii erau egal cu zero pe lângă suferințele lui. Se săturase de leacuri băbești, de mersul în căruță - doar-doar îl va scutura și de pietre -, de băile fierbinți, menite să-i dilate vasele, de năvala sticlelor de bere, care, prin presiunea lor, trebuiau să-i spele rărunchii până la ultimul firicel de nisip. Ajunsese să meargă mai mult beat decât treaz, pe deasupra și răcit cobză din pricina băilor repetate din zi și din noapte. Totul până când un medic-medic, nu terchea-berchea doi lei perechea, l-a dumirit ce să facă:

— Omule, vrei să scapi pentru totdeauna de belea? Du-te matale la Olănești o lună de zile, în fiecare an, și bea apă de la izvorul 24. Îți curăță rinichii mai ceva decât îți scutură burlanele coșarul.

Vremurile nu-i afectaseră afacerile. Își cumpără deci o locuință mai izolată, departe de forfota stațiunii, casă nici mare, nici mică, în care - gândea el - ar aduce-o și pe Natalița, că, în lipsa lui, de cârciumă s-ar ocupa nevastă-sa. Dacă tot îl îndoiaie boala, s-o îndoiaie și el nițeluș pe Natalița, cât se mai simte verde. Cine ce-o să spună? Că doar nu s-o apuca el, ditamai negustorul, să măture și să gătească, că n-o fi slujnică... Totodată îi veni și ideea să-l așeze acolo pe Titi, om harnic și cinstit, bun să-i fie câine de pază când e departe.

Acestuia îi convenea de minune. Cu toată afurisenia ei, coana Anicuța, Dumnezeu s-o ierte, îl scutise cât trăise de grija hranei. Că era ciorbă sau tocană de cartofi, iahnie de fasole sau varză călită, cu pâine sau mămăligă, nu conta. Punea de fiecare dată ceva pe masă, alături de un blid de murături. Acum o ducea mai rău ca la închisoare, unde, de bine de rău, și ultimul criminal nu crapă de foame. Or, la

Călimănești, Moise aranjase cu un cârciumar să-l blagoslovească zilnic, prânz și seara, cu un meniu fix, la care se mai adăuga o lefșoară, ce-i permitea să mai tragă o dușcă și un fum de tutun.

La început zilele s-au scurs lin, mai ales că între timp n-a stat cu mâinile-n sân, făcându-se util și pe lângă crâșma unde lua masa. Mâncare-mâncare, băutură-băutură, numai că îi lipsea un suflet cu care să-și omoare singurătatea. La București stătea ușă-n ușă cu Nae Bujoreanu, vorbăreț nevoie mare, să-l tot asculte. Nu-i fu greu să-l convingă să vină în vâjială la Olănești, stațiune balneară de toată isprava, cu lume bună venită să se vindece și să petreacă. Casă-casă, soileală-soileală și, de când lumea, unde mănâncă unu mănâncă și doi. Ca să nu spun că, din când în când, Titi revenea la București să-și încaseze pensia, lăsându-l pe Nae să-i țină locul.

Schimbarea decorului și mai ales dispariția grijilor îi determină să înceapă un dialog, ca și cum s-ar fi întâlnit prima oară, precum toți viligiaturistii:

— Domnule major, pe mine să nu mă plimbi cu vorbe, că d-astea-s sătul. Scurt, militărește: de ce te-a mătrășit din armată? Tocmai acum, când o belirăm cu diviziile roșii „Tudor Vladimirescu” sau „Horia, Cloșca și Crișan” - de-au găsit un gologan. Ce sculă mare ai fost în armată de s-au împiedicat de tine?

— Năică, eu pe front n-am fost o zi, nici cu nemții, nici cu rușii, cum s-ar zice: curat ca lacrima. Am lucrat numai la comisariat, cu grija cartotecii. De la soldat la general, toți bărbații au o fișă cu datele din dosare sau acte de identitate, grupate în funcție de rang. Cu ostromentul ăsta recrutam, concentram, mobilizam toți rezerviștii și leatul de rând. Pâine bănoasă. Or, când primești de la Statu' Major o comandă de-o sută de combatanți, nu-i convoci niciodată doar p-ăștia, chemi 120, că unii-s bolnavi, alții în deplasare, dacă nu chiar morți. Toți vor să scape, de unde și-o pincă

grasă. Ba odată s-a enervat un doctor de m-a înecat în bani: „Să nu-mi mai chemi niciodată pe fi-miu la recrutare! Ai înțeles?” Și, până să zic o vorbuliță, mi-a și dat alt purcoi de bancnote. Până să mă dumiresc oarece, i-am și rupt fișa băiatului. Cine să mai dea de ea? Prinde orbu', scoate-i ochii. Cu șefu', locotenent de treabă, o duceam ca-n sânul lui Avram, mai ales că mă folosea și pe acasă, cu treburi de încredere. D-aici mi s-a tras și tot necazu'. M-a pus să-i spionez nițeluș nevasta, femeie foc de frumoasă, croită de Dumnezeu și pentru alții, nu doar pentru dânsu'. Poate d-aici și presimțirea lui, ori după felu' cum se bălăbănea cu el: când încinsă pe grătar, când pleoștită de hărțuială. Odată, când fusese trimis departe în misie, m-a pus să-i benoclez gospodăria din coșaru' curții, unde m-a pitit hoțește. De acolo puteam vedea lesne cine vine, cine pleacă, când o roiește cucoana, când se întoarce, dacă se duce sulemenită sau îmbrăcată fără pretenții. Ce tura-vura: nici nu se urnise trenul din gară cu șefu', că muierea, boită și în capot de mătase, avea musafir. Pă cine crezi?

— ...
— Îți spun eu. Pe colonelu' Ion Crețu, comandantu' comisariatului militar. În carne și oase. Când i-am văzut și auzit cum se închid pe dinăuntru, cum trag obloanele, m-am strecurat ca o pisică pe din dos, că locotenentu' îmi dăduse cheia de la ușa din spatele casei. N-aveam nevoie să fac niciun pas, ci numai s-ascut urechile. Prăpădul de pe lume nu altceva, să înnebunești d-atâta iubăreală. La început, ea l-a lucrat pe colonel, că nu se auzeau decât șoaptele lui duioase: „Așa, pufuleț, așa, cu blândețe și suflet, nu te grăbi, pușor, eu sunt mic, tu fă-mă mare, eu sunt slab, tu fă-mă tare”, apoi oftaturi peste oftaturi, după care pun'te, frate, pe Marița, care urla ca mușcată de șarpe, desfundând canapeaua fără milă, spre disperarea arcurilor ce dădeau să se rupă. Ce-a urmat nu știu, c-am șters-o englezește. De ce să fi rămas, când îmi împlinisem

misiunea? Întrebarea era: ce-i zic locotenentului?! Că de tac, e ca și cum l-aș trăda... Dacă m-apuc să-i spun ce-am văzut și auzit, mi-l iau în cap pe colonel, un ardelean căpos, care, de-l supărai o dată, se răzbuna de zece ori, de teamă să nu se răzgândească. Așa că m-a dus mintea s-o scald: „de văzut, l-am cam văzut oarecum pe colonel intrând pe poartă, dar am tras cu urechea și tot ce știu e c-au discutat întruna! Vorbe și râsete.” De unde să bănuiesc că aruncasem chibritul în claia de fân? Scandal și bătai în familie, că nevastă-sa începu să poarte ochelari întunecați și seara, învinețită peste tot locul, motivând că din greșeală scăpase piciorul de pe scara vagonului de tramvai. Aiurea! Locotenentu', gelos foc: când credeai că i-a trecut, o lua din nou la poceală, mai mult să-i arate colonelului cine-i stăpân în casă. Nici ăsta nu putea răbda la nesfârșit - văzând cum inamicu' îi atacă flancurile - și se hotărî să ceară pace. Orgolios, n-a trecut la tratative cu izmenele albe-n proțap, ci cu o avansare la gradu' de căpitan, care se dă înaintea termen doar pentru fapte de eroism sau merite deosebite. Uite-așa, să știe că tresa i-a pus-o pe umeri nevastă-sa, a cărei singură vină fusese că s-a purtat frumos cu comandantu', oferindu-i o cafea, o dulceață și-un pahar cu apă rece. Atât. Purtare fără reproș. Numai că pocinogul trebuia să cadă pe spinarea cuiva, așa că s-a stabilit că intrigantu' numărul unu, cauza neînțelegerilor, e plutonieru' Titi, care, în loc să-și vadă de cartoteca lui, se bagă-n cartoteca altora. Un încurcă-lume: pe de-o parte, se jură că n-a văzut cu ochii lui nimic murdar - ceea ce, la urma urmei, era exact, că de privit nu privisem, ci doar auzisem -, pe de alta, bagă fitile în casele oamenilor. La fel de adevărat e - ziceau barosanii - că, de felu' său, plutonierul Titi n-ar fi om rău. Nu-i exclus ca atunci să fi fost băut, numai că armata n-are nevoie de bețivi. Asta-i melodia după care s-a dansat. Noroc c-aveam anii de pensie.

— Când ești prost, să stai acasă. Din două una: ori tăceai

mormânt și-i întăreai căsnicia omului, ori dădeai peste ei, la pielea goală, cu mâna la chipiu și cu ochii într-o parte, să se vadă că ești discret: „Să trăiți, don colonel, ați ordonat ceva?” și-ți betonai ție poziția, nefericitule. Altminteri, când nu știi ce să faci, bagi capul în nisip: n-ai văzut, n-ai auzit! Că pe surdomuți doar Dumnezeu îi bate.

Vorbea ca să vorbească, că tocmai lipsa de discreție îl trecuse la rândul-i pe linie moartă. La Siguranță, unde unchisu îl băgase ca agent, avusese bafta să fie repartizat la paza din umbră a demnitarilor. Activitate paralelă cu aceea a însoțitorilor de serviciu. Cristescu, șeful departamentului, dorea să știe uneori mai mult decât i se raportează și aranjase treaba atât de secretos, că, în unele cazuri, agenții nici nu se cunoșteau între ei. Pentru debutanți era mai mult un mijloc de inițiere, fără să presupună eforturi deosebite. Important era să urmărească itinerarul stabilit și să raporteze eventualele devieri. Pentru Nae Bujoreanu era însă mult prea puțin. Nu era suficient că nu-l cunoștea nimeni din branșă, dar simțise nevoia să-și piardă și mai abitir adevărata identitate, așa că se adresă unui peruchier să-i confecționeze câteva meșe, peruci și perechi de mustăți, cu care, împreună cu o trusă de machiaj, își putea schimba înfățișarea din tânăr în bătrân, ba chiar și sexul, cu ajutorul vestimentației achiziționate special pentru reușita travestiului. Debutul și l-a făcut pe scările bisericii Bălăneanu, unde cu o pălărie ponosită, de sub borurile căreia se scurgeau niște plete albe, cerșetorul avu satisfacția să-și vadă vecinii cum îi aruncă în palmă un bănuț, răsplătit cu un bogdaproste răgușit. Bucuria fu și mai mare când amicii din cartier se lăsaseră înșelați de zdrențăros, până se auziră agrăiți din spate:

— Pssst... Marine, fă-te încoa' și mergi pe blat. Nu beli ochii ca maimuța. Sunt în misiune. Ne vedem peste un ceas la „Scăricica”.

Cârciuma - aflată la confluența șoselei Mihai Bravu cu

strada Dristor - era adevărata lor biserică, unde se rugau cucernic pentru iertarea păcatelor trecute, prezente și viitoare, aplecând din când în când paharul să curgă câteva picături pe pardosea sau pe pietriș pentru răposați, Dumnezeu să-i ierte. Revenit la adevărata identitate, aici își depăna Nae aventura zilei, când avusese misia să observe cu cine intră în contact un ditamai spion, ce alesese pronaosul bisericii ca loc de întâlnire pentru schimbul de mesaje. Mințea Năică de-nghetau apele, Sherlock Holmes fiind novice pe lângă el. Ce urmărire din coșar, dirijată de un locotenent gelos? Să vezi, tată, flagrante organizate de el, în care cădeau în capcană soții de ambasadori, la rândul lor rele de muscă. Și-apoi, de când lumea: e de-ajuns ca femeia să se despoaie, că nu mai ține cont de rang. Important era să le plantezi în jurul lor tăurași de rasă, în stare să le răsucescă mintea. După care, fotografiate în exercițiu, erau șantajate să lucreze pentru neam și țară, netezindu-li-se calea evadărilor erotice, cu variație de masculi și profit în geantă. Alteori, Nae devenea eroul confruntărilor armate, unde numai o minune îl scăpa de-o rafală de gloanțe.

În realitate, agentul secret - care n-avea nicio legătură cu anchetele și cu subsolurile Siguranței, motiv pentru care, după venirea rușilor, primise doar un picior în fund, în timp ce toți mercenarii Serviciului fuseseră băgați după gratii - profita de timpul lui cum dorea, obișnuit să-și completeze rapoartele cu invariabilul: „Nimic deosebit!” Zburda în voie, fără să ezite să se abată de la program, mai ales când se afla peste hotare, unde ziua și noaptea căsca ochii la ce nu văzuse pe-acasă. De-atunci îi rămăsese și un pogon de amintiri.

— La Paris sunt două lumi: una care se culcă la ivirea zorilor și alta când vine noaptea. Mergi pe stradă și vezi: ici frizerie și lustragerie, ici băcănie și farmacie, cafenea sau altceva, popouri în bistrouri cu umbreluțe pe trotuar,

prăvălii de tot felul și, din loc în loc, câte un gang întunecat, unde adesea te întâmpină câte-o coțofană: „*Șer, mesie, vulevu danse avec moa?*” Zice „*danse*”, cuvânt pe care degeaba îl cauți prin dicționare, că-i neologism. Poate doar în „*Larousse*” să-l găsești. Dar, până să te dumirești ce vrea farfuza de la tine, ea a și pus o batistă la picioarele tale și începe să lucreze. Altă dată, când dorești s-o revezi, dai în locul ei de-o negresă, de-o mulatră sau pachistaneză, asta și ea ușor colorată, dar cu ochi mai chinezești. Toate puse pe „*danse*”. Între atâtea culori, cu păr bălai sau ca pana corbului, bronete, șatine, roșcate, înalte și mignone, slabe și plinuțe, crezi că l-ai prins pe Dumnezeu de picior. Aș! Cu totul altfel se vinde marfa la o casă de *randevu*, unde nu pune picioru’ oricine - sau, de-l pune, trece la ochiometre, să vadă ce fac alții, ca la teatru, nu pe cont propriu. Doamne, și ce de mai vezi, că pleci de-acolo expert cu diplomă, să deschizi cursuri de specialitate pentru tăntălăii ce nu știu să-și dozeze vlaga, să dea peste cap câteva muieri într-o zi, nu să le lase în căutarea vrejului de aur. Căci bărbatu’ care atacă o femeie doar pentru plăcerea lui, fără mândria de-a o isprăvi mai întâi pe ea, poate să tragă apa după el. Dar s-o lăsăm... Domnu’ Nicu, de te vor purta pașii vreodată la Paris, caută s-ajungi pe Rue de Balzac, numărul nu-l mai știu, dar vezi că-i o casă mare, cu coloane de marmură. Se cheamă Maison Chabanet. Taxa-i mare, dar și serviciile pe măsură. E acolo - dac-o mai fi - o fată cu numele de Bubu. O recunoști după coada ce-i ajunge pân’ la genunchi, desigur, când se despletește. Asta, dacă vrea, te întoarce de trei ori de la clanța ușii, de te îmbraci și te dezbraci întruna. Tehnică teribilă. Și dacă mierlești te readuce la viață. Face cât tot tractirul la un loc. Ce mai: scoală mortul din sicriu și ți-l îngroapă, pe rând, în trei gropi, că nici nu știi unde face slujba finală.

Impresiile de călătorie din itinerarul francez nu săreau prea mult peste hotarele realității. Acolo, Nae Bujoreanu

urmase adesea pașii lui Nicolae Iorga, pe vremea când profesorul predă la Sorbona, fiind în același timp și înalt demnitar. La cursuri, ilustrul savant avea obiceiul să-și fixeze privirea în ochii unui student, ca mijloc de control al elocinței sale. Se obișnuise să-și gradeze disertația în funcție de ecoul răsfrânt de atenția sau, dimpotrivă, de neînțelegerea vorbelor rostite, citite pe fruntea auditoriului. De unde nevoia de a păstra ritmul expunerii sau de a reveni asupra unei afirmații, îmbogățindu-și argumentația.

De data asta profesorul avu ghinionul să-și proptească privirea în ochii lui Nae, așezat în rândul al doilea din fața catedrei. Total indiferent la ce auzea, fără să-și ia vreo notiță, Nae lăsa impresia insului ce face eforturi supraomenești să suporte expunerea, ținută altminteri în limba franceză, din care el abia rupea vreo sută de vorbe - și alea rostite ca vai de lumea. Degeaba încercă Nicolae Iorga să-i capteze interesul cu o glumă, că „studentul” rămânea cu privirea rătăcită aiurea. Enervat, profesorul își strânse notițele, le băgă în servietă și se grăbi să părăsească sala de curs. Nici n-apucă s-ajungă la restaurantul unde lua masa de prânz, când în holul acestuia dădu cu ochii de Nae. De data asta nu mai avu răbdarea să se abțină:

— Ce te ții, domnule, după mine? Oriunde merg, tot de dumneata dau... Ce vrei, domnule, și cine ești?

Cuvintele, sacadate într-o franceză graseiată, nu se cereau traduse, astfel că Nae se grăbi să răspundă pe românește:

— Să trăiți, domnule prim-ministru, sunt agentul dumneavoastră acoperit.

Incidentul, ajuns la urechile lui Cristescu, nu putea rămâne fără urmări și Nae fu trecut de la filajul din umbră la căratul valizelor pe soare, ploaie și vânt, cu același salariu, dar încorsetat de program. Îi rămăseseră perucile, mustățile și trusa de machiaj, folosite din când în când

pentru credibilitate în dialogul său cu prietenii. Măcar prin închipuiri să se mai redrezeze la nivelul dorințelor sale.

Acum se întorcea acasă, după ce îl anunțase pe Titi că va mai lipsi o noapte. Cu două zile în urmă, amândoi fuseseră la o înmormântare, urmată de tradiționala pomană. Cum răposatul fusese șef de sală la restaurantul din urbe, patronul îi rugase să dea o mână de ajutor văduvei pentru a face față nevoilor. De mâncare se ocupase el, punând la dispoziție tot ce trebuie unui praznic de 50 de persoane, în afara pungilor gata pregătite pentru dania din cimitir. Erau însă multe de cărat, bașca aranjarea unor mese ce trebuiau la rândul lor transportate, alături de tacâmuri. Muncă nu joacă, mai abitir ca la o nuntă. Greul căzuse pe spinarea lui Titi, care, până la întoarcerea de la biserică și cimitir, se spetise cărând mobilier, oale cu mâncare, veselă și damigene de vin. Abia când vru să bea și el un șpriț, își dădu seama că uitase s-aducă lăzile de sifoane. Noroc c-a avut la dispoziție un cărucior, la care o jumătate de zi împinsese ca la vagonet în mină. La treabă, ia-l pe Nae de unde nu-i! Acesta se plantase pe lângă nevasta răposatului, asigurând-o să n-aibă nicio grijă, că el a făcut și face tot ce se cuvine. S-a ocupat de toate și controlează totul. În plus, tot el se va ocupa de tot „mezanplasul”. Acum, dacă mai stă puținel pe lângă dânsa, e s-o încurajeze, să evite vreo belea, că doar văzuse ce pățise bărba-su.

Într-adevăr, Aurică murise aiurea. Totul se petrecuse într-o duminică veselă, când hotărâseră să meargă la matineul unui circ ambulant, cu câțiva acrobați și o dresoare de câini. De dus nu s-ar fi dus, dar mai era anunțat în program că un fachir va mânca de viu un om. Dacă-l halea, totul era perfect, de nu, circul promitea să dea banii înapoi spectatorilor. Ei drăcia dracului! Cum să nu mergi? Numai că nu din cauza scamatorului murise Aurică, ci din pricina unor clovni ce se alergau prin arenă pierzând nădragii de pe ei, mereu alți pantaloni, că te minunai cum de putuseră

să îmbrace atâtea boarfe.

Aurică-Fir-Lalea - cum îi mai spuneau prietenii - avea o minte de copil. Când văzu că, în sfârșit, artiștii ajunseseră la izmene și cum în fuga lor păreau să fie propulsați de propriile vânturi - simulate de trâmbțe de talc îi ieși râsul prin piele, hohotind întruna până când simți că se îneacă, că nu mai poate respira. Gras peste măsură, abia îngăimă:

— Opriți circul, opriți circul!

N-apucă să zică a treia oară, că rămase fără simțire, cu ochii holbați în tavan. În loc de spovedire și de împărtășanie, răposatul avu parte de-o sârbă îndrăcită, pe care trei țigani, doi la trompetă și unul la tobă, o trosneau înfocat.

Ca de obicei, la pomană mesenii veniră triști și plecară veseli. Petrecere de adio, fără lăutari. Locul cântecelor fu însă luat de cascada amintirilor, care de care mai glumețe, toate avându-l ca protagonist pe dispărut. Până și pe nevastă-sa o buși râsul când îi veni în minte pățania soției de miliardar - o tânără superbă, căsătorită cu un bătrân american venit la Olănești să se vindece de litiază -, femeie ce alunecase pe o hazna turcească, făcută să te așezi pe vine. Sosiseră în România cu avionul, dar în prealabil avuseseră grijă să trimită peste ocean o limuzină cum nu se mai văzuse pe la noi, lungă cât un autocamion, dotată cu pat, masă, fotolii, veselă și frigider, nu însă și cu WC. Inimoase, țărăncile din curtea țăranului - unde opriseră să se ușureze femeia - o spălară pe eroină de rahat, ca și hainele întinse la uscat, îmbrăcând-o cu o cămașă de borangic și catrințe, în care nu-i venea rău deloc. Cum Aurică nu contenea să-și ceară scuze, revenind mereu asupra incidentului, tânăra miliardară simțise nevoia unui bilanț fulminant:

— Dragii mei, nu vă impacientați degeaba. Credeți-mă: e cel mai important eveniment din viața mea!

Din vorbă-n vorbă, pahar după pahar, limbile se mai

Încurcară și oamenii începură să plece la casele lor, luând fiecare un blid cu pilaf, o friptură de pasăre, un ou fiert, o bucată de cozonac cu rahat și olecuță de colivă, cu multă nucă și stropită cu rom, toate așezate în jurul unei lumânări aprinse, pe care, după ce primeai și o cană cu puținel vin, trebuia s-o stingi cu nelipsitele vorbe: „Bogdaproste”, „Să fie primit”, „Dumnezeu să-l ierte” sau „Să-i fie țărâna ușoară” - la care, după caz, unii mai adaugă-n gând: „ca piatra de moară”.

În urma bairamului, totul rămăsese ca după bombardament. Noroc că văduva noastră - muiere zdravănă de vreo 35 de ani, obișnuită cu tăvălugul gospodăriei - știa ce-i de făcut, începuse cu debarasarea resturilor de mâncare pentru porci, ca apoi să treacă la spălarea vaselor. Nae se ostenea să le aducă din curte în bucătărie, blestemându-și clipa când nu s-a grăbit s-o ușchească la timp. Acum ștergea resemnat vesela cu un prosop, după ce femeia îl pusese să strângă și să împăturească fețele de masă. În timpul lucrului, ea își lepădă voalul cernit ce-i luase până atunci lumina feței.

Abia acum se dumeri Nae că doamna Veronica face toți banii și ceva pe deasupra. În contrast cu părul șaten, ochii-i de peruzea păreau să fie poarta prin care poți să te ridici în înălțimea cerului. De unde și, brusc, nevoia bărbatului de-a se da mare, de-a o epata cu noianul cunoștințelor sale. Din păcate, după un expozeu asupra ritualului mozaic - ce te obligă să stai la pământ câteva zile după decesul celui drag despre sobrietatea catolicilor - care, în împrejurări similare, evită orice sindrofie -, fu nevoit să suporte blajina remarcă a văduvei:

— Domnule Bujoreanu, eu sunt o femeie simplă. Așa am apucat din moși-strămoși: pomana să fie pomană, să-i priască și mortului. Important e ca tot ce dai să dăruiești din tot sufletul.

Și până să mai zică ceva, se și despuie toată, lăsând pe

ea doar ciorapii negri:

— Așa prefera Aurică, cu ciorapi îndoliați, de parcă trăgea a rău, Dumnezeu să-l odihnească. Dacă-i pomană, pomană să fie, că tare mult i-a mai plăcut să ne jucărim. Hai, dezbracă-te și mata și stinge becu', să nu te văd la față!

Abia după ivirea zorilor se întoarse Nae acasă. O noapte întreagă trăsesese la rindea și acum pica de somn. Lui Titi nu-i spuse nimic. Dormi până la prânz îngerește, după care înfulecă o bucată mare de brânză cu roșii, o lipie întreagă, grăbindu-se să se ferchezuiască. Plecă apoi pe la izvoare, să afle cine a mai venit, cine a mai plecat, mereu cu ochii pe ceas, cu gândul să se întoarcă la doamna Veronica.

Când se întunecă, ajunse în sfârșit la dânsa, văzând-o cum încă mai deretică prin curte. Femeia se bucură de vizită, dar când se înnoptă de-a binelea și Nae dori să reintre în bârlog, se zburli ca o tigroaică:

— Gata! S-a terminat cu pomana de ieri. Așteaptă să vină parastasul de 40 de zile.

Așezată pe colină, casa lui Moise Neagu rămânea oarecum izolată de larma străzii. Mai puțin acum, când o mașină cu megafon îți spărgea urechile cu o melodie pe ritm de foxtrot:

Votați cu toții B.P.D.¹
Că numai el aduce în țară soarele,
Un soare nou cu raze de iubire
Care-aduce fericire
Și votați cu toții B.P.D.

— Închide fereastra, Titi, că ăștia iar au pornit-o cu pantahuza!

¹ Blocul Partidelor Democratice, coaliție organizată de Partidul Comunist Român, sub cupola căruia au intrat: Frontul Plugarilor, Partidul Național-Popular ș.a.

Majorul se execută, continuând să privească viermuiala străzii. Cântecul nu-l deranja defel, știindu-l pe de rost. De când Gică frizerul îl băgase în „echipa de șoc” - de pe urma căreia mai împușca un franc și tunsori pe gratis cunoștea toate imnurile și însemnele de partid, dintre care cele mai importante erau soarele comuniștilor și ochiul țărăniștilor. Bărbierul îl racolase pe Titi când era imobilizat pe scaun, cu clăbucul pe față și briciul la gât:

— Nu te-ar interesa să vii după-amiază la o conferință de-a țărăniștilor?

Apucă-te să zici nu cu lama pe grumaz. De i-ar fi cerut să se și înscrie în partid și tot ar fi acceptat. Clipi aprobator din ochi, după care frizerul continuă:

— Pentru fiecare ședință de până-ntr-o oră, se dă juma de vin, patru mici, pâine la discreție, ardei și muștar. Când trece de-un ceas, fie și cinci minute, jumătea se face chil, iar lângă mici mai pică ș-un patrician.

— Asta la țărăniști?

— Nu, draguță, la toți care închiriază sala pentru adunări politice. De la-nceput e întrebat delegatul de partid: „Închiriați sala goală sau plinuță?” Vasile cu Opt-Craci are tarife separate pentru astea, la fel ca la botezuri și nunți. Eu conduc echipa permanentă de treizeci de domni, înțoliți, nu jerpeliți, care vin la ora stabilită, se așează pe locurile fixate, bărbați dispuși s-asculte, să bea și să mănânce pe daiboj. Unul și unul, oameni serioși, care nu facem politică: noi mergem doar să aplaudăm. Ți-e ceva neclar? Că te văd ușor nedumerit.

— Care proprietar cu opt craci? Că n-o fi păianjen!

— Uitai că nu ești de p-aici. E Vasile Berechet, proprietarul cu crama de la Drăgășani, care are patru fete de măritat, de s-au săturat de așteptare și dau cu biboașca de-a zvârlită, că turiștii merg pe blat, vin și se topesc la sfârșit de sezon. Avere au și, cu tot cuplăraiul lor, nu le duc de grijă. Altceva?

Titi, căruia propunerea îi venea mănușă, era nedumerit dacă partidelor ce se ciondăneau întruna la radio și în ziare le convenea să închirieze sala goală sau plină, că timp liber - slavă Domnului - avea gârlă. Dar dacă adunările plătite s-or ține din an în Paște? Așa că îl întrebă pe Gică cu jumătate de gură:

— Și când se-nchiriază sala goală, Vasile mai dă vreun snaps?

— Atunci e și mai bine, că patronul sălii, omul dracului, tocmește cu celelalte partide să huiduim. Cât le-o cere, nu știu, dar crama-i tot cramă și vinu-i același. Totul e să fii atent la comenzile omului din spatele teracotei: când ridică mâna dreaptă sus, aplauzi, când o saltă p-ailaltă, strigi „Huoooo!” și izbești în podea.

Mai târziu, când își va aminti de obligația asta, Titi se întuneca la față. Ce se întâmplase?!

Venise într-o zi un delegat al Partidului Național Popular, condus de Mitiță Constantinescu. Delegatul acestuia era totuna cu oratorul, un anume Puiu Matache, om simpatic, cunoscut de Titi din Târgul Moșilor, unde cândva învățase afaceri mărunte. În viață fusese un risipitor: odraslă de moșier, lichidase averea prin locantele pariziene și-acu' se felicita că devenise proletar-intelectual, convins că praful și pulberea se vor alege din vechea orânduire. În capitala Franței cunoscuse zeci de emigranți ruși, foști nobili, și știa de la ei cum ajunseră să spele vase și să măture prin restaurantele în care își făcuseră veacul. La Olănești, Matache închinase acum sala goală, convins că extracția socială a publicului îi va fi favorabilă. Numai că alții gândiseră altfel și mașina huiduitului fu pusă în funcție. La ridicarea mâinii stângi, Titi o încurcă și începu să aplaude, ca și publicul ce se luă după el, pentru ca până la urmă s-o încaseze tocmai de la ai săi.

Nu faptul c-o luase pe cocoașă îl supărase pe major, cât neînțelegerea rostului de a-l fluiera pe nea Puiu. Nu că-l știa

demult, că era om de treabă, ci pentru că tot timpul vorbise cu schepsis: cine are mai mult să dea și ăluia ce n-are, că și biserica nu zice altceva. De altfel, mai toți lătrau în același mod: „a sosit clipa să ne fie bine, c-așa nu mai merge”. După care urma suduirea inamicilor politici, ce vorbiseră întocmai cu o zi, două înainte. De modificat nu se modificase însă nimic, în afară de seceta care pârjolise toată Moldova, de ajunseseră bieții oameni să toace și să mănânce coaja copacilor, înghesuindu-și copiii în vagoane, fără să le cunoască destinația, copii dați pe mâna fostelor organizații de patronaj, acum denumite altfel. În doi ani de la schimbarea macazului nu se petrecuse nimic.

— Măi Bujorene, tu ești om umblat și știi cât o popotă ofițerească luată la un loc: ce se schimbă, frate, când nu se modifică nimic? Nu mai departe aici, în Olănești: aceeași forfotă, aceleași afaceri, aceiași oameni puși pe japcă, aceeași curvășăreală, de zici că doar foametea ce ne amenință pe toți va mai clinti ceva. Dup-atâtea conferințe, mă gândesc ca prostu': ce-o să fie mai departe? O fi de bine, o fi de rău?

— Ce-o să fie? O să fie ca pretutindeni de la Adam și Eva încoace: când capra pe urs, când ursul pe capră. Scoală-te tu ca să m-așez eu, că scaunele rămân mereu la locul lor, doar ăi de s-așază pe ele se schimbă. În rest, banul va trage la ban, iar păduchele la păduche.

Răspunsul îl nedumeri și mai mult pe Titi, buimăcit acum precum un câine surd la vânătoare. Abia mai târziu se trezi vorbind:

— Și noi, eu și cu tine, adică amândoi, dacă așa-i împărțirea, noi unde suntem?

Greu de zis ceva, dovadă că și Nae, cât era el de Nae, își întârzie răspunsul:

— Titi dragă, dacă mă gândesc bine, noi de fapt nici nu existăm. Plutim ca păsările cerului în voia lui Dumnezeu. Plutim în bătaia vântului, între cer și pământ.

— Plutim, plutim, dar la alegeri contăm, frățioare, că nu-și tocesc ăștia pingecele degeaba cu conferințele lor. Hai că pun de-o cafea, să te fac o tablă.

Cu ei și fără ei, noua societate bătea la ușă. Cu cât se lățise seceta, cu atât se întetiseră balurile și chermezele. Ca și acum: la cârciuma din apropiere, toată noaptea fusese zaiafet. Muzica și gălăgia petrecăreților nu lăsaseră pe nimeni din jur să doarmă. La o vilă apropiată, un domn cu ochelari și cioculeț, îmbrăcat într-un halat de mătase, își exprima revolta dintr-un balcon. Prin mulțimea de jos se răspândi vorba că ar fi fost cândva ministru de Finanțe.

— Ce zic ăștia, bărbuță, c-ai fost? Ministru? Ai fost un rahat!... Ce belești ochii ca prostu'? Ce-a fost verde s-a uscat, ce-am iubit s-a scuturat!

XII. CU STÂNGUL ÎNAINTE MARȘ!

Aflați în spatele frontului sovietic, românii nu le rămânea nicio speranță. Credința că „măine-poimăine vin americanii” avea să-i legene mult și bine, până când mai toți optimiștii vor fi adormit întru Domnul. Nu-i exclus ca pe cealaltă lume să-i întrebe pe domnii Churchill, Roosevelt și Stalin cum și de ce ne-au vârât în beznă, lăsându-ne doar dreptul de-a ne scoate ochii între noi, „când mulți viteji s-arată”. Nu resemnarea mioritică ne-ar explica dezastrul, atâta timp cât la Berlin, Budapesta, Praga, Sofia, Tirana și Varșovia s-a dansat politicește pe aceleași melodii rusești. Cel mai umil gazetar sovietic - invitat atunci să ne scrie istoria în avans - ar fi fost în stare s-o facă, și pe față, și pe dos, apropo de foloasele luptei de clasă, de procese publice și condamnări la ani grei de temniță, de lagărele morții - croite nu doar pentru „dușmani”, dar și pentru tovarășii socotiți incozi - într-un cuvânt: de fericirea de a trăi în era dictaturii proletariatului, când prin domnia unui singur partid se promitea un viitor luminos, rămânând ca o vreme să mai strângem puținel cureaua. Cât urma să tragem targa pe uscat, nimeni nu se încumeta să spună. Atunci ca și acum: „Paște, murgule, iarbă verde!”

La început, nimic din toate acestea n-au întunecat cerul senin al copilăriei mele, când din mânăz dădeam să fiu cârlan. Cum, după mărșul 23 august trebuia să susțin o corigență la germană - după un manual ce se deschidea cu poza lui Hitler -, m-am obrăznicit și eu, întâmpinând-o în cor pe examinatoare cu un vibrant *Zdrastvuite, tovarășe!*, și ăla

pronunțat după ureche. Fără îndoială, nu era frumos, dar nici ea nu se purtase altfel, chinuindu-ne cu scrierea gotică, pe care nu era suficient s-o citim limpede, trebuia s-o și grafiam ca atare. Degeaba învățasem pe dinafară o puzderie de versuri, că știam să conjugăm și să declinăm corect, fiindcă - vorba dânzei - „ori totul, ori nimic”, iar eu eram pe la mijloc, sfidând dictonul latin: *Tertium non datur!* Biata de ea... Evenimentele din jur o împlânziseră brusc, pricepându-le cu siguranță mai bine decât noi.

— Știi vreo poezie?

— Chiar mai multe!

Și începui să turui, graseind, cu un „r” velar, cu care doamna profesoară ne chinuise un an întreg, că ne punea să-l pronunțăm de zece ori, ca și cum am fi făcut gargară:

— *Mutter, ach Mutter, es Hungert mich,/ Gib mir Brot, sonst sterbe ich.*¹

— *Sehr gut! Genug. Aufwiedersehn!*²

— *Danke schön, Frau Professor!*³

În acel an, școlile au început târziu. În rest, viața părea să-și urmeze cursul normal, dacă nu interveneau uneori și evenimente neprevăzute, pe care nu încetam să le discutăm zile întregi. Nu mai departe dispariția vecinului Valeriu, care, plecat în piață după un harbuz, avea să se întoarcă, precum mușchetarii lui Dumas, după 20 de ani. Nefericitul avusese ghinionul să se afle la Bariera Moșilor tocmai când pe acolo trecea un convoi de prizonieri germani. O santinelă care îi escorta observase că din efectiv îi lipsește un neamț. Mult n-a stat pe gânduri și, cu toată împotrivirea, l-a și umflat pe român de pe trotuar, să se sature de pepeni toată viața. După ani de așteptare,

¹ Mamă, ah mamă, mi-e foame,/ Dă-mi pâine că altfel mor. (primele versuri dintr-o poezie populară germană).

² Foarte bine. Ajunge! La revedere!

³ Mulțumesc frumos, doamnă profesoară!

nevastă-sa l-a declarat mort, i-a făcut toate parastasele cuvenite, l-a bocit ce l-a bocit, și-apoi s-a măritat cu unul mai tânăr, să recupereze câte ceva din abstenența la care o condamnase rusnacul. Halimaua a început abia când conu' Valeriu a înviat din morți, reîntors negru-tăciune dintr-o mină din Donbas. Bigamă fără voie, femeia s-a aruncat în brațele primului iubit, l-a udat în lacrimi și o vreme au trăit toți trei sub același acoperământ, nevasta dând cezarului ce-i al cezarului și lui Dumnezeu ce-i a lui Dumnezeu. Numai că, anulându-se de drept al doilea act de căsătorie, femeia a socotit ce-a socotit și, în cele din urmă, a luat calea tribunalului ca prin divorț să-și recupereze ultimul bărbat, după cum zice și *Biblia*, că cei din urmă vor fi cei dintâi.

Vizavi de Făinari, mai precis de cârciuma lui Cristescu de pe Calea Moșilor - unde în timpul războiului fusese un atelier mare de cizmărie -, apăruse o firmă nouă: „Uniunea Patrioților”, cu ușile deschise toată ziua, până noaptea târziu. Clădirea se eliberase odată cu plecarea prizonierilor ruși ce lucraseră până atunci acolo, fără să-i păzească nimeni. După programul de muncă, ședeau înșirați pe scăunele cu ochii la mișcarea străzii. Ne era milă de ei și le dădusem țigări mai totdeauna când treceam prin dreptul lor. Acum, în două încăperi mari, fuseseră aduse măsuțe de șah, o masă de ping-pong, utilată cu tot ce trebuie, un radio mare cu picup, după care se dansa de mama focului, precum și numeroase scaune așezate pe marginea odăilor. Club în sensul cel mai pur al cuvântului. De ce să fi stat pe stradă și pe maidan, când pe neașteptate dobândisem o casă ospitalieră, un loc de întâlnire, unde, băieți și fete, ne hârjoneam în voie? Ca să nu spun că acolo mai puteam pune și geanta în cui, când chiuleam de la școală, că doar între trigonometrie și ping-pong n-aveam de ales. Singura aderentă la viața politică, ce nu ne interesa defel, era un suport cu steaguri, unde se aflau deopotrivă drapelele Marii

Britanii, României, S.U.A. și U.R.S.S. Cu timpul, a apărut și un podium, cu un cearșaf în loc de cortină, unde acum îndrăzneam să punem în scenă piese într-un act - debutul l-a constituit *Conu Leonida față cu reacțiunea* a lui Caragiale -, se mai spuneau poezii, se cânta, mai fiecare veleitar aruncându-se în bazinul artei fără să știe să înoate. De la alcătuirea programelor au apărut și primele frecșuri, culminate, în cazul unora, cu nefrecventarea sediului. Asta până-ntr-o zi, când Solomon Marcovici ne-a atacat direct:

— De ce nu mai veniți la Patrioți, v-a bătut sau înjurat careva?

Moncu se bucura de încrederea noastră, fiind respectat pentru ambiția de a se întreține singur, stând în casa bunicilor, unde nea lăncu tinichigiul - Brău-Roșu, cum i se mai spunea, după cingătoarea ce-o purta vara și iarna - abia câștiga o pâine pentru patru suflete. La anii copilăriei, niciunul dintre noi nu s-a întrebat de ce băiatul n-are și el un tată sau de ce maică-sa stă mai toată ziua pe un scăunel și fumează întruna. Știam doar că e ucenic la un atelier de lenjerie masculină și că în timpul liber citește cu nesăț, împătimit de slova cărților de care nu avusese parte după absolvirea claselor primare. Noi fugeam de școală ca dracul de tămâie, iar el îi ducea dorul.

— Băi Moncule, de când până când Lică Eltman - altminteri băiat de treabă, dar un simplu vânzător de stămburi - a devenit responsabil cultural? La prăvălie măsoară pânda cu metrul de lemn, dar în cultură ce sculă folosește?

Pusesem special accentul pe un anume cuvânt, c-avea Lică o unealtă inimaginabilă, de-i ziceam trompă de elefant. În ziua căsătoriei lui cu Rozica - o fată fină, frumușică, dar firavă - ne întrebam ca proștii cum va arăta mireasa după noaptea nunții, convinși că biata de ea va fi luată cu Salvarea, după ce în prealabil va fi trezit toată mahalaua cu urletele sale. Locuiam împreună în aceeași curte și bănuiam

că voi fi primul sculat din somn. Aș! Dimineața ca toate diminețile, iar pe la prânz, când s-au arătat și miriteii, fata părea și mai luminoasă, ca o floare udată în zori. Cine să-i bănuiască averea, cât de mare îi era cufărul de zestre?!

— Deci asta vă necăjește... Nicio problemă. Veniți voi, intelectualii, să vă ocupați de cultură.

„Intelectualii” încă mai purtau pantaloni scurți, motiv pentru care Cornelia Filipaș - domnișoară de 18 ani, ce locuia pe aceeași stradă cu noi - ne atrăsese atenția cu bonomie: „Măi băieți, nu mai sunteți copii; lua-ți-vă și voi niște nădragi ca lumea, c-ați devenit cavaleri!”

— Și mai e ceva - interveni Puiu -, prea mulți evrei pe metrul pătrat în conducerea patriotică. La tineret, suntem împeștritați, stăm laolaltă și ne simțim bine. Dar la bătrâni dai cu tunul să găsești vreun român.

— I-a oprit careva să se-nscrie? Sau iar revenim la șovinism?

— Șovini sunt pistruiații, din moment ce s-au lepădat de numele lor. Nu le-au plăcut Bercu, Ițic și Șloim, ci au preferat să se cheme Mihnea, Șerban ori Vlad Dracu, că Șlosenberg le suna urât, plăcându-le să-i cheme Dumbravă sau Mânăstireanu. Dacă schimbarea o dicta altcineva, manevra ar fi fost antisemită, așa-i doar patriotică!

— Bă, pe mine cum mă cheamă?

— Ce vrei să spui cu asta?

— Te-am întrebat și aștept un răspuns!

— Solomon Marcovici.

— Atunci, hai sictir! Nu mă pune pe mine să răspund în locul altora, că și eu te scutesc să dai seama de faptele neamurilor proaste. Mie nu mi-e rușine că sunt evreu și pe deasupra mă consider și bun român.

Timp n-aveam de controverse, căci la orizont apăruseră urgențe mai serioase. În bezna nopților, se înmulțiseră jafurile și spargerile, iar poliția nu le făcea față. Sub umbrela „Uniunii Patrioților”, se formară noi gărzii înarmate,

cu misia patrulării și lichidării bandelor de hoți. Fascinați de *Aventurile submarinului Dox*, de cele ale lui Perei Stuart, din *Excentric Club*, Sherlock Holmes ș.a., cum să rămânem indiferenți în fața revolverelor de 7,65 și 9 milimetri, pistoale adevărate, nu cu apă, cu care ne jucaserăm până mai ieri? Și așa trebuia să tăcem chitic, să nu se bage de seamă că nu împlinisem nici 16 ani. Cu pălărie pe cap și cu o Beretta, Mauser sau Parabelum în buzunar, crescuserăm mult în propriii ochii și visam doar aventuri. Deocamdată era important să patrulăm în noapte, să tragem de frică câte un glonte în aer, la fiecare colț de stradă, avertizând astfel eventualii spărgători să se cărăbănească, dacă vor să nu ne împrușcăm aiurea. Și mai important era ca dimineața, înainte de predarea armei la sediu, să trec pe la liceu, să vadă și colegii cum arată un pistol-pistol, un încărcător, cum se trage cartușul pe țeavă, cum se pune piedica și, mai ales, să-i transmită pedagogului Petrescu - Țiganul, cum era poreclit - că-i voi găuri pantofii și labele, în contul palmelor și picioarelor primite de mulți dintre noi, cum niciun profesor nu-și îngăduise s-o facă. Că n-ar fi fost bine ca atunci să mă dau cocoș, îmi dau seama azi, dar la fel de adevărat este și că bucuria colegilor din jur era fără margini, strălucindu-le ochii ca la pisici în noapte. Scrutând viitorul, îl și vedeau pe Țiganu în cârje, lua-l-ar dracii să-l ia, că șchiop l-ar fi iertat și Dumnezeu de păcate.

Joaca „de-a hoții și vardiștii” s-a terminat odată cu apariția unui comisar hotărât să curețe Capitala de pungași. Presupun că, sătul de nelegiuirile ce se înmulțiseră de la o noapte la alta, cineva îi dăduse mână liberă. Prea era de tot. Omul n-avea mamă, n-avea tată. În lumea hoților i se dusesse buhul de a fi depășit ferocitatea oricărui criminal: nu sta pe gânduri să curme viața unui individ. Comisarul Eugen Alimănescu - după cum se numea - nu-și pierdea timpul cu anchete și declarații: când îi prindea, îi și curăța. Târguiala era rodnică și într-un fel cinstită, că delincventului i se

acorda, totuși, o șansă: „Vrei să scapi cu viața? Dă-ne trei din brânză și te facem liber, până cazi iarăși pe bec, de nu-ți vezi de treabă!” Cu această tehnică, hoții s-au turnat între ei, pe principiul sacrosanct: „Decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-sa”. Cinismul polițiștilor și al gazetarilor depășise însă orice limită.

Mă afluam într-o zi pe intrarea Zalomit, cu ghetetele de patinaj pe spinare, gata să intru pe poarta Cișmigiului, în fața căreia staționa un taximetru, în așteptarea unui client. Tocmai atunci se urcară în mașină doi malaci, din care unul se așeză pe bancheta din spate, iar celălalt pe cea din față. Nici n-apucară să plece în cursă și pasagerul din spate îi puse șoferului pistolul la ceafă, iar cel de-alături unul la tâmplă. A fost semnalul ca trei mașini cu polițiști să-i împresoare, legându-l fedeleș pe șofer. M-am uitat insistent la chipul său, mirându-mă că i se întâmplă. Abia peste câteva zile aveam să-i văd fotografia în ziare, cu știrea-bombă că, în sfârșit, în noaptea ce trecuse, a fost prins asasinul ce-și prăda victimele și le abandona în locuri retrase. Informație menită să te bucure, numai că reporterii se întreceau să detalieze întreaga aventură a prinderii sinistrului criminal, la care fusesem de față. Nici vorbă de Cișmigiu, de lipsa oricărei opuneri la arestare: individul s-ar fi aflat la o cârciumă de la marginea Bucureștilor, unde, somat să se predea, a scos un revolver și a încercat să tragă în polițiști, care l-au răpus pe loc cu o rafală de pistol-mitralieră. În alte cazuri, bandiții fuseseră surprinși în flagrant și - încercând, chipurile, să fugă - au fost iarăși împușcați pe loc. Procedeu era simplu: hoțul era cărat „la locul faptei”, un polițist spărgea o vitrină cu tocul armei, după care trăgea un glonte în capul osânditului.

La Constanța, un alt comisar - cu nume bulgăresc ce-mi scapă - proceda și mai simplu: indiferent de gravitatea delictelor, făptașii erau executați pe cheiul portului, mereu în același mod: doi dintre polițiști îi însoțeau cot la cot, ca

apoi, la un semnal, amândoi să se dea în lături, un al treilea împuşcându-i din spate.

Deşi certate cu legea, cele două brigăzi izbutiseră să stingă pofta muşterilor de a mai fura în voie, nu doar pentru că le-ar fi fost târşeală să iasă „la treabă”, ci de teamă să nu fie daţi în gât de complici sau de ginitorii de pe margini care le ştiau rostul, când au şi nu au parale, dar mai ales ce-au de vânzare după prăduială. Să vezi şi să nu crezi: ajunseserăm să mergem noaptea pe străzi întunecate fără nicio teamă, nu duceam grija caselor descuiate, a rufelor de pe sârmă, a animalelor din coteţe, nici măcar a geamantanelor lăsate temporar pe un peron de gară.

De aici şi prima discuţie despre libertate la care aveam să particip alături de „bătrâni”. Îi ascultam şi-i priveam ca viţelul la poartă nouă. Convorbire înfocată, în care un avocat, Bascov, pleda ca la bară:

— Prieteni - apelativ folosit în cadrul organizaţiei -, eu nu contest rezultatele poliţiei, dar încălcarea legilor de drept ne întoarce la fascism. Mă mir că tocmai evreii care au vorbit, victime ale unei sinistre inchiziţiei, nu realizează pericolul anulării dreptului de apărare.

— Apărării infractorilor? În virtutea cărei raţiuni?

— A dreptului acordat fiecărui om de a se apăra, ceea ce nu anulează defel posibilitatea de a-l condamna la nevoie şi la moarte, numai că nimănui nu i se poate răpi dreptul de a răspunde acuzaţiilor aduse. Doar judecătorii sunt chemaţi să dea un verdict, şi ăla pronunţat cu drept la recurs.

— Legile de care vorbeşti dumneata au fost în vigoare şi până acum, fără să pună stavilă unor crime abominabile, jafurilor şi hoţiei la drumul mare. La vremuri noi se cuvin şi legi noi. Dovadă rezultatele obţinute. Concluzia: întâi facem revoluţia şi-apoi o legiferăm.

— Şi cine-ţi garantează, domnule Stein, că mâine nu te vor găsi împuşcat lângă o uşă, c-ai vrut să intri prin efracţie în casa cuiva?

— Un motiv ar trebui, totuși, să existe. Pe ce temei?

— Spre pildă, gelozia stupidă a unui mahăr, aflat, chipurile, în legitimă apărare.

— Nu uita că nu-s chiar un nimeni. Sunt un participant la transformările petrecute recent!

— Nici dumneata să nu uiți că majoritatea revoluțiilor și-au devorat cei mai fideli înaintași. Amintește-ți de un Marat, Robespierre sau Trotski.

La auzirea ultimului nume, nea Marin Nicolae interveni brusc de la prezidiu:

— Eu cred că nu-i momentul să ne pierdem în istorie, că bat la ușă alte nevoi. Oamenii mor de foame. Vine Crăciunul, iar săracii n-au ce pune pe masă. Mai bine să organizăm o colectă pentru pomul de iarnă, măcar s-aducem un licăr de bucurie copiilor nevoiași.

Cum să nu fii de acord cu ce spune? Mai mult: ca odraslă de negustor, mereu cu masa plină, mă simțeam prost între prietenii ce n-aveau ce băga în gură. Pe unii îi mai aduceam în bucătărie, unde mama, femeie de la țară, nici n-apuca să-i spun o vorbă, că ne și poftea să mâncăm ceva. Numai că, așa cum se zice, c-o floristică nu se face primăvara. Cât privește discuția lor despre hoți, libertate și Trotski, să-i ia dracul, că în mintea mea vorbele nu se legau deloc. Ce-aveau Alimănescu și hoții lui cu Marat ori Robespierre, de care mai știam câte ceva? Ș-apoi, să mă ierte Domnul, nu știu cât de legal procedau polițiștii, dar că ne izbăviseră de hoți era clar ca lumina zilei. Lăsăm bicicleta pe stradă, când plecam după cumpărături, și tot acolo o găseam. Cândva, vor fi fost împușcați vreo sută, două de tâlhari, dar douăzeci de milioane de oameni trăiau liniștiți, fără să se teamă să intre în noapte sau să fie buzunăriți ziua în tramvai. Mai aproape de noi, dacă primul bandit - implicat în fraudarea unei bănci sau într-o privatizare deocheată - ar fi pățit la fel, sunt sigur că am fi avut mai puțini milionari în dolari, dar și mai puțini săraci.

Nu știu cum ajunsese nea Marin Nicolae șeful „Uniunii Patrioților” din Târgul Moșilor. În Obor îl știusem până atunci doar cârciumar, ținând o prăvălie modestă pe șoseaua Ștefan cel Mare. Avea un băiat mai mare decât noi, Nicolae Nicolae, care venea la mai toate șezătorile noastre cu o vioară sub braț, atacând câte-o bucată clasică, aplaudată cu puțină frenezie din pricina publicului puțin avizat. Învăța și el la Cantemir Vodă, iar peste mulți ani va fi demnitar cu probleme de comerț exterior și ambasador. Parcă în America.

— Îl vezi pe ochelariștii ăsta?! - îmi spuse într-o zi Ionel Roșu. I-o nucă tare; tace ca peștele; nu știi niciodată ce gândește. Învăță pe rupe, în rest n-are niciun chichirez.

În schimb taică-su, Marin bulgarul, era vorbăreț nevoie mare, găsim întotdeauna să-ți spună o vorbă bună:

— Prietene, dacă tatăl tău e un om de ispravă, nici dumneata nu poți fi altfel. Pom de Crăciun nu se poate face fără să întinzi o mână de ajutor celor săraci. M-am gândit să-ți fac o delegație s-aduni ceva bani de la negustorii mai acătării din cartier. Îi cunoști și te cunosc, îți dăm și un chitanțier cu bonuri șampilate, să fie totul în regulă, și spune-le că-și fac și lor un bine, că mâine-poimâine nu-i vom uita.

Ce înțelegea bai Nicolae - cum îi ziceau bulgarii - prin „mâine-poimâine”, nu m-a dus mintea să-l întreb. Eram doar încântat că mă trata mereu ca pe un om mare, atunci când din „puștiule” nu mă scotea nimeni, deși nu mă despărteam de pălărie nici în miezul verii. Peste ani, când la o vodcă prelungită Radu Albala - cunoscut din anii copilăriei, grație afacerilor făcute de părinții noștri - m-a întrebat cum m-am rătăcit eu la comuniști, n-am uitat să-mi amintesc cu umor de acel „prietene” măgulitor, într-o vreme când „mă” și „bă” stăteau pe buzele tuturor. M-a amuzat și replica lui: „Păcat! Dacă veneai la noi, la liberali,

ți s-ar fi spus: domnule!” A murit și n-am apucat să-i adaug: „Răducule, dacă și tu ai fi fost la stânga - când mulți proști se străduiau să-ți țină locul poate că și destinul tău ar fi fost altul, într-o vreme când dreapta fusese trădată tocmai de anglo-americanii pe care voi contați”. Ca mulți intelectuali reticenți, Radu, pe cât de inteligent, era de o naivitate năucitoare. Cam tot pe-atunci l-am întâlnit pe Calea Moșilor, unde împărțea un apartament cu o țăță ce-i făcuse zilele fripte. Și-a părăsit casa de bunăvoie, încrezător în viitorul apropiat:

— Oi vedea ce-oi face la iarnă, că n-o să mor, dar până-n primăvară nu vin americanii? N-o arunc eu pe javră din casă? De la etaj îi zvârl boarfele, să mă țină minte putoarea pân' la adânci bătrâneți!

Aveau să treacă multe ierni și primăveri, de-am apucat să-l văd pe Radu nu doar avocat, ci punând chiar și sechestru pe clădirea Telefoanelor, dar casa lui din cartierul nostru s-a dus pe apa Sâmbetei. A mai văzut-o o dată cu ceafa, fiind nevoit să se mute pe-o străduță din jurul Pieții Filantropia.

Crăciunul lui '44 l-am sărbătorit frumos, cu daruri făcute celor certați cu punga. Izbutisem s-adun o grămadă de bani de la comercianți, în primul rând de la rudele înstărite, fără să uit a-i zice lui bai Marin: „Fără supărare, dar de crășmari și cofetari vă ocupați 'mneavoastră!”

Și într-adevăr s-a ocupat, că toți negustorii, mai mici sau mai mari, patroni de restaurante, bodegi și cofetării l-au blagoslovit cu sarmale, cârnați, țuică, vin și cozonaci, toate de sufletul morților. Sărbătoare în toată regula: s-a mâncat și s-a băut, iar sediul, pe zi ce trecea, devenea mai populat. Același „cerc și pâine” dintotdeauna.

La serbare, între multe cântece și versuri, Gheorghe Moteanu, coleg de clasă și prieten la cataramă, a declamat poezia lui Coșbuc *Noi vrem pământ*. La sfârșit, un mucalit a ținut să adauge: „Doi metri la Bellu”, în râsul spectatorilor,

fără ca cineva să se supere - dar mai ales să prevadă la ce preț uriaș va ajunge metrul pătrat în țintirimul pomenit. Băiatul avea talent cu nemiluita, arta dramatică venindu-i mănășă. Fiind îmbrăcat sărăcăcios, nea Marin m-a întrebat:

- De ce-i atât de ponosit?
- Taică-su-i vatman la S.T.B. și-n familie nu-i altă leafă!
- S-ar simți jignit dacă i-am da niște haine?
- Calul de dar nu se caută la dinți; v-am spus că-i sărac, nu și prost.

Războiul măcinase mai toate rezervele de stat, iar susținerea frontului devenise anevoioasă. Sărăcia își arăta rău colții, iar specula devenise principalul mijloc de îmbogățire a celor pricepuți să pescuiască în ape tulburi. În aceste împrejurări, sub același patronaj, s-au creat „comitete cetățenești”, cu menirea descoperirii depozitelor secrete, confiscării mărfurilor și punerii lor în vânzare la prețuri modice... Numai că foloasele măsurilor întreprinse nu acopereau cerințele. Dar, la vârsta noastră de-atunci, 15 ani și ceva, doar Gavroche ne-ar fi putut înțelege înalta menire detectivistică, suficientă pentru a ne face de baftă în ochii părinților, jenați în fața vecinilor din pricina odraslelor.

În plus, elanul patriotic de a împărți dreptatea cu forța se reflecta și în catalog: nu mai era loc pentru trecerea absențelor. O eliminare din liceu fu urmată de o reînscrisiere condiționată: „La prima întârziere, zburați definitiv din școală!” Ajunsesem să mergem la liceu mai rău ca la gară: cu un sfert de oră înainte de prima oră. Doamne, și ce filme americane veniseră pe piață, că la matineu le vedeam de două ori, deoarece biletele nu se vindeau pe spectacole: intrai dimineata și puteai să stai în sală până se închidea cinematograful.

Se ivi, totuși, o speranță.

Într-o recreație, zarvă mare în curtea școlii. Se spărsese

geamul dinspre administrație și nu se cunoșteau făptașii. La clase, nimeni nu se ridicase să-și asume isprava. Verdictul direcției nu întârzie: când se vor cunoaște vinovații, vor fi eliminați o săptămână și, bineînțeles, vor pune geamul la loc.

Atât mi-a trebuit:

— Mă Puiule! Cât dracului poate să coste un geam? Că n-o fi de cristal! Eu zic să recunoaștem că l-am spart noi. Plătim geamul și ne procopsim c-o eliminare pe-o săptămână. Trai pe vătrai! Absențele-s motivate, că doar ei le-au hotărât.

N-a trebuit să insist. Negustorie cinstită: la plată, juma-juma.

Recunoașterea greșelii urma s-o facem la ora de română, unde Dumitru Mazilu, care ne intoxicase cu educația prin adevăr, fu plăcut impresionat de mărturisirea ipocrită:

— Domnule profesor, ne mustră conștiința. Noi am spart geamul și ne-asumăm pedeapsa.

— Cunoașteți hotărârea consiliului profesoral?!

— Da, domnule profesor!

Nu alesesem însă omul potrivit, căci la prima lecție avea să ne spună:

— Deși nu meritați, am susținut în consiliu să fiți scutiți de eliminare, să plătiți geamul și să vi se scadă doar nota la purtare. Cum numiți voi asta?

— Distrăți și cu banii luați, domnule profesor, că doar de la dumneavoastră am învățat să fim cinstiți, începând cu noi înșine. Plătim ce-avem de plătit și, mai departe, Dumnezeu cu mila.

Mulți purici n-aveam să facem la Cantemir Vodă. În același an, ne-am mutat pe Dorobanți, la Prințul Carol, unde, ascunzându-ne într-un pod împăienjenit - curioși dacă ne va găsi careva când se va observa lipsa noastră -, am fost profund dezamăgiți că nimeni nu ne caută. Ne-am

apucat atunci să împingem din răspuțeri la un zid sfărâmat, rămas în papainoage de la bombardament. Când s-a prăbușit, s-au speriat toți ca la cutremur. Elevii din toate clasele se adunaseră buluc în curtea școlii, iar noi, popândăi, pe acoperiș. Greu era să coborâm, dar și mai dificil să dăm ochi cu Papicu - porecla de care se bucura directorul liceului. De regulă gălăgios, acum era de un calm de care nu-l bănuiserăm capabil. Probabil că ne considera nebuni.

— Uite, băieți, mergeți voi la secretariat, luați-vă actele, vă dau înapoi și banii de înscriere - nu puțini, că eram la un liceu particular - și duceți-vă unde vedeți cu ochii, dar p-aici să nu vă mai prind!

Și uite așa, ne mutarăm iarăși, nu departe, la Constantin Brâncoveanu, aproape de Piața Lahovary, liceu pe măsura harului nostru de a ne lua mereu lumea în cap.

Se pare că nu eram prea originali, căci, împreună cu alte podoabe, acolo formam o clasă aparte, învățând separat după-amiaza, după ce dimineața dormeam pe săturate. Veneam ca la facultate: cu pălării pe cap, în loc de șepci și fără numere pe braț. Profesori buni, cu tact pedagogic, nu toți duși la biserică. Unul din ei era Isăceanu.

— Domnilor elevi, azi nu vin la dumneavoastră în calitate de profesor de germană. Am fost desemnat să preiau și catedra de, de... un moment, să văd în carnețel cum se cheamă... Da, am găsit! Onoratul minister ne-a transmis că din acest an se adaugă o nouă disciplină: Educația cetățenească. Deocamdată nu cunoaștem programa și n-avem nici manual după care să ne ghidăm. Așa că am hotărât ca la prima oră, dacă tot nu știm despre ce e vorba, să dați extemporal! Nimeni nu suflă, nimeni nu copiază, iar ghiozdanele la podea, s-avem garanția că nu vă inspirați din cartea netipărită, pe care o așteptăm cu drag.

Noul dascăl ni s-a așezat dintr-odată la inimă, de începurăm să învățăm binișor și la germană, să nu scădem

în ochii lui. Atunci, după ce am golit în joacă pupitrele, l-am urmărit cu și mai mult interes:

— Greutatea e să găsim un subiect potrivit, să ieșim din această beznă didactică, să nu supărăm pe nimeni. Așa că vă rog să scrieți, cu litere mari, titlul lucrării civice și anume: „*Primăvara*”, cu atât mai bine cu cât anotimpul bate la ușă.

Și-așa era. Din ultima bancă a rândului de mijloc - unde îmi plăcea să stau, nu doar că eram lungan - priveam pe fereastră cum picură sloiurile de gheață formate pe lângă streșini, semn că venise vremea să se predea. Le-am privit ce le-am privit, și m-am pomenit scriind un fel de poem în proză, poate naiv, dar satisfăcător pentru a intra în jocul profesorului.

Primăvară tristă, iar te-ai gătit în salbe de cireși înfloriți.

Mai ieri te așteptam în prag, numărând în pumni făcăturile ce cădeau din sloiuri învinse.

Îmi răsplăteai bucuria, aducându-mi de Paști pantofi de lac și-o muzicuță să sperii mâțele din curte.

Mai târziu pe *Robinson* și un pistol să-mpușc pirații.

Apoi câteva flori, rânduite într-o carte, să te am și-n zile mohorâte,

Și-o fată, în părul căreia ți-ai fulguit petalele.

Tu m-ai învățat să iubesc, să visez, să doresc și să aștept.

Azi ești săracă. În tolba ta nu-s decât amintiri, răni închise de răbdarea timpului.

Și, totuși, îți ies în cale, primăvară tristă.

La ora următoare, dascălul a divagat fermecător pe tema primăverii - văzută ca anotimp al îndrăgostiților -, în recreație cerându-mi să-l însoțesc.

— Niki - cum nimeni nu-mi spusese până atunci -, poezia ta am trimis-o la o revistă în Oltenia, unde am un prieten.

Se va fi tipărit ori ba, nu știu nici până azi. Ajuns acasă, am încercat doar s-o refac din memorie, versuri regăsite

peste ani printre alte ciorne.

Le fel de bun era Vladimir Dogaru. Trânteau catalogul pe catedră - fără să-l intereseze cine lipsește la orele lui - și se așeza în ultima bancă, încitându-ne să discutăm pe marginea unei lecturi. Ne asculta cu răbdare, încurajând susținerea opiniilor personale. Când o idee i se părea mai interesantă, te întreba dezinvolt: „Nu vrei să faci un referat pe tema asta?” Și pe nesimțite lecția se transforma într-un adevărat proces literar. Lui îi datorez multe note de trecere la materii precum matematica, fizica și chimia, pentru care, Dumnezeu să mă ierte, aveam o aversiune organică. Bucurându-se de stima colegilor din cancelarie, obțineam clemența lor, tradusă printr-un cinci salvator.

Numai că năravul din fire n-are lecuire. Greu să renunți la „Patrioți”, când știi că acolo se adună toată floarea cea vestită a întregului Obor, reprezentată de foste copile, acum domnișoare de 16 ani, după care întorceau ochii și domni de 61. Deja începuseră să nu se mai uite la noi; de dansat însă dansau fără discriminare. Dar ce mai conta dănțuiala când la sediu aveam acum nu doar masă de ping-pong, ci și echipament sportiv, ghetă de fotbal cu crampoane, cu care jucam între echipele formate pe străzi, ce se înfruntau pe două stadioane apropiate: în curtea morii lui Asan și S.T.B. (Societatea Tramvaielor din București), de lângă Lizeanu?! Drept e că pentru distracția asta mai trebuia să căscăm ochii la ședințele „bătrânilor”, unde opoziția bogați-săraci revenea mai totdeauna, obișnuindu-ne să credem în rostul de a fi alături de cei mulți pentru o viață mai bună. La 16 ani, n-aveam niciun motiv să gândim altfel, cu atât mai mult cu cât și la școală lozinka revoluției franceze: „libertate, egalitate, fraternitate” ne încălzise spiritele. Ca să nu spun că versul: „Zdrobiți orânduirea cea crudă și nedreaptă” avea pentru unii și o altă rezonanță decât cea pur romantică. Mai târziu, parcă Țuțea spunea că socialismul e hărăzit să ne cucerească gândirea în anii

tinereții, parafrazând pe alții care, zicând același lucru, adăugau că treapta următoare ar fi liberalismul, pentru ca la bătrânețe să devenim conservatori. În adolescență, când sufletul îți este ca lacrima, străin de orice târguială în folos propriu, nimic nu te poate înnobila mai mult decât să cugeți la fericirea altora. Nici astăzi nu mi-e rușine de primele credințe. Ba chiar, aflat în postura lui Zorba grecul, aș fi chiar fericit să văd că bogătașii noștri de azi ar gândi la fel, știind că atunci nici pe departe nu eram odraslă de oameni săraci.

Se mai adăugase ceva: seceta îngrozitoare din 1946. Trenuri întregi cu copii înfometați soseau din Moldova în capitală și erau dați în grija bunilor samariteni, ce se ofereau să-i întrețină, fie și temporar. Unul din centrele de plasament se afla la „Casa Mareșalului” - cum i se spunea clădirii din Tei, ridicată de acesta cu destinația unor acțiuni sociale. Acolo am mers împreună cu mama să vedem cam ce se întâmplă, fără intenția vădită de a lua cu noi vreun copil. Multe doamne veniseră însă cu gândul de a găsi fetișcane mai împlinite, să le ajute la gospodărie. Dezamăgite, priveau la un șir de zgâmboi slăbănogi, așezați în ordinea înălțimii. Ca la târgul de vite, primii aleși au fost cei măricei, scoși din griji. La capătul din dreapta al rândului, plutonul se încheia cu un țănc de vreo trei anișori, desculț, cu o cămașă peticită și în picioarele goale. Curios e că avea o burtă uriașă, pe care mai târziu - mi-au explicat unii - o făcuse tocmai din pricina foamei pe care o îndurase.

— Mamă, hai să-l luăm și noi p-ăla mic.

— Tu nu ești întreg la minte. Mi-ajunge că m-am chinuit să cresc trei copii!

— Mamă, dacă nu-l luăm noi, p-ăsta nu-l ia nimeni.

Și m-am ținut atât de mult de capul ei, până când, bodogănindu-mă întruna, ne-am întors acasă trei. Îl chema Niculiță Spătaru și era mascota casei. Tăcut și înfricoșat la

Început, devenise cu timpul răsfățatul familiei, îmbrăcat ca un prinț. Șarlatanul, se băgase pe sub pielea tatei, un om sobru, de care și eu, și soră-mea Tatiana fugeam. El însă abia aștepta să-l vadă și fugea să-l întâmpine. La prânz, omul nici nu putea să mănânce ca lumea, că se strecura pe sub masă în brațele lui, cum niciunul din noi nu făcuse. Mic, mic, dar îl ducea capul să bage fitile:

— Tăticule, eu sunt băiatul tău. Nicu și Tatiana nu te iubesc!

Pe cât ne-am bucurat când a intrat în casă, pe-atât de mult ne-a sfâșiat sufletul când, peste vreo doi ani, ne-am pomenit cu maică-sa, o femeie tânără, dar îmbătrânită prematur, venind să-l care acasă. Văzând-o, copilul a luat-o la goană, ascunzându-se sub patul din dormitorul părinților. Nu este exclus ca prezența femeii să-i fi trezit amintiri neplăcute, deoarece, descoperit, țipa cât îl ducea gura: „Pleacă, pleacă, tu nu ești mama mea!”

Ce să zică biata femeie?... În țipete a fost îmbrăcat, în țipete i s-a făcut valiza de drum, deși insistaserăm cu toți să-l mai lase o vreme. A plecat în pantalonași de catifea și pantofi de lac, târât pe caldarâmul curții de-o femeie în picioarele goale, cu tălpile crăpate de muncă, în timp ce băiatul urla ca din gură de șarpe, cu gâtul sucit spre noi: „Nu mă lăsați, nu mă lăsați!”, strigându-l în lacrimi pe tata, care nu era acasă!

Când ai 16 ani și asști la o asemenea scenă, trebuie să fii oligofren să nu-ți pui întrebări în privința inechității sociale.

În același an, s-a înființat organizația „Tineretul Progresist”, în care am intrat fără șovăire. De voi fi procedat bine sau rău era taina viitorului. Atunci ne bucuram că vom avea un sediu al nostru, departe de „bătrâni”. În plus, întrezărisem șansele ce ni le oferea târgul cu artiștii de la „Cărbuș”. Puntea o croiseră „frații Grigoriu” - cunoscuți ca atare în muzica ușoară. La vremea

aceea, se aflau la început de carieră, în căutarea unui plasament, fie și temporar, prin includerea lor într-un program oarecare. Lipsiți de obligații, se distrau, precum majoritatea dintre noi, în clădirea unei foste cârciumi de pe Romană (azi Eminescu), aflată la vreo sută de metri de strada Viitorului, după cinematograful „Mogador” (mai târziu „Arta”). Cântau - acompaniindu-se singuri cu o chitară aplaudați frenetic de mulții gură-cască, ce-i ajutau indirect, prin frecvențele reluări, să-și alcătuiască un repertoriu. Îi ascultam ore în șir, mai puțin Cornel Șase-Luni, certat cu mobilierul cârciumarului, din care șparlea scaun după scaun, că ajunseserăm să ne temem că nu vom mai avea pe ce să ne așezăm fundul. Câtă vreme se războise cu mesele din grădina de vară - unde le duseserăm și pe suratele lor din local -, nu-i spusese nimic. N-aveam nevoie de ele. Dar acum riscam să stăm în picioare, ca la bufet-expres.

— Cornele, dacă mai furi un singur scaun, al dracului să fiu de mai pui tu piciorul în sediu.

— În cârciumă!

— Zi-i cum vrei!

— Ați uitat cine v-a făcut rost de sedii, cum ați ajuns de la Patrioți aici?

Nimic de reproșat. El se dusesese la blocul lui Cărnaru, de pe șoseaua Ștefan cel Mare, aproape de strada Câmpului (dacă nu chiar pe colț) - bloc aflat în construcție -, unde a ocupat un apartament. În loc de ordin de rechiziție, a cărat acolo câteva rafturi împrumutate de la „bătrâni”, un steag tricolor și alte două roșii cu secera și ciocanul.

— Aici vom aduce întregul mobilier. Dacă se atinge careva de steaguri, nu garantez ce se va întâmpla cu restul apartamentelor, de nu sunteți oameni de înțeleș.

O fi fost beat, că peste vreo două luni a venit Cărnaru la tata să-l roage să intervină pe lângă mine să-i scot steagurile din casă. De unde și blândețea tatei:

— Neisprăvitule, nu ți-ajunge că te-ai înhăitat cu derbedeii mahalalei și nu-ți vezi de școală?! Acum dați buzna cu drapele în casele oamenilor. Marș d-aici și împacă omul că, de nu, merg eu la Cărnaru și vă pun calabalâcul pe foc!

O vreme ne-am mutat într-o fostă tâmplărie de pe strada Episcopul Radu, aproape de Ardeleni: o sala mare, dar greu de încălzit iarna cu un godin. Apoi tot Cornel vânase un locaș - „aproape liber”, cum zicea el -, plasat în Piața Gemeni. Într-adevăr, era liber șase zile din săptămână, pentru că într-a șaptea îl frecventau adventiștii.

— Părinte, preot sau pastor, ce-oi fi dumneata, că văd că nu porți straie bisericești. Creștini suntem și noi. Spui că vă adunați aicea sâmbăta. Să vă dea Dumnezeu sănătate! Noi nu vă deranjăm cu nimic; venim în restul săptămânii. Vă garantăm însă că sâmbăta veți avea întotdeauna un sediu îngrijit, ultra-curat, cum nu l-ați pomenit vreodată. Nimic nu se scoate, nimic nu se adaugă, totul se câștigă de ambele părți. Nu schimbăm cu nimic înfățișarea salonului: rândurile de scaune - ca să nu le zicem strane - rămân la locul lor, masa prezidiului la fel, clopoțelul gata de clinchet. Pe scurt: totul va arăta ca acum.

Și așa a fost, minus hazul involuntar: pe fundalul unui uriaș tablou cu Iisus rugându-se pe Muntele Măslinilor, se deschideau adunările lunare cu „Hai la lupta cea mare”, în timp ce pe mai toți pereții interiori ai clădirii se putea citi: „Cântați întru Domnul!” De cântat se cânta întruna, mai ales cu chitara, numai că repertoriul devenise vesel și variat, pastorul fiind totuși mulțumit: obișnuiți să vină mai toată săptămâna la sediu, mulți tineri îl vizitau și sâmbăta, prozești în perspectivă. Numai că acolo mobilierul, fixat în dușumea, nu ne permitea să dansăm. Așa că iarăși ne-am văzut nevoiți s-o luăm din loc.

Afacerea o perfectase Nelu Haralambescu, frumos și înfigăreț, după care se dădeau în vânt toate puștancele.

Mai bine decât noi, temători să nu călcăm morala proletară, el avea grijă să le calce pre dânsese, știind cam ce le trebuie.

Oferta era avantajoasă: negustorul ne ceda cârciuma cu mobilier cu tot, contra unei declarații la percepție. Nenorocitul își închisese prăvălia de un an, dar impozitele, pe zi ce trece mai mari, curgeau gârlă. Avea nevoie să-i dăm în scris că de mai bine de un an îi ocupasem maghernița.

— Asta-i problema? La nevoie declarăm că o parte din clădire am folosit-o încă din anii grei ai ilegalității, când, pentru tănuire, îl putea costa chiar viața!

Atunci s-a pus Cornel să-i pieptene inventarul, lăsându-ne mai mult spațiu de dans.

De mici târguieli se apucase și Cezar Grigoriu, care - cine și-ar fi închipuit? - avea s-ajungă ginerele lui Gheorghiu-Dej, după căsătoria cu Tanți, sora mai mică a Licăi.

Pe principiul „ajută-mă să te-ajut”, se învoise cu actorii și cântăreții de la teatrul de revistă de pe Calea Victoriei să cânte pe gratis o melodie-două la balurile noastre sau să rostească un cuplet, noi angajându-ne să-i înlocuim la „munca voluntară” pentru curățirea unor terenuri, cu clădiri avariate la bombardamente. Ne-a convenit tuturor, inclusiv trio-ului Grigoriu, ce s-a lipit astfel de confrății de la „Savoi” cu *La cabana* „*Trei Brazi*”, *Broscuța Oac* și alte melodii, care ne-au legănat copilăria mai mult decât romanțele viitoarei diriguitoare a „**Cabinetului 2**” și manelele zornăitoare de pe miriștea contemporană.

Între timp, avuseseră loc alegerile parlamentare, primele organizate după căderea regimului antonescian. Câștigător: Blocul Partidelor Democratice, adunate în jurul Partidului Comunist. La vremea respectivă nu meditam la acuratețea rezultatelor, ci înregistram doar bucuria unora și suspiciunile altora - ce susțineau ritos că alegerile fuseseră măsluite. Motive de îndoială ar fi fost: popularitatea enormă

de care se bucura Partidul Național Țărănesc, condus de Iuliu Maniu. Ziarul lor, *Dreptatea*, dispărea la prima oră după apariție, pe când *Scânteia* o găseai cu prisosință la toate chioșcurile. La fel și *Strâmbătatea*, ce se dorea o replică polemică la publicația P.N.Ț. Ceea ce nu pricepeam atunci era de ce puștii care vindeau aceste gazete se ciondăneau între ei, uneori până la bătaie, iar domnii Zaharia Stancu și Nicolae Carandino - ce-și încrucișau spadele în presă - își beau cafeaua împreună la „Capșa”, ca și cum ar fi coborât de pe scena unui teatru, unde interpretaseră roluri adverse. Mi-i arătase cineva cum gustă spectacolul confruntărilor din stradă, de după vitrina mare a braseriei. Peste ani, la Casa Scriitorilor, i-am cerut un răspuns domnului Carandino, surprins de întrebare:

— Drăguță, noi apucaserăm, totuși, vremuri democratice, când înfruntarea de idei în presă era precum o competiție sportivă: nu trebuie să-ți urăști niciodată adversarul, ci să te antrenezi pentru următoarea întâlnire.

Avea dreptate: când, după ani grei de închisoare, s-a eliberat, iertat pentru consecvența vechilor credințe, Zaharia Stancu a fost cel care i-a asigurat o pensie de la Uniunea Scriitorilor, nicidecum cei care înlocuiseră condeiul cu creionul de tâmplărie.

În Occident, aceeași luptă încrâncenată se desfășura în cadre democratice, nu controlată de Alexandru Nicolschi - alias Boris Grunberg, agent sovietic, trimis de NKVD cu însărcinări speciale în România -, personaj sinistru, boit în sânge din cap până-n picioare, precum Josef Mengele la Auschwitz. Aflați la poluri opuse, amândoi s-au dovedit a fi reprezentanți iluștri ai unui aparat represiv, specific sistemului politic de tip dictatorial. În Franța, domnii Aragon, Barbusse, Camus, Gide ori Sartre militau pentru victoria stângii, fără teama de a fi sculați noaptea din somn, arestați, anchetați, schingiuiți și întemnițați. În Italia la fel, unde Partidul Comunist a fost la un pas de câștigarea

alegerilor parlamentare. Nu avuseseră norocul să lupte în favoarea socialismului - generos în esența lui -, într-o țară aflată în spatele frontului sovietic, unde nici măcar Lucrețiu Pătrășcanu sau Titel Petrescu, fruntași de stânga, nu vor avea o soartă mai bună. Ce să mai spunem despre făuritorii României Mari, morți în detenție, unii dintre ei fără o cruce la căpătâi?!

În 1946, încă ne mai aflam într-un regim monarhic, regele fiind apreciat pentru proclamația din 23 August 1944. Însuși Stalin nu pregetă să-i acorde lui Mihai cea mai înaltă distincție sovietică, „Ordinul Victoria”, plus două avioane în dar. Nu-i greu de intuit ce bulibășeală era în mintea noastră, apropo de direcția în care ne îndreptam, atâta timp cât lozinca „Regele și Patria”- promovată în special de țărăniști - nu ne deranja defel. Dimpotrivă, aniversarea evenimentului era prilej de „Biba-Biba!”

Expresia îi aparținea portarului de sediu din Calea Dorobanți, unde funcționa sectorul 1 Galben, condus de Iosif Batti, pe care îl știam din mahalaua noastră, unde parcă și locuia, fiind rudă sau prieten cu vecinii Tamás Török și Szakéks. Deși tânăr, era un băiat instruit, inteligent, înzestrat cu o calitate care lipsea multora din jur: răbdarea de a asculta și pe alții, nu doar pe el. Nu mă miră că peste ani avea să îmbrățișeze cariera universitară. Înflăcărarea lui era molipsitoare, răsfângându-se și asupra cerberului ce te întâmpina la intrarea și la ieșirea din sediu cu nelipsitul „Biba-Biba!”. Mult mai târziu aveam să aflăm că, în mintea bărbatului de la poartă, salutul său era totuna cu „Vivat! Vivat!”

Sub același acoperământ se aflau însă și șmecherași de profesie, precum mulți convertiți la credințe noi, schimbând azi tarabele politice precum indispensabilii. Pe atunci, existând un singur partid, își schimbau doar funcțiile:

— Câți ziceți că sunteți în circa a 5-a?

— Vreo sută de membri!

— Asta dacă vă strigă cineva la catalog... Numai că fiecare dintre voi mai are un frate, o soră, un amic, o prietenă, un coleg, un vecin, o rudă apropiată. Așa că vă înscriu cu două sute de participanți la manifestație.

De unde să scoți atâția oameni, când la adunările generale dacă veneau șaizeci de inși? Văzându-ne îngândurați, Leonard Brătescu, actor și regizor amator, pus mereu pe șotii, deveni dintr-odată serios:

— la mai dă-l în mă-sa de țăran, că n-om fi Hristos să înmulțim peștele și vinul. Lăsăm băieții și fetele acasă, c-avem repetiții, și v-aduc eu ce vrea el. Important e s-avem o pancartă mare cu numele circumscripției. Îmi trebuie doar câțiva băieți fățoși, da' îi iau din echipa de teatru.

Să nu lungesc povestea: la data aniversării, Leonard și ai săi veneau țănoși în fruntea unei coloane furate de pe Șoseaua Ștefan cel Mare. Încă de la cinci dimineața se instalase cu asistenții săi la răscrucea cu Lizeanu, toți cu banderole roșii pe mânecă. Ținea în mână un carnet cu numele a zeci de întreprinderi și instituții. Dialog scurt:

— Deci voi sunteți de la..., de la... Da! V-am găsit. Cotiți-o pe Viitor și vă înscrieți pe Romană la dreapta!

— Dar noi avem punct de întâlnire la „Gagel”, la fabrica de pâine!

— L-ați avut. Acum puteți să vă mândriți: sunteți vărsați în coloana principală, cu punct de întâlnire în Piața Romană. Noi de ce suntem aici?

Și i-a însoțit până la sediul din Romană, unde să fi fost vreo 30 de suflete. Cât timp oamenii au poposit să fumeze o țigară, i-a ținut de vorbă pe cei din față, în așa fel încât ajutoarele lui să le șterpească firma sub care defilau, sprijinită de ziduri ca și celelalte pancarte. Odată cu ea, a dispărut și el, lăsând numele circumscripției a 5-a în fruntea întregii coloane.

Sarcina fusese îndeplinită, în aceeași manieră în care

fusesse trasată, furtul de coloană nefiind prevăzut în codul penal.

Nu încerc să dau explicații și nici să generalizez o stare proprie unei organizații de cartier, diferită de cea în care munca salariată trecea pe prim-plan. Altă găscă în altă traistă. În esență, multe probleme erau însă comune, peste cele care agitau viața politică. La ora aceea, condamnați înainte de a fi judecați, ce puteau face tinerii generației mele, decât să beneficieze de bucuriile vârstei lor? Atunci ca și acum, iubirea trecea pe primul plan. Nu exclud că vor fi fost și excepții, adolescenți care să fi aspirat la mai mult, peste obișnuitele obligații școlare și florii dragostei dintâi. Eu nu m-am numărat printre ei.

Împlinisem 17 ani! Îmi crescuseră aripile și eram gata de zbor. Primejdii la tot pasul, dar cine se gândește la ele, când primele iubiri par și ultimele?

Trăind excesiv în prezent, confundam viitorul cu ziua de mâine, ca mai toți adolescenții lipsiți de trecut.

În rest, risipă, risipă, risipă.

XIII. A MURIT DEFTU

Plouă mărunț, plouă cu încăpățănare, ca și cum n-am fi în preajma Sfântului Nicolae, singurul sfânt care dă fără să ceară, înrudit prin obiceiuri cu Moș Crăciun, coborât și el din povești. Acum, Sfântul Ilie, așteptat la rându-i în zile de secetă, își face de cap în preajma sfântului Pafnutie, patronul bețivilor. Plouă des, plouă întruna, grăbind pașii trecătorilor, majoritatea încotoșmănați în paltoane gri, cu poale lungi, armată civilă croită pe cartelă. Vestimentația poartă marca noii orânduiri: fiecare după muncă și capacitate, activitate reglementată, între altele, prin ținuturile roșii - cu puncte mai multe, pentru muncitori -, cartele albastre și verzi pentru intelectuali, funcționari și pensionari, gradate în minus, potrivit prestației sociale, în viziunea oficială.

În cârciuma lui Moise mesele-s ocupate, cu scaune cărate și din grădină. Portretul regelui continuă să patroneze adunarea, victimă a muștelor de care cârciumarul n-a scăpat, cu tot ventilatorul ce se învârtă ca o elice de avion peste capetele clienților. Bolnav de curățenie, Moise vede tot, nu iartă nicio căcărează și ordonă primului slujbaş ce-i iese în cale:

— Urcă și șterge-l c-o cârpă pe Majestatea Sa. Repede, nu beli ochii la mine!

Replica dă bice unor discuții contradictorii, mai ales între vârstnici, unii recunoscători că suveranul a pus capăt unui război blestemat, ce-ar fi transformat toată țara într-un morman de ruine, alții, dimpotrivă, acuzându-l că l-a băgat

În mormânt pe Antonescu, fără de care am fi avut soarta Poloniei și Cehoslovaciei, cotoșite de nemți.

— Nu, zău... Și ce să fi făcut cu el? Să-l împăieze?

— Să-l fi păștrat în viață, dom'le, cum au făcut francezii cu mareșalul Pétain! Nu să-l pui în fața plutonului de execuție, ca pe-un trădător.

Majoritatea clienților nu se sinchiesc. Mai ales tinerii, cuprinși dintotdeauna de febra vârștei.

— Nelule, nu insista, că pe lumină nu merg cu tine. Nu mă trage sufletul. Oi fi fost tu ofițer, dar eu îș mai pudică.

— Prejudecată! Afrodita, cât e ea de Afrodită, se scaldă în lumină și înmărmurește la rându-i pe alții cu frumusețea ei. În întuneric nu face doi bani.

— E treaba dâșșii, să facă după cum o duce mîntea, dar mie nu-mi place ca mâine, poimâine să-mi iasă vorbe de felul ăsta.

Nelu Haralambescu nu mai avea răbdare, dar nici dispus să renunțe la pradă nu era, încât lășă totul pe seama dulcei licori, cerând să le mai aducă două țoiuri de mastică.

— La urma urmei, toată povestea-i de educație. Cu cât știi mai mult, cu atât pricepi mai puțin. Tu, totuși, nu ești o ființă oarecare, ci, cât de cât, mai altfel, cadru organizat; în birou conduci comisia de fete. Nu-i vorba de cum gândești tu ori eu, ci cum se prezintă toată cioaca în esența ei materialist-dialectică. Cine are prioritate? Materia ori spiritul?

— Bineînțeleș că materia!

— Atunci nu pune sufletul înaintea trupului; facem socoteala și roiul, până nu se întetește ploaia, că până acasă ne face learcă și chiar ne despoaie să ne uscăm țoalele. Să ne vedem la ogeac, că nu ne-om apuca, zor-nevoie, de blestemății. Mai discutăm una, alta, ca abia apoi să facem puținică mișcare, „atributul materiei”, dacă vrei s-o dăm pe ideologie.

Lenuța Pârvan - peste ani, vânată de Agerpres să-i fie

șefă de cadre -, ezită o clipă, după care lăsă capul în jos:

— Merg, Neluțu, da' să fii cuminte...

Tot atunci veni și vestea c-a murit Deftu de pe Colentina.

— Zile ar mai fi avut omul, da' l-au trimis prietenii pe cealaltă lume, uite-așa, la o vadră de vin și-un lăutar...

Mai grav era că totul se petrecuse cu voia celui plecat să deschidă drum la ceruri. Ce se întâmplase?!

Cu Deftu Georgescu - comerciant nici prea mare, nici prea mic, deși singur se persifla, recomandându-se ca negustor de piei de cloșcă -, începeau și se sfârșeau chefurile celor cu dare de mână din gura Oborului. Familist convins, cu nevastă isteată și doi băieți cumiți, avea vadul lui, fără concurență. Era o adevărată agenție comercială, o ambasadă a breslei în relațiile cu toate profesiile din lume, cu cereri și oferte de la A la Z. Nu exista un lucru de care aveai nevoie, fără ca el să nu ți-l procure, fie paratrăsnet, pantofi cu scârț, ori stupi de albine. Asta ca asta, dar, dacă sufereai de-o boală, îți aducea la pat medicul potrivit, după cum, când erai la vreo ananghie juridică sau fiscală, îți sărea în ajutor cu un avocat, un perceptor, ba chiar, cu discreție absolută, și cu câte un comisar de poliție, dispus să dea la fund o daraveră. O făcea pentru oamenii de treabă, fără să se mânjească în afaceri murdare, oricâți bani i-ar fi oferit careva. Media de la distanță fel de fel de relații comerciale, de pe urma cărora își lua comisionul cuvenit. Cum nu există casă de bogat sau sărac în care să nu existe o belea, Deftu avea clientelă bogată, ca un trimis al Cerului... Nu-i de mirare că, util și eficace, era iubit de toți.

Mai mult decât ei, Deftu avea însă harul de a cântări bine timpul, în așa fel încât omul să nu trăiască doar ștergându-și sudoarea frunții - cum zice *Biblia* -, ci să se și înfrupte din ce adună, spre desfătarea sufletului, cu lăutari la ureche, să-i cânte de foc și inimă-albastră. Își făcuse un calendar anume, în care, pe lângă sărbătorile tradiționale, erau

trecute zilele de naștere și onomastice ale amicilor, adevărata lui avere. Punând la socoteală și cele 52 de duminici ale anului, plus sărbătorile de Paște, de Crăciun, cele naționale - nu puține la număr -, vacanța de vară, când omul se mai duce la băi, Deftu se dumerise că balanța calendarului stă nemișcată, de așezi pe un taler munca, iar pe altul petrecerea și odihna.

— Dumnezeu a făcut lumea în șase zile și de-atunci se tot odihnește. Ce era mai important de făcut a făcut. Boier, lucrează când vrea, dacă vrea, doar nu-i ține nimeni socoteală, pe când un amărât ca mine e nevoit să se spetească șase luni pe an, ca apoi să se înzdrăvenească în alelalte șase. Astea nu-s chiar de odihnă, că nu-i lesne să stai zile și nopți în capul oaselor, să mănânci și să bei, să cânti și să joci, să tremure dușumeaua sub tine. Așa-i, părinte?

Preotul Traian Chirulescu era pâinea lui Dumnezeu, pe deasupra și înțelept, obișnuit să judece oamenii mai mult după faptele lor, decât după credință. Pe Deftu, deși nu-l avea în parohie, îl îndrăgea mai abitir decât pe propriii enoriași, știindu-l apropiat de sărăcime. Nu putea să uite cum luase în grijă un orfan, fără să stea pe gânduri, când băiețelul se trezise peste noapte fără părinți, căci „unde mănâncă patru și-o jupâneasă, poate mânca și al șaselea, că haine și încălțări îi rămân de la Gicu și Mielu”.

Popa nu se prea încumeta să se ia cu el în furcă, mai ales când îl simțea ciupit de băutură, c-atunci avea chef de vorbă și îl înfunda pe ulițele încălcite ale religiei:

— Părinte, înțeleg că nu contează dacă suntem români, armeni, turci, ovrei sau mai știu ce, că-n Obor stăm ca la Liga Națiunilor, nu contează de-i zicem Dumnezeu, Alah sau Iehova, că tot împărat ceresc e, iar noi o turmă cu-n păstor. Important e s-ascultăm de poruncile Lui, să ne iubim ca frații. E așa, părintele? Păi, dacă-i așa, când ajungem Sus - înveliți în cearșaf, ca jidovii, sau cu cravată la gât, ca la

nuntă -, ce facem, tragem fiecare la biserică, la templu sau la moschee, c-altfel e bulibășeală mare? Matala nu vezi ce-i pe pământ? Intri din greșeală cu pălăria în lăcaș creștin, urlă toți s-o dai jos; mergi la templu, zice să ți-o pui pe cap; nimerești la moschee, musai să te descălți. Ce s-o lungesc, părinte, te întreb: când ajungem *unde nu este durere, întristare, nici suspin*, cum mergem? Încălțați sau desculți, cu capu' dezvelit sau acoperit? Sau Dumnezeu nu ține cont de ești ortodox, catolic, mozaic ori mahomedan și ne lasă frățește să călărim aceleași cârciumi, că n-o avea inima să ne pună să cântăm de nebuni *Aleluia*, de dimineată până seară, s-aprindem lumânări și să înghițim agheasmă? Că n-am inventat eu șprițul, nu l-a inventat nici Dracu', că de băut s-a băut și la Cana Galileii, unde - zice *Biblia* - s-ar fi zburlit nuntașii c-abia la urmă s-a pus pe masă vinul cel bun, după ce nebunii piliseră tot, de trebui ca Iisus să înmulțească sfânta băutură, ca și cum ăia nu haliseră până atunci, nu goliseră toate vedrele. I-așa, părinte, sau minte *Biblia*? Ba eu cred că, din când în când, mai trage și Dumnezeu o dușcă, noi înșine fiind făcuți după chipul și asemănarea Lui!

— Iar eu zic să nu iei numele Domnului în deșert! Lasă-L pe Dumnezeu cu rosturile Lui, poartă grija ta și bea cu măsură, că prea-ți iau obrazii foc, când nu ții socoteala paharelor.

— Ba știi socoteala, părinte, că-s mereu în întrecere cu mine. Azi am băut c-o cinzeacă mai mult decât ieri. Ce-i rău în asta? Mai devreme sau mai târziu, tot acolo ajungem. Nu scapă nimeni de coasă. Dacă nu bei și nu mănânci, cum să mori sănătos? D-aia, părinte, de-o fi să zici la groapă c-am trecut Dincolo *nespovedit, neîmpărtășit*, să adaugi corect: *dar mâncat și băut*. Ce mama mă-sii: de ce trăiește omu' pe lumea asta? Să sufere că Adam și Eva au fost izgoniți din rai, c-au mâncat mere și s-au coțait de față c-un șarpe? Ba să mai spui c-am muncit de m-am spetit o viață întreagă și,

dacă n-aș fi băut, aș mai fi trăit câteva luni. Pagubă-n ciuperchi!

O singură dată a zbârcit-o Deftu, când, hodoronc, tronc, s-a pomenit petitoare în căsătoria lui Vasile Giugiu de pe Făinari, strungar la I.O.R. Văzându-l harnic, pe deasupra și de prin Argeș, tata îl ajutase să-și deschidă un atelier mecanic, dându-i un garaj și bani să-și cumpere un strung al său, să nu fie sluga nimănui. De muncit avea destul, așa că datoria și-a achitat-o mai devreme decât ar fi crezut. În plus, avusese norocul ca în gospodăria lui - o cameră și o săliță, închiriată de la Vasilica muscăloaica - să se pripășească o fată divorțată, mult prea frumoasă ca fostul bărbat să n-o gelozească și să n-o învinețească, până când femeia și-a luat lumea în cap. Cu Vasile avea trai bun, îngrijindu-se din zori până-n noapte de casă, curată de puteai dormi pe jos, gătind și frecând întruna la salopetele îmbibate cu ulei. Oamenii, respectându-i truda și drăgălășenia, începuseră să-i zică: *doamna Giugiu*, ceea ce îl cam deranja pe Vasile, nu că n-ar fi plăcut-o pe Mihaela, dar nu era ce-i trebuia, că neapărat își dorea ca nevastă o fată mare. Cui să-și spună păsul, dacă nu lui Deftu?

Omul, venit cu niște cuțite să i le ascute la polizor, n-avu de lucru și-i aminti de fata unui vecin de pe Colentina, cu atelier de tâmplărie, meseriaș cu faimă în cartier.

— Vasile, ce vrei tu vor mulți, numai că cererea-i mare și oferta mică. Bărbatul zburdă pe față, femeia pe din dos. Mai ușor păzești un ciopor de iepuri, decât o fată frumoasă. Asta, la început, dă din copite ca o iapă năvălășă, dă la un armăsar, dă la doi, dă la o sută, dar pân' la urmă tot o încalecă unul. Nu știu dac-o știi pe fata lui Panait tâmplarul! Într-adevăr, nu-i chipeșă, poate unde-i sașie, slăbuță - oricum, mai înaltă decât tine, dar ăsta nu-i cusurul ei, ci al tău -, tăcută neam, poate unde s-a sălbăticit, de-a crescut-o ta-su cu lanțul de piciorul mesii, dar, altminteri, e ce cauți. Bei dintr-o sticlă înfundată, nu de la butoi, bei vin sec, nu

dulce, dar de cursă lungă, bei cu femeia ta, numai a ta, care să-ți umple casa de copii, crescuți în frica lui Dumnezeu, nu cu o farfuză care să se chiorască întruna în oglindă, s-o păzești toată ziua, s-o prinzi cu mâta-n sac și s-o ierți la culcare, când se lipește de tine plângând. Căsătoria nu-i chiar loterie; alegi ce-ți trebuie, nu ce ți se oferă. Ai chef de una frumoasă, de-o blondă, brunetă, șatenă ori roșcată, de una mai mititică sau lungă, slăbuță, ori rotofeie, nu te oprește nimeni să tragi la o casă de toleranță, una mai bună, cum e Prejbeanca, în Piața Rosetti, Cassanova, din Crucea de Piatră, în mahalaua Dudeștilor, unde-i și căsuța c-un etaj a Comisarului, om de poliție care a vrut să dea exemplu de cum s-arate un tractir sănătos, cu camere dichisite, așternuturi curate, cu bideuri și veceuri de resort, chiuvete cu oglinzi și dezinfectante, cu fete alese pe sprânceană de băieții de la moravuri, cu conducută în regulă, cu vize medicale la zi, nu glumă. Te-ai săturat de cadănele astea, te muți pe Brezoianu, în blocul de lângă Gambrinus, cu marfă nouă, una și una, pe Mavrogheni, în spatele bisericii Sfântul Gheorghe, ori pe Dinicu Golescu, nu departe de Spitalul Militar. Nu vrei doar *țumbaîșpil*, ai chef de aventură, să cucerești o femeie modernă, cu limbariță, nu de una care să-și arunce chiloții de cum intră la *șambru*? Atunci mătăluță te ferchezuiești nițeluș, îți legi cravată la gât, îți pui o florică la rever, o batistă la buzunar, agățată cu acul, să se reverse pe haină, și pleci la vânătoare. Mergi, tată, la terasele din centru, unde prepelițele stau singure la masă, c-o cafea în față și un țigaret în colțul gurii, în așteptarea clientului. Pe la prânz, mai toate mesele-s ocupate și, vrei nu vrei, intri în conversație, după ce te uiți la scaunele goale: *Stimată doamnă, îs toate reținute? Pot să m-așez? Da? Mersi!* Când dă să fumeze, sări să-i aprinzi țigara. Ele nu fac fum degeaba, că flacăra o au sânge, iar chibritul între craci, gata să te-aprindă. Sunt păsări de noapte, care, ca liliecii, își întind aripile odată cu înserarea,

se culcă în zori și se trezesc la prânz, când orbecăie după țigară și-o cafea. Cele care au înțelegere cu patronul să comande băuturi scumpe - și servite, pe blat, cu limonadă - se întorc acasă cu un ban în pungă, celelalte, din oastea lui Bachus, vin cu coada-ntre picioare, băute și înghesuite pe unde apucă, mulțumite că, după un *la revedere*, primesc și un ban de taxi. Dacă îl primesc și p-ăsta. Astora nu trebuie să le vorbești mult, se cuvine doar să le ascuți cu răbdare, cu nesfârșită răbdare, să dai blajin din cap, semn că pricepi drama femeii care n-a avut parte de un bărbat s-o înțeleagă, ca și cum, dacă l-ar fi găsit, ar fi suportat-o cu meteahna paharului. Lasă-te fraierit, să creadă că și-au găsit omul, după care ia-ți ranița și du-te. Asta le e menirea, fiindcă mâine, n-ai grijă, trece altul în locul tău, călăreț cu schimbu', până vor da vina pe soartă. Așa că te înțeleg: tu vrei o femeie a ta, nu un pom pe care s-au ușurat și alții, doritori, la rândul lor, să se însoare ca lumea, dar nu cu bagaboande. Frumusețea e periculoasă, băiete: ori trăiești de pe urma ei, ori cotoită pă degeaba.

Băiat de la țară, lui Vasile îi fugi mai întâi gândul la meseriașele amorului și la suratele lor de noapte. „Dai un ban, dar face”, gândi el, care mereu lăsa ochii în jos, când vedea pe drum vreo cucoană cu pălărie.

— Scumpe?

— Pentru toate buzunarele, frățioare; ca la C.F.R.: iei bilet de clasa întâi sau de-a doua. Indiferent în care te urci, ajungi la aceeași destinație. Unde pui că, în compartimentul de-a doua, ai adesea companie mai șarmantă. Firma contează. În Cruce - pe multele străduțe unde, când treci, fetișcanele stau goale-goluțe, de-ți mai fură și pălăria, fugind cu ea la cameră -, tarifu' era doi poli. Asta mai demult, că acum, cu inflația de la o zi la alta, nu mai știu taxa. Sigur e că la casele de soi ieșeau pe ring cu două sutici, de cinci ori mai mult.

— Aici merg barosanii?!

— S-o crezi tu. Peștii mari au oceanele lor, nu-i găsești pe baltă. Unde înoată ei, n-aluneci tu. Acolo se intră cu recomandăție, anunțat din timp, mai rău ca la doctorii de renume. Ca să nu-ți spun că te scuturi de două miare; nu căsca ochii la mine, c-ai auzit bine: do-uă mi-a-re; cât pentru 40 de coarde de rând sau 10 cu fason. Do-uă mi-a-re, mai mult decât leafa unui funcționar. Am fost și eu o dată, pe Edgar Quinet, în blocșorul lipit de „Capșa”. La demisol, unde suni la ușa unei garsoniere, te întâmpină un omuleț chel, cu cioc, de seamănă leit cu Lenin. Când îl vezi în vestă, cu lăntișor de ceas la cheutoare, parcă trezit din somn, zici c-ai nimerit aiurea. Aș! Spui cum te cheamă, cin’ te-a trimis și te invită înlăuntru. Aici, uimire: nicio suflare. Ba mai mult; omulețul pleacă și rămâi singur, singurel, uitându-te ca prostul pe pereți. Nu trec nici cinci minute și în încăpere pică o femeie ca-n filme, îmbrăcată decent, care face două, trei piruete, ca la casa de modă, și se cară, lăsând în urma ei o dâră de parfum, iar pe tine cu ochii-n soare. De ce-a șters-o nu pricepi, dar, până s-alungi gândul c-a fugit de tine, vine alta, ce se învârte, iarăși, de câteva ori, după care dispare fără să zică o vorbă. Măi să fie! Te întrebi un’ te-ai vârat, ce te așteaptă, de nu-i bine s-o ștergi cât îi ușa deschisă. Dar nu poți, fiindcă vine a treia spioană, ce se rotește la fel, odată cu ochii tăi din cap, după care din nou ușcheală. N-apuci să miști un deget, că, în loc de-a patra, vine Lenin și te întreabă la care din ele te-ai oprit. Eu am tăcut ca mutu’, până ce zisei ceva de ultima, nici eu nu știu de ce, poate unde abia fusese acolo. Zis și făcut. Fata revine, zâmbește, se dezbracă încetișor, de parcă ne știam din armată, mă întreabă ce și cum vreau, după care, despuiată, a condus toate ostilitățile, ca la Mărășești: ea în locul lui Averescu, eu pe post de Mackensen. Război în toată regula: când ursul pe capră, când capra pe urs, cu toate armele din dotare, cu ghearele și cu dinții, până când, osteniți de moarte, făcurăm pace. Când a ieșit apoi din

baie, înfășurată c-un prosop de la buric în jos, s-a îmbrăcat iarăși lejer, de-mi venea să-i zic să mai stea nițeluș, fără să îndrăznesc s-o fac. A plecat ca și cum nu observase că scosesem portofelul s-o plătesc. A țuguia zeflemitor buzele, plecând fără să-mi ia o para. Nu-mi venea să cred c-o făcuse pe gratis. Aș! Nu se duse bine și veni Lenin cu datoria de război. Scoate, Deftule, și plătește. Dai cinstit, primești cinstit. La vreo lună, când mă dusei cu nevasta la „Savoy”, pe cine crezi că văd între baletiste, cu chiloți și sutiene argintii ca solzii de pește, dirijând orchestra cu cracii mai bine decât Dendrino¹? Pe două din cele trei mărfuri scoase la vânzare de pitic. Nu zici că, în pauză, când ne-am uitat și noi prin program, mi-a crescut inima văzând că, după fotografiile artiștilor importanți, ca Mia Apostolescu, Maria Tănase, Virginica Romanovski, Zizi Șerban, Gică Petrescu, Nae Roman, Groner sau Stroe, se dădeau și pozele fetelor din ansamblu, iar dedesubt numele lor, cum nu știusem că le cheamă. Doamne, ce femei! Să torni și să le bei din scoică.

Lui Vasile nu-i venea să creadă urechilor. Rămăsese cu ochii căscați, ca în copilărie, când, de sărbători, umblând cu colindele pe ulițele satului, văzuse în casa popii un pom de Crăciun.

— Da’ astea n-au suflet, n-au bărbați?

— De suflet au ele nevoie? De bani, Vasile, de bani - și nu de puțini -, că de-i au, trag după ei casă, mașină mică, bijuterii, cont în bancă, zestre, cu care își pot permite luxul să-și cumpere bărbați pe poftă. Astăzi tinerețea e averea lor, mâine doar grijile, și nu vor să le prindă cu curul gol.

— Fata tâmplarului are ceva dotă?

— Eu zic că da, că-i singură la părinți, iar casa-i mare,

¹ Gherase Dendrino (n. 2 septembrie 1901 Turnu Măgurele - d. 1973) a fost un compozitor și dirijor român. Acesta a fost elevul lui Dumitru Georgescu-Kiriac și Alfonso Castaldi. A compus opere (*Lăsați-mă să cânt*, *Lysistrata*), muzică ușoară, muzică de film ș.a.

plus chiriașii din fundul curții și hangarul de atelier, unde te poți fixa și tu.

— E urâtă rău?

— Nu! E urâtă bine! Ce vorbă-i asta?! Ți-am zis: e puțin sașie, mai slăbănoagă - oricum, de preferat decât să rupă bascula -, nițel speriată, de, ca omul săturat de temniță. Așa-i acum, dar timpul o poate îndrepta, când o da și ea de bărbat, când i s-o mai pune carnea pe oase, că nu de sărăcie suferă acum. Una e să crești la întuneric și alta în lumină. Depinde ce vrei: frumoasă și curvă sau urâtică și cinstită. Ca în politică: votezi pe țărâniști - pui ștampila pe ochi; ții cu socialiștii - mergi cu soarele. Nu-i treaba mea ce faci. Nu-s pețitoare.

Totuși, conveniră ca Deftu să înlesnească o vedere. Dacă se poate, cât mai repede, ca Vasile să se dumirească: ori laie, ori bălaie.

Întâlnirea avea să aibă loc în prima duminică, în casa de pe Colentina, cu multe camere și bine mobilate - doar Panait era tâmplar de lux -, locuință în care ochii lui Vasile se opriră pe un pian cu coadă. Meșterul băgă de seamă uimirea:

— L-am luat pentru fată, dacă mai tot timpul stă în casă. Am zis că nu-i strică să fie oleacă și pianisită. Numai că pe timpul războiului și în zilele ce urmară, cui îi ardea să zdrăngăne? Acum e bun pentru viitorii nepoți, că vor avea cheag, nu se vor mai cocoșa ca mine la lucru, de dimineață până seara.

Cum vizita era făcută - mărite Doamne, ca din întâmplare -, discuția se purtă la început între bărbați, la un pahar de vin și-o gustare pregătită de coana Marioara, nevasta meșterului, ce se scuza întruna că n-a știut de musafiri mai din vreme, să se pregătească așa cum se cuvine, deși mereu pune pe masă alte bunătăți. Vasile nu se lăcomi la băutură - ca și acasă -, nici la aperitive, să nu se creadă cumva că-i mîncău. Dar era atent la întrebările lui Panait,

care era curios să știe de unde se trage, ce frați și surori mai are, unde-a lucrat, de când are atelier, cum îi merge, până și ce grad a avut la oștire. Abia într-un târziu interveni Deftu:

— Dar domnișoara Vasilica unde-i? Că n-am văzut-o demult!

— Un' să fie, în camera din fund, mai înțepă la gherghef.

— Și duminica?

— Domnu' Deftu, omu' se odihnește și făcând ce-i place. Ceva trebuie să dreagă fata, dacă nu-i cu dansurile și moda, cu plimbările și cinematograful'. Va avea timp să se bucure de ele cu bărbatul ei, cum se cade. Toate la timpul lor.

Când, în sfârșit, avea să iasă la vedere, lui Vasile nu-i venea a crede ochilor. Se ridicase să-i pupe mâna, cum îl învățase Deftu, fără să bănuiască o clipă c-are în față o arătanie de om, ce nu știai de-i bărbat sau femeie. Deșirată? Cu un cap mai înaltă decât el, de ziceai că-i mama și copilul din afișele U.F.D.R.¹-ului. Sașie? Ce conta, că nu asta te izbea la încrucișarea privirilor. Avea însă o uitătură de animal sălbatic, de fiară încolțită, care nu știe pe unde s-apuce să scape de prinsoare. Poate și din pricina frunții de două degete, a botului împins în afară, cu buze țuguiate, amintind de scăfârlia omului din Neanderthal. Discuție de două replici:

— Vasile.

— Vasilica.

După care se așternu o tăcere apăsătoare, spartă de coana Marioara, ce împinse farfuria cu cozonac în dreptul lui Deftu, ca și cum l-ar fi îndemnat să zică și el ceva:

— Ptiu, să vă fie cu noroc! Vasile și Vasilica, asta-i potrivirea lui Dumnezeu. Nu-i vorbă, în acte pe fată o mai cheamă și Clemanta, încât la nevoie se poate schimba.

¹ Uniunea Femeilor Democrate din România, organizație de masă, dirijată de P.C.R.

Numele i-l dăduse doamna Clemence, nevasta farmacistului de pe Calea Moșilor, ce-și dorise într-atât un copil, că se mulțumi în cele din urmă și cu menirea de nașă.

— Măi, nea Deftule - îi zise Vasile la întoarcere. Dacă, pe când era bortoasă, femeia lui Panait s-ar fi întâlnit pe uliță cu una ca fică-sa, lepăda fără discuție.

— Omule, nu mă bate la cap! Tu ai vrut fată mare, nu eu. Nu-ți convine? Ia-o pe Mihaela! Frumoasă e, harnică e, rodajul vi l-ați făcut, ce-ți lipsește? Și-așa o să zică lumea că ați divorțat, că vă știe de-atâta vreme împreună. Sau ia-o pe Clemanța! Auzi tu, Clemanța, nume de pisică, nu altceva.

— Nici chiar așa. Oriș'cât: fata mare-i fată mare! Și-apoi, cu Mihaela... N-o fi fost chiar nebun bărbat-su s-o bată întruna.

— Dar nici tu sănătos la minte. Bă, tu să ții minte pân-oi muri: toate curvele au fost și ele fete mari; nu-i important cum își încep viața, ci cum o sfârșesc. Deși boarfa-i boarfă și-n haină de astrahan, fiindcă până la urmă tot își dă în petic. Nu zic, or fi și excepții, precum câinele de pripas ce vagabondează ce vagabondează până-și găsește stăpânul; așezat într-o ogradă, e mai cinstit și mai folositor decât toți pechinejii și spiții la un loc. Tu cască bine ochii.

Peste o lună, popa Traian oficia căsătoria lui Vasile și Vasilica, învârtindu-i în jurul mesei sfinte cu „Isaia dănțuiește”, după ce se ridică în vârful pantofilor s-așeze cununia Vasilicăi și-apoi să pună cealaltă pirostrie pe capul lui Vasile, mai scund decât el.

Ieșind din biserică, ginerică se grăbi să-și aranjeze pălăria, să fure câțiva centimetri în înălțime, deși pe toți nuntașii curgeau sudorile, majoritatea în cămăși, cu excepția lui Deftu, care, în haine negre, transpira gârlă. Tribut plătit nășitului.

Cu vreo trei săptămâni înainte de nuntă, Vasile avu grijă să se ducă la Izu, ce ținea o tipografie pe strada Episcopul

Radu, fiind deopotrivă patron, zețar, mașinist, legător și contabil, umblând forfota după comenzi, pe care nu doar le executa, dar le și căra în spinare la client. Toată zestrea tipografului se reducea la o mașină de imprimat „Boston”, cât un dulăpior, scoțând de sub teasc fiecare afiș de bal, invitație la nuntă și carte de vizită, după o manevră manuală. În fundul atelierului - mai mult depozit de hârtie și pachete cu lucrări executate - se aflau casetele cu litere, aranjate alfabetic, pe neamuri și mărimi, precum și un banc la care potrivea în culegar fiecare rând din text, după ce clientul consulta un probar. Izu avusese grijă să păstreze zațul unor comenzi anterioare, în așa fel încât să înlocuiască, după caz, numele, căsătoritilor, ale nașilor, data cununiei sau a cutărui bal.

Vasile târa după el o servietă, cam scoasă de sub dărâmături, dar importantă când ieșea în lume, cel puțin în ochii lui, dacă nu și ai altora. Dacă se obișnuise s-o poarte și goală, ca o floare la butonieră, acuma ținea în ea două foi de hârtie, pe care le putea pune și pe foc, știindu-le scrisul pe dinafară. Două foi albe, una cu meniul de la nuntă, alta cu invitații, rude apropiate, prieteni și vecini, înșirați pe verticală, cu un număr în dreptul fiecăruia. Ea începea cu numele ginerelui și miresei, părinților, nașilor, urmate, cu litere de-o șchioapă, de câțiva belferi din mahala - ce nu se știa dacă vor veni, dar nu trebuiau omiși după care neamurile, prietenii și vecinii mai răsăriți, în total, vreo sută și ceva de invitați la cununia religioasă și la masă, plus alți cunoscuți, poftiți doar la biserică.

Având curte lungă, Panait avea unde așeza o masă mare, în formă de U, având pe ambele părți bănci frumos lucrate de tâmplar, acoperite cu perne lungi, umplute cu câlți și zdrențe.

Lista meniului era tradițională, dar Vasile ținuse s-o pună pe hârtie, mai mult să scormonească în servietă, când se întâlnea cu vreun cunoscut:

„Mizilicul la o juma de țuică de persoană: brânză, măslina, ou fiert, chifteluțe, cașcaval, o roșie și castravete. Se dă apoi sarmale fierbinți cu ardei iute la mămăliguță, cu o sticlă de vin și sifon de individ și pauză de dans cu taraful lui Dinte-de-Aur și cântăreț cine se va angaja. Urmează friptură de porc asortat cu salată și pui fript în mujdei de usturoi la comandă. Desert: cozonac și fructe, ciorbă de potroace dimineăta și prelată dacă plouă.”

— Așa o masă impozantă s-a dat când domnul Stelian, patronul de coloniale și delicatose „La Curcan”, și-a măritat fata c-un ditamai doctor, Rațiu, de i-am tipărit pe dosul invitației tot meniul - replică Izu, care nu scăpase nici el s-audă din gura lui Vasile tot ce se va pune pe masă.

— Zău? Fă și la mine pe dos cu suplimentul, că vor fi și surprize aduse de ai mei din Morărești, unde s-au tăiat și afumat un porculean ș-o oaie, cu cârnățarie și apetituri să-ți lase gura apă!

După care revenirea la invitațiile ce urmau să fie tipărite, numai că nici aici nu scăpă Izu de citirea listei de meseni, de data asta cu explicații amănunțite asupra gradului de rudenie, profesiei fiecărui ipochimen, unde e, de unde vine - nu toți bucureșteni, mulți și de la țară. Când, în sfârșit, rosti și numele ultimei persoane, Vasile se gândi să numere câți sunt din partea miresei și câți din a lui, timp în care tipograful căută prin sertare câteva modele.

— Eu zic că asta-i cea mai bună, și ca literă, și ca material: e din carton ciocănit, care dă impresia de mare eveniment!

Vasile se chiorî cât se chiori, fără să treacă peste primele rânduri.

— Jupâne, ia zi-mi: de ce vrei mățăluță să pui sus, în stânga: „Domnul Panait și Maria Borcea au onoarea să vă invite la căsătoria fiicei lor Vasilica”? C-așa ar urma să faci, după modelul ăsta. De ce nu începi cu mine, că eu mă însor, nu mă mărit!

— Aşa-i obiceiul, ca femeia să fie prima. Aşa-i de când lumea!

— După dumneata, nu şi după Dumnezeu, care l-a făcut întâi pe Adam ş-apoi pe Eva.

— Ştii ceva? Eu pot să fac şi invers: pun mai întâi pe tata şi mama dumitale, pe stânga, şi familia lui Borcea, pe dreapta. Începem cu tatăl dumitale.

— Cum să-ncepi cu el, că-i mort de când aveam 10 ani.

— Dumnezeu să-l odihnească. Atunci o punem singură pe mama dumitale!

— Cum singură? Să zică lumea că-s copil din flori?

— Atunci punem la loc pe tatăl dumitale, încadrat în chenar negru, c-aşa se face şi la ziare. Oricum, nu vor veni toţi invitaţii, că nu-i văd pe domnii Bolintineanu şi Ganovici să se deplaseze la nuntă; ei vor trimite cel mult un plic cu bani, pe când tatăl dumitale lipseşte motivat. Eu îţi fac cum vrei, doar să te hotărăşti. Vrei pe stânga, ori pe dreapta, după cum o poartă fiecare.

— Eu zic să le facem juma-juma: o sută de bucăţi cu familia mea, o sută cu a lor - că vom trimite invitaţii şi la ăi de vin numai la slujbă. Zic să faci 250 de cartoane, toate cu plicuri, dar repede, s-apuc să trimit şi la ţară, la ăi care nu vin, dar care să ştie ce mai e nou prin Bucureşti. Bine, domnu' Izu?

— De ce să nu fie bine? Mie să-mi dai doar numele de la părinţi, numele fetei şi al tău, exacte sau alintate, ziua şi ora căsătoriei, numele bisericii, numele naşilor şi, dacă vrei, meniul pe verso, pus numai pentru invitaţii la masă; restul albe.

Izu avea să-şi facă datoria, numai că, după culegerea frazei finale: „Slujba religioasă va avea loc la Biserica Sfântul Ioan-Moşi, iar masa în casele miresei”, s-ar fi cuvenit să adauge: „asistenţa medicală la spitalul Colentina”.

Totul mersese strună, mai ales la strigarea darului, când

se adună o căruță de bani, după care însurăței se retraseră pe tăcute în camera nupțială. Nu mâine ca Vasile s-apuce să-i zică lui Deftu:

— Greu, nășicule, după ce m-am obișnuit cu Mihaela. P-aia, numai când mă uitam cum se dezbracă și luam foc; noaptea o vedeam la lumina candeliei mai bine decât ziua sub soare. Cu asta nici nu știu dacă pot fi bărbat; c-am stat nebăut toată noaptea, să nu sting licărul de vlagă ce l-oi mai avea în mine. Lasă că m-a zăpăcit și spusa lui Gogu, fratele mare, care de la început a fost împotriva: „Cum crezi, frățioare, c-ar putea careva să se culce cu cocoșata de la *notrădan*?”

— Stai blând, fine! Stinge becul și nu duce grija cartușului; își nimerește el ținta!

De nimerit a nimerit-o, numai că la urmă, scăpat de griji, Vasile se așează într-o rână cu spatele la nevastă, ațipind cu gândurile aiurea. Când s-adoarmă de-adevăratelea, îl trezi țiuiturile maică-sii, care, ca soacră mare, se proțăpise în mijlocul curții, fluturând cămașa miresii, împrăscată cu sânge, mai rău ca la tăierea porcului. În jurul ei, o liotă de copii băteau în funduri de oale, de lighene, în tăblării de tot felul, acoperind taraful ȝiganilor. Cum Vasile răsucise de două ori cheia în broască și nimeni nu ieșise sau intrase în odaie, își pironi ochii la Vasilica, trecută de mult în lumea viselor. Cămașa de pe ea? Albă ca neaua, pusă și mai bine în lumină de broderiile mărginașe. Cearșaful la fel. Nedumerit, băiatul își răsuci nevasta pe-o parte și pe alta, care, trezită din somn, făcea pe mortul în păpușoi. Acum, mai mult decât orice, pe Vasile îl supărau chiuiturile maică-sii, ce trăsesese bine la măslea, c-abia se mai ținea pe picioare, rotindu-se împleticit.

— Taci, măiculițăăă, și nu te mai învârti! Opriți nunta, morăreștilor, opriți lăutarii și jocul. Hoție pe față, Goguleee, mamuta n-a fost fată mare, n-a fost, oameni buni, n-a fost, am cămașa adevărată și cearceafu' ca document. Prăpădul

de pe lumeeeee, prăpăd. Nu mă lăsa, Mirceo, nu mă lăsa!

De Mircea, vecinul din curtea de pe Făinari, își aminti, ca ultimă speranță, când își dădu seama că urlă ca prostul în izmene, și încă într-o ogradă străină, de unde, la necaz, putea ieși - Doamne, ferește - cu picioarele înainte. Or, la scandal, băiatul chemat în ajutor era, într-adevăr, maestru de ceremonii. Cândva, la un bal de la „Stejarul verde”, tot pe Colentina, pornind de la cearta unor comeseni - care îl deranjaseră prin vociferările lor -, nu numai că i-a bătut măr, deși patru la număr, dar a declanșat o furtună de scatoalce, până când paharele, sticlele de vin și sifoanele de pe mese se transformară în obuze. Era precum „omul-orchestră” din arena circului, care cântă la patru instrumente deodată: lovea cu pumnii și cu capul, direct, în față sau pe laterale, da cu picioarele la gioale și izbea cu genunchii în boșele celor ce se încumetau să-l înfrunte, dans barbar, pe fondul urletelor și țipetelor din jur.

Acum, din casa lui Panait tocmai ieșea coana Marioara, aplecată până la genunchi peste o tavă plină de păhărele cu rachiu roșu, pentru cinstea miresii. Când o văzu alături, Gogu îi trase o gheată sub tăblie, improșcând femeia cu rachiu din cap până-n picioare. Suficient ca să înceapă o bătaie pe tot poligonul, în care fiecare dădea în cine se nimerea, fără să se știe, la beție, cine pe cine bate, cu cine se înrudește și de unde vine. Mircea - de i se mai spunea și Cocos, după iuțeala cu care te lovea în cap, tocmai când părea să fie pașnic - își preluă rolul de mardeiaș. Urcat pe-o masă, cu un scaun în mână, izbea pe toți care-i treceau prin față, fără să știe nici el ce câini întărată fiecare. Din când în când, se auzea glasul strident al coanei Marioara, muiată și ea de băutură:

— Lichelele dracului, mi-ați spart fata și-acu dați vina pe Traian și Decebal, dar-ar boala în voi să dea, bagabonților, țărani împuțiți, impotenți de drumul mare!

Mai puțin periculoase se dovedeau muierile, cele mai

multe ținând ca apucatele, doar câteva, mai zdrăhoance, fiind puse pe chelfăneală:

— Fir-ați ale răului de coafate! Râserăți de mine că mă descălțai la horă, iar voi tăiatără-ți cocoșul să spălați rușinea miresii... Ați crescut-o cu lanțul de picior și cu fundul la vedere, iar acum umblați cu falșuri?! Las' că vă peptăn eu, fără fer de călcat. Florico, ia-o p-aia cu tocuri, de se împedecă-n ele, că d-asta cu spinarea despuiată am grijă eu!

Ca niciodată, camera de gardă a Spitalului Colentina era plină vârf. Surorile de caritate alergau de la un medic la altul, dezinfectând rănila nuntașilor, care, doritori să vadă sângele miresii înaintea ciorbei de potroace, de sânge avuseseră parte. Cu cârpele de două, trei copci, lucrurile meraseră lesne, doar că printre beligeranți se aflau destui ce necesitau și internare. Duși în două saloane separate de bărbați și femei, bolnavii, încă amețiți de vin și țuică, se luară din nou la ceartă. De data asta nu-i mai interesa în ce procent fusese virgină Clemanța - căci existase și ipoteza ca fata să se fi zgâriat unde nu trebuie încă de micuță, când s-a înălțat să sară gardul mare -, ci căcălăul de bani, strânși la strigarea darului.

— Unde-s banii? Că-s bani munciți, numai eu știu cât am băgat în nuntă, cu toalete, băutură, meniu, lăutari, mese, bănci, perne și guriț, plus darul pentru nași!

— Da' eu n-am băgat în țeale, în mașini cu flori, în fotograf, în invitații, n-am umblat cu plosca, de-am lăsat omu' să bea pă săturate, plus un porc, o oaie, vedre de vin, damigene de țuică, până și cozonaci.

— Eu nu zic nu, dar să facem socoteală cinstită: își scoate fiecare banu' băgat și împărțim daru' pe din două, c-au dat și din partea miresii, și a ginerului.

— Ce dar?

— Vasile, nu face pe prostu': banii șterpeliți la înghesuială, doar nu i-a prădat Terente!

— Nea Panaite, îți jur pe tata din groapă, habar n-am de ce bani vorbești. Eu te respect pentru ce reprezinți matale ca persoană; supărarea mea-i pe coana Marioara, care a manevrat tot halimaiul, că ea s-a apucat să cânte și să descânte cinstea miresii, când cămășile erau încă pe noi și cearceaful sub cur.

— Și banii?

— Care bani?

Și iar se porni bătaia, de data asta în spital, că până la urmă medicii hotărâra să-i separe: într-un salon nuntașii din Colentina, într-altul pe cei din Obor și Argeș, bărbați sau femei la un loc.

Peste vreo două zile, bandajați pe burtă, cu picioarele și mâinile în ghips, ori peticiți pe față cu leucoplast, mai toți nuntașii fuseseră lăsați la vatră, spre disperarea lui Vasile, care umbla să dea de urma Mihaelei, însoțit de Traian, fratele cel mic, șofer pe un taximetru, mașină ce tremura din toate încheieturile, gata să se dezmembreze la prima groapă mai adâncă.

— Să-mi facă mie figura asta!... Om de bază, nu fleandură, păcălit de-o japiță, de rămăsei în haine negre, pantofi de lac, borsalină pe cap și fără un chior în buzunar.

— Lasă, nenicule, nu duce oful banilor, c-avem destui.

— Avem pă dracu'!

— Avem, nenicule, că nu-s tândălău. Când s-a pornit iureșul, am luat papornița cu bani, că după strigarea darului văzui cum o băgară sub tăblia pianului. Am fixat-o la ochiometru' și am șters putina cu folos; doar nu eram tâmpit să stau în pumnii lor, de mai încasai și de la Mircea un scaun pe spinare, că nu se uita în cine dă.

Dintre toți, cel mai rău o păți Deftu, care, sărind să-i despartă, alunecă pe resturile unei farfurii cu sarmale, folosită și ea ca șrapnel. În cădere, se izbi cu țeasta de o piatră, rămânând lat pe caldarâmul ciuții. De la Colentina, l-au plimbat la psihiatria din Berceni, după care îl mutară la

Colțea, spitale unde, pe rând, a fost examinat de mari specialiști, ca Nicolae Lupu, Niculae Hortolomei, Theodor Burghel și mai tânărul Constantin Arseni. Diagnosticul rămânea peste tot același: hemoragie masivă intracraniană, la care vor fi contribuit, într-o măsură sau alta, atât izbitura capului, cât și tensiunea extrem de ridicată.

O avere a cheltuit familia bolnavului, cu speranța vindecării. Cu chiu, cu vai, izbuti să limiteze paralizia pe jumătate de corp, fericiți că accidentul cerebral se produsese pe emisfera dreaptă, c-altminteri Deftu rămânea și mut. Jaf la drumul mare cu doctori și medicamente scumpe, multe străine, cumpărate la negru. La toate astea au contribuit deplasările la Cluj, la Iași, Timișoara sau Târgu Mureș că, dintotdeauna, românul mereu știe să-ți recomande leacuri de tot felul, mereu și-aduce aminte de bolnavi întorși de la porțile cimitirelor, de doctori făcători de minuni, dar și de vraci ori babe care, cu ierburi tămăduitoare și descântece, te fac ca nou. Cum penicilina era la modă, miraculoasă în sumedenie de boli, nu fu nici ea ocolită.

— Doamnă Georgescu! Pe coana Profira o ține în viață doar penicilina: medicii zic c-are „endocardită lentă” și bagă în ea flacoane după flacoane; dacă te gândești bine, tot probleme de circulație, de sânge pompat la creier. Medicamentul e nou și nici nu se știe bine la ce face bine. E o crimă să nu încercați.

Și-au tot încercat: mai întâi cu flacoane simple, apoi cu versiunea uleioasă, cu milioane de unități. Achiziționată la întuneric, prețul era fabulos, la fel de mare ca și speranțele celui trăsnet, cu urechile ascuțite la spusele amicilor:

— După atâtea spovedanii, popa Bacșiș din Ferentari s-a ales c-un sculament verde, că urla ca toți dracii, când dădea să se ușureze. De scăpat l-a scăpat țața Anicuța, cu gândăcei. Ai fi zis că diavolul s-a potolit!? Aș! A înmulțit

numărul mătăniilor, date ca pedeapsă oilor rătăcite, dar l-a potcovit și pe el cerul c-un sifilis de patru cruci. Șase ani s-a înțepat popa cu Bismut și Neo Salvarsan, până i-au căzut toți dinții din gură, că se zice c-otrăvurile astea au plumb în ele. Acum n-ai treabă: îți face două injecții în tuhăz și ești prunc.

Când au ajuns la fundul sacului, se văzură nevoiți să renunțe la jupâneasă, ba chiar să se angajeze care încotro, cu excepția băiatului adoptiv, școlar, singurul care mai fugea de la ore, să vadă ce face taică-său. Să-l fi blestemat careva pe Deftu, dar mai rău nu putea s-ajungă: sta la pat cu ochii-n tavan, incapabil să facă singur un pas, să potrivească măcar aparatul de radio, care, uneori, suprapunea două posturi, prelungite într-un țiuit sinistru. Sta cu ochii pe ceas, măsurând timpul rămas până la venirea cuiva. Prietenii îl mai vizitau, numai că nu-și puteau uita rosturile, venind mai mult s-aducă un bănuț în casă. Până într-o zi când Deftu îl reținu pe tata, la o vorbă în doi.

— Măi Gheorghiță! Decât o viață ca asta, mai bine lipsă. Stau din zori până-n noapte, mai rău ca un milog. Ziua aștept să vină ai mei de la serviciu. Melcul aleargă în galop față de minutarul pendulei. Mă uit la el și nu se mișcă, de mă întreb, iarăși, de-a fost sau nu întors ceasul. După care nimic! Toți zic să am răbdare și s-aștept. Ce să aștept? Învierea morților? Să învii odată cu ei, Gheorghiță? Zac mai rău decât într-un coșciug, unde cel puțin dormi pe săturate, te bucuri de răcoare și nu stai pe spinarea nimănui. La Colțea, doctorul Tiberiu Ghițescu ne-a liniștit cu furia medicamentelor: „Oameni buni, nu risipiți banii de pomană; rezumați-vă la anticoagulante și la un regim alimentar fără condimente, fără grăsimi, fără alcool, să nu-i fie fatal”. După dânsul, ameliorarea nu-i imposibilă, că-n meseria lui a văzut adevărate minuni, oameni paralizați care, după luni de zăcut, s-au ridicat ca la porunca lui Hristos: „Lazare, scoală-te, ia patul tău și umblă!” Părintele Traian, la fel: mi-

a zis de un macaronar, Papino? Papini? - cum l-o fi chemat - care din ateu s-a făcut creștin, după ce zăcuse mai rău decât mine, totalmente paralizat, pe deasupra și mut, că se înțelegea c-o nepoată mișcând doar din sprâncene; „Giovanno-n sus, Giovanni-n jos”, până la urmă sănătos. Bătea șaua să priceapă iapa, ca să nu-mi zică direct să mă rog, să cred în puterea lui Dumnezeu, ceea ce de altfel și fac - nici n-am încotro -, dar până când, Gheorghită? Îs prea mulți ăi de se roagă și, până vine rândul petiției mele, ajung la cer mai prăpădit decât cerșetorii cu picioarele retezate, care măcar se târăsc în mâini. Mor cu zile, Ghiță, pe deasupra nemâncat și nebăut. D-aia ți-am făcut cu ochiul să mai stai. E vorba de testament.

— Ce-ai de lăsat, Deftule, în afară de ologeală? C-averea s-a dus.

— Nu de averea asta e vorba. Adevărata bogăție, la care am ținut eu, mi-au fost prietenii. P-ăștia cui să-i las? Americanilor, numai că ei tot vin și nu sosesc. Nu vezi ce spun muscalii care-au fugit din calea bolșevicilor? Unde punăștia piciorul nu-i mai scoate nici dracu'; în urma lor încep toți să vorbească rusește. Nu trebuia scormonit furnicarul ăsta, ci lăsat în forfota lui, să se mănânce între ei, nu să ne înghită pe noi. Așa că, până nu mor, notează câteva măsuri de redresare, că de-o lună le aleg și le cântăresc întruna. Scrie: 100 de grame de brânză - dar de Brăila, d-aia cu chimen -, cam tot atâtea de batog, câteva măslina Volo, cât oul de prepeliță, aperitive la o țuică de Văleni sau de Pitești, asta luată de la Costică, sifonarul din Gliganu, care aruncă în cazanul cu prune și ceva caise, de te face să mai dai o cinzeacă pe gât, să vezi din ce parte bate vântul; mai pune și o fărâmbă de șorici, că se găsește în hală, s-apuc și eu ceva din Crăciunul ce vine. Ai notat? Mergi mai departe: friptură de porc - împănată cu usturoi, pudrată cu sare și piper, făcută în tavă, la cuptor cu foc mic, fără să uiți s-o stropești din când în când cu vin tămâios, nu doar cu sosul

ei, în care să transpire și să ia puțină miroasă de cimbru și busuioc să zicem două felioare, împreună cam 150 de grame, puțin, să mai înghită omul și-o gogonea. Să fie rece, păstrată în staniol, c-altminteri se face iască. Buuun! La ea merge o fetească neagră de Târnave, vin ușor amăru, dar plin de taine, ori un Cabernet Sauvignon, din zonele de sub munte, unde soarele-i pârdaľnic și dă licorii o ușoară dulceață peste amarul viței amintite. Vin hoț, ce te obligă la socoteală: maximum două pahare, mai ales la bolnavi. D-aia se și recomandă puținică pauză între feluri, când bărbatul mai vorbește, mai cântă, își mai odihnește mâna pe genunchiul femeii de-alături, îi toarnă în pahar s-o înveselească și-i șoptește vorbe dulci la ureche, obișnuind-o cu gândul de-a sări pârleazul. Până la un vin de cursă lungă, revii și mai faci o haltă, cu ochii-n farfurie. Mai trece deci pe listă, o porție mică de nisetru la grătar, cu lămâie din belșug, de-ți mai ocrotește și ficatul. Și, dacă tot scrii, mai adaugă o feliuță de curcan, să prind ceva și din revelionul de anul ăsta. Puțin din toate, cât poate intra în stomacul unui înfometat. Important e ca vinul să țină isonul: de data asta un risling sec, care să te răcorească ca o briză pe vreme de arșiță, un vin de Lechința, cu buchet, vin parșiv, pus pe șotii, că nu știi ce mocnește în el. Și-acum să punem stop. Mi-ajunge dup-atâta suferință! Deci pe cai, nu în picioarele cailor!

— Numai că ăștia-s cai mascați, Deftule! Sinucidere curată.

— De ce cobești? Cui pe cui se scoate! De vrea Dumnezeu, la chef am căzut, la chef mă ridic! Nu ți-am cerut nici frânghie, nici săpun, nici să izbești în scaunul pe care nu mă pot urca. Ce-o fi în capul tău nu pricep. Dacă nu te bagi în pielea mea, nu înțelegi nimic, căci, vorba cântecului:

Decât așa o viață,

'ftu-i viața mă-sii,
Mai bine moarte,
'ftu-i moartea mă-sii,
Pui la cap o cruce,
'ftu-i crucea mă-sii,
Și intri în mormânt,
'ftu-i mormântul mă-sii!

După care se puseră pe treabă, schițând planul de atac. Greu le-a fost să stabilească lista comesenilor, că pe Deftu nu-l interesa atât să bea și să înfulece, cât să dea ceasul supărării înapoi, să mai prindă o zi bună, din cele de haram. Normal ar fi fost ca „întâlnirea cea de taină” s-aibă loc la o cârciumă din cartier, unde, de când se știau, cotizaseră cu nădejde; de preferat la Gică Grăbitu de pe Făinari, crâșmă mititică, în care ar fi putut să tragă și ușa după ei. Cum pe Deftu nu-l puteau căra cu patul, cu atât mai puțin să-l fure de sub ochii nevestei și ai copiilor, se mărginiră la invitați puțini, după lista încropită de el însuși, cu singura mână ce-o putea mișca, și aia tremurândă. În loc de semnătură, se puse în fruntea listei: Deftu Georgescu, urmat, în ordine, de Gheorghe Ionescu, Stelian Constantinescu, Nae Bolintineanu (junior), Ionică Roșoiu, misit de pe Ardeleni, și Bucur Popa, angrosist de cereale din Negru Vodă și bucureștean prin adopție (stătea pe Griviței, în apropierea catedralei Sfântul Iosif). La început lista fusese mai lungă, dar fu scuturată de numărul scaunelor din jurul mesei, ca și de rugămințile lui Deftu:

— Ghiță-Gheorghită, și dacă tot ne vedem să strunim un vin năvăș, eu zis s-aduci un lăutar, doar să ciupească din cobză, să țină hangul Bumbăreței, aia de vinde flori la catedrală, că știe cântece de pahar și lumești ce n-ai auzit. Cumpărați-i florile din coș, ca să-și dea drumul la voce. Eu i le-am luat de două ori și, după chef, i le-am dat înapoi. Dacă-i spui că-i vorba de mine, nebuna vine valvârtej. Și-apoi s-o ia domol, cu „*Mi s-a rupt căruța-n drum*”, că de

rupt, chiar că mi s-a rupt rupt rău, Gheorghită.

Conveniră ca toți să se adune la clopotnița catedralei Sfântul Dumitru, de unde să pândească plecarea nevestei și a fiilor lui Deftu, care, ca să meargă la serviciu, luau tramvaiul 1 din dreptul stației Câmpul Moșilor. Asta se petrecea în jurul orei șapte și jumătate, după ce și băiatul cel mic pleca la școală. Toți invitații se sculară cu noaptea în cap, să se asigure de lăutar și șanteză, să nu fie vorba de schimbări. De cheie făcuse rost Deftu, când îl rugase pe cel mic s-o lase sub preș, fără să-i spună de ce, făcându-i cu ochiul să tacă.

Potrivit programului, întreaga afacere trebuia să se desfășoare pe parcursul a maximum cinci ore - de la 8 la 13 -, ca să se poată șterge apoi urmele petrecerii, în așa fel încât, pe la 14, când venea băiatul de la școală, totul să fie cristal. Cum Roșoiu nu se îndesa la băutură, conveniră ca el să rămână în casă, pentru orice bucluc ce-ar fi putut interveni până aproape de sosirea familiei, ca să nu cadă măgăreata, Doamne ferește, pe umerii copilului.

Încurcături s-au ivit la desfăcerea papornițelor; fiecare se simțise dator să mai pună ceva pe masă peste ce se convenise, precum salam de Sibiu, cârnați oltenești, friptură de iepure, piftie de pasăre, clătite cu dulceață de vișine, ba chiar și ouă fierte, ca să fie. Cel mai isteț fu Roșoiu, care legănase după el două oale de pământ cu ciorbă de burtă și tusalama, amintindu-și de diminețile când se întâlnea cu Deftu la bodega lui Tănase, de pe Calea Moșilor, să mănânce ori una, ori alta.

— Fraților, de trei luni omul ăsta a dus-o doar cu supe, compoturi, cu morcovi fierți și, rareori, cu puțin rasol de pasăre sau vită, unde vă e capul?

— Nu te oțărî, Ghiță, doar îmi cunosc boala și regimul, să-l ia dracu' de regim, în cap cu Petru Groza; n-au făcut rău băieții c-au adus ce-au adus, măcar spre bucuria ochilor. Așa c-o să iau câte puțin din toate, *langsam*, cum zice

neamțu', fir-ar mă-sa lui de neamț, că-n loc să stea la casa lui, să mănânce, să bea și să i-o tragă Grettei, plecă pe urmele lui Napoleon. Ei, pornim atacul? Frontal sau de pe flancuri?

— Deftule, dacă tot ai atâtea restricții, eu zic așa: cât îi de băut pe masă, să lăsăm mâncarea la urmă! Dar să începem creștinește, cum se cuvine, c-o rugăciune - după care Bolintineanu întoarse capul la țigancă: Știi, fă, *Tatăl nostru*?

— Matala mă iei la mișto, care știi *Visul Maicii Domnului* pă dinafară, care țin post marțea și vinerea, care mă spovedesc de Paște și de Crăciun? Dacă vrei, ți-l cânt ca-n biserică!

— Atunci atacă, să vedem ce poți!

Când auzise Leanța ce pățise nea Deftu, nu stătu o clipă la îndoială. I se spunea Leanța Bumbăreața pentru că tot timpul juca și cânta în jurul coșului de flori, ca la sfârșitul dansului să se lase brusc pe vine și să țipe: Bum!

— D-asta nu-l mai vedeam, fincă nu era zi de la Dumnezeu să nu s-oprească la mine, mai ales când mă mutam cu florile la umbră, vizavi, la fabrica de săpun! Cum să nu vin? Decât să-i aprind o lumânare pă piept, mai bine-i cânt la ureche. Și el, când a auzit c-am orion, i-a dat mamii bani de doctorii. Vin și nu-i iau niciun franc. Ș-așa dimineața nu-i vânzare.

Leanța era fata Boboceoaiei, cărturăreasă știută și așteptată de toate muierile din Obor. Mergea din casă în casă și ghicea în ghioc, în cafea sau cărți - cartoane lunguiețe de tarot, unsuroase de-atâta umblet. Temătoare, femeile - curioase ce se va întâmpla la drum de zi și de seară, cu ele și cu bărbații lor - îi încercaseră cinstea, lăsând pe noptieră sau pe masa din bucătărie bani numărați. Țigancă nu s-a atins de-o lăascaie, nici lăsată singură în casă. După întrebările ce i se puneau și vorbăria generată de răspunsurile ei, știa secretele fiecăreia, mai

ales că, de la una la alta, mai afla și ce trebuie să ghicească. Cu toate șmecheriile ei - de fapt, arta de a te trage de limbă pentru a-și potrivi prevestirile -, ghicise moartea lui Jenică - băiatul lui Gică Grăbitu („Văz steag negru pă cârciuma matale”), ca și măritișul fulgerător al Artemizei, cu unul căruia doar în preajma ei îi lua pușca foc, pe ambele țevi („Să n-apuc anu’ ce vine, dacă până de revelion nu te văz cu pirostria pe frunte”).

De nu erau Leanța și cobzarul, masa n-ar fi avut niciun chichirez. Că au cântat amândoi cântece lăutărești, se așteptau cu toții; surpriza veni atunci când fata intră în repertoriul lui Jean Moscopol, Cristian Vasile sau Titi Botez, cântând muzică de salon, ca *Mână birjar și du-mă-n noapte; La căsuța cu zorele stă la geam un îngeraș; Sub balcon eu ți-am cântat o serenadă; Iubesc femeia, femeia brună; Mi-e dor de sărutarea ta* ș.a. Uneori cântau cu toții, în final acoperiți de Deftu, după fiecare pahar băut:

— Primește-l, Doamne, și p-ăsta, iar tu, Leanță, zi-mi, dacă-l știi, pe *Dă-mi câte puțin din tot ce ai*. Ba se încumetă să îngâne și el o frază: „...Fie cât ar fi numai să-mi dai,/ Vreau din albastrul ochilor tăi,/ Vreau din dulceața buzelor moi...” Ah, că bine-o mai zici... Paharul sus și pe cai, băieți, că despuieții vin pe urmă. Zi-i, Leanță, zi-i, iar Tu, Doamne, mai primește-l și p-ăsta!

Când se apropie ora prânzului, tot el dădu tonul:

Nu vreau nicio mutră tristă,
Stând cu nasu’ în batistă,
Doi țigani, doi lăutari,
Vreau să-mi țină locul de dricari...

După care se porniră toți nebunii, ca la comandă, la început sacadat, iar apoi năvalnic:

Uite-așa aș vrea să mor,
Cu paharul lângă mine,

Cu cobzaru' și cu tine,
Uite-așa aș vrea să mor!

Să tragem o pileală,
Beau, beau, beau!
S-ajungem beți la hală,
Beau, beau, beau!
Cu ciorbă de potroace,
Beau, beau, beau,
Și damele să joace!

Într-o crâșmă din Obor,
Să-mi scriu când va fi momentul,
Cu vin negru testamentul,
Uite-așa aș vrea să mor!

Atât, căci pe la asfințit, veni vestea c-a murit Deftu. Tata apucase să-mi povestească toată mișcultația. Când l-am văzut că-și pune raglanul să plece, nu mă oprii să-l întreb:

— Unde te duci, omule?

— La dracu'! Un' să mă duc?! N-auziși că muri Deftu? Or fi având și ei nevoie de-un ajutor sau altul.

— Pe cine să mai ajuți? Că l-ai ajutat destul! Băgarăți omu' în groapă ș-acum: usturoi n-ai mâncat, gura nu-ți miroase!

— Ascultă, amărâtule, rău ți-au zăpăcit mințile comuniștii cu tovărășia lor. Uite la Otto Cazacu, mama lui de nenorocit, o viață-ntreagă a mâncat o pâine bună pe lângă lani Iatropol - amândoi greci, de se pupau în bot cu *calimera* lor - ș-acum din dușman de clasă nu-l scoate. O viață întreagă n-a pus mâna pe o seceră sau un ciocan, iar acum amenință pe toată lumea cu ele. În curte nici nu vrea să-și plătească lumina și apa. Când s-a îmbolnăvit de tuberculoză fata lui Petrică cizmarul - și n-avea un sfanț s-o trimită la munte -, am luat-o sub aripa mea ș-am trimis-o cu voi la Predeal. Azi trece pe lângă mine cu ochii în jos, ca să

nu mă salute. Țsta-i respectul și tovărășia voastră?! Paișpe ani am umblat în picioare goale, slugărind la unul și la altul, dar n-am uitat cine mi-a întins o mână de ajutor. Moțu ne-a dus la sapă de lemn, ș-acum e mare ilegalist, c-ar fi sabotat mașina de război germană, nu buzunarele noastre, și asta - vezi, mărite Doamne - c-a făcut lagăr la Târgu Jiu. Măcar el mai trece să mă vadă și nu-l judec aspru, că, de fapt, a pornit cu gânduri bune. Acu' tună și fulgeră împotriva burghejilor, în contul datoriilor ce le are de plătit. Asta-i cu tovărășia: ești bun cât șarlatanii au nevoie de tine, pe urmă să fii mulțumit dacă nu-ți fac rău. Așa că, băiatule, când oi învăța ce-i aia prietenie, atunci să vorbești! Deocamdată, nu duce grija lui Deftu. El s-a aranjat. Du grija ta, că ești ditamai găliganul de 18 ani; școala-i pus-o în cui, negustor nu vrei să te faci, n-ai bătut un cui de când ai venit pe lume, dar nu poți dormi de soarta proletariatului internațional. Dacă mai zace în tine un dram de sfințenie, du-te în cămară, ia câteva lumânări și hai la priveghi.

Plouă mărunț, plouă cu încăpățănare, parcă n-am fi în preajma lui Moș Niculae.

C U P R I N S

SPOVEDANIE.....	6
I. DIMINEAȚA AMURGULUI.....	12
II. LA RĂSCRUCE DE CÂRCIUMI.....	24
III. ROȘU, ARDELENII, DENTISTUL ȘI ALȚII.....	36
IV. CÂINI DE RASĂ ȘI MAIDANEZI.....	48
V. CURTEA MIRACOLELOR.....	65
VI. URCUȘUL.....	86
VII. ÎNGHEȚUL.....	102
VIII. ENIGME.....	124
IX. DE LA „SEHR GUT” LA „HARAȘO”.....	143
X. TITI, HERȘCU ȘI GORICĂ.....	156
XI. INTERMEZZO LA BĂI.....	174
XII. CU STÂNGUL ÎNAINTE MARȘ!.....	194
XIII. A MURIT DEFTU.....	216

Cândva, Târgul Moșilor era o margine a Bucureștilor care viețuia cu restul orașului prin veselia unui iarmaroc de pomină, ca și prin arterele Oborului, populat de români, evrei, armeni și greci, mahala urbanizată prin comerț, dar rurală prin obiceiuri și mentalitate. Azi este o adunătură de blocuri, un țintirim cu multe cavouri de beton armat, diferențiate doar prin numărul fiecărui ghetou. Poate doar briza amintirilor să reanime imaginea acelei lumi ce se scufundă în uitare.

În pregătire vol. 2: „Oameni și javre”.

